

<u>Oznámení č.</u>	Obsah	Strana
	I <i>Informace</i>	
	.....	
	II <i>Přípravné akty</i>	
	Evropský hospodářský a sociální výbor	
	410. plenární zasedání dne 30. června a 1. července 2004	
2004/C 302/01	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na téma Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – LeaderSHIP 2015 – Definice budoucnosti lodářského a opravárenského průmyslu v Evropě – Konkurenceschopnost poskytovaním vynikajících služeb — COM(2003) 717 final	1
2004/C 302/02	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru týkající se návrhu na Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění Rozhodnutí 2000/819/ES o víceletém programu pro podniky a podnikání, zvláště pro malé a střední podniky (2001–2005) (COM(2003) 758 konečné znění 2003/0292 (COD)).	8
2004/C 302/03	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o novém právním rámci pro platby na vnitřním trhu — COM(2003) 718 final	12
2004/C 302/04	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu o postupu pro konzultace a notifikace v oblasti úvěrového pojištění, záruk a finančních úvěrů (kodifikované znění) — COM(2004) 159 final – 2004/0056 (CNS)	19
2004/C 302/05	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu na nařízení Evropského parlamentu a Rady k implementaci Mezinárodního kodexu řízení bezpečnosti v rámci Společenství — COM(2003) 767 final – 2003/0291 (COD)	20

<u>Oznámení č.</u>	Obsah (pokračování)	Strana
2004/C 302/06	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru týkající se návrhu na směrnici Evropského parlamentu a Rady o posílení přístavní bezpečnosti — COM(2004) 76 final – 2004/0031 (COD)	23
2004/C 302/07	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Energie fúze“	27
2004/C 302/08	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k oznámení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Průběžná zpráva o výzkumném programu GALILEO vydaná k počátku roku 2004 — COM(2004) 112 final	35
2004/C 302/09	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru týkající se Návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o vydávání licencí železničním podnikům (kodifikované znění) — COM(2004) 232 final – 2004/0074 (COD)	38
2004/C 302/10	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení (ES) č. 1228/2003, pokud jde o účinnost některých ustanovení ve Slovinsku — COM(2004) 309 final – 2004/0109 (COD)	39
2004/C 302/11	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k „Průmyslové změny a hospodářská, sociální a územní soudržnost“	41
2004/C 302/12	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Mezinárodní úmluvě o migrujících pracovnících	49
2004/C 302/13	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „2. pilíř Společné zemědělské politiky: perspektivy úpravy politiky rozvoje venkovských oblastí (Reakce na konferenci v Salcburku)“	53
2004/C 302/14	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru týkající se Třetí zprávy o hospodářské a sociální soudržnosti (COM(2004) 107 final)	60
2004/C 302/15	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k otázce „Sdělení Evropské komise určené Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému ekonomickému a sociálnímu výboru: Zdanění dividend v případě fyzických osob“ — COM(2003) 810 final	70
2004/C 302/16	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů a sociálním partnerům na úrovni Společenství o přezkumu směrnice 93/104/ES o některých aspektech úpravy pracovní doby — COM(2003) 843 final	74
2004/C 302/17	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na téma Vztahy mezi EU a Tureckem před zasedáním Evropské rady v prosinci 2004 (Stanovisko z vlastní iniciativy)	80
2004/C 302/18	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Modernizace sociální ochrany pro více a lepších pracovních příležitostí – rozsáhlý přístup přispívající k zajištění toho, aby se práce vyplatila (COM(2003) 842 final)	86
2004/C 302/19	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na téma „Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Budoucnost textilního a oděvního sektoru v rozšířené Evropské unii“ — COM(2003) 649 final	90
2004/C 302/20	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ve věci „Metropolitní oblasti: sociálně-hospodářské dopady na budoucnost Evropy“	101

II

(Přípravné akty)

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR

410. PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ DNE 30. ČERVNA A 1. ČERVENCE 2004

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na téma Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – LeaderSHIP 2015 – Definice budoucnosti loďařského a opravárenského průmyslu v Evropě – Konkurenceschopnost poskytováním vynikajících služeb

COM(2003) 717 final

(2004/C 302/01)

V souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství se dne 21. listopadu 2003 rozhodla Komise požádat Evropský hospodářský a sociální výbor („EHSV“) o radu ve věci: LeaderSHIP 2015 – Definice budoucnosti loďařského a opravárenského průmyslu v Evropě – Konkurenceschopnost poskytováním vynikajících služeb.

Oddělení pro jednotný trh, výrobu a spotřebu, které má starosti přípravu činnosti Výboru k tomuto tématu, schválilo toto stanovisko dne 9. června 2004. Zpravodajem byl Joost Van Iersel.

Na svém 410. plenárním zasedání dne 30. června a 1. července 2004 (schůzi z 30 června 2004) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko počtem 109 hlasů pro a 3 hlasy proti a 1 člen se zdržel hlasování.

1. Shrnutí

Komise vytvořila v úzké spolupráci s loďařským a opravárenským průmyslem v Evropě novou rámcovou politiku. Je překvapující, jak rychle se všichni zúčastnění zapojili do sestavování rozsáhlého souboru opatření, jejichž cílem je zajistit výrobu a soutěžní prostředí v tomto sektoru. EHSV bere s uspokojením na vědomí použité metody a obsah iniciativy LeaderSHIP 2015. Všechny zúčastněné strany berou na vědomí, že izolovaná národní řešení již nemají budoucnost a jen celoevropský přístup poskytne trvale udržitelné řešení. V rámci tohoto řešení byla provedena správná volba týkající se komplexního balíčku opatření a dodržování tržních pravidel. EHSV zdůrazňuje, že důvěryhodnost návrhů zcela závisí na tom, jak budou plněny. Proto je tak důležitý následný proces. Musí být zajištěna účast, průhlednost a pečlivá kontrola nejrůznějších postupů. EHSV plně podporuje záměr návrhu, aby byl na evropské úrovni vytvořen rovnoprávný soutěžní prostor. A ten je zase podmínkou toho, aby bylo možno vytvořit takový prostor i v globálním měřítku.

2. Východiska**2.1 Trh loďařského průmyslu**

2.1.1 Již déle než dvě desetiletí probíhá trvalý růst výroby lodí. Rychlý technický pokrok podstatně přispěl k poklesu nákladů na lodní dopravu, což poskytlo účinný podnět celosvětovému obchodu a umožnilo, aby se globální lodní doprava stala klíčovým faktorem globalizace.

2.1.2 Z ekonomického pohledu jsou lodě mobilním investičním zbožím, které se nedovází, nýbrž se registruje pod nějakou vlajkou, kterou si zvolí vlastníci lodí. Sám o sobě tento produkt nepotřebuje rozsáhlý marketing ani sítě zprostředkovatelů nebo údržbářů. Je přirozené, že i přepravní náklady plavidel jsou nízké. Při obecně nízkých transakčních nákladech a při neexistenci antidumpingových pravidel je loďařský trh zásadním způsobem ovlivněn výší nabídkové ceny.

2.1.3 V důsledku své klíčové úlohy při poskytování základního dopravního prostředku sloužícího globálnímu obchodu, výrobě moderních zařízení pro potřeby zabezpečení a obrany a vývoji rozvinutých technologií s častými vedlejšími produkty sloužícími i dalším sektorům, je loďařský průmysl ve většině průmyslových a průmyslově se rozvíjejících zemích považován za strategicky významné odvětví.

2.1.4 V Evropě se vyvinula diverzifikovaná síť společností, které se nějakým způsobem podílejí na výstavbě lodí, včetně loděnic, výrobců lodního zařízení a vybavení a poskytovatelů řady dalších specializovaných služeb. Tyto společnosti přímo vytvářejí více než 350 000 vysoce kvalifikovaných pracovních míst. V rámci EU má tento sektor obrát okolo 34 miliard € ⁽¹⁾.

2.1.5 Komerční stavba lodí v EU ovšem vzhledem ke škodlivým tržním praktikám, které využívá hlavně Jižní Korea, ztratila podstatnou část svého podílu na trhu, a proto nyní čelí závažným problémům. Od roku 2000 poklesl tržní podíl nových objednávek (v cgt – uhrazené hrubé tonáži/compensated gross tonnes) o dvě třetiny, t.j. z 19 % v roce 2000 na 6,5 % v roce 2003 ⁽²⁾. Tato situace se ještě zhoršila v polovině roku 2003, kdy ceny dosáhly nejnižší úrovně za posledních 13 let. Mimo to posílil směnný kurz mezi eurem a US dollarem, tedy měnou, která se používá pro účtování v lodní dopravě, i ve vztahu k měnám hlavních konkurentů v Asii. Mezinárodní obchod podstatně vzrostl zvláště během posledního roku, vzhledem k výjimečně významnému nárůstu čínské poptávky po energiích a surovinách, a též v oblasti vývozu a dovozu průmyslového zboží. Tato poptávka vedla k rekordní výši nových objednávek v segmentu tankerů přepravujících ropu, lodí na dopravu hromadného zboží a kontejnerových lodí. Evropští loďaři tento nárůst poptávky zachytili, takže v roce 2003 dokázali proti roku 2002 téměř zdvojnásobit příjem zakázek. Jenže jejich podíl na trhu stavby lodí v celosvětovém měřítku klesá.

2.1.6 Tento dramatický trend, který trval do poloviny roku 2003, se v některých členských zemích poněkud stabilizuje. Jenže vývoj zaznamenaný v poslední době nemusí trvat a Evropa by měla pro svůj loďařský průmysl hledat v blízké budoucnosti nějaké trvale udržitelné řešení. Pokud tomu tak nebude, Evropa by se mohla vystavit nebezpečí, že tento životadárný technologicky špičkový sektor ztratí. Zkušenosti ukazují, že jakmile se jednou ztratí schopnost stavět lodě, lze ji jen těžko znovu nabýt.

2.2 Vývoj loďařské politiky

2.2.1 Jakožto strategicky významné odvětví je loďařský průmysl v celosvětovém měřítku tradičně oborem, do kterého zasahuje stát. I v Evropském společenství se loďařská politika zaměřovala od sedmdesátých let na definování podmínek systému veřejné podpory. Povolená výše provozní podpory byla postupně snížena z 28 % hodnoty smlouvy v roce 1987 na 9 % v roce 1992, a nakonec byla v roce 2000 zcela zrušena.

⁽¹⁾ Údaje ze studie o Hospodářském vlivu námořních odvětví v Evropě, kterou si Evropská komise objednala u Policy Research Corporation N.V. & ISL.

⁽²⁾ Pramen: Lloyds Register.

2.2.2 V roce 1989 byla z iniciativy USA zahájena v rámci OECD jednání s cílem zavedení nové mezinárodní disciplíny, jíž by se řídila veřejná podpora v rámci loďařského průmyslu. Tato jednání byla v roce 1994 úspěšně završena a Evropská společenství, Finsko, Japonsko, Korejská republika, Norsko, Švédsko a USA podepsaly Závěrečný akt Smlouvy uznávající obvyklé podmínky soutěže v oblasti komerční stavby a oprav lodí (Agreement Respecting Normal Competitive Conditions in the Commercial Shipbuilding and Repair Industry). Protože ji ale USA neratifikovaly, smlouva nikdy nenabyla platnosti.

2.2.3 Vzhledem k absenci mezinárodní smlouvy přijala Rada v roce 1998 nové nařízení týkající se stavby lodí [EC 1540/98], které zahrnuje nový soubor pravidel pro uplatnění veřejné podpory, včetně zavedení úplného zákazu jednostranné provozní podpory do konce roku 2000. Podle nařízení je Komise dále povinna pečlivě sledovat světový loďařský trh a zjišťovat, zda evropské loděnice protisoutěžními předpisy netrpí.

2.2.4 Již v první zprávě Radě, která byla vydána v roce 1999, poskytla Komise zřejmý důkaz o škodlivých obchodních praktikách zvláště ze strany loděnic v Jižní Koreji, které nabízely ceny pod hranicí svých nákladů. Veškeré následující zprávy (bylo jich do roku 2003 celkem sedm) potvrdily původní zjištění a přinesly další a podrobnější důkazy.

2.2.5 Na základě těchto přesvědčivých skutečností Rada opakovaně vyjádřila vážné znepokojení a vydala podnět k dvoustranným konzultacím s Jižní Koreou. Po několika kolech jednání byla v červnu 2000 podepsána dohoda ve formě Schváleného zápisu týkajícího se světového loďařského trhu (Agreed Minutes relating to the World Shipbuilding Market). Během následujících rozhovorů ale jihokorejská vláda prokázala, že není schopna plnit zásady, které byly ve smlouvě dohodnuty.

2.2.6 Protože dvoustranné rozhovory s Jižní Koreou skončily bez výsledku, loďařský průmysl podal v říjnu 2000 stížnost v souladu s Nařízením o ochraně proti nedovoleným překážkám obchodu (Trade Barriers Regulation/TBR – [EC 3286/94]).

2.2.7 Komise nadále důsledně vystupovala proti rozšíření provozní podpory zavedené koncem roku 2000. Na druhou stranu ale Komise souhlasila s tím, aby byl případ předložen WTO, která by měla nalézt řešení, jež by vedlo k nápravě nepoctivých korejských praktik, pokud nebude v rámci jednání s Jižní Koreou do května 2001 nalezeno řešení, které by bylo pro EU uspokojivé. Mimo to Komise současně navrhla dočasný obranný podpůrný mechanismus, který by byl zvláště vytvořen jako protíváha nepoctivých korejských praktik a který by platil po dobu nezbytnou k tomu, aby WTO nalezla řešení.

2.2.8 Společenství nakonec tuto tzv. „dvojitou politiku“ (twin-track policy) zavedlo v létě roku 2002, kdy podalo WTO společnou žádost a přijalo rozhodnutí o zavedení Dočasného obranného mechanismu (Temporary Defensive Mechanism/TDM – [EC 1177/02]).

2.2.9 Nové úsilí o dosažení stejných globálních podmínek v loďařském sektoru vzniklo v roce 2002 též v rámci OECD, tentokrát bez účasti USA. Rada OECD vytvořila Zvláštní vyjednávací skupinu (Special Negotiating Group), jejímž úkolem je nalézt nové účinné řešení daného problému. Doposud se má za to, že bylo dosaženo jen malého pokroku a teprve uvidíme, zda tento postup k něčemu bude.

3. Nový přístup

3.1 Zde uvádíme chronologický přehled kroků v rámci iniciativy LeaderSHIP 2015:

únor 2002:	Evropský loďařský a opravárenský průmysl předkládá komisaři Liikanenovi rámcový návrh iniciativy pod názvem LeaderSHIP 2015;
květen 2002	předseda Evropské komise Romano Prodi schvaluje iniciativu a komisař Liikanen je požádán, aby koordinoval následné akce;
říjen 2002	průmysl předkládá komisaři Liikanenovi plán akcí (road map);
leden 2003	komisař Liikanen předsedá zakládající schůzi Vysoké poradní skupiny pro LeaderSHIP 2015 (LeaderSHIP 2015 High Level Advisory Group);
říjen 2003	Vysoká poradní skupina předává zprávu Evropské komisi;
listopad 2003	Evropská komise vydává Sdělení o LeaderSHIP 2015;
listopad 2003	Rada pro soutěžní prostředí (Competitiveness Council) projednává iniciativu LeaderSHIP 2015 v rámci průmyslové politiky;
leden 2004	vstupuje v platnost nový rámcový plán Veřejné podpory pro loďařský průmysl (State Aid to Shipbuilding), který zahrnuje i některé klíčové otázky z iniciativy LeaderSHIP 2015; tím dochází k realizaci prvních doporučení Vysoké poradní skupiny.

3.2 Plán akcí (Road map)

3.2.1 Zatímco zájem Společenství o loďařský průmysl se hlavně soustřeďoval na oblast hospodářské soutěže a obchodní politiky, samotné toto odvětví mělo pocit, že chybí ještě třetí základní kámen – politika na ochranu hospodářské soutěže, a zvláště pak odpovídající propojení všech tří oblastí. Současně uvedlo, že si je vědomo i vlastních nedostatků, zvláště pak pokud jde o společnou reakci na problémy v oblasti hospodářské soutěže, kterým čelí.

3.2.2 Po zákazu provozní podpory odvětví uznalo, že cestu vpřed neznamenají dotace ani taková ochranná opatření, která mají za následek ztrátu schopnosti konkurence loďařských států mimo Evropské společenství. Jenže bylo nutno bezodkladně řešit problémy vyplývající z agresivní politiky jihokorejských loděnic. Bylo proto nezbytné vytvořit nový přístup.

3.2.3 Když na jaře roku 2002 předložil Výbor loďařských sdružení EU (Committee of EU Shipbuilders' Associations – CESA) Evropské komisi rámcový návrh iniciativy LeaderSHIP 2015, okamžitě byla rozpoznána hodnota tohoto projektu jakožto specifické reakce určitého odvětví v rámci dlouhodobé strategie EU, jak byla definována na lisabonském zasedání Rady. Iniciativa LeaderSHIP 2015 vlastně reagovala na klíčové prvky obsažené ve strategii z Lisabonu.

3.2.4 Bylo nutno vytvořit na základě prvků vyplývajících z dosavadních metod přístupu komplexní strategii. Novým rysem bylo, že Komise vyzvala představitele odvětví, aby formulovali nějaký integrovaný plán. V říjnu 2002 předložil CESA iniciativu LeaderSHIP 2015 jako cestu k budoucnosti evropského loďařského a opravárenského průmyslu.

3.2.5 Pokud jde o evropské lodě, jejich cílem je posílit své vedoucí postavení ve vybraných segmentech trhu zvýšením schopnosti konkurence prostřednictvím inovace a selektivního výzkumu a vývoje, důslednějšího zaměření na zákazníka, optimalizace výroby a zlepšení struktury odvětví. Podle představitelů odvětví by se měla EU přímo zabývat podporou sofistikovaných systémů financování a záruk, vyšší bezpečností a lepšími ekologickými normami v souvislosti s objednávkami nových vysoce kvalitních plavidel a s jejich údržbou a s vyšší ochranou evropského duševního vlastnictví.

3.2.6 Evropský přístup k potřebám vojenského námořnictva vyžaduje přijetí společné politiky zaměřené na získávání obranných materiálů.

3.2.7 Obecné trendy do roku 2015 v tomto sektoru zahrnují zvláště rozvoj kombinované (multi-modal) dopravy, vnitrozemských vodních cest a námořní dopravy na krátké vzdálenosti, podporu inovace a výzkumu a vývoje, rozšíření EU, ekologických a zdravotních předpisů a pokrok ve směru Společné obranné politiky (Common Defence Policy). Vzhledem k vlivu národních a evropských politik na fungování odvětví ve všech těchto oblastech by se měla Komise aktivně podílet na rozvíjení myšlenek vztahujících se k vzniku této nové politiky.

3.2.8 Loďařský sektor sám přijímá vysokou odpovědnost za to, že si v prvé řadě zamete před vlastním prahem. Jeho Plán akcí proto vyzdvihuje nutnost vývoje nových typů plavidel a nové generace námořního vybavení, které budou vyhovovat požadavkům na efektivitu, bezpečnost, pohodlí, ekologické aspekty a specializaci.

3.2.9 Pokud jde o strukturu odvětví, předpokládají se dva možné vzájemně se doplňující přístupy, které se týkají i společností:

- restrukturalizace odvětví, jejímž důsledkem bude vznik omezeného počtu velkých společností;
- malé, ale velice flexibilní společnosti vzájemně propojené tak, aby mohly obsluhovat menší dílčí specializované trhy (niche).

3.3 Vysoká poradní skupina

3.3.1 Na počátku roku 2003 začala iniciativu LeaderSHIP 2015 vycházející z Plánu akcí CESA projednávat Vysoká poradní skupina pod předsednictvím komisaře Liikanena. Práce Skupiny se zúčastnilo sedm evropských komisařů, dva významní poslanci Evropského parlamentu, generální ředitelé 10 významných loděnic, předseda sdružení výrobců námořních zařízení a generální tajemník Evropské federace kovodělníků (European Metalworkers Federation).

3.3.2 Poradní skupina zveřejnila svou zprávu k iniciativě LeaderSHIP 2015 v říjnu 2003⁽¹⁾. Má osm kapitol a pojednává o všech otázkách, které vyplývají z Plánu akcí; poslední kapitola se věnuje nutnosti konsolidovat evropský lodářský průmysl. Skupina došla k celkovému závěru, že „LeaderSHIP je dobrým příkladem pro vytváření efektivní evropské politiky na úrovni sektoru“.

3.3.3 V těchto osmi kapitolách Skupina uvádí cíle lodářského průmyslu a EU jako takové. Nejprve ze všeho navrhuje, aby bylo v rámci celosvětového lodářského odvětví pomocí obchodní politiky EU, zavedením příslušných pravidel WTO a vynutitelné disciplíny v rámci OECD vytvořeno rovnoprávné prostředí.

3.3.4 Pokud jde o ústřední myšlenku výzkumu a vývoje a inovace, je nutno zajistit úzkou spolupráci mezi EU a lodářským průmyslem. Příslušné předpisy Společenství neberou zcela v úvahu konkrétní potřeby lodářského průmyslu a jeho technologie.

3.3.5 Totéž platí i pro vytváření sofistikovaných systémů financování a záruk. Existující nástroje nejsou na světovém trhu schopné konkurence. Je třeba prozkoumat možnost vytvoření evropského (EU) záručního fondu pro financování ve fázi před a po dodání zakázky i možnost intenzivnějších spolupráce s exportními úvěrovými pojišťovnami, včetně příslušného zajištění.

⁽¹⁾ LeaderSHIP 2015. Defining the Future of the European Shipbuilding and Ship repair Industry, vydala Evropská komise, Brusel, 2003.

3.3.6 Ochranu námořního životního prostředí má na starosti Evropská agentura pro námořní bezpečnost (European Maritime Safety Agency). Jako technický poradní orgán Agentury i Komise má být ze všech příslušných účastníků s technickými znalostmi vytvořen společný expertní výbor. Mělo by se zlepšit hodnocení kvality, bezpečnosti a kontrola při stavbě i opravách lodí, aby bylo zajištěno, že se na celém světě budou používat vhodné jakostní normy.

3.3.7 Požadavek odvětví na lepší spolupráci v oblasti obrany lze podle názoru Skupiny podpořit na úrovni EU rozvíjením odborné spolupráce jak mezi loděnicemi navzájem tak i mezi loděnicemi a jejich dodavateli, podporou přístupu na exportní trhy a prostřednictvím konsolidace odvětví. Společné operační požadavky národních námořních sil a společná pravidla vztahující se k obranným zařízením je nutno zajistit prostřednictvím plánované Evropské agentury (ministerstva) obrany (European Defence Agency).

3.3.8 Protože lodáři v Evropě do značné míry závisí na svém vedoucím technickém postavení, je třeba v plné míře využívat stávající nástroje, které slouží ochraně duševního vlastnictví. Je potřeba mít databáze znalostí a zlepšit mezinárodní pravidla patentové ochrany.

3.3.9 Lodářský sektor oficiálně zřídil výbor pro odvětvový sociální dialog (první svého druhu mezi kovodělníky), jehož úkolem má být analyzovat a řešit otázky týkající se programů zaměřených na nové odborné požadavky.

3.3.10 Požadované výsledky lze dosáhnout, pokud bude vytvořena optimální struktura odvětví. Proces dynamického rozvoje vede k vzniku nových vztahů a projektových společenství loděnic a jejich dodavatelů, s tím, že v současnosti pokrývají dodavatelé 70–80 % produkce loděnic. Je třeba podpořit proces konsolidace zahrnující zvláštní pobídky vycházející z koncepce „pomoc pro konsolidaci“ (aid for consolidation).

3.4 Sdělení Komise

3.4.1 Ve Sdělení o iniciativě LeaderSHIP 2015⁽²⁾ Komise převádí výsledek činnosti Vysoké poradní skupiny na oficiální politiku Společenství. Opětovně zdůrazňuje, že horizontální politika musí být doplněna konkrétními oborovými přístupy. Komise provádí hodnocení jednotlivých kapitol a schvaluje doporučení obsažená ve zprávě o iniciativě LeaderSHIP 2015.

⁽²⁾ COM(2003) 717 final.

3.4.2 Ve Sdělení, které uznává strategický charakter průmyslu stavby a oprav lodí, potvrzuje Komise v souladu se zprávou LeaderSHIP svou odpovědnost a spoluodpovědnost v níže uvedených oblastech, které pokrývají všech osm kapitol zprávy Vysoké poradní skupiny:

- v rámci Oborového porozumění OECD o exportních úvěrech a souvisejících smluv v rámci OECD, včetně podpory myšlenky celosvětového rovnoprávné prostředí, které by bylo vytvořeno prostřednictvím WTO;
- Komise přijala pravidla vztahující se k podpoře inovací a bude sledovat účinnost výzkumu financovaného Společenstvím;
- společně s odvětvím prozkoumá Komise možnost financování ve fázi před a po dodání zakázky ve spolupráci s EIB;
- Komise plně podporuje doporučení iniciativy LeaderSHIP o podpoře výstavby bezpečnějších a ekologičtějších lodí a o politice týkající se využívání možností námořní dopravy na krátké vzdálenosti v celé Evropě;
- pokud jde o stavbu vojenských lodí, Komise podporuje doporučení, která jsou v souladu s jejím Sdělení o obraně z března 2003 o přípravách na vznik Evropské agentury (ministerstva) obrany v roce 2004, aby bylo možno posílit obrannou a technickou základnu a schopnost konkurence obranného průmyslu. Pokud jde o konsolidaci vojenských loděnic, stojí za to si povšimnout, že soukromé loděnice zdůrazňují strukturální rozdíly mezi evropskými loděnicemi. Tvrdí, že „soukromé vlastnictví je předpokladem úspěchu v rámci veškerého společného úsilí“⁽¹⁾;
- Komise bude spolupracovat s odvětvím při využívání stávajících nástrojů sloužících k ochraně práv duševního vlastnictví a při vytváření vhodných databází znalostí;
- Komise bude spolupracovat s odvětvím prostřednictvím aktivního sociálního dialogu o nových dovednostech, výměnách pracovníků na všech úrovních, zvláštních školicích kurzech a podpoře životaschopného a trvale udržitelného loďářského průmyslu;
- protože konsolidační proces je potřebný v komerčním i vojenském loďářském a opravárenském průmyslu, za což nese v první řadě odpovědnost odvětví a členské země, Komise je ochotna podpořit tento proces při respektování pravidel hospodářské soutěže.

⁽¹⁾ COM(2003) 717 final, s. 14, rádek 22.

3.5 Závěry Rady z listopadu 2003

3.5.1 Dne 27. listopadu 2003 projednala Rada pro soutěžní prostředí (Competitiveness Council) Sdělení Komise o iniciativě LeaderSHIP 2015 v širším kontextu politiky odvětví⁽²⁾. Rada bere na vědomí význam sektorových analýz při vylepšování horizontální politiky a vyzvala členské země a Komisi, aby posílila hospodářskou soutěž v rámci odvětví, zvláště pak tím, že vezmou v úvahu potřeby a specifika jednotlivých sektorů.

3.5.2 Pokud jde o otázky odvětví, zvláštní pozornost je věnována loďářskému průmyslu, leteckému průmyslu a textilnímu a oděvnímu průmyslu.

3.5.3 Názor Rady se inspirovuje potřebou plně integrovaného přístupu k rozšíření schopnosti konkurence. Totéž se týká iniciativy LeaderSHIP 2015.

3.5.4 Cíle strategie z Lisabonu vyžadují odvětvové analýzy, zlepšení rámcových podmínek a otevřených a transparentních konzultací všech zainteresovaných osob, včetně sociálního dialogu. Rada v této souvislosti zdůrazňuje pokračování iniciativ.

3.5.5 Pokud jde o iniciativu LeaderSHIP 2015, Rada doporučuje, aby odvětví a veřejných orgánů vynaložily konkrétní úsilí v následujících oblastech:

- pravidla EU o veřejné podpoře investic do inovací;
- podpora výzkumu, vývoje a inovací;
- ochrana práv duševního vlastnictví členskými zeměmi i odvětvím;
- podpora konsolidačního procesu mezi evropskými výrobci;
- podpora přístupů vytvářených kvůli lepší spolupráci mezi majiteli kapacit sloužících k výrobě vojenských i komerčních lodí v Evropě;
- řešení potřeby nových dovedností v kontextu sociálního dialogu v rámci odvětví.

3.5.6 Rada požaduje, aby byla pravidelně informována o výsledcích iniciativy LeaderSHIP 2015 a o plnění příslušných doporučení.

⁽²⁾ Závěry Rady o „Příspěvků průmyslové politiky k evropské schopnosti konkurence“ (Contribution of industrial policy to European Competitiveness) – Brusel, 24. listopadu 2003 (15472/03).

4. Obecné připomínky

4.1 EHSV zastává názor, že Evropa potřebuje životaschopný loďařský průmysl a že je nutno předvídat konkrétní politiku pro jednotlivá odvětví.

4.2 Je důležité si povšimnout, že odvětví bylo úspěšné při definování jednotného programu na období do roku 2015. Tento model moderního odvětvového přístupu správně vychází z pravidel EU, pokud jde o přizpůsobení se trhu a hospodářskou soutěž.

4.3 Stejně pozoruhodná je skutečnost, že samotné odvětví a sedm komisařů vydali svůj společný plán pro budoucnost: LeaderSHIP 2015. Tento jejich vzájemný závazek umožnil, že Komise iniciativu LeaderSHIP schválila.

4.4 EHSV kladně hodnotí nový přístup Rady pro soutěžní prostředí (Competitiveness Council) týkající se horizontální a sektorové průmyslové politiky. Případ iniciativy LeaderSHIP ukazuje, jak tato průmyslová politika dokáže sladit požadavky vyplývající z odvětvových aspektů s horizontálními přístupy.

4.5 EHSV vítá konkrétní doporučení Rady týkající se loďařského a opravárenského sektoru. Ta odpovídají doporučení Komise a samotného odvětví tak, jak jsou obsažena v iniciativě LeaderSHIP 2015.

4.6 EHSV vítá tuto změnu perspektivy loďařské politiky jako ovoce nových pracovních metod a nového přístupu k průmyslové politice na úrovni odvětví. Obě mohou sloužit jako vzor pro podobné iniciativy v dalších sektorech.

4.7 EHSV je ještě přesněji toho názoru, že místo pokračujícího využívání národní politiky lze zdravý základ trvale udržitelného rozvoje loďařského a opravárenského průmyslu v Evropě vytvořit jen díky zastávání společných názorů a zásad a vzájemně dohodnutých praktik v rámci EU.

4.8 Rozšíření Evropské unie vytváří řadu příležitostí, protože je schopno dodat cenná aktiva umožňující evropskou přítomnost v tržních segmentech, kde před rozšířením nepůsobila žádná z evropských loděnic⁽¹⁾. Je třeba plně respektovat příslušná pravidla Společenství.

4.9 Iniciativa LeaderSHIP 2015 může být úspěšná jen pokud všichni zúčastnění partneři (účastníci v rámci odvětví, Komise a v některých případech členské země) budou jednat v rámci všech kapitol najednou; každý účastník se bude věnovat té oblasti, za kterou odpovídá.

⁽¹⁾ Např. velké ropné tankery a lodě přepravující hromadné zboží, které nemají tak vysoké nároky na technické dovednosti a u nichž tvoří mzdové náklady poměrně vysoký podíl nákladů.

5. Závěry a doporučení

5.1 Důvěryhodnost návrhů politiky závisí na tom, jak budou plněny. Velmi důležité jsou následné činnosti a musí jít o transparentní proces, který je třeba pečlivě sledovat. Musí být zajištěna účast, průhlednost a odpovídající dohled. EHSV vedle závěrů Rady rozhodně podporuje myšlenku, aby Komise předkládala Radě pro soutěžní prostředí každý rok zprávu o činnosti.

5.2 LeaderSHIP 2015 začíná se záměrem vytvoření stejných globálních podmínek. EHSV zdůrazňuje význam této oblasti politiky jako základního kamene celé strategie. Plně podporuje současnou obchodní politiku EU a snaží se, aby byla uzavřena účinná mezinárodní smlouva, která by zajistila přísnou celosvětovou disciplínu.

5.3 EHSV zdůrazňuje, že vliv nepoctivé soutěže některých loděnic v Asii nejen podstatným způsobem ohrožuje evropské loděnice, ale měl by znepokojovat i evropská odvětví vyrábějící námořní zařízení. Oznámení některých významných asijských loďařských zemí, že se v oblasti subdodávek soustředí na domácí průmysl, musí být bráno velmi vážně.

5.4 V kontextu rovnoprávného prostředí se nehovoří konkrétně o sektorové disciplíně v samotné EU, ačkoli tam stále ještě existují různé úrovně a metody podpory loďařství ze strany členských zemí. Zvláštní pozornost zasluhuje interní soutěžní prostor a transparentnost a dohled nad nimi. V zájmu zvýšení důvěryhodnosti tohoto procesu a důvěry v souladu s dohodnutými pravidly a cíli zdůrazňuje EHSV význam skutečnosti, že Komise sleduje aplikaci pravidel veřejné podpory a případné nepoctivé praktiky.

5.5 Výzkum a vývoj a inovace mají rozhodující význam, protože Evropa je stále ještě zdrojem nápadů v oblasti stavby lodí pro celý svět. Jedná se tak o další prvek zajišťující úspěch. Proto je tak důležité, aby různé nástroje poskytovaly účinnou podporu a aby byly prakticky naplňovány. Odvětví může být nápomocno konkrétní radou všem, kdo vytvářejí politiku. V každém případě musí být použity nástrojů inovace transparentní.

5.6 V zájmu zefektivnění nástrojů financování stavby lodí na národní úrovni i v EU je EHSV toho názoru, že by měl co nejdříve začít fungovat evropský záruční fond v souladu s iniciativou LeaderSHIP. Jeho vznik by měl být pro Komisi prioritou. Tento fond může přispět k vytvoření účinného rovnoprávného prostředí v samotné EU.

5.7 EHSV vítá dohodu, kterou uzavřelo odvětví s Komisí ohledně typu ekologických podmínek a politiky, které jsou nutné v rámci sektoru. EU by měla nadále hrát vedoucí úlohu při ochraně moře a při vyžadování přísného plnění příslušných mezinárodních pravidel. Koordinovaný vztah Evropy k Mezinárodní námořní organizaci (International Maritime Organisation) může napomoci při zajištění uspokojivé úrovně účinné podpory pravomoci IMO jednat jako výlučný orgán vytvářející globální pravidla.

5.8 Během posledních let bylo v rámci EU dosaženo významného zlepšení v oblasti právních předpisů týkajících se bezpečnosti lodní dopravy. Velkou pozornost je ale třeba věnovat odpovídající úrovni údržby lodí v souladu s iniciativou LeaderSHIP.

5.9 V EU nadále přetrvávají závažné slabiny při vymáhání plnění příslušných pravidel, jimiž se řídí jistota a bezpečnost v lodní dopravě. EHSV proto rezolutně podporuje účinnou spolupráci mezi orgány pobřežní stráže v Evropě.

5.10 Posílení námořní dopravy na krátké vzdálenosti a snaha přenést dopravní zátěž ze silnic na moře tvoří další významné ekologické cíle. V zájmu dosažení těchto cílů je nutno dále vylepšovat moderní infrastrukturu, zejména přístavy, ale i lodě. Pokud se jedná o financování této infrastruktury z veřejných zdrojů, orgány veřejné správy musí zajistit, aby investice byly uskutečňovány ve prospěch výrobců v EU.

5.11 Lidský faktor tvoří základní prvek a EHSV vítá záměr zesílit dialog v rámci odvětví, v němž budou hrát svou úlohu Komise, zaměstnavatelé i odbory. Je pozoruhodné, že to je odvětví lodářství, kde byl založen vůbec první oficiální Výbor pro odvětvový sociální dialog (Social Sectoral Dialogue Committee) v kovoobráběcím průmyslu; jde zde o další inovační přístup v rámci odvětví.

5.12 Sociální dialog již tak vytváří cenný příspěvek k široké škále sociálních témat, včetně výcviku, nábory, celoživotního vzdělávání a přizpůsobení se cyklickým vlnám. Dosud byly

vytvořeny dvě pracovní skupiny, jedna se zaměřením na zlepšení obrazu odvětví a druhá na zjišťování nových dovedností, které jsou potřebné v lodářském sektoru.

5.13 Sociální dialog by se měl též věnovat podstatným rozdílům, které existují v globálním měřítku v produktivitě práce.

5.14 EHSV schvaluje skutečnost, že se v Evropě zvyšuje zájem ve prospěch speciálních segmentů zpracovatelského průmyslu, jako je lodářství a letecký průmysl, ve vztahu k obranným cílům, kdy dochází k vzájemnému styku mezi civilním a obranným průmyslem.

5.15 V tomto kontextu je potěšitelné, že iniciativa LeaderSHIP volá po celoevropských vojenských námořních projektech a po spolupráci mezi vojenskými loděnicemi. Doposud jim byly na překážku otázky národní bezpečnosti a protichůdné tradice. Ale pokud se Evropané nedohodnou na užší spolupráci, náklady budou nadále rychle stoupat a ohrozí jejich vedoucí postavení v oblasti inovací a technologie.

5.16 Již nyní existují úspěšné projekty spolupráce, například mezi Německem a Nizozemskem při stavbě fregat a mezi Francií a Velkou Británií v oblasti mateřských letadlových lodí. Nové projekty lze plánovat ve spolupráci s budoucí Evropskou agenturou (ministerstvem) pro nákup zbraní (European Armaments Procurement Agency). Pro udržování a zvyšování znalostí a know-how je velmi důležitá optimální synergie mezi loděnicemi. Je žádoucí, aby byla Agentura požádána, aby zpracovala přehled dostupných kapacit, technologií a inovací vojenských loděnic, aby tak při poptávkách bylo možno získat výměnou za vložené prostředky co nejvyšší hodnotu. Vzhledem k tomu, že zákazníci vojenských loděnic jsou státní orgány (vlády), je nutno zabránit přelévání dotací mezi výrobou vojenských a obchodních plavidel.

5.17 Konsolidace odvětví je považována za základní kámen budoucí životaschopnosti sektoru. Ještě se ale uvidí, jak bude tento proces uskutečněn, vzhledem k složitým vztahům mezi základním podnikáním a vysokým podílem dodavatelů.

Brusel, 30. června 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru týkající se návrhu na Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění Rozhodnutí 2000/819/ES o víceletém programu pro podniky a podnikání, zvláště pro malé a střední podniky (2001–2005)

(COM(2003) 758 konečné znění 2003/0292 (COD)).

(2004/C 302/02)

Dne 23. prosince 2003 se Rada rozhodla na základě článku 95 Smlouvy o založení Evropského společenství konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor v otázce návrhu na Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění Rozhodnutí 2000/819/ES o víceletém programu pro podniky a podnikání, zvláště pro malé a střední podniky (2001–2005)

Sekce pro jednotný trh, výrobu a spotřebu, která byla zodpovědná za přípravu práce výboru na tomto tématu, přijala své stanovisko dne 9. června 2004. (Zpravodajem byl pan DIMITRIADIS).

Na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004. (zasedání ze dne 30. června 2004) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko počtem 140 hlasů pro 1 hlas proti a 4 členové se zdrželi hlasování.

1. Předmluva

1.1 EU se před i po stanovení lisabonských cílů potýkala a stále potýká s: (1) vážnými problémy z hlediska konkurenceschopnosti a modernizace evropských podniků, zvláště malých a středních, (2) závažnou neefektivností a zbytečnou byrokracií státních úřadů při podpoře podnikání, (3) nedostatkem koordinace mezi orgány zastupujícími malé a střední podniky, státními úřady a Komisí při podpoře podnikání, (4) nedostatkem koordinace mezi národními politikami na podporu malých a středních podniků, (5) absencí zásadní dlouhodobé strategie pro malé a střední podniky v členských státech, (6) vážnými problémy z hlediska finanční podpory pro podniky (zvláště malé a střední) od bankovního sektoru a spekulativního kapitálu, (7) vysokými náklady na půjčky způsobenými malou velikostí malých a středních podniků a zvýšeným rizikem a (8) neexistencí stálé politiky v oblasti malých a středních podniků.

1.2 EU uznává, že zatímco jednotný trh byl dokončen z hlediska legislativy a pravidel, malé a střední podniky úplně nepřijaly současný systém a jeho potenciální výhody a tohoto potenciálu plně nevyužívají.

1.3 EU vede tuhý boj s mezinárodní konkurencí, s velkým hospodářským a politickým vlivem USA⁽¹⁾, které dosáhly velmi vysoké konkurenceschopnosti a produktivity, a s Japonskem, zeměmi jihovýchodní Asie⁽²⁾ a vzrůstajícími ekonomikami jako je Čína, Indie a Brazílie.

(1) Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: „Akční plán: Evropský podnikatelský program“, COM(2004) 70 fin, 11.2.2004.

(2) Pracovní dokument pracovníků Komise: „Zpráva o evropské konkurenceschopnosti 2003“, SEC(2003) 1299, 12.11.2003.

1.4 Nejvážnějším sociálním a hospodářským problémem, před kterým stojí EU, je nezaměstnanost. EU si vytyčilo za svůj prvotní cíl vytvoření nových pracovních míst, zvláště v malých a středních podnicích, které tvoří naprostou většinu evropských společností.

1.5 EU vyvíjí nesmírné úsilí k podpoře výzkumu a technologií, neboť si uvědomuje, že zlepšení v těchto oblastech je jediným způsobem, jak zaručit rozvoj a pokrok, ale navrhovaná strategie nepřináší vždy očekávané výsledky díky nedostatku pružných mechanismů a díky regulačním opatřením, které podporují byrokracii, snižují efektivitu a způsobují nežádoucí průtahy.

1.6 V reakci na výše uvedené skutečnosti, položilo zasedání Rady v Amsterdamu (červen 1997) a zvláštní Summit o zaměstnanosti (listopad 1997 v Luxembourg) základy Iniciativy pro růst a zaměstnanost, zatímco Rada ministrů – s rozhodnutím 98/347/ES⁽³⁾ a 2000/819/ES⁽⁴⁾ – položila základy organizované a trvalé podpory pro evropské podnikání společně se specifickými programy pro vytváření pracovních míst.

2. Úvod

2.1 Cíle

Cílem programu je podporovat vytváření pracovních míst a zakládat a rozvíjet inovativní malé a střední podniky tak, jak stanoví doporučení Komise 96/280/ES, a to prostřednictvím zvýšení dostupných finančních zdrojů a následného zvýšení investic do malých a středních podniků.

(3) Rozhodnutí Rady 98/347/ES týkající se opatření finanční pomoci pro inovativní malé a střední podniky vytvářející pracovní místa – iniciativa pro růst a zaměstnanost – Úř. věst L 155, 29.5.1998.

(4) Rozhodnutí Rady 2000/819/ES týkající se víceletého programu pro podniky a podnikání, zvláště malé a střední podniky (2001–2005).

2.1.1 Důvod pro podporu malých a středních podniků je ten, že bylo prokázáno, že snadněji vytvářejí nová pracovní místa, neboť se dobře přizpůsobují měnícím se tržním podmínkám, snadno se rozhodují a rychleji realizují nové požadavky na podniky. Navíc jsou to často malé a střední podniky, které mají největší problémy se založením (díky byrokracii a nedostatku finančních zdrojů), podporou inovativních projektů (díky nemožnosti získat finance od bank, v nových členských státech pak díky neexistenci bankovního systému schopného poskytnout podobné finanční zdroje) a posílením mezinárodní spolupráce.

2.2 Popis – rozsah programu

Program se skládá ze tří plánů: (i) plánu rizikového kapitálu (Spouštěcího mechanismu ETP⁽¹⁾), provozovaného Evropským investičním fondem (EIF), (ii) plánu finanční podpory na podporu vytváření nadnárodních společných podniků mezi malými a středními podniky v EU (Společný evropský podnik – SEP) provozovaného Komisí a (iii) a garančního plánu (Garanční prostředek pro malé a střední podniky) provozovaného EIF.

2.2.1 Rozpočet na program byl stanoven na 432,56 milionů eur, z toho 168 milionů eur bylo vyčleněno na rozběh ETP, 57 milionů eur na SEP a 198,56 milionů eur na Garanční prostředek pro malé a střední podniky. Díky velkému zájmu o Garanční prostředek pro malé a střední podniky bylo z plánu SEP přesunuto 30,56 milionů eur na tento plán. Do 29. května 2002 neboli do konce období určeného pro předání rozpočtových prostředků přidělil EIF veškeré počáteční rozpočtové prostředky pro Spouštěcí mechanismus ETP a Garanční prostředek pro malé a střední podniky. U plánu SEP bylo k dispozici celkem 14,5 milionu eur pro realizaci různých projektů.

2.2.2 Plán rizikového kapitálu (Spouštěcí mechanismus ETP) podporuje investice rizikového kapitálu do malých a středních podniků, zvláště během rozběhu a počátečních fází rozvoje, a do inovativních malých a středních podniků, a to prostřednictvím investic do fondů specializujících se na rizikový kapitál.

2.2.2.1 V rámci Společného evropského podniku (SEP) poskytuje EU finanční příspěvky malým a středním podnikům ke zřízení nových nadnárodních společných podniků v EU.

2.2.2.2 V rámci Garančního prostředku pro malé a střední podniky poskytuje EU finanční prostředky na pokrytí nákladů EIF na záruky a protizáruky poskytnuté s cílem podpořit zvýšení půjček inovativním malým a středním podnikům. Toho

(¹) ETP: Evropský technologický prostředek, ustanovený Evropskou investiční bankou (EIB) s cílem vytvářet rizikový kapitál pro malé a střední podniky v oblasti rozvinutých technologií poskytovaním investičních prostředků prostřednictvím stávajících fondů rizikového kapitálu.

se dosahuje zvýšením kapacity garančních plánů fungujících v členských státech a týká se to jak nových, tak stávajících programů. Tento prostředek pokrývá část ztrát, ke kterým dochází v rámci záruk, až do předem stanovené výše, se zvláštním důrazem na financování nehmotných aktiv malých a středních podniků.

3. Dopad programu

3.1 Podle zprávy Komise⁽²⁾ využilo do června 2002 program v jeho části Spouštěcí mechanismus ETP přibližně 206 malých a středních podniků z oblasti rozvinutých technologií (biotechnologie/vědy o životě a informační technologie), které rovněž dosáhly velmi pozitivních výsledků z hlediska tvorby pracovních míst. Garanční prostředek pro malé a střední podniky podpořil 112 000 menších podniků, což zvýšilo zaměstnanost o více než 30 %, zatímco SEP podpořil nejméně žádostí (bylo přijato pouze 137 žádostí).

4. Postřehy

4.1 Zpráva Komise⁽³⁾ o těchto třech plánech je založena na velmi malém vzorku podniků, což znamená, že u přijatých závěrů existuje vysoká pravděpodobnost statistických i faktických chyb.

4.2 Během čtyřletého období od r. 1998 (počáteční rok) do r. 2002 (rok hodnocení) využilo Spouštěcí mechanismus ETP přibližně 206 malých a středních podniků. EHSV považuje toto číslo za nízké v porovnání s výsledky podobných iniciativ v USA, kde došlo k nárůstu zakládání malých a středních podniků a rozkvětu podnikání na základě podobných opatření podporovaných vysoce rizikovým kapitálem. V rámci SEP bylo založeno pouze 31 nadnárodních společných podniků a vytvořeno 252 nových pracovních míst, což je výsledek, který nespůlnil původní očekávání. Výsledky Garančního prostředku pro malé a střední podniky jsou považovány za dobré.

4.3 Předpovědi obsažené ve zprávě, které se týkají tvorby pracovních míst v podporovaných podnicích, jsou založeny na starších údajích (2001 až pol. 2002) a nelze je považovat za přiměřené pro tyto tři plány.

4.4 EHSV nemá konečné, konkrétní a úplné údaje o vytvoření nových pracovních míst (1998-2003), což velice znesnadňuje vyhodnocení dané situace a předložení postojů a závěrů. EHSV nicméně znovu poukazuje na svůj zvláštní zájem na úsilí vytvářet pracovní místa a vyzývá Komisi, aby po úpravách víceletého programu toto učinila svoji nejvyšší prioritou.

(²) Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě – COM(2003) 758 final, z 8.12.2003.

(³) Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě – COM(2003) 758 final, z 8.12.2003.

4.5 Vysoce rizikové investice jsou zásadním předpokladem pro podporu inovativních myšlenek, které se transformují do podnikatelských aktivit a ústí v úspěšné investiční projekty. Fenomenální úspěch některých podniků jako je tento vyvážá neúspěch jiných inovativních podniků, které se na trhu neuchytily.

4.6 Program naprosto ignoruje tradiční ekonomiku. Tím, že se neustále odvolává na inovativní aktivity, vylučuje možnost přístupu tradičních malých a středních podniků k finančním prostředkům. Inovace jsou velmi významným nástrojem modernizace hospodářství a podpory konkurenceschopnosti. Je však třeba zdůraznit, že: (a) evropské podniky riskují permanentní ztrátu podílu na trhu ve prospěch dovozců výrobků tradičních odvětví z třetích zemí, kde jsou nízké náklady, (b) pokud nebude poskytnuta podpora tradičním malým a středním podnikům, existuje riziko, že v obchodě a distribuci dojde k vytvoření oligopolů, což bude mít dopady na celý výrobní proces a přinese čistou ztrátu pracovních míst.

4.7 Základními předpoklady pro zapojení malých a středních podniků do příslušných programů je snížení byrokracie prostřednictvím zřízení pracovišť odpovědných za realizaci veškerých postupů a odstranění nadbytečných dokumentů prostřednictvím používání moderních technologií.

5. Závěry

5.1 EHSV podporuje změny rozhodnutí 2000/819/ES navrhované Komisí.

5.2 Výbor souhlasí s názorem Komise, že plný dopad tří uvedených nástrojů financování lze vyhodnotit pouze po delší době, ale domnívá se, že od jejich zavedení již uplynulo dost času k tomu, aby bylo možno si učinit závěry z hlediska určitých úprav, a že v současné silně konkurenční globalizované ekonomice je čas rozhodující, neboť podnikatelské trendy a výhledy se neustále mění.

5.3 EHSV si uvědomuje, že během let 2001 a 2002 bylo mezinárodní podnikatelské prostředí nepříznivé a že v EU existovalo pouze omezené množství rizikového kapitálu a velké banky se zdráhaly půjčovat malým a středním podnikům. V r. 2002 v Evropě podstatně stoupla poptávka po zárukách, neboť velké banky začaly požadovat další jištění vzhledem k vysokému riziku a vysokým nákladům spojeným s poskytováním půjček. V této situaci pokládá EHSV uvedené nástroje, zvláště garanční prostředek a spouštěcí mechanismus, i nadále za velice důležité. Rovněž navrhuje posílení spolupráce se specializovanými malými bankami, které pracují hlavně s malými a středními podniky a mají pružné komunikační systémy.

5.4 EHSV podporuje projekty v rámci uvedených tří plánů a uznává jejich nutnost. Považuje nicméně proces, kterým malé a střední podniky získávají přístup k těmto nástrojům, za obtížný, byrokratický a nepružný, neboť podniky mají často velké problémy se získáním informací a s vnitřními postupy.

5.5 EHSV považuje Garanční prostředek pro malé a střední podniky za zvláště užitečný nástroj a vyzývá k tomu, aby byl podstatně zvýšen objem finančních prostředků určený pro tento nástroj a vyvinuto veškeré úsilí k tomu, aby do něj byly zahrnuty ty země, které z něj byly dosud vynechány (Recko, Irsko a Lucembursko).

5.6 EHSV podporuje úsilí rozšířit garanční prostředek vzhledem k přistoupení nových členských států, ve kterých existují tisíce malých a středních podniků, které nemají přístup k bankovním půjčkám a nejsou tak schopny efektivně investovat a vytvářet nová pracovní místa.

5.7 EHSV se domnívá, že rozpočet programu by měl být přezkoumán vzhledem k pokrytí potřeb nových členských států. Současný rozpočet byl vypracován pouze pro 15, nikoli 25 členských států a noví členové budou mít rozhodně větší potřeby.

5.8 EHSV vyzývá Komisi, aby podnikla nezbytné kroky k další podpoře Spouštěcího mechanismu ETP, neboť je to významný nástroj k vytváření inovativních malých a středních podniků a podpoře vysoce rizikových podnikatelských aktivit, které jsou nutné pro rozvoj výzkumu a technologií, a stejně tak i dalších investičních projektů pro malé a střední podniky, které nespádají do oblastí rozvinutých technologií, ale jsou zajímavé z podnikatelského hlediska a musí mít přístup ke všem zdrojům finančních prostředků a nástrojů. Z tohoto důvodu výbor navrhuje, aby:

- a) byly poskytnuty záruky všem právním formám společností bez ohledu na jejich druh činnosti,
- b) byly poskytnuty finanční prostředky prostřednictvím Spouštěcího mechanismu ETP všem typům společností,
- c) byla poskytnuta větší podpora inovativním, vysoce rizikovým iniciativám,
- d) ve všech případech došlo k progresivnímu nárůstu počátečního kapitálu (ETP) na základě pracovních míst nebo nárůstu zaměstnanosti a inovací,
- e) se bankovní systém zapojil do šíření informací a podpory finančních a garančních programů,
- f) byla zvážena možnost sjednání výše úrokové míry pro společnosti účastnící se programu na základě centrální dohody mezi garančním prostředkem a bankami,
- g) byla zvážena možnost podpory národních iniciativ prostřednictvím záručního prostředku.

5.9 EHSV se domnívá, že zdroje soukromého i veřejného kapitálu dostupné v EU pro výzkum a rozvoj technologií jsou nedostatečné z hlediska pokrytí větších potřeb malých a středních podniků v odvětví informatiky, nových technologií a biotechnologií. Výbor vyzývá, aby byly nalezeny podstatně větší finanční zdroje k pokrytí těchto potřeb.

5.10 Tam, kde je to nutné, by se měly zvážit, vyhodnotit a použít rychlé a pružné systémy, které byly velmi úspěšně zřízeny a provozovány v USA. Rovněž by se měl rozšířit prostor pro spolupráci s fondy specializujícími se na rizikový kapitál, kdekoli a kdykoli existuje investiční zájem.⁽¹⁾ EHSV vyzývá Komisi, aby vyvinula iniciativu v této záležitosti.

5.11 EHSV se domnívá, že je třeba vyvinout více úsilí k informování malých a středních podniků o existenci a fungování garančního prostředku a najít lepší způsob přístupu k EIF a EIB a komunikace s těmito institucemi. Provedený průzkum ukázal, že většina malých a středních podniků neví, že EU pro ně zřídila formální systém podpory. Z tohoto důvodu je nutné přímo zapojit podnikatelské organizace (obchodní komory, obchodní svazy, organizace malých a středních podniků atd.), aby se zlepšilo poskytování informací, aby komunikace s malými a středními podniky byla přímější a účinnější a aby se rychleji řešily praktické problémy, které vznikají při realizaci programu.

5.12 EHSV se domnívá, že brzy po přistoupení nových členských států je třeba provést zvláštní vyhodnocení, aby bylo možno určit zájem o prostředky, neboť i když se ví o problémech, které se v současné době vyskytují v přístupujících zemích, je jisté, že: a) se ukáže, že skutečná situace je ještě méně příznivá, než jak se udává, b) bude třeba značné podpory, kterou nelze nyní odhadnout, a c) bude třeba určitého období úprav, které bude představovat vážné riziko pro malé a střední podniky.

5.13 EHSV souhlasí s návrhem Komise ukončit brzy program SEP vzhledem k jeho současné kritizované struktuře. EHSV by nicméně rád zdůraznil, že i nadále podporuje nadnárodní společné podniky, neboť se domnívá, že existuje značná mezera v nadnárodních projektech a podnikatelských aktivitách v EU a že je třeba odstranit hranice pro podnikání v Evropě.

5.14 Rovněž bude nutné zvážit možnost opětovného zavedení programu SEP nebo programu založeného na podobném principu, pokud se po rozšíření vyskytnou možnosti vytváření nadnárodních podniků v rámci EU a EHP. Z tohoto důvodu by měla existovat politika na podporu nadnárodních podniků mezi

malými a středními podniky, aby bylo možno dosáhnout tohoto významného cíle bez nadbytečné byrokracie, která zatěžuje program SEP a byla důvodem jeho neúspěchu.

5.15 EHSV se domnívá, že po zkušenostech získaných ze Šestého rámcového programu pro výzkum a rozvoj technologií by měly být opět zavedeny programy v malém měřítku pro malé a střední podniky, neboť takovéto programy nejsou v současné době součástí koncepce víceletého programu.

5.16 EHSV uznává, že realizace programů financování na nižší úrovni je spojená s velkými administrativními náklady a že z tohoto důvodu existuje tendence je podstatně omezit. Výbor nicméně upozorňuje, že omezení takovýchto programů znemožňuje přístup malým a středním podnikům, které nemohou čerpat z programů financování na vysoké úrovni. Z těchto důvodů souhlasí EHSV s Evropským parlamentem a naléhavě žádá Komisi, aby byla zvláště opatrná při omezování nebo rušení těchto programů, zvláště proto, že očividně vyhovují současným potřebám malých a středních podniků. Výbor se domnívá, že Komise musí za tímto účelem spolupracovat s podnikatelskými organizacemi.

5.17 EHSV považuje Evropskou chartu pro malé podniky přijatou na zasedání Evropské rady ve Feiře (19. června 2002) za zvláště významnou iniciativu a vydal mnoho stanovisek týkajících se této záležitosti. Výbor znovu zdůrazňuje nutnost realizovat ustanovení této charty v praxi na základě jasných právních předpisů.

5.18 EHSV podporuje cíle financování stanovené v příloze I (popis oblastí činnosti) pro Garanční prostředek pro malé a střední podniky (Příloha I, bod 4(a)(i)), ale domnívá se, že by mohly být dále rozšířeny po seriózním a pokračujícím dialogu s organizacemi zastupujícími malé a střední podniky (např. systémy kvality, studie o životním prostředí, studie kvality, technická a technologická podpora, převod technologií).

5.19 EHSV se domnívá, že Komise musí podniknout rozhodnější a účinnější kroky k posílení inovativních malých a středních podniků a snížit míru byrokracie v programech (např. odstranit nadbytečné dokumenty, urychlit procedury atd.), neboť to má negativní důsledky a způsobuje zbytečné prodloužení.

5.20 EHSV vítá obecnou podstatu programů a doufá, že budou i nadále podporovány a vylepšovány.

Brusel, 30. června 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o realizaci akčního plánu pro rizikový kapitál, COM(2002) 563, 16.10.2002.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o novém právním rámci pro platby na vnitřním trhu

COM(2003) 718 final

(2004/C 302/03)

2. prosince 2003 se Komise rozhodla na základě článku 262 Smlouvy o založení Evropského společenství požádat Evropský hospodářský a sociální výbor o konzultaci ve věci sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o novém právním rámci pro platby na vnitřním trhu.

Sekce pro jednotný trh, produkci a spotřebu, která odpovídá za přípravu aktivit Výboru v dané věci, přijala své stanovisko dne 9. června 2004. Zpravodajem byl pan Ravoet.

Evropský hospodářský a sociální výbor přijal na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (jednání ze dne 30. června.2004) počtem 140 hlasů pro, 0 hlasů proti a 5 členů se zdrželi hlasování toto stanovisko:

1. Obsah a působnost návrhu

1.1 Evropská komise zveřejnila 2. prosince 2003 konzultativní dokument pod názvem Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o novém právním rámci pro platby na vnitřním trhu.

1.1.1 Evropská komise vnímá v oblasti přeshraničních drobných („retail“) plateb v eurech nedostatky právní i technické povahy. Podle Evropské komise spočívají tyto nedostatky v neadekvátním právním rámci na evropské úrovni. I když došlo v oblasti plateb k přijetí řady právních aktů – včetně nařízení 2560/2001/ES⁽¹⁾ zavádějící zásadu rovných poplatků za vnitrostátní i přeshraniční platby v eurech a směrnice 97/5/ES⁽²⁾ týkající se ochrany uživatelů nástrojů pro elektronické platby – neexistuje žádný soudržný právní rámec. Nezbytným předpokladem kvalitního fungování vnitřního trhu se zbožím a službami je možnost využívat levné, efektivní a bezpečné platební služby. Komise vypočítává několik řídicích zásad považovaných v kontextu legislativy EU za obzvláště důležité pro oblast plateb. Mezi ně patří: 1) efektivita jako trvalý cíl; 2) bezpečnost jako „conditione sine qua non“; 3) konkurence: přístup na trhy a rovné podmínky; 4) ochrana zákazníka⁽³⁾ na vysoké úrovni; 5) právní ustanovení musí být technicky neutrální; 6) přetváření právních předpisů v oblasti plateb musí přidávat hodnotu; 7) povaha budoucího právního nástroje nebo nástrojů.

1.2 Konzultativní dokument Komise, který je výsledkem předběžných aktivit realizovaných během poměrně dlouhého časového období, byl vypracován s cílem vyvolat v r. 2004 legislativní iniciativu.

1.3 Komise zamýšlí prostřednictvím odstranění technických a právních překážek zajistit efektivitu platebních služeb, soutěž za rovných podmínek, adekvátní ochranu spotřebitelů, bezpečnost plateb a také právní jistotu pro všechny strany účastníci se platebního procesu.

⁽¹⁾ Úř. věst. L 344, 28.12.2001.

⁽²⁾ Úř. věst. L 43, 14.2.1997.

⁽³⁾ Zákazníkem je míněn spotřebitel a další osoby, jako například maloobchodníci a malé a střední podniky, využívající platební služby.

1.4 Komise oceňuje snažení evropských bank⁽⁴⁾. V červnu 2002 byla založena Evropská rada pro platby. Ta přijala obsáhlý program pro Jednotný eurový platební prostor spolu s doporučením provést zásadní změny s ohledem na organizaci platebních služeb v Evropské unii. Součástí plánu je zejména rozhodnutí prioritně vybudovat novou infrastrukturu⁽⁵⁾ pro převody aktiv v eurech s velmi nízkými transakčními náklady a příhodnou dobou realizace ne delší než tři dny.

1.5 Komise je toho názoru, že liberalizace kapitálu umožnila přeshraniční peněžní převody v rámci EU. Zároveň však vnitřní trh není stejně efektivní jako na vnitrostátní úrovni, což platí zejména s ohledem na drobné platby. Rozdíly existují též mezi vnitrostátními právními předpisy a konvencemi s ohledem na platební služby na vnitřním trhu. Nový právní rámec by měl odstranit uvedené překážky jednotnému platebnímu prostoru tam, kde je to nutné, a zejména tehdy, když znemožňují správné fungování infrastruktury a platebních systémů v rámci celé EU, což je například případ pravidel souvisejících s revokací platebního příkazu, která se liší v závislosti na tom, kde přesně v rámci vnitřního trhu byl příkaz podán. Interoperabilita, využívání společných technických standardů a harmonizace klíčových právních pravidel jsou zásadní.

1.6 Právní nejistota je aspekt bránící poskytovatelům platebních služeb i uživatelům realizovat transakce bez mlčenlivosti anebo úplně. To je například případ inkasních transakcí, které zatím na úrovni EU neexistují (viz. příloha 16). Dále to platí pro pravidelné, opakující se platby (např. trvalý příkaz na hrazení zahraničních novin či komunálních služeb v prázdninovém domě v jiném členském státu), u nichž není možné „domicilování“. Pokud mají uživatelé včetně spotřebitelů a malých a středních podniků těžit ze všech výhod vnitřního trhu, musí být přeshraniční platební služby stejně efektivní jako odpovídající služby na vnitrostátní úrovni. Nový právní rámec by měl tudíž zacetit všechny mezery a zvýšit blahobyt a důvěru spotřebitelů v jednotný platební prostor na vnitřním trhu.

⁽⁴⁾ Např. systém EURO 1 a STEP1 Evropské bankovní asociace (EBA).

⁽⁵⁾ EBA realizovala první transakce dne 28.4.2003.

1.7 Na vnitřním trhu je důvěra spotřebitelů v platební transakce obzvláště důležitá, jelikož přeshraniční rozměr je často přítomný a důvěra je klíčová pro využití potenciálu e-commerce v rámci trhu Evropské unie. Článek 153 Smlouvy tudíž volá po vysoké úrovni ochrany spotřebitelů, což je řídicí zásada pro nový právní rámec. Je však třeba vyhodnotit náklady na tuto ochranu, protože nakonec v každém případě dopadnou právě na zákazníky.

1.8 Pro zajištění ochrany spotřebitelů je nutné stanovit srozumitelné a uživatelsky přátelské informační požadavky před a po realizaci platební transakce. Řada souvisejících ustanovení již existuje ve stávajících předpisech EU pro platby, které bude nutné přezkoumat. Jedním z nejtěžších úkolů bude nalezení správné rovnováhy s ohledem na obsah a objem informací tak, aby jim uživatel platební služby čtoucí tyto informace porozuměl, a byl si vědom svých práv a povinností.

1.9 Komise dále považuje za velmi důležité právní záruky chránící spotřebitele v případě neoprávněných, chybně autorizovaných nebo neautorizovaných platebních transakcí.

1.10 Nejdůležitější část sdělení představuje 21 příloh, z nichž každá pokrývá specifickou právní a/nebo technickou otázku týkající se efektivního fungování vnitřního trhu s platbami.

2. Obecné připomínky

2.1 Výbor se ztotožňuje s cílem iniciativy Komise vytvořit srozumitelný a všeobecný právní rámec pro jednotný evropský platební prostor. Existující překážky na cestě k vnitřnímu trhu s platbami jsou důsledkem rozdílů mezi vnitrostátními právními předpisy. Platby na vnitřním trhu se i dnes do velké míry řídí vnitrostátními pravidly a/nebo konvencemi. Jelikož je 98 % všech evropských drobných plateb prováděno vnitrostátně⁽¹⁾, poptávka spotřebitelů po přeshraničních platbách v EU je samozřejmě omezená.

2.2 Řada domácích trhů s platbami v Evropě je velmi efektivní. Legislativa by se tudíž měla omezit na odstranění překážek pro přeshraniční platby s cílem zajistit jednotnou úroveň efektivnosti. Zkvalitnění přeshraničních platebních systémů by tedy nemělo mít žádné negativní dopady na stávající efektivní vnitrostátní platební systémy.

2.3 Komise by měla odstranit právní překážky bránící vytvoření celoevropských tržních úmluv a dohod, avšak neregulovat aspekty, jež je možné pokrýt těmito úmluvami a dohodami. Je totiž nezbytné nalézt správnou rovnováhu mezi samoregulační/koregulační a právními předpisy EU.

⁽¹⁾ Úhrnná hodnota z různých zdrojů v procentech (Swift, EBA, karetní plány) zkompilovaná Fédération Bancaire Européenne (2003).

2.4 Podle Evropského hospodářského a sociálního výboru⁽²⁾ je třeba podporovat samoregulaci a koregulaci. Nicméně ve všech oblastech, kde se opatření k samoregulaci nebo koregulaci ukáží jako nevhodná, nedostatečná či nesprávně aplikovaná, je třeba přijmout omezující právní předpisy.

2.5 Výbor tedy rozhodně podporuje zásadu vysoké a jednotné úrovně ochrany spotřebitelů na základě toho, že se jedná o jeden z prvořadých záměrů Smlouvy.

2.6 Vnitřní trh s platbami musí být mezinárodně konkurenceschopný. Jestliže nový legislativní rámec EU povede ke zvýšení nákladů souvisejících s platbami, existuje reálné nebezpečí, že obchod s platbami bude stále více kontrolován hráči vně EU a Evropu a že dané právní předpisy nepovedou k naplnění stanovených cílů.

2.7 Co se týká oblasti plateb pokrývaných tímto novým nástrojem, Výbor se nedomnívá, že by bylo vhodné vyloučit šeky, poněvadž v některých členských státech je tento platební prostředek ještě běžně používán.

2.8 Rovněž by bylo třeba prostřednictvím samoregulace zajistit, aby kreditní nebo debetní karty, vydávané či povolené jakýmkoliv finančním ústavem uznaným v členském státě, byly v novém systému přijímány v jakémkoliv bankomatu (ATM) ve všech ostatních členských státech.

3. Specifické připomínky

3.1 Právo na poskytování platebních služeb veřejnosti (příloha 1)

Ošetření této otázky v rámci nové právní úpravy pro platby je z hlediska bezpečnosti finančního systému zcela nezbytné. Protože systémy plateb jsou základním kamenem celé ekonomiky, platební služby musí být regulovány ve všech členských státech. Zásada vzájemného uznání by neměla být použita bez předchozího nastavení harmonizovaných minimálních licenčních požadavků pro poskytování platebních služeb. Uvedená zásada nezaručuje ani dostatečné bezpečí pro spotřebitele, ani rovné podmínky. Pouze závazný a přímo použitelný právní nástroj (nařízení) implementující druhou možnost Komise (speciální licence na platební služby) by zajistil bezpečný právní rámec pro tuto aktivitu. Je třeba jasně stanovit, že pokud bude poskytovateli platebních služeb dovoleno vybírat vklady, musí se na něj vztahovat povinnost vlastnit bankovní licenci (požadavky na solventnost, atd.). Obecně vzato chápeme, že jakékoliv nařízení připravené v této oblasti bude platit i pro neevropské poskytovatele platebních služeb operující v rámci EU.

⁽²⁾ CESE 500/2004, zpravodaj pan Retureau.

3.2 Informační požadavky (příloha 2)

Úvěrové instituce jsou povinny dodržovat směrnici 97/5/ES o přeshraničních převodech aktiv, nařízení 2560/2001/ES o přeshraničních platbách v eurech a doporučení 97/489/ES o nástrojích elektronických plateb. Některé členské státy mohou mít vlastní vnitrostátní právní předpisy a dále existují pravidla EU, která se specificky zabývají otázkami informování spotřebitelů, jako např. směrnice 2002/65/ES o prodeji spotřebitelských finančních služeb na dálku a směrnice 2000/31/ES („e-commerce směrnice“). Tyto působnosti a obsahem dostatečné požadavky implementují banky. Výbor plně podporuje iniciativu Komise zaměřenou na konsolidaci stávajících právních předpisů s cílem vytvořit jediný jasný právní předpis, jenž pokryje celou oblast informačních požadavků. Informační požadavky musí být tak obecné, aby to umožňovalo jejich aplikování na dnes ještě neexistující platební nástroje.

3.3 Nerezidentské účty (příloha 3)

Tato otázka zasahuje daleko za hranice plateb, a proto je třeba se jí zabývat na jiném místě.

3.4 Hodnoty ke dni (příloha 4)

3.4.1 Stanovování hodnot k určitému dni není jen otázkou související s platbami. Hodnoty ke dni totiž často konkrétně nesouvisí s platební transakcí – mohou vyplývat z jakékoliv účetní operace.

3.4.2 Jak Komise připouští, stanovení hodnoty ke dni je především otázkou cenovou (tzn. řízení produktů nebo vztahů se zákazníky). Jako otázka řízení produktů jsou hodnoty ke dni nezávislé na zaúčtování, které se využívá pro výpočet pohybu na účtu.

3.4.3 Stanovování hodnoty ke dni se mohou lišit mezi jednotlivými bankami, mezi zákazníky stejné banky, a dokonce i mezi jednotlivými operacemi jednoho zákazníka u stejné banky.

3.4.4 Výbor vítá myšlenku požadavku transparentnosti pro poskytovatele platebních služeb s ohledem na využívání hodnoty ke dni. Finanční dopad stanovování hodnoty ke dni na spotřebitele musí být zmírněn. Také je třeba uvažovat o sblížení systému hodnot ke dni v celé Evropě; i když se vnitrostátní systémy v jednotlivých členských státech značně liší, toto sblížení je třeba považovat za cíl na střední období.

3.4.5 V procesu sblížování by se měl přijmout řídicí postup, kdy hodnota platební operace ke dni by se měla shodovat s datem, kdy dojde k příslušnému peněžnímu pohybu na platební příkaz provedený u poskytovatele služeb.

3.5 Přenositelnost čísel bankovních účtů (příloha 5)

3.5.1 Současně platné nařízení (ES) 2560/2001 odkazuje na čísla IBAN ⁽¹⁾ a BIC ⁽²⁾, která jsou propagována a podporována evropskými úřady včetně ESCB (Evropského systému centrálních bank). Standard číslování IBAN je přijímán a dobře funguje napříč EU, což dokládá jeho úspěch. Tento systém označování však neumožňuje přenositelnost. Banky by měly zákazníkům alespoň zaručit, že si budou moci ponechat číslo svého účtu v případě, že přechází k jiné pobočce stejné banky.

3.6 Mobilita zákazníků (příloha 6)

Obecně platí, že konkurence na trhu zajistí přirozený tlak na vyšší mobilitu zákazníků. Banky musí co nejvíce podporovat „stěhování“ či pohyb účtů tím, že sdělí zákazníkům veškeré nezbytné informace. Výbor plně podporuje samoregulaci zaměřenou na zvyšování mobility zákazníků. Výbor dále podporuje transparentnost poplatků za zrušení účtu; tyto poplatky musí být přiměřené a musí být stanoveny na základě skutečných administrativních nákladů spojených se zrušením nebo s převodem účtu. Mimo to by tyto poplatky měly být zákazníkovi oznámeny ještě předtím, než si založí účet v některé bance.

3.7 Hodnocení bezpečnosti platebních nástrojů a komponent (příloha 7)

Protože legislativním iniciativám hrozí riziko zakonzervování zastaralých technologických řešení (bezpečnosti komponenty jsou ze své podstaty neustále inovovány), měla by být standardizace pokud možno pod vedením odvětví jako celku v rámci samoregulace navrhované Komisí jako první možnost. Výbor se domnívá, že bezpečnostní certifikace pod vedením odvětví by měla být v souladu se společnými zásadami EU, jež je třeba vypracovat s cílem vyhnout se zmatkům.

⁽¹⁾ Mezinárodní číslo bankovního účtu („International Bank Account Number“).

⁽²⁾ Identifikační kód banky („Bank Identifier Code“).

3.8 Informace o původci platby (zvláštní doporučení VII ze strany FATF) (příloha 8)

FATF je mezivládní orgán, jenž stanovuje standardy a vytváří strategii boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu na mezinárodní úrovni. Zvláštní doporučení VII v oblasti financování terorismu s odkazem na bankovní převody uvádí, že „státy musí přijmout opatření zavazující finanční instituce včetně zasilatelství peněz k tomu, aby uvedly přesné a smysluplné údaje (jméno, adresa a číslo účtu) o původci s ohledem na převody prostředků a zprávy zasílané v jejich souvislosti, a aby tyto údaje setrvaly s převodem či související zprávou v průběhu celého řetězce platby. Státy musí přijmout opatření s cílem zajistit, aby finanční instituce včetně zasilatelství peněz prováděly zvýšenou kontrolu a monitorovaly podezřelé převody neobsahující kompletní údaje o původci (jméno, adresa a číslo účtu)“. Výbor doporučuje implementovat zvláštní doporučení VII plně harmonizovaným způsobem formou nařízení napříč vnitřním trhem s cílem zajistit jeho důslednou a jednotnou aplikaci. Kritické je v této souvislosti respektování požadavků na ochranu soukromí. Vhodné by bylo zahrnout pokud možno také země Evropského hospodářského prostoru. Údaje o plátcích by konkrétně měly namísto jména plátce obsahovat jméno majitele účtu, protože tato jména se od sebe mohou lišit; údaje o majiteli účtu jsou uschovávány a snadno dostupné poskytovateli platebních služeb.

3.9 Alternativní řešení sporů (ADR) (příloha 9)

Výbor ve svém stanovisku k Zelené knize o „alternativním řešení sporů v občanském i obchodním právu“⁽¹⁾ podporuje FIN-NET od jeho založení Komisí. Ukazuje totiž, že přeshraniční smírčí systémy mohou fungovat efektivně a bez byrokracie prostřednictvím již existujících mechanismů. FIN-NET vděčí za svůj úspěch skutečnosti, že pokrýval tehdy ještě úplně novou oblast ADR přeshraničních plateb a zároveň stavěl na již existujících, nikoliv přeshraničních systémech. V oblasti plateb je pro spotřebitele obzvlášť důležitá rychlost procedury.

3.10 Zrušitelnost příkazu k platbě (příloha 10)

3.10.1 Pro zajištění právní jistoty zákazníků by bylo v rámci této přílohy vhodnější hovořit o definování a informování o „bodů nezrušitelnosti“ podle využitého platebního nástroje. Výbor podporuje praxi, kdy by zákazníci měli být informováni o podmínkách nezrušitelnosti s ohledem na různé systémy plateb a platební nástroje.

⁽¹⁾ Úř. věst. C 85, 8.4.2003.

3.10.2 Je třeba vzít v úvahu skutečnost, že zákazníci platby přijímají, ale také odesílají. Příliš dlouhé období zrušitelnosti by tudíž měly opačný účinek v tom, že by poškozovaly zákazníky očekávající platbu.

3.10.3 Dále je důležité rozlišit mezi zrušitelností ze strany zákazníka a zrušitelností ze strany systému. Z důvodů jasnosti a právní jistoty by obecně vzato nemělo být možné zrušit zúčtování příkazu k platbě jakmile došlo k jeho vložení do systému tak, jak to definuje směrnice o neodvolatelnosti zúčtování.

3.10.4 Výbor je toho názoru, že otázka zrušitelnosti je složitá a vyžaduje další diskusi. I přesto by však měl poskytovatel platebních služeb na požádání informovat svého zákazníka o bodu nezrušitelnosti s ohledem na konkrétní platbu.

3.11 Role poskytovatele platebních služeb v případě sporu mezi zákazníkem a prodejcem obchodujícím na dálku (příloha 11)

Výbor se domnívá, že je třeba rozlišit mezi prvotní transakcí a realizací platby: platební transakce jako taková je zcela neutrální. Ani odesílající ani přijímající banka nemohou žádným způsobem ovlivnit prvotní transakci mezi původcem (zákazníkem obchodníka) a příjemcem (obchodníkem). Výbor uznává, že otázky plynoucí z této přílohy jsou velmi složité a vyžadují další diskusi.

3.12 Nerealizace či chybná realizace (příloha 12)

3.12.1 Výbor souhlasí s tím, že poskytovatel platebních služeb by měl nést odpovědnost za správné provedení příkazu k platbě a za prokázání toho, že daná transakce byla přesně zaznamenána, realizována a připsána na účet příjemce. Poskytovatel odpovídá za tu část platebního systému (v technickém slova smyslu), která je pod jeho kontrolou. Zároveň je jasné, že poskytovatel platebních služeb nemůže nést odpovědnost přesahující jeho občanskou odpovědnost, a to zajisté tehdy, pokud nedošlo k zanedbání z jeho strany, anebo v případě zásahu „vyšší moci“. Je tedy na poskytovateli služeb, aby prokázal, že platební operace byla správně zaznamenána, provedena a zaúčtována v souladu se stanovenými pravidly, a tuto povinnost nelze omezit ani obejít smluvním způsobem.

3.12.2 Výbor se domnívá, že poskytovatelé platebních služeb by mohli zákazníkům nabídnout převzetí odpovědnosti za pohledávky plynoucí z událostí mimo kontrolu těchto poskytovatelů ve formě služby s přidanou hodnotou. To by bylo výhodné pro spotřebitele a zároveň vedlo ke zvýšení konkurence.

3.13 Závazky a odpovědnost smluvních stran v souvislosti s neautorizovanými transakcemi (příloha 13)

3.13.1 S ohledem na platby kartami mají již dnes úvěrové instituce povinnost řídit se ustanoveními doporučení 97/489/ES, a to zejména co se týče:

- omezení peněžní odpovědnosti držitele karty (pokud nedošlo z jeho strany k závažnému pochybení) na 150 euro za transakce realizované se ztracenou či odcizenou kartou před oznámením o blokaci plateb; a
- refundace dlužných položek (debetů) zpochybněných v dobré víře (a všech souvisejících nákladů banky na takové dlužné položky) a plynoucích z podvodných transakcí realizovaných na dálku bez fyzického použití karty anebo z transakcí s padělanou kartou.

3.13.2 Na podvodných transakcích se podílí i organizovaný zločin. Limit 150 euro by potenciálně mohl vyzývat k podvodům. Výbor se proto domnívá, že je třeba zavést limit odrážející riziko. Odpovědnost držitele karty ve výše uvedeném případě by měla být procentuální částí celkového úvěrového limitu jeho karty, s nímž souhlasí ve smlouvě. Takový spravedlivý přístup by odrážel skutečné riziko a náklady, a zároveň efektivněji odrazil od podvodů, čímž by došlo ke snížení společných nákladů.

3.13.3 Omezená aktualizace doporučení 97/489/ES v souladu s novým právním rámcem znamená pozitivní krok vpřed. Výbor se domnívá, že tato příloha by měla být vnímána v souvislosti s příležitostmi k využívání elektronického podpisu ve spojitosti se směrnicí o elektronických podpisech.

3.13.4 Je otázkou, zda poskytovatel platebních služeb má průkazně dokázat – či vůbec dokázat – zda jistý zákazník inicioval či nikoliv transakci provedenou technicky bezpečným nástrojem pro elektronické platby. Zvláště v případě online bankovních transakcí se zdá, že poskytovatelé platebních služeb mají problémy s poskytováním podobných důkazů, protože tyto transakce lze realizovat na soukromých počítačích, které se nacházejí mimo jejich sféru kontroly.

3.14 Používání „OUR“, „BEN“ a „SHARE“⁽¹⁾ (příloha 14)

3.14.1 Středem této přílohy je zásada převést na příjemce úplnou částku. Tato zásada je již pevně zakotvena na základě nařízení 2560/2001 s ohledem na platby, které lze kompletně zpracovat v souladu s metodou STP („Straight-Through-Processing“) potud, pokud jsou odpovídající domácí platby realizovány úplně a bez srážek na straně příjemce.

⁽¹⁾ „OUR“, „BENEFICIARY“ a „SHARE“ jsou tři možnosti účtování poplatků při převodech peněžních aktiv.

3.14.2 Dále existuje samoregulační nástroj ve formě ICP (Mezibankovní platební úmluvy)⁽²⁾, která dnes omezuje převody aktiv v eurech. ICP prosazuje zrušení možnosti zprostředkující banky srážet z převáděné částky poplatky v případech, kdy byla taková banka využita.

3.14.3 Jakýkoliv právní rámec by se měl zříci technických termínů používaných v rámci speciálních formátů zpráv a systémů (jako např. SHARE, BEN, OUR), protože tyto jsou často v domácím kontextu nevhodné. Výbor se domnívá, že proto není nutné vypracovat žádná dodatečná ustanovení, která by nahradila směrnicí 97/5/ES. Stávající možnosti účtování poplatků dávají zákazníkům příležitost volby, která je součástí smluvních podmínek sjednaných mezi zákazníkem a bankou. Je nutné se vyhnout riziku přílišného zjednodušení a omezení možnosti volby s tím, že uvedené možnosti účtování poplatků jsou odpovědí na potřeby trhu přesahující základní nástroj(e) pro převody aktiv uvnitř EU, a že jsou potřebné pro podporu různých typů plateb i obchodu na dálku. Výbor by uvítal, kdyby celé odvětví zvýšilo transparentnost využívané metody účtování poplatků.

3.14.4 Výbor vyzývá Komisi, aby odstranila nesoulad mezi standardní (implicitní) možností „OUR“ stanovenou v uvedené směrnici – mechanismem zpoplatnění, který ve většině členských států neexistuje – a možností „SHA“, kterou upřednostňuje nařízení.

3.15 Doba realizace převodu aktiv (příloha 15)

3.15.1 Výbor připomíná, že evropské banky v rámci Evropské rady pro platby („European Payments Council“) souhlasily prostřednictvím samoregulace podle úmluvy CREDEURO s tím, že standardní doba realizace převodu aktiv bude 3 bankovní pracovní dny (po datu přijetí). 3 dny jsou však standardní dobou, kterou jednotlivé banky dokáží dále zkrátit. Protože je doba realizace klíčovým aspektem poskytované služby, mělo by být zlepšování kvality dílem konkurenčních sil.

3.15.2 Nezbytnost dodatečných právních předpisů je třeba zvážit pouze v případě, že iniciativa odvětví neuspěje.

⁽²⁾ Mezibankovní platební úmluva upravující základní převody spadající pod nařízení 2560/2001.

3.16 Inkaso (příloha 16)

3.16.1 Právní předpisy, které je třeba přijmout, a/nebo právní překážky, které je nutné odstranit, budou přesně určeny Evropskou radou pro platby (EPC) a sděleny Komisi, jakmile dojde k formálnímu schválení systému celoevropského inkasa („Pan-European Direct Debit“) ze strany EPC. Podoba právního rámce nutného k podpoře systému celoevropského inkasa bude do velké míry záviset na zvoleném modelu. Výbor je proto přesvědčen, že je nutné počítat s úzkou součinností odvětví a zákonodárce (EK).

3.17 Odstranění překážek při převážení finanční hotovosti (příloha 17) ⁽¹⁾

3.17.1 Tato příloha nesouvisí s otázkou plateb, a je tudíž mimo pole působnosti nového právního rámce pro platby.

3.17.2 S ohledem na předpisy upravující hotovostní a bezhotovostní platby by neměla existovat žádná diskriminace. Řada legislativních a technických překážek brání rozvoji přeshraniční přepravy hotovosti v eurozóně, především mezi pobočkami národních centrálních bank v jedné zemi a pobočkami finančních institucí v jiné zemi.

3.17.3 Přístup k přeshraničním službám národní centrální banky (NCB) je součástí přirozeného rozvoje využívání jednotné měny v rámci eurozóny.

3.17.4 Konkurenci v odvětví přepravy hotovosti je třeba v eurozóně podporovat s cílem maximalizovat efektivitu, avšak Výbor se zároveň vyslovuje pro nutnost vytvořit licenci na přeshraniční přepravu hotovosti a zavést dostatečnou kontrolu jejího využívání.

3.18 Otázky související s ochranou údajů (příloha 18)

Komisi navržena možnost zahrnout do nařízení ustanovení odpovídající čl. 13 písm. d) stávající směrnice 95/46/ES ⁽²⁾ o ochraně údajů dává největší šanci na rychlou harmonizaci způsobů výměny informací za účelem prevence podvodů v platebních systémech (mezi provozovateli a úřady i mezi jednotlivými provozovateli prostřednictvím výjimky ze směrnice na ochranu údajů, např. databáze podvodných obchodníků s ohledem na transakce realizované kartou).

⁽¹⁾ Je třeba věnovat zvláštní pozornost přesnosti překladů. Například v italštině by měl tento název kapitoly znít spíše „Rimozione delle barriere al trasporto di fondi“, abychom se přiblížili smyslu původní verze.

⁽²⁾ Úř. věst. L 281, 23.11.1995.

3.19 Digitální podpisy (příloha 19)

Výbor doporučuje, aby Komise ze všeho nejdříve postoupila svou zprávu o implementaci směrnice 1999/93/ES ⁽³⁾ o elektronických podpisech. Návrhy Komise na nová opatření jsou vítány. Výbor by chtěl obecně zdůraznit, že digitální certifikace spadá do oblasti řízení produktů, v níž platí zásady technické neutrality i konkurence.

3.20 Bezpečnost sítí (příloha 20)

Výbor vítá aktivity a iniciativy, jejichž cílem je učinit z počítačové zločinnosti závažnější trestný čin a dále zkoumat s tím související harmonizaci napříč EU ve spolupráci s jinými jurisdikcemi (např. USA). Pozitivním aspektem je využití odrazení sankcí s cílem potrestat neoprávněný přístup do automatizovaných systémů na zpracování dat za účelem podvodu, zničení nebo úpravy dat a změny fungování systému. Dále je nutné aplikovat sankce na osoby zpřístupňující data, programy, hardware nebo informace vytvořené či upravené specificky s cílem umožnit neoprávněný přístup do automatizovaných systémů na zpracování dat za účelem podvodu. Je tudíž nutné rozlišit mezi kriminalizací podvodných aktivit v platebních sítích, pro které by byla vhodná další harmonizace EU prostřednictvím právních předpisů, a preventivními opatřeními, jejichž cílem je zabezpečení platebních sítí, a jež by měla být ponechána v rukou odvětví tak, aby zahrнула veškerý technologický vývoj.

3.21 Porucha platební sítě (příloha 21)

3.21.1 Výbor se domnívá, že otázka řešená v příloze 21 je podotázkou přílohy 12 (nerealizace či chybná realizace). Je skutečně známo, že:

- poruchy platebních sítí nejsou obvyklým jevem;
- poruchy platebních sítí mohou mít vliv na systémy a přístroje, které jsou mimo přímou kontrolu dané úvěrové instituce (síťové externality);
- úvěrové instituce musí splňovat podmínky s ohledem na pružnost a obchodní kontinuitu stanovené příslušnými regulačními orgány.

3.21.2 Poskytovatelé platebních služeb by neměli nést žádnou odpovědnost za platby, které nebyly zadány do systému v době vzniku poruchy. Poskytovatel platebních služeb má částečné závazky z titulu jeho zákonné odpovědnosti za škodu a měl by dále prokázat, že přijal všechna opatření s cílem zabránit vzniku poruchy.

⁽³⁾ Úř. věst. L 13, 19.1.2000.

3.21.3 Při nedávných útocích prostřednictvím elektronické pošty známých jako „phishing“ – v tomto případě namířených proti britským bankám – považoval jeden z poskytovatelů online služeb za nejlepší reakci na takový útok zastavení poskytování online služeb. Podobné útoky jsou mimo přímou kontrolu poskytovatele kvůli přímému emailovému kontaktu mezi útočníkem a zákazníkem. Poskyvatelé platebních služeb by měli pokud možno informovat své zákazníky ještě předtím, než přistoupí k vypnutí systémů z bezpečnostních důvodů. Výbor se domnívá, že není vhodné penalizovat poskytovatele za přijetí podobných opatření na ochranu jeho zákazníků. Výbor dále vyzývá poskytovatele platebních služeb k tomu, aby byli v rámci prevence podobných podvodů proaktivní.

4. Závěr

4.1 Nový právní rámec musí být v souladu s Evropskou strategií spotřebitelské politiky („European Consumer Policy Strategy“), jejímž klíčovým cílem je zajištění vysoké a společné úrovně ochrany spotřebitelů.

4.1.1 Výbor podporuje snahu Evropské komise zvýšit důvěru spotřebitelů, právní jistotu a tržní efektivitu plateb na vnitřním trhu. Pozitivním přístupem je i zvažování samoregulace a koregulace jako možné cesty vpřed v oblastech pokrytých uvedenými 21 přílohami.

4.2 Přednost musí dostat legislativní opatření pokrývající přílohy 1, 2, 8, 12, 13, 18 a 19. Okamžitou pozornost je nutné věnovat zvláště přílohám o informačních požadavcích (2),

o původci platby (8) a o otázkách souvisejících s ochranou údajů (18).

4.3 Zvýšená spolupráce mezi Komisí a bankovním odvětvím bude záhodná s ohledem na zřízení evropského inkasního systému (příloha 16), rozhodování o tom, kdo je oprávněn poskytovat platební služby (příloha 01), a dále v oblasti bezpečnostní certifikace platebních nástrojů a komponent (příloha 07).

4.4 S ohledem na ostatní přílohy se Výbor domnívá, že samoregulace nebo koregulace jsou vhodnější cestou k naplnění cíle Komise, jímž je efektivní vnitřní trh s platbami. Je jasné, že pokud samoregulační opatření nepřinesou úspěch, je třeba uvažovat o evropském nařízení.

4.5 V této souvislosti Výbor navrhuje, aby se obecný rámec soustředil na zajišťování transparentnosti pro spotřebitele a na snahu stavět co možná nejvíce na stávající praxi a samoregulačních pravidlech. Není například nutné dále regulovat tam, kde již trh zajistil naplnění záměrů zákonodárce (neexistuje například okamžitá potřeba aktualizovat směrnici o převodech aktiv s cílem zkrátit dobu realizace). Přesto je společný postup v některých oblastech vhodným řešením.

4.6 Pole působnosti sdělení je často mnohem širší než samotné platby a Komise musí mnohem zřetelněji zvýraznit rozdíl mezi komerčními službami a platebními systémy. Žádná legislativní opatření související s platbami by neměla zahrnovat otázky související s naplňováním jiných závazků než jsou platby jako takové.

Brusel, 30. června 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu o postupu pro konzultace a notifikace v oblasti úvěrového pojištění, záruk a finančních úvěrů (kodifikované znění)

COM(2004) 159 final – 2004/0056 (CNS)

(2004/C 302/04)

Rada dne 13. května 2004 rozhodla požádat Evropský hospodářský a sociální výbor dle článku 262 Smlouvy o ES o stanovisko k níže uvedené předloze: „Návrh rozhodnutí Rady o postupu pro konzultace a notifikace v oblasti úvěrového pojištění, záruk a finančních úvěrů (kodifikované znění)“.

Sekce pro vnitřní trh, výrobu a spotřebu pověřená přípravou prací přijala své stanovisko dne 9. června 2004. Zpravodajem byl pan FRANK von FÜRSTENWERTH.

Výbor schválil na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (jednání ze dne 30. června) počtem 133 hlasů pro, 1 hlas proti a 4 členové se zdrželi hlasování toto stanovisko:

1. Obsah

1.1 Předloženým návrhem má být kodifikováno rozhodnutí 73/391/EHS Rady z 3. prosince 1973 o postupu pro konzultace a notifikace v oblasti úvěrového pojištění, záruk a finančních úvěrů. Toto rozhodnutí bylo změněno dalším rozhodnutím 76/641/EHS Rady a smlouvami o vstupu Španělska a Portugalska jakož i smlouvami o vstupu Rakouska, Finska a Švédska.

1.2 Rozhodnutí se týkají výlučně oblasti státních vývozních úvěrových garancí a upravují zejména, za jakých podmínek mají členské státy provádět konzultační řízení s členskými státy a Komisi v případě zamýšleného poskytnutí zahraničních úvěrů nebo záruky za zahraniční úvěry. Pro soukromou sféru vývozních úvěrových pojištění není toto rozhodnutí relevantní.

1.3 Návrh nahrazuje různé právní akty, jež jsou předmětem kodifikace.

1.4 Návrh nemění materiální obsah kodifikovaných právních aktů. Omezuje se na to, že je sjednocuje v jednom právním aktu, přičemž jsou provedeny pouze takové formální změny, jež vyžaduje kodifikace samotná.

2. Hodnocení

2.1 Návrh souvisí se záměrem Komise provést z důvodů přehlednosti a jasnosti kodifikaci často pozměňovaných právních aktů.

2.2 Příslušné předpisy jsou dosud rozptýleny v různých právních aktech a ke zjištění platných předpisů je třeba náročného hledání a porovnávání řady právních aktů.

2.3 Návrh se omezuje na sjednocení různých právních aktů do jediného právního aktu, přičemž zachovává v plném rozsahu jejich materiální obsah. Ohledně materiálních změn zde není potřeba jednání.

2.4 Návrh slouží průhlednosti a lepšímu porozumění komunitárních předpisů a je proto vítán.

2.5 Komise by však měla v rámci kodifikace přihlédnout ještě k těmto bodům:

— Důvod pro přijetí (2) rozhodnutí Rady z 3.12.1973 („Usnesením Rady z 26. ledna 1965 stanovila Rada postup pro konzultace v oblasti úvěrového pojištění, záruk a finančních úvěrů“) již v návrhu není obsažen a měl by být pro úplnost ještě doplněn.

— V článku 20 návrhu se zrušuje rozhodnutí 73/391/EHS Rady. Příloha III návrhu naproti tomu pod nadpisem „Zrušené rozhodnutí se změnou“ uvádí také rozhodnutí 76/641/EHS Rady. Pro úplnost by proto ve článku 20 návrhu měla být zrušena také změna na základě rozhodnutí 76/641/EHS.

2.6 Zejména je třeba věnovat zvýšenou pozornost zajištění toho, aby překlady byly správné, protože nepřesnosti mohou vést k právní nejasnosti a k chybné aplikaci legislativy.

Brusel, 30. června 2004.

Předseda

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu na nařízení Evropského parlamentu a Rady k implementaci Mezinárodního kodexu řízení bezpečnosti v rámci Společenství

COM(2003) 767 *final* – 2003/0291 (COD)

(2004/C 302/05)

13. ledna 2004 Rada Evropské unie rozhodla konzultovat s Evropským hospodářským a sociálním výborem podle článku 80 (2) Smlouvy zřizující Evropské společenství návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady k implementaci Mezinárodního kodexu řízení bezpečnosti v rámci Společenství.

Sekce pro dopravu, energetiku, infrastrukturu a informační společnost, která je odpovědný za přípravu práce Výboru k tomuto tématu, schválila stanovisko 10. května 2004. Zpravodajkou byla Dr Bredima Savopoulou.

Na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (jednání ze dne 30. června) Evropský hospodářský a sociální výbor schválil následující stanovisko poměrem hlasů 155 pro a 2 členové se zdrželi hlasování:

1. Úvod

1.1 Mezinárodní kodex řízení pro bezpečnost provozu lodí a prevenci znečišťování (Kodex ISM) schválila Mezinárodní námořní organizace (IMO) v roce 1979 jako nástroj na podporu rozvoje kultury bezpečnosti a ekologického povědomí v námořní dopravě. V roce 1994 IMO rozhodla učinit Kodex povinným a schválila novou kapitolu IX „Řízení pro bezpečný provoz lodí“ v Mezinárodní úmluvě pro bezpečný život na mořích (SOLAS) z roku 1974.

1.2 Povinné uplatňování kodexu vstoupilo v platnost ve dvou fázích. 1. července 1998 se stalo povinným pro společnosti provozující lodě pro cestující, ropné tankery, tankery pro přepravu chemikálií, tankery pro přepravu plynu a pro přepravu sypaných materiálů o 500 brt a více využívané pro mezinárodní námořní přepravu.

1.3 V reakci na tragedii trajektu Estonia se EU rozhodla učinit kroky k brzké implementaci Kodexu ISM pro trajekty přepravující cestující s vozidly typu „najeď a vyjeď“ při mezinárodních a vnitrostátních plavbách v rámci Společenství do 1.7.1996 podle nařízení (EC) 3051/95 (8/12/1995) ⁽¹⁾. EHSV ve svém příslušném stanovisku uvítal navrhované kroky a podpořil iniciativu Komise. ⁽²⁾

1.4 Nařízení bylo dvakrát novelizováno: a) nařízením 179/1998 ⁽³⁾ týkajícím se jednotné implementace dokumentů/certifikátů Kodexu ISM pro trajekty provozované v Evropě a b) nařízením 1970/2002 ⁽⁴⁾ zohledňujícím následné novely Kodexu ISM schválené IMO. Nařízení vstoupilo v platnost 26. listopadu 2002.

⁽¹⁾ Nařízení Rady (EC) č. 3051/95 z 8. prosince 1995 o řízení bezpečnosti osobních trajektů typu najeď a vyjeď (trajekty ro-ro), Úř. věst. L 320, 30.12.1995, s. 14.

⁽²⁾ Úř. věst. C 236, 11.9.1995, s. 42.

⁽³⁾ Úř. věst. L 19, 24.1.1998, s. 35.

⁽⁴⁾ Úř. věst. L 302, 6.12.2002, s. 3.

2. Návrh Komise

2.1 Když bylo Nařízení (EC) č. 3051/95 schváleno, členské státy a Evropský parlament prohlásily, že uplatňování Kodexu ISM na trajekty ro-ro je prioritou, ale že je pouze prvním z řady pokračujících iniciativ pro zvýšení bezpečnosti na moři.

2.2 Navrhované nařízení je obecnější povahy, nahradí Nařízení (EC) č. 3051/95 a jeho hlavním účelem je usnadnit správnou, přísnou a sladěnou implementaci Kodexu ve všech členských státech a přistupujících zemích. Nařízení bude paralelně zachovávat pravidla ISM platná v EU pro trajekty ro-ro bez ohledu na jejich vlajku plavících se na pravidelných linkách z evropských přístavů a z do evropských přístavů.

2.3 Nařízení se bude týkat všech společností provozujících na moři jednu nebo více z následujících lodí:

- nákladní lodi plující pod vlajkou některého členského státu na mezinárodních a vnitrostátních plavbách;
- osobní lodi plující pod vlajkou některého členského státu na mezinárodních plavbách;
- osobní lodi na vnitrostátních plavbách na mořích v oblastech třídy A a B tak, jak jsou definovány v článku 4 Směrnice 98/18/EC bez ohledu na jejich vlajku;
- osobní trajekty ro-ro provozované z přístavů členských států Společenství na pravidelných linkách osobních trajektů ro-ro bez ohledu na jejich vlajku; a
- nákladní lodi provozované do přístavů členských států Společenství nebo z těchto přístavů v rámci kabotáže bez ohledu na jejich vlajku.

2.4 Působnost navrhovaného nařízení je založena na ustanoveních kapitoly IX Úmluvy SOLAS a platí pro všechny lodi spadající do působnosti SOLAS a plovoucí pod vlajkou členského státu, i když operují pouze vnitrostátně. Nicméně u lodí poskytujících osobní přepravu na vnitrostátních linkách se ustanovení budou vztahovat pouze na osobní lodi operující na ve vzdálenosti vyšší než 5 mil od pobřeží, ale tyto pravidla budou platná pro všechny vlajky.

2.5 Všechny společnosti provozující jednu nebo více ze shora uvedených lodí budou muset dodržovat Mezinárodní kodex řízení pro bezpečný provoz lodí a pro prevenci znečišťování (Kodex ISM) uvedený v Hlavě I Přílohy. Členské státy budou muset dodržovat Pokyny pro proces certifikace (Ustanovení o správě týkající se implementace Kodexu ISM) tak, jak je uveden v Hlavě II Přílohy.

3. Všeobecné připomínky

3.1 Kodex ISM je jedním z nejvýznamnějších kroků vpřed, které IMO učinila v oblasti námořní bezpečnosti, protože poskytuje rámec, ve kterém mohou být úmluvy IMO účinně implementovány. Názorem EHSV, který byl vyjádřen již v předcházejících stanoviscích, je, že Nařízením 3051/95 posloužilo dobrému cíli při rozšiřování implementace Kodexu ISM na

osobní trajekty ro-ro do dvou let a rozšíření jeho uplatnění na lodi provozující vnitrostátní námořní plavbu.

3.2 EHSV zaznamenává, že ve vztahu ke společností provozujícím osobní a nákladní lodi na mezinárodních linkách byl již účel nařízení naplněn, protože povinnost jednat v souladu s Kodexem ISM vyplývá již z úmluvy SOLAS. Pro společnosti provozující osobní trajekty ro-ro na domácích linkách pak bylo cíle dosaženo prostřednictvím implementace Nařízením 3051/95.

3.3 Základním důvodem Komise pro předložení návrhu je to, že převzetí úplného Kodexu ISM a příslušných pokynů IMO do zákonů EU prohloubí účinnou implementaci Kodexu ISM v rámci Společenství. EHSV souhlasí s odůvodněním a plně podporuje tento cíl, protože se vztahuje na lodi, na které již Kodex ISM lze vztáhnout. Nicméně pokud jde o navrhované rozšíření uplatnění Kodexu ISM na jiné typy lodí, vyjadřuje EHSV následující připomínky.

3.3.1 Kodex ISM vznikl na základě iniciativy odvětví jako nástroj na podporu kvality přepravy. Zkušenosti z povinné globální implementace Kodexu ISM od první fáze v roce 1998 podle očekávání odhalily silné stránky i nedostatky Kodexu. Obecně se uznává, že je potřeba hlubší pochopení cílů Kodexu ze strany námořní komunity (států s vlastní vlajkou, klasifikačních společenství a přepravních společností), aby se posílila vazba mezi těmi, kdo vydávají certifikáty ISM a jednotnými standardy pro školení auditorů Kodexu ISM. Základním kamenem pro dobré řízení bezpečnosti je angažovanost shora. U námořní bezpečnosti a prevenci znečišťování je to právě angažovanost a motivace jednotlivců na všech úrovních, které určují konečný výsledek. Bez pochopení celého komplexu námořní problematiky se Kodex ISM může stát pouhým papírovým cvičením, o kterém tak rádi mluví skeptici.

3.3.2 Vyhodnocení rizika se v současné době často používá jako cíl a spolehlivý nástroj pro úvahy o zlepšování bezpečnosti. Na základě tohoto přístupu a po zvážení projevených potřeb se povinné uplatňování Kodexu ISM na trajekty operující na pravidelných linkách z evropských přístavů a do evropských přístavů v rámci EU ukázalo jako odůvodněné a schválené. Ze stejných důvodů bylo zcela správně uplatňování pokynů i na všechny další lodi provozující vnitrostátní přepravu zatím ponecháno na rozhodnutí národních vlád na základě principu subsidiarity. EHSV neví o žádném národním zákonu, který by rozšiřoval povinné uplatnění Kodexu ISM na další lodi operující na vnitrostátně.

3.3.3 Kodex ISM, který byl vypracován pro lodi na mezinárodních plavbách a tedy i mimo snadný dosah správ a společností, ukládá významné povinnosti společnostem a jejich lodím a vyžaduje plnění mezinárodních úmluv a vede k dodržování oborových norem. Kromě toho je bezpečnostní režim nákladních lodí operujících výhradně vnitrostátně regulován národní legislativou, a implicitně mohou takové lodi dodržovat i režim platný pro nákladní lodi operující mezinárodně.

3.3.4 EHSV se jako ochránce mimo jiné i zájmů malých a středních podniků v Evropě obává povinného uplatňování Kodexu ISM na malé a střední přepravní společnosti, které se zabývají výhradně vnitrostátními plavbami. Ve světle těchto úvah by navrhované nařízení mělo zohlednit byrokratické formality a náklady na dodržování Kodexu při jeho uplatňování na lodi takových společností. Proto ude nezbytná pružnost v uplatňování a/nebo derogace.

4. Konkrétní připomínky

4.1 Článek 3 – Uplatňování

4.1.1 EHSV se domnívá, že derogace mohou být z praktických důvodů nezbytné u malých nákladních lodí a osobních lodí na vnitrostátních plavbách, pokud tyto lodí provozuje sám majitel nebo majitel na jejich provoz přímo dohlíží.

4.2 Článek 4 – Požadavky na řízení bezpečnosti

4.2.1 Implicitně budou shora uvedené lodí muset být v souladu s režimem platným pro lodí operující na mezinárodních plavbách. EHSV se domnívá, že Nařízení by mělo jasně definovat základní požadavky Kodexu ISM, které by byly pro takové lodě relevantní.

4.3 Článek 5 – Certifikace

4.3.1 EHSV podporuje povinné uplatňování certifikačního procesu, který je hlavním platným odůvodněním navrhovaného nařízení.

4.3.2 K odstavcům 2 a 6 by mělo být řečeno, že doklady o souladu a certifikáty pro řízení bezpečnosti může vydávat i správa na základě žádosti vlajkové správy.

4.3.3 EHSV trvá na tom, že článek 5 odst. 4 a 9 vyžadují vysvětlení a zesouladění s ustanoveními Kodexu ISM, protože zavádějí zbytečná omezení a způsobují zmatky.

4.4 Článek 7 – Zajišťovací postup

4.4.1 Zajišťovací postup správně nezahrnuje členský stát nebo vlajkový stát, který vydal dokument o souladu a který může cítit nutnost pozastavit platnost nebo odejmout dokument.

4.5 Článek 9 – Podávání zpráv

4.5.1 Článek se týká formy zpráv, kterou má stanovit Komise, nicméně nestanoví, co by mělo být obsahem zpráv. Mělo by být vyjasněno, zda se předpokládá podávání zpráv o souladu s nařízením a konkrétněji s postupem certifikace, nebo zpráv o souladu společností a jejich lodí, tak jak je evidují státní úřady kontrolující vlajky a přístavy.

4.6 Článek 13 – Vstup v platnost

4.6.1 V souladu s připomínkami k článkům 3 a 4 se EHSV domnívá, že jednoroční přechodné období pro dosažení souladu u nákladních lodí a osobních lodí na vnitrostátních plavbách je přiměřené.

5. Závěry

5.1 EHSV podporuje převedení celého Kodexu ISM a příslušných pokynů IMO do zákonů EU prostřednictvím navrhovaného nového Nařízení 3051/95. Realisticky však přidaná hodnota rozšířené působnosti navrhovaného nařízení může být omezena, protože lodí operující na mezinárodních plavbách a osobní trajekty ro-ro na vnitrostátních plavbách ji Kodex ISM dodržují.

5.2 EHSV zaznamenává, že zkušenosti z implementace ISM od první fáze v roce 1998 odhalily silné stránky i nedostatky Kodexu. Všechny zainteresované strany v oboru námořní přeprava by měly plně chápat cíle Kodexu, jinak se stane pouze cvičením na papíře. Tato potřeba je ještě zjevnější u společností a lodí, které byly doposud vyloučeny z režimu Kodexu ISM.

5.3 Iniciativa s cílem rozšířit uplatňování Kodexu ISM na všechny lodí provozující vnitrostátní přepravu musí být revidována, aby se stala pružnější. Neúmyslně a neúměrně by tak nové kategorie lodí musely splňovat režim platný pro lodí provozující mezinárodní přepravu s pravděpodobně přílišnými náklady na soulad, a to zejména v případech lodí provozovaných majitelem nebo pod jeho přímým dohledem. Je třeba upravit certifikační postup v navrhovaném nařízení tak, aby nevedl k zbytečnému omezování malých a středních společností zabývajících se vnitrostátní přepravou. Proto budou možná nezbytné derogace nebo stanovení základních požadavků Kodexu ISM platných pro tyto lodí.

Brusel, 30. května 2004.

Předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Roger BRIESCH

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru týkající se návrhu na směrnici Evropského parlamentu a Rady o posílení přístavní bezpečnosti

COM(2004) 76 final – 2004/0031 (COD)

(2004/C 302/06)

Dne 24. února 2004 se Rada Evropské unie rozhodla na základě článku 80(2) Smlouvy o založení Evropského společenství konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor o návrhu na směrnici Evropského parlamentu a Rady o posílení přístavní bezpečnosti.

Sekce pro dopravu, energetiku, infrastrukturu a informační společnost, která byla zodpovědná za přípravu práce výboru na tomto tématu, přijala své stanovisko dne 10. května 2004. Zpravodajem byl Dr Bredima Savopoulou.

Na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 schůze z 30 června 2004 přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko počtem 154 hlasů pro a 4 členové se zdrželi hlasování:

1. Úvod.

1.1 Ve svém Sdělení⁽¹⁾ o posílení bezpečnosti námořní dopravy a ve svém návrhu⁽²⁾ na Nařízení o posílení bezpečnosti lodí a přístavních zařízení se Komise zabývala bezpečnostními otázkami lodí a rozhraní mezi loděmi a přístavem a navrhla určité kroky, které v současnosti procházejí legislativním procesem. Navrhované nařízení se nicméně zastavilo u té části přístavů, která představuje rozhraní mezi loděmi a přístavy, t.j. terminálu.

1.2 EHSV ve svém stanovisku⁽³⁾ uvítal navrhované kroky a podpořil záměr Komise provést jakožto další krok realizaci dalších komunitárních opatření, která by zabezpečila přístavy a jejich rozhraní se zázemím.

1.3 Druhý a obtížnější krok iniciativy Komise uznává potřebu komplexní politiky přístavní bezpečnosti vzhledem ke zranitelnosti širších přístavních oblastí, které poskytují zásadní spojení s celým dopravním řetězcem a pohyby cestujících.

2. Návrh Komise

2.1 Návrh doplňuje bezpečnostní opatření zavedená na základě Nařízení o posílení bezpečnosti lodí a přístavních zařízení tím, že zajistí, aby bezpečnostní režim pokrýval celý přístav. Směrnice zaručí odpovídající úroveň bezpečnosti v přístavech Společenství a zajistí harmonizované provádění bezpečnostních opatření vztahujících se na celé přístavní oblasti.

2.2 Komise trvá na tom, že očekávaná společná opatření IMO a ILO ve formě dobrovolného Praktického kodexu přístavní bezpečnosti, který se v současné době vypracovává, nezaručí brzké ustanovení požadovaného bezpečnostního režimu. Z tohoto důvodu musí EU podniknout aktivní kroky, nejlépe ve formě směrnice, aby bylo dosaženo požadované flexibility.

2.3 Navrhovaná směrnice umožní zachovat stávající bezpečnostní režimy v přístavech, které odpovídají jejím zásadám a rámcovým požadavkům. Přesněji řečeno, směrnice stanoví povinnost provádět bezpečnostní hodnocení, stanovit úroveň bezpečnosti, vypracovat a schválit bezpečnostní plány, určit odpovědné bezpečnostní orgány, jmenovat bezpečnostní pracovníky, zřídit bezpečnostní výbory a podporovat realizaci opatření.

3. Obecné poznámky

3.1 Události a činy, ke kterým došlo od teroristických útoků z 11. září, prokázaly správnost předpovědí, že válka s terorismem bude trvat dlouho. Tragické události, ke kterým došlo 11. března 2004 v Madridu, vynesly do popředí zranitelnost celého dopravního systému vůči teroristickým útokům a ukázaly, že absolutní bezpečnosti nelze nikdy dosáhnout. Ve svém předběžném stanovisku o dopravní bezpečnosti⁽⁴⁾ a následném stanovisku⁽⁵⁾ týkajícím se bezpečnosti námořní dopravy trval EHSV na tom, že by se EU měla ujmout mezinárodního vedení při vypracování širšího rámce bezpečnosti, který by se zabýval příčinami terorismu, nejen se snažil mu zabránit nebo odstranit jeho důsledky.

3.2 Námořní bezpečnosti jakožto globálnímu problému se dostalo přiměřené pozornosti globálně i ze strany EU. Zdá se však, že bezpečnost na železnici je zaměřena zejména na iniciativy na národní úrovni, zatímco terorismu v silniční a vnitrozemské lodní dopravě bylo dosud věnováno relativně málo pozornosti. EHSV podtrhuje, že pokud ostatní druhy dopravy neponesou svůj díl zodpovědnosti, stane se „nejslabší článek“ cílem teroristů snažících se proniknout do systému. Je nereálné očekávat od přístavů, že vyplní bezpečnostní mezery jiných druhů dopravy, a je nespravedlivé na ně klást takovéto finanční břemeno.

⁽¹⁾ COM (2003) 229 konečné znění – 2003/0089 (COD).

⁽²⁾ COM (2003) 229 konečné znění – 2003/0089 (COD).

⁽³⁾ Úř. věst. C 32, 5.2.2004, s. 21.

⁽⁴⁾ Úř. věst. C 61, 14.3.2003, s. 174.

⁽⁵⁾ Úř. věst. C 32, 5.2.2004, s. 21.

3.3 EHSV znovu zdůrazňuje, že opatření zaměřená na boj proti terorismu je třeba doplnit opatřeními zaměřenými na odstranění tradičních bezpečnostních problémů (organizovaný zločin, pirátství, podvody, pašování a ilegální imigrace). Tyto bezpečnostní problémy se vyskytují v širších přístavních zónách a měly by být urgentně řešeny, jak požadoval EHSV. V této souvislosti lituje EHSV, že mnohé členské státy EU stále nejsou účastníky Úmluvy o potlačování nezákonného jednání a jejího protokolu, a zdůrazňuje nutnost a naléhavost okamžité ratifikace, která by posílila právní prostředky pro boj s terorismem.

3.4 EHSV⁽¹⁾ podpořil kroky EU směřující k ujednání s USA o vzájemné spolupráci, kdy bude stejným způsobem zacházeno se všemi náklady (kontejnery) pocházejícími z EU, a převedení/integraci bilaterálního ujednání do multilaterální dohody pod záštitou Světové celní organizace (WCO). Podobná vzájemná ujednání by měla být uzavřena s dalšími regiony/zeměmi a podpořena systémem výměny informací. Tam, kde je to nutné, by v dohodách měla být stanovena technická spolupráce a finanční pomoc rozvojovým zemím s cílem modernizovat jejich bezpečnostní infrastrukturu přístavů.

3.5 Rámec navrhovaných opatření je podobný tomu, který byl zřízen pro přístavní zařízení (terminály). Podstatným novým prvkem je rozšíření zeměpisného rozsahu na celou přístavní oblast, kterou členské státy musí vymezit v souladu s podobnými kroky USA. EHSV se domnívá, že tohoto cíle by bylo nejlépe dosaženo rozšířením rozsahu nařízení (ES) 725/2004⁽²⁾. EHSV nicméně uznává, že existují omezení pro brzké rozšíření úplného bezpečnostního režimu výše uvedeného nařízení tak, aby zahrnul širší přístavní oblasti, a že je třeba poskytnout členským státům prostřednictvím směrnice požadovanou flexibilitu k realizaci odpovídajících opatření vzhledem k velké různorodosti přístavů Společenství a rozmanitosti činností, které v nich probíhají. Tato flexibilita by neměla vést k velkým rozdílům v opatřeních v přístavech EU, jejichž výsledkem by bylo třídění zahraničních přístavů na „bezpečné“ a „nebezpečné“ z hlediska odhalování nelegálních imigrantů a teroristů, neboť by to mohlo vést ke zkrácení na trhu a ohrozit hladký průběh mezinárodního obchodu.

3.6 EHSV znovu zdůrazňuje svůj názor⁽³⁾, že s rozšířením EU se posiluje úloha Středozemního moře. Jeho sousedství s oblastmi, odkud by mohly vzejít potenciální bezpečnostní problémy, podtrhuje nutnost středozemní dimenze bezpečnosti námořní dopravy. EHSV uvítal⁽⁴⁾ vytvoření Evropsko-středozemní dopravní sítě a zahrnutí námořní bezpečnosti do jejích cílů. Souhlasil s tím, že je nezbytné, aby partneři ze Středozemí posílili bezpečnostní opatření, a Evropsko-středozemní institut pro bezpečnost a zajištění byl považován za první krok směrem k tomuto cíli.

3.7 Ve své současné podobě se směrnice zaměřuje na administrativní hlediska. Směrnice nestanoví harmonizované postupy pro aplikaci podrobností vztahujících se k přílohám. Místo toho poskytuje možnost budoucích úprav. EHSV si uvědomuje naléhavost posílit bezpečnost mimo rozhraní mezi loděmi a přístavem, ale zdůrazňuje, že by bylo rozumnější udělat si přehled o tom, jakého pokroku bylo v tomto ohledu dosud dosaženo na mezinárodní úrovni, zvláště v IMO, ILO a Světové celní organizaci (WCO), a poskytnout rychlý a jasný návod k realizaci daných cílů.

3.8 EHSV bere na vědomí, že směrnice nevytváří nové povinnosti v oblastech, kterými se již zabývá nařízení (ES) 725/2004⁽⁵⁾, nebo v rozšířených přístavních zónách. Výbor nicméně využívá této příležitosti, aby znovu zdůraznil základní princip, že bezpečnostní opatření v přístavech by měla být v rovnováze s cíli, které sledují, jejich náklady a dopady na provoz a pohyb obchodu. Je tedy nutně pečlivě zvážit jejich nutnost a vyhodnotit, zda jsou reálná a prakticky proveditelná. Opatření by měla respektovat základní práva a řídit se zásadami uznávanými zvláště Chartou základních práv Evropské unie, aby nedošlo k omezení lidských práv občanů ani ústavního pořádku, což by posloužilo záměrům teroristů. Z tohoto důvodu je třeba se vyhnout:

- odklonu dopravy ve prospěch některých přístavů (z důvodu zvýšených bezpečnostních opatření) ke škodě jiných přístavů. Takovýto odklon dopravy by mohl zasáhnout zvláště malé přístavy. Bezpečnostní opatření by se neměla stát předmětem soutěžení mezi přístavy;
- uvalení nepřiměřených nákladů nebo byrokratických opatření;
- jakékoli nerovnováhy mezi bezpečností plavidel a bezpečností přístavů, která by mohla vést k uvalení povinnosti na plavidla a jejich provozovatele spočívající v zajištění dodatečné bezpečnosti přístaviště, aby se odstranila tato nerovnováha. Přístavy by neměly být přehnaně zatíženy náklady na splnění předpisů ve prospěch jiných druhů dopravy;
- nepřiměřené technické infrastruktury, která by mohla být pokládána za podporu určitých komerčních zájmů.

3.9 Náklady na realizaci dodatečných opatření k zabezpečení geografické oblasti podstatně širšího přístavu, jmenovitě omezení přístupu, kontrola nákladu a zavazadel a identifikace osob, se pro většinu přístavů mnohonásobně zvýší, neboť rozšíření aplikace bezpečnostních opatření bude zahrnovat další opatření z hlediska infrastruktury, zařízení, pracovní síly a školení. Připomíná si svá dřívější stanoviska o financování nákladů na bezpečnost, EHSV znovu opakuje svoji nabídku Komisi vypracovat plán EU pro financování realizace daných opatření. EHSV zvláště zdůrazňuje, že: „ačkoli část nákladů na splnění opatření bude přenesena na zákazníky, měly by vlády EU v zájmu spravedlnosti rovněž nést část nákladů, neboť terorismus je reakcí na politiku vlád“. EHSV navíc znovu opakuje

(1) Úř. věst. C 61, 14.3.2003, Úř. věst. C 32, 5.2.2004, s.21.

(2) Úř. věst. L 129, 29.4.2004, s. 6.

(3) Úř. věst. C 32, 5.2.2004, s. 21.

(4) Úř. věst. C 32, 5.2.2004, s. 21 a COM(2003) 376 final

(5) Úř. věst. L 129, 29.4.2004, s. 6.

svoji výzvu, aby Komise vypracovala celkovou studii finančních dopadů zvýšených opatření pro námořní bezpečnost a přidává se k EP s jeho podobnou žádostí.

3.9.1 Námořní přístavy jsou významným národním majetkem. Opatření směřující k zabezpečení celé přístavní zóny jsou tak logicky posuzována jako opatření ve všeobecném veřejném zájmu. Veřejné financování takovýchto opatření nebude tedy podléhat pravidlům pro státní pomoc obsaženým ve Smlouvě o Evropské unii. Vzhledem ke skutečnosti, že členské státy se nicméně mohou rozhodnout, zda těmto opatřením poskytnou veřejnou podporu, nebo ne, je třeba vypracovat harmonizovaný přístup na úrovni EU, aby nedocházelo k deformacím v hospodářské soutěži. Tento přístup, který bere rovněž v úvahu financování bezpečnostních opatření pro přístavní zařízení, by měl být založen na následujících principech:

- náklady na přístavní bezpečnostní opatření přijatá následkem směrnice o přístavní bezpečnosti jsou ve všeobecném zájmu a měly by být hrazeny z veřejných finančních prostředků nebo finančních prostředků EU;
- náklady na bezpečnostní opatření přístavních zařízení přijatá jako důsledek nařízení o lodích a přístavních zařízeních by měly být financovány následně:
  - a) veškeré náklady pověřených orgánů (hodnocení, schválení, hodnocení, schválení plánu, audit a prohlášení o splnění podmínek) by měly být hrazeny z veřejných finančních prostředků nebo finančních prostředků EU;
  - b) opakované režijní náklady na kontrolu a audit bezpečnostních plánů pro přístavní zařízení by měly být hrazeny z veřejných finančních prostředků nebo finančních prostředků EU;
  - c) veškeré další náklady na bezpečnost v souvislosti s přístavními zařízeními by měly být hrazeny uživateli těchto zařízení transparentním způsobem.

3.9.2 Je nesmírně obtížné odhadnout výši nákladů na přístavní bezpečnost. Nicméně na základě porovnání se očekává, že náklady na přístavní bezpečnost v EU budou vyšší než v USA, a to ze zeměpisných důvodů, díky vyššímu počtu přístavů v EU. Očekává se, že z komparativního hlediska budou náklady na splnění opatření pro velké přístavy⁽¹⁾ a malé přístavy obrovské.

(1) Snímače kontejnerů v přístavu Rotterdam stojí 14 mil. eur: Úř. věst. C 32, 5.2.2004.

3.10 Neschopnost reagovat rychle na nové teroristické skutečnosti by mohla vést k nákladným mnohamiliardovým uzavíráním přístavů. Nedostatek bezpečnosti by se tedy mohl stát necelní překážkou obchodu.

4. Specifické poznámky

4.1 Přístavy jsou obvykle dobře definovány z hlediska zeměpisného pokrytí a správy a v jejich rámci vedle sebe existují rozmanité činnosti. Hranice přístavu obvykle pokrývají přístavní zařízení, nikoli naopak, jak vyplývá z článku 2.4 nebo z definice „přístavu“ nebo „námořního přístavu“ v článku 3. Zdá se, že z definice vyplývá, že přístavní zóna je menší než oblast „přístavního zařízení“, která navíc zahrnuje kotviště, vyčkávací prostory a přístupy z moře. Z tohoto důvodu je třeba v článku 2.4 vyjasnit pojem „má přednost“.

4.2 Jakožto první krok musí být plán přístavní bezpečnosti jako hlavní plán kompatibilní s rozhodnutími přijatými během procesu realizace kodexu ISPS a Nařízení (ES) 725/2004⁽²⁾ týkajícího se kritérií pro přístavní zařízení. Měl by zahrnovat integrované bezpečnostní plány pro přístavní zařízení v rámci hranic přístavu. Vedlejší přístavní zařízení by případně mohla fungovat jako úseky přístavu a jejich bezpečnostní plány by byly součástí celkového plánu přístavní bezpečnosti, které by v případě nutnosti byly upraveny tak, aby byly sladěny a koordinovány s jeho komplexními cíli. Následně by orgán přístavní bezpečnosti měl konečnou pravomoc a odpovědnost.

4.3 Poradní úloha plánovaných výborů pro přístavní bezpečnost podpoří účinnou realizaci plánu přístavní bezpečnosti. EHSV předpokládá, že výbory budou řízeny orgány přístavní bezpečnosti, rovněž za účelem stanovení prvků plánu přístavní bezpečnosti. EHSV podporuje účast zástupců námořníků a přístavních dělníků ve výborech pro přístavní bezpečnost za účelem nalezení praktických řešení.

4.4 Náklad a cestující by neměli být opakovaně kontrolováni při vstupu do přístavní zóny a opět při vstupu do přístavních zařízení. Navíc je třeba zaujmout praktický přístup z hlediska mobility lodních posádek, návštěvníků a dodavatelů.

4.5 Inspekce dodržování opatření týkajících se přístavní bezpečnosti v jednom členském státě bezpečnostními pracovníky jiného členského státu by se měla provádět na základě pravomoci Evropské komise (článek 17.2 a 14.3).

(2) Úř. věst. L 129, 29.4.2004, s. 6.

5. Závěry

5.1 Tragické události, ke kterým došlo 11. března 2004 v Madridu, prokázaly správnost obav, že celý systém dopravy je zranitelný vůči teroristickým útokům, a vědomí, že absolutní bezpečnosti nelze nikdy dosáhnout.

5.2 EHSV podtrhuje, že pokud ostatní druhy dopravy neponesou svůj díl zodpovědnosti, stane se „nejslabší článek“ cílem teroristů snažících se proniknout do systému. Je nereálné očekávat od přístavů, že vyplní bezpečnostní mezery jiných druhů dopravy, a je nespravedlivé na ně klást takovéto finanční břemeno.

5.3 EHSV pevně věří, že policejní strategie není bezpečnou strategií v nebezpečném světě. Z tohoto důvodu by se EU měla ujmout mezinárodního vedení při vypracovávání širšího rámce bezpečnosti, který by se zabýval příčinami terorismu, nikoli se pouze snažil odstranit jeho důsledky.

5.4 EHSV plně podporuje navrhovanou směrnici s cílem realizovat bezpečnostní opatření v širších přístavních zónách. Flexibilita, kterou navrhovaná směrnice členským státům umožňuje, by neměla vést ke klasifikaci zahraničních přístavů na „bezpečné“ a „nebezpečné“, neboť by to mohlo vést ke zkreslení na trhu a ohrozit hladký průběh mezinárodního obchodu.

5.5 EHSV znovu zdůrazňuje, že opatření zaměřená na boj proti terorismu je třeba doplnit opatřeními zaměřenými na odstranění tradičních bezpečnostních problémů (organizovaný zločin, pirátství, podvody, pašování a ilegální imigrace).

5.6 Námořní přístavy jsou významným národním majetkem. Opatření směřující k zabezpečení celé přístavní zóny jsou tak logicky posuzována jako opatření ve všeobecném veřejném zájmu. Veřejné financování takovýchto opatření nebude tedy podléhat pravidlům pro státní pomoc obsaženým ve Smlouvě o Evropské unii. Aby nedocházelo k deformacím v hospodářské soutěži, je třeba vypracovat na úrovni EU harmonizovaný přístup členských států při poskytování státní pomoci. EHSV znovu opakuje svoji nabídku Komisi navrhnout plán EU na financování realizace těchto opatření tam, kde to bude nutné. EHSV se tedy domnívá, že hospodářské dimenze přístavní bezpečnosti jsou významnou otázkou mezinárodního obchodu a EU by se jimi měla naléhavě zabývat.

5.7 Bezpečnostní opatření v přístavních zónách by měla respektovat základní práva a řídit se zásadami uznávanými Chartou základních práv Evropské unie, aby nedošlo k omezení lidských práv občanů ani ústavního pořádku.

5.8 EHSV zdůrazňuje naléhavou nutnost dát politice přístavní bezpečnosti v EU středozezemní rozměr, což se s rozšířením EU stává nezbytností.

Brusel, 30. června 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Energie fúze“

(2004/C 302/07)

Evropský hospodářský a sociální výbor rozhodl dne 29. ledna 2004 podle článku 29 odstavec 2 svého jednacího řádu vypracovat iniciativní stanovisko k tomuto tématu: „Energie fúze“.

Odborná skupina Doprava, energie, infrastruktury, informační společnost pověřená přípravou prací přijala své stanovisko dne 10. června 2004. Zpravodajem byl pan Wolf.

Výbor schválil na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (schůze dne 30. června 2004) počtem 141 hlasů pro a 9 členů se zdrželo hlasování toto stanovisko.

Toto stanovisko doplňuje dřívější stanoviska Výboru v oblasti energetickopolitické a v oblasti politiky výzkumu. Zabývá se vývojem reaktorů k využití energie fúze a jejich očekávanými pozitivními bezpečnostními a environmentálními aspekty. Děje se tak na pozadí globální energetické otázky. Výzkumné a vývojové práce k tomu nezbytné jsou krátce nastíněny a zhodnoceny. Stanovisko se také týká evropské pozice při současných jednání o lokalitě ITER.

1.3 Výbor v několika stanoviscích konstatoval, že dosažení těchto cílů však stojí v cestě závažné překážky, a zabýval se již několikrát energetickým problémem z toho vyplývajícím, jeho různými aspekty a možnými způsoby řešení⁽²⁾. Je nutno zde zdůraznit stanovisko Výboru k Zelené knize Komise „Kurz k evropské strategii spolehlivého zásobování energií“⁽³⁾ a stanovisko k „Potřebě výzkumu vzhledem ke spolehlivému a trvale udržitelnému zásobování energií“⁽⁴⁾.

Obsah:

1. Energetická otázka
2. Jaderné štěpení a jaderná syntéza (fúze)
3. Dosavadní vývoj
4. Další cesta k fúzní elektrárně
5. Otázka lokality ITER
6. Shrnutí a doporučení

1.4 V těchto stanoviscích již Výbor zdůraznil, že poskytování a využívání energie je spojeno s ekologickou zátěží, riziky, vyčerpáním zdrojů i problematickými zahraničněpolitickými závislostmi a nepostizitelnými jevy a že nejdůležitější opatření vedoucí ke snížení rizika dodávek energie i jiných rizik je maximálně různorodé a vyvážené využití všech druhů a forem energie, včetně veškerého úsilí o dosažení úspor a o racionální nakládání s energií. V nich je obsažen také stručný nástin⁽⁵⁾ výhod a nevýhod konkrétních postupů, které není možné z důvodů prostorových zde opakovat.

1. Energetická otázka

1.1 Využitelná energie⁽¹⁾ je základ našeho dnešního životního způsobu a kultury. Teprve dostatečná dostupnost energie vedla k současnému životnímu standardu: střední délka života, zásobování potravinami, všeobecný blahobyt a prostor pro osobní rozvoj dosáhly u velkých národů směřujících k vyšším vývojovým stupňům dříve nepoznané úrovně. Bez dostatečného zásobování energií by tyto vymoženosti byly ohroženy.

1.2 Nezbytnost spolehlivého, cenově výhodného, ekologického a trvale udržitelného zásobování využitelnou energií se nalézá v průsečíku usnesení Rady z Lisabonu, Göteborgu a Barcelony. V souladu s tím Evropská unie sleduje v energetické politice tři úzce propojené a stejnou měrou důležité cíle, jimiž je ochrana a zlepšení (1) konkurenceschopnosti, (2) spolehlivosti zásobování energií a (3) životního prostředí, vše dohromady ve smyslu trvale udržitelného vývoje.

⁽¹⁾ Energie není spotřebovávána, ale pouze přeměňována a přitom využívána. Děje se to na základě vhodných procesů přeměny, jako je např. spalování uhlí, přeměna větrné energie v elektrinu nebo štěpení jádra (zachování energie; $E = mc^2$). Přitom se také hovoří o „zásobování energií“, „získávání energie“ nebo „spotřebě energie“.

1.5 Žádná z opcí a technik, které mohou přispět k budoucímu zásobování energií, není technicky perfektní, zcela zbavena rušivých vlivů na životní prostředí, dostačující pro všechny potřeby a její potenciál nelze v dostatečně dlouhém časovém horizontu odhadnout. Proto se nemůže plánovitá a odpovědná evropská energetická politika spolehnout ani na to, že může zaručit ve smyslu výše uvedených cílů dostatečné zásobování energií výhradním využitím pouze několika málo nositelů energie. Platí to i vzhledem k nutnosti energetických úspor a racionálního využívání energie.

⁽²⁾ Podpora obnovitelných energií: možnosti akce a nástroje financování, návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o podpoře kogenerace na bázi spotřeby užitkového tepla na vnitřním energetickém trhu, návrh směrnice (Euratom) Rady ke stanovení základních povinností a obecných zásad v oblasti bezpečnosti a jaderných technických zařízení a návrh směrnice (Euratom) Rady o likvidaci vyhořelých palivových článků a radioaktivního odpadu, Význam jaderné energie pro výrobu elektřiny.

⁽³⁾ Zelená kniha „Kurz k evropské strategii spolehlivého zásobování energií“.

⁽⁴⁾ Potřeba výzkumu vzhledem ke spolehlivému a trvale udržitelnému zásobování energií.

⁽⁵⁾ Potřeba výzkumu vzhledem ke spolehlivému a trvale udržitelnému zásobování energií, body 2.1.3 a ff.

1.6 Dlouhodobě disponibilní, ekologické a ekonomicky kompatibilní zásobování energií tedy není zajištěno ani v Evropě, ani v globálních měřítku⁽¹⁾. Klíč k možným řešením může přinést pouze další intenzivní výzkum a vývoj. Energetický výzkum⁽²⁾ je strategický prvek a nutný základ každé dlouhodobě úspěšné energetické politiky. V citovaném stanovisku k tomu Výbor doporučil konzistentní Evropský program energetického výzkumu, z něhož jsou sice podstatné části obsaženy již v Šestém rámcovém programu výzkumu a vývoje popř. ve Výzkumném a vzdělávacím programu EURATOM, zatímco by se však příslušné náklady na výzkum a vývoj měly výrazně zvýšit.

1.7 Vedle toho Výbor upozornil na to, že výzkumy energetického problému by měly být orientovány globálněji a měly by zahrnovat podstatně delší období, protože změny v energetice probíhají jen pomalu, protože emise skleníkových plynů není regionální, ale globální problém a protože je třeba očekávat, že se problematická situace v druhé polovině tohoto století dále přirostí.

1.8 Jak omezené zdroje, tak i problematika emisí (skleníkové plyny) jsou nadto ztíženy prognózou, že se světová spotřeba energie do roku 2060 patrně zdvojnásobí nebo dokonce ztrojnásobí v důsledku růstu počtu obyvatel a potřeby méně rozvinutých zemí vyrovnat rozdíl oproti rozvinutějším zemím. Strategie a perspektiva vývoje musí být tímto zaměřeny nad rámec tohoto cílového horizontu.

1.9 Výbor ve svém nedávném stanovisku k trvale udržitelnému využívání přírodních zdrojů znovu upozornil na to, že strategie trvale udržitelného vývoje musí zohledňovat výrazně delší časové období.

1.10 Jak již Výbor rovněž konstatoval, nevnímají však občané v dostatečné míře výše uvedená sdělení a nepřihlízejí k nim ve veřejné diskusi. Spíše zde existuje spektrum názorů vymezené podceňováním a přeceňováním rizik a šancí. Toto spektrum začíná názorem, že žádný energetický problém neexistuje, že dosud šlo všechno dobře a v případě potřeby budou zpřístupněna nová ložiska (protože už desetiletí existovala prognóza umírání lesa nebo se tvrdilo, že zásoby ropy a zemního plynu stačí již jen na 40 let), a sahá až k víře, že celkovou světovou spotřebu energie lze snadno pokrýt obnovitelnými energetickými zdroji, jestliže se všechny prostředky určené pro výzkum k tomuto účelu koncentrují a společnost se tomu přizpůsobí.

(1) Celková problematika byla předznamenána dosavadními ropnými krizemi (např. v roce 1973 a 1979) stejně jako kontroverzní polemikou o přidělování emisních certifikátů charakterizující pole napětí mezi ekonomikou a ekologií.

(2) Citát bod. 7.4: „Proto Výbor doporučuje, aby Komise vypracovala strategii pro integrovaný evropský energetický výzkum, z něhož bude odvozen budoucí komplexní Evropský energetický výzkumný program.“

1.11 V důsledku toho také ještě neexistuje dostatečně jednotná globální energetická politika a dokonce na úrovni členských států Unie existující výrazné rozdíly v jejich postoji vůči energetickému problému.

2. Jaderná energie – jaderné štěpení a jaderná syntéza (fúze)

2.1 Jak štěpení velmi těžkých atomových jader, tak syntéza (fúze) velmi lehkých atomových jader jsou procesy, při nichž se uvolňuje – měřeno potřebnou přeměnou hmoty – určité množství energie, které převyšuje množství energie uvolňované při chemických procesech zhruba o faktor jednoho miliónu.

2.2 Předcházel tomu objev (kolem r. 1928), že jaderná fúze je dříve nevysvětlitelný zdroj energie slunce a většiny hvězd. Tímto je tedy fúzní energie prostřednictvím slunečního záření zdroj energie určující také náš život – mimo jiné růst rostlin, vznik fosilních energetických zdrojů i získávání regenerativních forem energie.

2.3 Jakmile bylo poté objeveno štěpení jádra (r. 1938) a jeho potenciál jako mocného pozemního energetického zdroje také pro mírové účely, vznikl nadějný a dynamický vývoj směřující k jeho využití.

2.4 V jeho průběhu se ukázalo, že jaderným štěpením se pozoruhodně rychle dospělo k cíli, zatímco naději v prakticky neomezený pozemní zdroj energie z jaderné fúze zatím nebylo možné definitivně realizovat.

2.5 Cílem konkrétního využití obou druhů jaderné energie je (i) vyrobit elektřinu bez emisí skleníkových plynů a dále (ii) šetřit uhlovodíky (ropu a zemní plyn) důležité jako pohonné hmoty v dopravním sektoru, jejichž spalování v porovnání s uhlím produkuje méně CO₂ a které se proto stále více využívají jako zdroj k výrobě elektřiny, popř. se již k tomu využívají⁽³⁾.

2.6 Fungování, provozní podmínky, environmentální a bezpečnostní aspekty, dosah a dostupnost zdrojů atd. se u procesů jaderného štěpení a jaderné fúze zásadně liší. Ve všech těchto kategoriích by byla totiž jaderná fúze koncepčně výhodnější (viz. bod 2.11 a další).

2.7 Jaderné štěpení se již po desetiletí využívá k získávání energie. Jaderné elektrárny založené na jaderném štěpení již výrazně přispěly k eliminaci emisí skleníkových plynů (CO₂) a k snížení závislosti spojených se spotřebou/importem ropy nebo zemního plynu. Proto byla opět zahájena diskuse o jaderné energii zvláště v souvislosti s redukcí emisí CO₂ a s nástroji (pobídkami/sankcemi), které jsou předpokládány pro tento účel. Výbor ji teprve před nedávnou dobou pojednal ve vlastním stanovisku⁽⁴⁾.

(3) Takto je možné očekávat, že ohrožující nedostatek pohonných hmot nastane dříve.

(4) Význam jaderné energie pro výrobu elektřiny.

2.8 Jako palivo pro jaderné štěpení slouží izotopy ⁽¹⁾ zvláště těžkých prvků periodické soustavy – thoria, uranu a plutonia. Neutrony uvolňované při jaderném štěpení indukují v jádrech atomů těchto prvků nové procesy štěpení, takže může proběhnout řetězová reakce spojená s výtěžkem energie, jejíž rozsah je třeba regulovat. Přitom vznikají radioaktivní produkty štěpení a aktinidy částečně s velmi dlouhou životností, u nichž je třeba po tisíciletí zabránit jejich průniku do biosféry. To vyvolává obavy a vede část občanů k tomu, aby využití jaderné energie obecně odmítali. Vedle toho vznikají současně nové štěpné látky jako plutonium (z uranu²³⁸), které podléhají kontrole jako potenciální materiál pro výrobu jaderných zbraní.

2.9 Štěpné jaderné reaktory pracují na základě principu milře. Zásoba jaderného paliva na několik let (v elektrárně řádově 100 tun) je při tom uzavřena v objemu reakce a regulací se navozuje potřebný počet štěpných reakcí, aby se generoval požadovaný výkon. Přes vyspělé techniky regulace těchto procesů a zajištění bezpečnosti zvyšuje pouhé množství akumulované energie tyto obavy ještě více. K tomu přistupuje okolnost, že vzniká značné množství zbytkového tepla, kvůli němuž je u většiny typů reaktorů třeba provádět intenzivní chlazení ještě delší dobu po vypnutí reaktoru, aby se zabránilo přehřátí ochranných pláště.

2.10 Vzhledem k takovým obavám již Výbor ve svém nedávném stanovisku ⁽²⁾ k tomuto problému již upozornil na to, že v oblasti techniky štěpení jádra probíhá vývoj čtvrté generace jaderných elektráren. Vysoký standard současných zařízení v oblasti pasivní bezpečnosti v nich bude ještě dále optimalizován.

2.11 Jaderná fúze. Měřeno potřebnou přeměnou hmoty je jaderná fúze neúčinnější energetický proces potenciálně využitelný na zemi. Fúzní reaktory jsou nástroje ke kontrolovanému utváření fúzních procesů a k využití uvolněné energie, a to jako kontinuálně ⁽³⁾ fungující elektrárny určené zejména pro oblast základního zatížení. Jako palivo budou sloužit těžké izotopy vodíku (viz níže). Helium, neškodný ušlechtilý plyn ⁽⁴⁾, s možností prospěšného využití je „popel“ fúzního reaktoru.

2.12 Při fúzní reakci, k níž dochází jen tehdy, jestliže partneři účastníci se reakce na sebe narážejí velmi vysokou rychlostí ⁽⁵⁾, se navíc uvolňují neutrony, které vytvářejí radioaktivitu v materiálech stěn reaktoru (a mohou změnit jejich mechanické vlastnosti). Proto je cílem příslušného programu výzkumu a vývoje vyvinout materiály, jejichž

radioaktivní toxicita ⁽⁶⁾ již po sto, nanejvýše po několika stech letech, klesne na úroveň radioaktivní toxicity uhelného popelu. Tím by se, mimo jiné, vytvořila možnost pro znovupoužití značné části těchto materiálů. Problém skladování odpadů by tak byl definitivně vyřešen.

2.13 Vědecko-technické předpoklady pro získávání fúzní energie jsou mimořádně náročné. V podstatě jde přitom o obtížný úkol zahrát plynu tvořeného izotopy vodíku (totiž směsí deuteria a tritia) na teploty přesahující 100 milionů stupňů (při němž se plyn přeměňuje v plazma ⁽⁷⁾), aby na sebe narážející jádra měla dostatečně vysokou rychlost a umožnila tak požadované fúzní procesy. Kromě toho se musí podařit zajistit po dostatečně dlouhou dobu soudržnost tohoto plazmatu a přitom vyvést vznikající fúzní energii a zajistit její využití.

2.14 Tyto procesy probíhají v pracovní komoře fúzního reaktoru, přičemž zásoba energie paliva průběžně vhnáného (v elektrárně řádově několik gramů) stačí bez dalšího přísunu vždy jen na několik minut předávaného výkonu, takže nejsou možné nežádoucí výkonové rozběhy (ekurze). Kromě toho právě skutečnost, že každá chyba vede k chlazení a k uhašení „termonukleárního“ procesu hoření ⁽⁸⁾, je další inherentní bezpečnostní výhoda.

2.15 Tyto inherentní bezpečnostní aspekty, možnost drasticky snížit radioaktivní toxický odpad s dlouhou životností – přičemž štěpné produkty i zvláště nebezpečné součásti (aktinidy) s dlouhou životností se při fúzi vůbec nevyskytují – a téměř neomezená zásoba zdrojů by tak z využití fúzní energie učinily velmi atraktivní a určující součást budoucího trvale udržitelného zásobování energií a tímto způsobem by přispěly k řešení současných problémů.

2.16 V souladu s tím Výbor již v dosavadních stanoviscích upozornil na to, že výzkumné a vývojové práce zaměřené na využití fúzní energie jsou velmi důležitým prvkem budoucí energetické politiky, exemplárním úspěchem Evropské integrace, a proto je zapotřebí je v evropských rámcových programech výzkumu a vývoje, popř. ve výzkumných a vzdělávacích programech EURATOM důrazně podporovat.

⁽¹⁾ Atomy téhož prvku, ale rozdílné hmoty (odlišný počet neutronů v atomovém jádru).

⁽²⁾ Význam jaderné energie pro výrobu elektřiny.

⁽³⁾ Přičemž je třeba případně krátkodobě přerušit pouze fúzní proces v hodinovém taktu.

⁽⁴⁾ Helium má extrémně stabilní jádro a je chemicky inertní (proto označení „ušlechtilý plyn“).

⁽⁵⁾ Typicky 1000 km/sec.

⁽⁶⁾ Radioaktivní toxicita je míra škodlivosti radionuklidů naměřená v lidském těle po ozáření.

⁽⁷⁾ Při těchto teplotách je plyn zcela ionizován (tj. elektricky negativně nabitě elektrony již nejsou vázány v obalu atomu, ale volně se pohybují jako elektricky kladně nabitá jádra) a stává se tím elektricky vodivým médiem, které může být mimo jiné uzavřeno magnetickými poli. Tento stav se nazývá „plazma“.

⁽⁸⁾ Vysvětlení „termonukleárního“ procesu spalování: viz 3.9.

3. Dosavadní vývoj

3.1 První úvahy o mírovém využití fúzní energie se objevily před necelými 50 lety. Zatímco v některých státech byla již tehdy k dispozici technika využívající fúzní procesy pro účely zbrojení (vodíková bomba), jevil se krok k mírovému využití sice velmi slibný, avšak současně mimořádně obtížný a zdlouhavý.

3.2 Dva citáty z této doby používané dodnes to zvláště ozřejmují a charakterizují již záhy zjištěné napětí mezi velkými očekáváním a nejobtížnějšími fyzikálními a technickými problémy. Na jedné straně řekl H.J. Bhabha ve svém zahajovacím projevu na první Ženevské konferenci k mírovému využití jaderné energie v roce 1955: „I venture to predict that a method will be found for liberating fusion energy in a controlled manner within the next two decades (!)“. Na druhé straně napsal R.F. Post v roce 1956 ve svém prvním přehledném článku⁽²⁾ na téma fúze, který USA schválili k uveřejnění: „However, the technical problems to be solved seem great indeed. When made aware of these, some physicists would not hesitate to pronounce the problem impossible of solution.“⁽³⁾

3.3 Při zpětném pohledu je možné konstatovat, že mezi různými myšlenkami možné realizace, vzniklými v tehdejší době, již byly i ony koncepce takzvaného magnetického uzavření, které se mezitím ukázaly jako nejslibnější postupy pro splnění požadovaných podmínek. Byl však nutný další náročný vědecko-technický vývoj provázený překážkami a dílčími neúspěchy a optimalizace, než bylo možné dospět k tomuto poznatku. Přitom se jedná o TOKAMAK (ruská zkratka pro toroidální⁽⁴⁾ magnetickou komoru) a o STELARÁTOR. Oba postupy jsou varianty společné základní koncepce, koncepce založené na uzavření horkého plazmatu za požadovaných podmínek pomocí vhodně strukturovaných kruhovitých magnetických polí.

3.4 Průkopnickou roli přitom měl společný evropský projekt JET (Joint European Torus), jehož technický návrh⁽⁵⁾ byl k dispozici přibližně o dvacet let později⁽⁶⁾. V průběhu experimentální fáze projektu JET bylo nejen poprvé skutečně dosaženo potřebných teplot plazmatu, ale v devadesátých letech – na bázi využití fúzního procesu deuteria s tritiem – bylo kontrolovaným způsobem uvolněno relevantní množství (zhruba 20 megajoulů na experimentální běh) fúzní energie. Tím se již podařilo generovat z plazmatu cestou fúzních procesů krátkodobě téměř takový výkon, jenž je zapotřebí pro účely jeho ohřevu.

3.5 Tohoto úspěchu bylo možné dosáhnout spojením všech sil na úrovni výzkumného programu Fúze Evropského společenství realizovaného v rámci programu EURATOM. V této

síti se sešly různé laboratoře členských států, sdružené v programu EURATOM, disponující pokusným zařízením a našly zde společnou identitu v rámci příspěvků založených na dělbě práce a účasti v programu JET. Evropský výzkumný prostor zde byl již v rané fázi naplněn a projevila se jeho výkonnost.

3.6 Tím bylo tedy úspěšně dosaženo první rozhodující etapy celosvětového fúzního výzkumu a byl demonstrován fyzikální princip vytvoření a magnetického uzavření fúzních plazmatů.

3.7 Určující pro tento pokrok byla nadto příkladná globální kooperace, mimo jiné také koordinovaná organizacemi jako IAEA (Mezinárodní agentura pro atomovou energii) a IEA (Mezinárodní energetická agentura). Rozhodující byl především příspěvek evropského výzkumu. V průběhu usilovné práce s cílem dohnat náskok zejména USA dnes zaujímá uznávané místo v čele mezinárodního výzkumu.

3.8 Z iniciativy prezidentů Gorbačova a Reagana, od níž již uplynulo 17 let, později také prezidenta Mitteranda, vzešel plán ITER⁽⁷⁾, plán vývoje prvního testovacího reaktoru s pozitivní výkonovou bilancí plazmatu (tj. z plazmatu se na základě fúzních procesů uvolňuje výrazně větší množství energie, než se do něho vkládá) jako společného celosvětového projektu, jeho případné společné výstavby a provozování. ITER má v dimenzi, která je pro elektrárnu relevantní, ukázat, že je po stránce technické a vědecké možné uvolnit využitelnou energii jadernou fúzí pomocí hořícího plazmatu.

3.9 „Hořením“ (nazývaným také „termonukleární hoření“) se rozumí onen stav, při němž energie uvolněná fúzními procesy (přesněji: energie nesená vzniklými heliovými jádry) výrazně přispívá k udržení potřebné extrémně vysoké teploty plazmatu. Dosavadní experimentální nálezy ukázaly, že toho lze dosáhnout teprve pomocí aparatur dostatečné velikosti, tj. velikosti podobné elektrárně. To vedlo ke stanovení dimenze reaktoru ITER.

3.10 Tím se program nachází v přechodné fázi mezi výzkumem a vývojem, přičemž nelze provést přesné oddělení obou těchto pojmů. K dosažení cílů projektu ITER je totiž třeba na jedné straně definitivně prozkoumat ony fyzikální otázky, které jsou přístupné pouze na základě vysokoteplotního plazmatu⁽⁸⁾ hořícího delší dobu. Na druhé straně jsou zapotřebí technické konstrukční komponenty (jako např. velmi velké supravodivé magnety, pracovní komora rezistentní vůči plazmatu, agregáty k ohřevu plazmatu atd.) v takové podobě, v jaké budou později potřeba s podobnými specifikacemi a v podobné konstrukční velikosti pro fungující energetický reaktor. Toto je tedy první krok směřující z úrovně fyziky na úroveň technického zařízení elektrárny.

(1) „Dovoluji si odhadovat, že bude najita nějaká metoda liberalizace energie fúze ovládaným způsobem během příštích 20 let“.

(2) Rev. Mod. Phys. 28, 338 (1956).

(3) „Niméně je třeba vyřešit četné technické problémy. Někteří fyzikové by poté, co by se o nich dozvěděli, neváhali tvrdit, že řešení neexistuje“.

(4) Toroidální: kruhovitý

(5) Koncipovaný na základě varianty principu TOKAMAKU.

(6) V rámci programu JET bylo možné realizovat metodu, jejíž prognózu vyslovil BHABHA, a tuto prognózu potvrdit.

(7) Původně zkratka International Thermonuclear Experimental Reactor, dnes chápán jako název.

(8) Interakce plazma – stěna.

3.11 Výsledky projektových prací, realizovaných v souvislosti s ITER v celosvětovém měřítku, jsou k dispozici v podobě dat určujících dimenzování reaktoru, obsáhlých stavebních podkladů i jako prototypy a testované modelové komponenty. Zakládají se na zkušenostech a extrapolaci všech dosavadních experimentů, v jejichž čele stojí evropský projekt JET jako vlajková loď nejen evropského, ale dokonce celosvětového programu v oblasti jaderné fúze.

3.12 Lineární rozměry reaktoru ITER (středně velký průměr prstence plazmatu 12 metrů, objem pracovní komory zhruba 1000 m³) jsou tímto přibližně dvakrát tak velké jako rozměry JET. V reaktoru ITER se má vyrobit – při desetinásobném zesílení výkonu (1) – zhruba 500 MW energie vzniklé z jaderné fúze nejprve během hoření po dobu minimálně 8 minut (při redukovaném zesílení výkonu během hoření převážně o neomezené délce).

3.13 Rozpočet stavebních nákladů reaktoru ITER je zhruba 5 mld. eur (2).

3.13.1 Při výstavbě reaktoru ITER by hlavní díl těchto nákladů připadl firmám, které získaly zakázku na výrobu a montáž různých konstrukčních komponent pokusného zařízení. Podstatný podíl Evropy na výstavbě reaktoru ITER by proto přinesl evropskému průmyslu zisk v podobě inovačního potenciálu a obecného technického know-how a tím by sloužil cílům formulovaným v Lisabonské strategii.

3.13.2 Již v minulosti byly průmyslovému sektoru na prospěch různé spin-offs fúzního programu (3). Lze očekávat, že se tento důležitý vedlejší efekt dostaví při výstavbě reaktoru ITER ve zvláště vysoké míře.

3.13.3 V průběhu výstavby reaktoru ITER by se evropské výdaje potřebné pro celkový program fúze (tj. výdaje Společenství a členských států) pohybovaly pod hranicí 0,2 % nákladů spojených s konečnou spotřebou energie v Evropě.

3.14 V rámci partnerství ITER započatého zpočátku za účasti EU, Japonska, Ruska a USA, z něhož v průběhu dalšího proměnlivého vývoje (4) USA asi před pěti lety vystoupily, zatímco Čína a Korea se připojily a USA zároveň roce 2003 svou účast obnovily, bylo možné rozložit nejen projektové náklady na bedra všech velkých partnerů mezinárodního energetického výzkumu, ale také zajistit, aby v projektu byly zohledněny výsledky disponibilní v celosvětovém měřítku.

3.15 Tím byl zdůrazněn význam záměru jako globálního projektu k řešení globálního problému.

(1) Tj. ve vysokoteplotním plazmatu se vytváří desetkrát více energie z jaderné fúze než se do něj přivádí zvenku pomocí zvláštních agregátů, jako jsou silné injektory neutrálních částic nebo vysokofrekvenční vysílače.

(2) Podle KOM (2003)215 final. Náklady na fázi konstrukce projektu ITER byly oceněny na 4 570 milionů eur (hodnota z roku 2000).

(3) Viz např. „Spin-off benefits from Fusion R&D“ EUR 20229-Fusion energy-Moving forward ISBN 92-894-4721-4 a brožúra „Making a Difference“, Culham Science Centre, Abingdon, Oxfordshire OX14 3DB, U.K.

(4) Z prostorových důvodů je nutno upustit od detailního popisu složité a proměnlivé politické historie projektu.

3.16 Společné vybudování a činnost ITER by pro všechny dotyčné partnerské země (viz také kapitola 5) rovněž znamenaly podstatný nárůst znalostí a technických dovedností, a to nejen pokud jde o tento nový druh energetického systému, ale také pokud jde o celkovou inovaci špičkových technologií.

3.17 Ve vývoji techniky by bylo naprosté novum, kdyby zařízení sledující cíle reaktoru ITER bylo vybudováno celosvětově pouze jednou, kdyby se tedy při tomto kroku upustilo od vývoje popř. vyzkoušení konkurujících si variant na stejném stupni vývoje – jako tomu již bylo např. u vývojových projektů v oblasti letectví, astronautiky nebo štěpných reaktorů.

3.18 Pokud by se z úsporných důvodů od toho upustilo, musel by být tento krok kompenzován mimořádně úderným doprovodným programem, v němž by byl také prostor pro inovativní myšlenky a koncepční varianty (5) snižující vývojové riziko, které by však bylo třeba prozkoumat nejprve ve zmenšeném měřítku a které by důsledku toho byly spojeny s nižšími náklady.

4. Další cesta k fúzní elektrárně

4.1 Akumulované výsledky reaktoru ITER očekávané zhruba 20 let po zahájení výstavby mají přinést základní data týkající se dimenzování a výstavby první fúzní demonstrační elektrárny DEMO dodávající elektrickou energii. Výstavba elektrárny DEMO by tudíž mohla začít zhruba za 20 až 25 let.

4.2 Z nynějšího pohledu by mělo být možné vytvořit koncepci fúzních elektráren, které se budou vyznačovat těmito vlastnostmi:

— Zajištění elektrické energie v oblasti základního zatížení a při velikostech bloku srovnatelných s dnešními elektrárnami. Tím také možnost výroby vodíku.

— Hodinová potřeba paliva (6) např. bloku 1 GW (7) (elektrické napětí): cca 14 g těžkého vodíku (deuterium) > jako součást přibližně 420 kg přirozené vody a asi 21 g super-těžkého vodíku (tritium), > vyprodukovaného množením z cca 42 g 6-Li jako součásti přibližně 570 g přirozeného lithia.

— Zásoby paliva jsou globálně rozšířené a dostačují daleko za rámec historických časových etap (8).

(5) Zde je třeba zvláště zmínit stelarátor.

(6) V porovnání: hnědouhelná elektrárna spotřebuje zhruba 1 000 t hnědého uhlí.

(7) 1GW (Gigawatt) odpovídá 1 000MW (megawatt).

(8) Lithium lze získávat z určitých hornin, ze solanky solných jezer, z geotermických zdrojů a pramenů minerálních vod, z vody čerpané z ropných polí a z mořské vody. Zásoby, které jsou dnes známé, by mohly pokrýt desetinásobek dnešní celkové celosvětové spotřeby energie po mnoho tisíc let.

- Hodinová produkce popela takového bloku: cca 56 g helia ⁽¹⁾.
- Interní koloběh ⁽²⁾ radioaktivního tritia (12,5 let poločas rozpadu) vyprodukovaného množstvím v množivém plášti (blanket) pracovní komory z lithia.
- Radioaktivita materiálů pracovní komory vytvořená neutrony, jejich radioaktivní toxicita klesne po stu až několika stech let podle volby materiálů na úroveň radioaktivní toxicity uhelného popela.
- Žádné riziko nekontrolované výkonové exkurze. Palivo je – podobně jako v plynovém hořáku – vstřikováváno zvenku a stačí po vypnutí pouze na jednu fázi hoření o délce několika minut.
- Žádné scénáře havárií, při nichž by se uvolnilo tolik radioaktivity (prach, tritium, atd.), že by byla nutná evakuační opatření mimo areál provozu.
- Kvůli inherentním bezpečnostním vlastnostem a nízké hladině snadno uvolnitelných radiotoxických látek také relativně omezené škodlivé následky v případě teroristických útoků.
- Velikost objektu (prostorová velikost) odpovídá dnešním elektrárnám.
- Nákladová struktura podobná současným jaderným elektrárnám: náklady vyplývají hlavně z investičních nákladů na výstavbu zařízení, zatímco náklady spojené se zajištěním paliva prakticky nehrají roli.

4.3 Pro vývoj elektrárny DEMO je vedle centrálních otázek, jako je výtěžek energie a procesy limitující dobu hoření, které mají být zkoumány a demonstrovány již na reaktoru ITER, a vedle náročných postupů, které jsou k tomuto účelu již k dispozici, popř. musí být dále vyvíjeny, třeba pokračovat a dále intenzifikovat také jiné důležité technické vývojové práce.

4.4 Tyto se týkají zvláště interního palivového cyklu (produkce tritia a jeho zpracování), získávání energie, stabilita materiálů vystavených zátěži plazmatu (interakce plazma – stěna) a ostřelování neutrony, technika oprav, zdokonalení dálkového ovládání a technik k prodloužení doby spalování až na plynulý proces spalování. Zvláště důležitým úkolem je také vývoj vhodných nízkoaktivovatelných strukturálních materiálů nebo jen aktivovaných materiálů s krátkou životností, který je třeba intenzivně provádět na základě dlouhodobého zkoušení a validace.

4.5 Bylo by ovšem omylem věřit, že elektrárnou DEMO budou ukončeny úkoly v oblasti výzkumu a vývoje. Historie techniky ukazuje, že intenzivní výzkum a vývoj započal mnohdy dokonce teprve tehdy, když existoval již první prototyp.

⁽¹⁾ V porovnání: hnědouhelná elektrárna o stejném výkonu produkuje emise zhruba 1 000 t CO₂.

⁽²⁾ S výjimkou prvotního vybavení, které je možné získat např. z těžkovodních štěpných reaktorů (Kanada).

4.5.1 Historie techniky také ukazuje, že první prototypy nové technologie byly často ještě nedostatečně optimalizované hrubé přístroje v porovnání s elegantními stroji, které z nich postupně vznikly.

4.5.2 Dnešní optimalizace Dieselova motoru probíhala téměř 100 let po jeho objevu. Také fúzní elektrárny musí být zlepšovány, optimalizovány a přizpůsobovány následně existujícím požadavkům.

5. Otázka lokality reaktoru ITER

5.1 V současné době existuje spor vedený na nejvyšší politické úrovni o lokalitu pro vybudování reaktoru ITER – Cadarache ⁽³⁾ pro Evropu a Rokkasho-Mura ⁽⁴⁾ pro Japonsko, na jehož výsledku závisí jak finanční účast různých partnerů, tak i podoba potřebného doprovodného programu.

5.2 Před obnovením účasti USA v programu a vstupem Číny a Koreje do partnerství ITER nebyly z realistických důvodů téměř pochyby o tom, že lokalita pro reaktor ITER případně Evropě, protože by se tím také nejlépe zajistilo, že ITER – podobně jako JET – bude završen úspěchem.

5.3 Nyní však vznikla nová situace tím, že USA a Korea se v současné době angažují ve prospěch lokality Rokkasho-Mura v Japonsku přes jasné a akceptované technické výhody, které skýtá lokalita Cadarache. Rozhodnutím o lokalitě v tomto smyslu by Evropa ztratila své vedoucí postavení a zřekla by se plodů dosavadních investic a prací se všemi důsledky, které z toho vyplývají pro výzkum a průmysl.

5.4 Výbor v souladu s tím oceňuje, vítá a podporuje rozhodnutí Evropské rady ze dne 25./26. března 2004, v němž se potvrzuje, že Rada jednomyslně potvrzuje evropskou nabídku pro projekt ITER a vyzývá Komisi, aby urychlila příslušná jednání s cílem zahájení projektu co nejdříve v evropské lokalitě ucházející se o výstavbu.

6. Shrnutí a doporučení Výboru

6.1 Výbor sdílí názor Komise, že mírové využití fúzní energie skrývá potenciál pro velmi významný příspěvek k dlouhodobému řešení energetického zásobování směrem k trvale udržitelnému vývoje, příznivého vlivu na životní prostředí a konkurenceschopnosti.

⁽³⁾ U Aix-en-Provence, severovýchodně od Marseille, Francie.

⁽⁴⁾ Na severu Japonska.

6.1.1 Důvodem proto jsou potencionální přednosti této technologie budoucnosti, mezi nimiž:

- Zásoby paliv jako těžký vodík a lithium jsou nevyčerpatelné, pokud to bereme z časového hlediska.
- Nevznikají ani škodlivé plyny pro ovzduší, ani radioaktivní látky či aktinidy.
- Inherentní ochranné vlastnosti zabraňují eventuálním nekontrolovatelným únikům proudu ⁽¹⁾
- Radioaktivita materiálů hořící komory může klesnout již po sto, nanejvýše po několika stech letech, na úroveň radioaktivní toxicity uhelného popela. Tím pádem je i vyřešen problém skladování odpadů.
- Vzhledem k výše uvedeným vlastnostem a nízké hladině snadno uvolnitelných radiotoxických látek by byly relativně omezené škodlivé následky v případě teroristických útoků.

6.1.2 Potenciál fúzní energie doplňuje zvláště potenciál obnovitelných zdrojů energie, má však oproti větrné a solární energii tu výhodu, že není časově závislý na klimatických podmínkách a ročním či denním období. Toto platí i vzhledem k poměru mezi centrálními a decentrálními systémy přizpůsobenými požadavkům.

6.1.3 Proto se již Výbor v několika stanoviscích ⁽²⁾ vyslovil pro důraznou a intenzivnější podporu programu výzkumu a vývoje fúzní energie.

6.2 Výbor s uspokojením konstatuje, že na základě vedoucího postavení evropského programu jaderné fúze a jeho společného experimentu JET bylo úspěšně dosaženo první rozhodující etapy celosvětového výzkumu v oblasti jaderné fúze, totiž demonstrace fyzikálního principu uvolňování energie jadernou fúzí. Tím byla vytvořena báze pro pokusný reaktor ITER, v němž má být poprvé vytvořeno a zkoumáno hořící plazma, jež vydá výrazně více energie v porovnání s tím množstvím, které do něj muselo být vloženo.

6.3 V souladu s tím vedly dlouholeté práce v oblasti výzkumu a vývoje a k tomu nezbytné investice v rámci celosvětové kooperace k tomu, že projektové práce a politická opatření nezbytná pro výstavbu a provoz testovacího reaktoru ITER, jehož dimenze se již blíží dimenzi elektrárny, dospěly do fáze rozhodování.

6.4 Výbor zdůrazňuje průkopnický a určující příspěvek Evropského programu jaderné fúze, bez něhož by dnes projekt ITER neexistoval.

6.5 Výsledky projektu ITER mají poskytnout základní data týkající se dimenzování a výstavby první demonstrační fúzní elektrárny DEMO dodávající elektrický proud. Výstavba elektrárny DEMO by tím mohla začít asi za 20 až 25 let.

6.6 Výbor podporuje Komisi v jejím úsilí připravit Evropu ve strategickém ohledu na to, aby mohla ve fázi komerčního využití zaujmout silnou pozici, a v souladu s tím ve zvýšené míře již dnes zaměřila části výzkumného programu jaderné fúze na práce přesahující rámec reaktoru ITER a řešící otázky elektrárny DEMO.

6.7 Pro vývoj elektrárny DEMO jsou nutné odpovědi na centrální otázky, která mají být zkoumány a demonstrovány již v rámci reaktoru ITER, zapotřebí je však i další pokrok související s jinými důležitými úkoly: příkladem jsou optimalizace magnetové konfigurace, vývoj materiálů (např. zlepšení při erozi indukované plazmatem, poškození neutrony, doba odeznívání indukované radioaktivity), palivový cyklus, vyvedení energie, pohon proudu v plazmatu a řízení jeho interní distribuce, účinnost a spolehlivost komponent.

6.7.1 Výbor poukazuje na to, že takové další pokroky jsou dosažitelné pouze na základě široce založeného evropského doprovodného programu výzkumu a vývoje, do něhož se zapojí členské státy a který si vyžádá síť fyzikálních, zvláště také technických experimentů, a zajištění velkých zařízení, která musí být k dispozici jako podpora a doplnění k ITER.

6.8 Výbor pokládá za mimořádně důležité udržet současný dynamický vývoj a důrazně, angažovaně a vkladem nezbytných prostředků čelit výzvám takového náročného vědeckotechnického cíle mimořádně důležitého pro dlouhodobé zajištění energie. Je to také závažný závazek k splnění strategie z Lisabonu a Göteborgu.

6.8.1 K tomu je zapotřebí, aby energetickému výzkumu celkově, zde však především programu jaderné fúze byly v rámci budoucího Sedmého rámcového programu výzkumu a vývoje plus programu EURATOM přiděleny prostředky, které jsou nutné pro dosažení dalšího úspěchu, aby v důsledku toho byly poskytnuty ve zvýšeném objemu a aby byly vyčerpány jiné možnosti financování ITER.

6.8.2 K tomu je zapotřebí učinit preventivní opatření pro vytvoření dostatečné personální základny expertů v oblasti fyziky a techniky, aby byl dostatečný počet evropských expertů k dispozici pro účely provozu reaktoru ITER a vývoje elektrárny DEMO. Výbor k tomu poukazuje také na své nedávné stanovisko ⁽³⁾ k tomuto speciálnímu tématu.

6.8.3 K tomu je zapotřebí, aby v síti zůstaly zapojeny vysoké školy a výzkumná centra; jednak aby zajišťovaly přípravu vědeckého a technického dorostu a předávaly mu nezbytné speciální vědomosti, jednak aby se podílely na řešení nadcházejících úkolů souvisejících s expertizou a vybavením a konečně aby fungovali jako spojovací článek s občanskou společností.

⁽¹⁾ nebo uvolnění energie časem.

⁽²⁾ ... „intenzivnější podpora opce jaderné fúze“.

⁽³⁾ Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu – Výzkumní pracovníci v evropském výzkumném prostoru: profese, různé možnosti kariéry.

6.8.4 Jako zvláště důležitý úkol je k tomu konečně zapotřebí zavčas propagovat a zajistit stále potřebnější angažovanost evropského průmyslu v oblasti vědecko-technického špičkového vývoje. Zatímco se evropský průmysl v dosavadním programu jaderné fúze ujal hlavně funkce související s vývojem a dodávkami vysoce specializovaných a maximálně náročných dílčích komponent, - přičemž je rovněž třeba tento fond zkušeností udržet a zachovat - měl by v průběhu blížící se aplikace fúzních reaktorů postupně vrst do odpovědnější a spoluručující role.

6.8.5 Předpokládaný značný objem investičních prostředků plynoucích průmyslovému sektoru na výstavbu reaktoru ITER a vývoj elektrárny DEMO posílí jednak ekonomiku, jednak zvýší - což je ještě důležitější - kompetenci a inovace v nejnáročnější technické oblasti, která nebyla dosud prozkoumána. Toto již bylo zřejmé z různorodých spin-offs dosavadního programu jaderné fúze.

6.9 Evropa stojí v mezinárodním měřítku před několikerou výzvou: je třeba na jedné straně obhájit vedoucí roli ve výzkumu jaderné fúze nejen vůči silnému výkonu výzkumu USA, ale také vůči zvyšujícímu se potenciálu třech asijských⁽¹⁾ partnerů ITER. Na druhé straně je však třeba udržet a rozšířovat dosavadní bezpříkladnou mezinárodní spolupráci v optimální podobě.

6.10 V souladu s tím Výbor podporuje Komisi v jejím záměru přijmout tuto výzvu. Apeluje na Radu, Parlament a členské státy, aby se připojily a nepustily z ruky prioritní postavení Evropy v této důležité oblasti budoucnosti. Zde však existují problémy.

Brusel, 30. června 2004.

6.11 Před obnovením účasti USA a vstupem Číny a Koreje do partnerství ITER neexistovaly z realistických důvodů téměř pochyby o tom, že lokalita pro reaktor ITER případně Evropě také proto, aby se tímto optimálně zajistilo, že projekt ITER - stejně jako JET - bude úspěšný.

6.12 Nyní však vznikla nová situace tím, že se USA a Korea v současné době angažují ve prospěch lokality Rokkasho-Mura v Japonsku, a to přes jasné a dosud akceptované technické výhody lokality Cadarache. Rozhodnutím o lokalitě v tomto smyslu by Evropa ztratila své vedoucí postavení a zřekla by se plodů dosavadních investic a prací se všemi důsledky, které z toho vyplývají pro výzkum a průmysl.

6.13 Výbor v souladu s tím oceňuje, vítá a podporuje rozhodnutí Evropské rady ze dne 25./26. března 2004, v němž se potvrzuje, že Rada jednomyslně potvrzuje evropskou nabídku pro projekt ITER a vyzývá Komisi, aby urychlila příslušná jednání s cílem zahájení projektu co nejdříve v evropské lokalitě ucházející se o výstavbu.

6.14 V souhrnném a akcentovaném vyjádření apeluje Výbor na Radu, Parlament a Komisi, aby byla učiněna opatření k vyčerpání skutečně všech možností a v případě nutnosti k vývoji nových strukturálních koncepcí mezinárodní spolupráce, aby bylo možné reaktor ITER vzhledem k jeho klíčové strategické roli při vývoji důležitého trvale udržitelného energetického zdroje v každém případě vybudovat v Evropě.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Čína, Japonsko a (jižní) Korea.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k oznámení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Průběžná zpráva o výzkumném programu GALILEO vydaná k počátku roku 2004

COM(2004) 112 final

(2004/C 302/08)

Dne 5. května 2004 se Evropská komise rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor na základě článku 262 Smlouvy o ES ve věci oznámení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Průběžná zpráva o výzkumném programu GALILEO vydaná k počátku roku 2004

Sekce pro dopravu, energetiku, infrastrukturu a informační společnost, která odpovídala za přípravu práce Výboru na tomto tématu, přijala své stanovisko dne 10. června 2004. Zpravodajem byl p. Buffetaut.

Na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (jednání ze dne 30. června) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko počtem 161 hlasů pro a 3 členů se zdrželo hlasování.

1. Preambule

1.1 Program GALILEO představuje pro Evropskou unii, její nezávislost, technologickou a vědeckou kapacitu, její hospodářství, a především pro její kosmický průmysl a odvětví telekomunikací velkou výzvu. V posledních letech byl rozvoj kosmického průmyslu v EU založen hlavně na komerčních aktivitě spojené s družicovými telekomunikacemi. Potíže, které postihly odvětví telekomunikací, měly vážný dopad na kosmický průmysl, který nebyl dostatečně institucionálně a politicky podporován, zejména ve srovnání s jeho hlavními konkurenty.

1.2 Program GALILEO, který byl opožděn kvůli diskusím o rozdělení „přiměřených výnosů“ z programu mezi různé státy, které jsou členy Evropské agentury pro vesmír, i kvůli mimoevropským tlakům, vstoupil definitivně do skutečné zahajovací fáze po uzavření dohody v rámci Rady Evropské agentury pro vesmír (EAV) dne 26. května 2003 o příslušných finančních příspěvcích členských států EAV.

1.3 Program GALILEO má ve srovnání se systémem GPS jeden významný rys, a to, že to je civilní program. Tento významný infrastrukturní projekt má rozhodující strategický význam pro Evropu a její nezávislost, jak již zdůraznil EHSV, Evropský parlament a Evropská rada. Program GALILEO dokonale ladí s lisabonskou strategií. Měl by se rovněž zdůraznit význam takového rozsáhlého projektu pro podporu evropské integrace.

1.4 Systém GALILEO bude poskytovat pět služeb:

- „otevřená služba“ (srovnatelná se základní službou GPS);
- „služba zajišťující bezpečnost života“ určená primárně pro využití leteckými, železničními a námořními operátory;
- „komerční služba“, která je přesnější než otevřená služba a je určena ke komerčnímu využití;
- „pátrací a záchranná služba“;

— „veřejně regulované služby“; využití této služby je vyhrazeno veřejným orgánům a jejich policejním službám, celním službám a službám civilní ochrany. Pro tyto aktivity bude využívána vysoká přesnost, kódované signály; bude je možno využít rovněž pro vojenské účely a budou přijata nezbytná opatření s cílem zabránit úmyslnému rušení.

1.5 Jelikož GALILEO je civilním systémem, je jeho hlavní využití pro každodenní účely, zejména v oblasti dopravy. Bude proto muset být s to zajistit nepřetržitou a bezpečnou službu, v případě poruchy lze zapojit jeho civilní složku, přičemž u GPS tomu tak není.

1.6 Konečně GALILEO bude o něco přesnější než GPS a především bude mít rozsah pokrývající celou zemkouli. Může rovněž zajistit ověřování integrity signálu v reálném čase; to je u některých aplikací velmi důležitý požadavek, zejména v oblasti civilního letectví.

1.7 Základním cílem přezkoumávaného oznámení je podat zprávu o pokroku programu GALILEO, načrtnout perspektivy pro budoucnost a určit řadu stávajících nejistot, co se týče projektu, jehož náklady se odhadují na 3,2 miliard EUR a který zahrnuje tři fáze, a to:

- vývojovou a ověřovací fázi, která běží v období 2002 až 2005;
- instalační fázi v období 2006 až 2007;
- fázi komerčního provozu, jež by měla být zahájena v roce 2008.

2. Struktura a podstata dokumentu Komise

Oznámení se zaobírá těmito třemi body:

- pokrok vývojové fáze;
- vývoj mezinárodní spolupráce;
- přechod na instalační a provozní fázi.

2.1 Vývojová fáze

2.1.1 Společný podnik

Dohoda uzavřená v květnu 2003 v rámci Rady EAV umožnila vyřešit dosud nevyřešené otázky s tím, že Společný podnik GALILEO je v plné činnosti od minulého léta. Byl jmenován ředitel Společného podniku, bylo přijato organizační schéma a rozpočet na léta 2003 a 2004. EGNOS, evropský geostacionární navigační systém, by měl být umístěn pod kontrolu Společného podniku. Zbývajícím problémem je otázka daňového a sociálního statusu Společného podniku. Tato záležitost se projednává s belgickou vládou. Souhrnná částka není rozhodně zanedbatelná (5 milionů EUR ročně). Cílem je zajistit pro 32 pracovníků Společného podniku stejné úpravy, jaké platí pro členy Evropské agentury pro vesmír (EAV) a Evropskou komisí. Belgické orgány nemají proti této žádosti námitek, ale chtějí, aby se na zaměstnance Společného podniku vztahovalo sociální zabezpečení. Problém je tedy spíše administrativní než věcné povahy.

2.1.2 Technické studie a výzkumné práce

Tyto se týkají:

- nedávných prací v rámci definiční fáze;
- základní infrastruktury;
- systému EGNOS, který bude brzy v provozu;
- evropského radionavigačního plánu.

2.1.3 Světová radiokomunikační konference konaná v červnu 2003

2.1.3.1 Projednávané otázky byly pro EU mimořádně důležité a měly dva cíle:

- obdržet potvrzení kmitočtového spektra přiděleného v roce 2000;
- zajistit, aby se v rámci takového kmitočtového spektra neukázalo rozdělení mezi různými systémy jako nevýhodné pro evropský systém a rovněž aby přístup ke kmitočtovému spektru byl spravedlivý a aby byl založen na zásadě interoperability.

2.1.3.2 Diskuse probíhala na pozadí historického monopolu amerického systému GPS. EU však zajistila výsledek, který dává naději na to, že zde bude nestranná multilaterální koordinace, co se týče podmínek pro využívání kmitočtového spektra, i jeho požadavku.

2.1.4 Integrace nových členských států a kandidátských zemí

Byly vypracovány iniciativy na úrovni průmyslových odvětví, aby bylo možno zajistit plnou účast výše uvedených zemí na programu GALILEO, jak to požaduje Komise.

2.2 Rozvoj mezinárodní spolupráce

2.2.1 Jak Rada při různých příležitostech zdůrazňovala, je mezinárodní spolupráce jedním z podstatných prvků k zajištění

toho, aby byly z programu GALILEO získány maximální přínosy. Žádosti třetích zemí o přidružení k projektu jsou stále četnější. V tomto kontextu chce Komise prosazovat souběžně dva přístupy, a to bilaterální přístup a regionální přístup.

2.2.2 Dne 30. října 2003 byla podepsána počáteční smlouva s Čínou a probíhají jednání s Indií a Izraelem. Stejně kroky se podnikají v případě Jižní Koreje, Brazílie, Japonska, Kanady, Austrálie, Mexika a Chile.

2.2.3 Co se týče regionální spolupráce, byl zahájen dialog se středomořským regionem, Latinskou Amerikou a Afrikou.

2.2.4 Probíhají rovněž jednání s dvěma státy, které již mají k dispozici družicový radionavigační systém, a to Ruskem a Spojenými státy. Tato jednání jsou zvláště důležitá, jelikož mají zajistit technickou kompatibilitu a interoperabilitu jejich systémů se systémem GALILEO. Je nutno poukázat na to, že Spojené státy zpočátku zpochybňovaly hodnoty programu GALILEO. Mechanismus konzultací, který se v současné době projednává, musí být založen na systému, podle něhož má každý z partnerů symetrická práva a povinnosti vzhledem k druhému partnerovi, zejména v souvislosti s výkonem případného práva veta.

2.3 Přechod k fázi instalace a provozu

To je rozhodující otázka. Instalační a provozní fáze systému bude zahájena v roce 2006, respektive 2008.

2.3.1 Výběrové řízení na udělení koncese

2.3.1.1 Procedura pro udělování koncese je řízena Společným podnikem. Tato procedura byla zahájena v říjnu 2003. Byly přijaty a prohlášeny za způsobilé čtyři nabídky. Nabídky předložila konsorcia tvořená určitým počtem vedoucích partnerů s podporou skupiny přidružených společností. Všechny nabídky počítaly s tím, že by budoucí evropský systém mohl generovat významné komerční výnosy, a každé bylo ochotno investovat značnou část svého příspěvku ze svých vlastních prostředků.

2.3.1.2 Tento faktor je o to důležitější, že Komise chce, aby financování Společenství u instalační fáze nepřesáhlo jednu třetinu financí. Během druhé fáze procedury pro udělování koncese známé jako „konkurenční vyjednávání“ byla vybrána na stručný seznam tři konsorcia (Alcatel/Alenia/Vinci, EADS/Thalès/Inmarsat, Eutelsat).

2.3.1.3 Bylo stanoveno šest typů zdrojů, a to:

- prodej služeb vytvářených systémem GALILEO;
- licence a práva duševního vlastnictví;
- financování EU;
- úvěry Evropské investiční banky (EIB);
- finanční příspěvky třetích zemí;
- bude-li to nutné, odvod z příjemců družicového radionavigačního signálu.

2.3.2 Rámcová struktura pro daný systém

2.3.2.1 Komise zaslala Radě a Evropskému parlamentu návrh nařízení o vytvoření struktur pro řízení evropského družicového radionavigačního programu. Bylo navrhováno, aby byl vytvořen dohlížecí orgán a centrum pro zabezpečení a bezpečnost; tento druhý orgán by měl být umístěn pod přímou odpovědnost generálního tajemníka Rady/vysokého zástupce pro společnou bezpečnostní a zahraniční politiku. Definitivně se ukázalo, že by měl skutečně být zřízen dohlížecí orgán, který bude mít odpovědnost za zabezpečení. Centrum pro zabezpečení a bezpečnost by nemělo být zřízeno; v případě krize přijme v reálném čase rozhodnutí Rada sama.

2.3.2.2 Další klíčovou otázkou, co se týče rámcové struktury pro systém, je otázka možných hrozeb pro soukromí jednotlivce. Je nutno poukázat na to, že systém GALILEO sám o sobě nepředstavuje hrozbu pro soukromí, jelikož nezískává od uživatelů žádné informace (neexistuje zde žádný „uplink“). Na druhé straně lze informace, které uživatel obdrží, přenášet jiným systémem – např. mobilními telefony, což umožní určit místo, kde se uživatel nachází. Odpovědnost za regulování takového využití informací poskytovaných systémem GALILEO nenáleží v žádném případě řídicím strukturám programu EU, ale státním orgánům jednotlivých zemí. Státní orgány by měly být upozorněny na opatření, za jejichž přijetí odpovídají, s cílem regulovat využívání systému GALILEO i využívání systému GPS.

3. Obecné poznámky

3.1 Výbor oceňuje rozhodný přístup, který Komise přijala ve svém oznámení, se zřetelem na skutečnost, že dotčený projekt má jasně nejvyšší význam a že zahrnuje i značné potíže. V tomto duchu – vyznačujícím se odhodláním uspět – by se měla trvalá pozornost věnovat těmto otázkám:

- zabudování požadavků na zabezpečení v projekční fázi systému i jeho řízení;
- ukončení jednání s USA s cílem dosáhnout dohody založené na symetrických závazcích a cíle interoperability;
- snažit se nalézt odpovídající soukromé finance a zaručené poskytování dlouhodobých úvěrů EIB;
- potřeba udržet náklady na realizaci programu v mezích odhadovaného rozpočtu.

3.2 Úspěch tohoto významného projektu závisí na tom, zda Komise jasně potvrdí svou politickou a finanční vůli a zda bude tento postoj pevně dodržovat. Zavázáním se k projektu GALILEO ukázala Rada své ambice jak pro EU, tak i pro její kosmickou politiku.

4. Závěr

4.1 Zdá se, že Komise ve svých závěrech ukazuje určitou obavu nebo nejistotu, co se týče otázky financování. To je záležitost základního významu; bylo-li by zpochybněno financování, mohl by být celý program ohrožen. EHSV může pouze znovu potvrdit fakt, že projekt GALILEO má pro EU, pro budoucnost jejího kosmického průmyslu a podporu evropské integrace důležitý strategický význam, jak to již důrazně a podrobně demonstroval ve svých stanoviscích k zelené a bílé knize Komise vztahující se k Evropské politice kosmického výzkumu⁽¹⁾. EHSV sdílí spokojenost Komise, co se týče skutečného pokroku, kterého bylo dosaženo při rozjezdu tohoto projektu, a doufá, že optimismus Komise nebude potřezán v poslední chvíli dotčen.

Brusel, 30. června 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k bílé knize „Vesmír: nové evropské hranice pro rozšiřující se Unii. Akční plán na uskutečnění Evropské politiky kosmického výzkumu“ COM(2003) 673 final.
Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k „Zelená kniha – Evropská politika kosmického výzkumu“ COM(2003) 17 final – Úř. věst. C 220, 16.9.2003.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru týkající se Návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o vydávání licencí železničním podnikům (kodifikované znění)

COM(2004) 232 *final* – 2004/0074 (COD)

(2004/C 302/09)

Dne 27. dubna 2004 se Rada rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor na základě článku 71 Smlouvy o založení Evropského společenství ve věci Návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o vydávání licencí železničním podnikům (kodifikované znění).

Sekce pro dopravu, energetiku, infrastrukturu a informační společnost, která odpovídala za přípravu práce Výboru na tomto tématu, přijala své stanovisko dne 10. června 2004. Zpravodajem byl p. Chagas.

Na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (zasedání ze dne 30. června 2004) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor toto stanovisko počtem 160 hlasů pro a 10 členů se zdrželo hlasování.

1. Účelem návrhu je kodifikovat směrnici Rady 95/18/EC ze dne 19. června 1995 o vydávání licencí železničním podnikům⁽¹⁾.
2. Zjednodušení a vyjasnění práva Společenství je záležitostí, která má v kontextu lidové Evropy velkou důležitost. Evropský parlament, Rada a Komise proto zdůraznily potřebu kodifi-

kovat legislativní akty, které byly často pozměňovány, a mezi-institucionální dohodou ze dne 20. prosince 1994 dohodly, že lze použít zrychlený postup. U aktů, které jsou kodifikovány, nelze provádět žádné podstatné změny.

3. Návrh komise tomuto požadavku vyhovuje, a proto EHSV nemá k němu žádné námitky.

Brusel, 30. června 2004.

Prezident
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Úř. věst. L 143, 27.6.1995, s. 70 – Stanovisko EHSV: Úř. věst. C 393, 31.12.1994, s. 56.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení (ES) č. 1228/2003, pokud jde o účinnost některých ustanovení ve Slovinsku

COM(2004) 309 final – 2004/0109 (COD)

(2004/C 302/10)

Dne 11. května 2004 se Rada Evropské unie rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor podle článku 95 Smlouvy o založení Evropského společenství ve věci návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení (ES) č. 1228/2003, pokud jde o účinnost některých ustanovení ve Slovinsku.

Sekce pro dopravu, energetiku, infrastrukturu a informační společnost, která odpovídala za přípravu práce Výboru na tomto tématu, přijala své stanovisko dne 10. června 2004. Zpravodajem byl p. Simons.

Na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (zasedání ze dne 30. června) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor toto stanovisko počtem 158 hlasů pro, 2 hlasy proti a 7 členů se zdrželo hlasování.

1. Úvod

1.1 Nařízení Evropského parlamentu a Rady 1228/2003/ES o podmínkách pro přistoupení k síti přeshraničních výměn v oblasti elektřiny („nařízení o elektřině“) usiluje o vytvoření skutečného jednotného trhu s elektřinou zintenzívněním přeshraničního obchodu s elektřinou. Mají být zavedena spravedlivá, nákladově orientovaná, transparentní a přímo použitelná pravidla ke stanovení cen přeshraničních transferů a přidělování dostupné kapacity připojení. Tato pravidla by měla přihlídnout ke srovnání mezi efektivními síťovými operátory ze strukturálně srovnatelných oblastí a doplnit ustanovení směrnice 96/92/ES, tak aby byl pro přeshraniční transakce zajištěn efektivní přístup k přenosovým sítím.

2. Návrh Komise

2.1 Slovinská republika předložila Komisi žádost o změnu nařízení o elektřině, která by Slovinsku umožnila i nadále provozovat současný systém řízení přetížení u propojení s Rakouskem a Itálií, a to až do 1. července 2007. V současné době přiděluje Slovinsko na základě tohoto systému polovinu celkové dostupné kapacity těchto dvou dotyčných propojení. Podle dohody mezi dotčenými operátory přenosových systémů je druhá polovina celkové kapacity přidělována italským, respektive rakouským operátorem. Podle současného slovinského systému je dostupná kapacita v případě, že celková poptávka po kapacitě překročí dostupnou kapacitu (přetížení), přidělována žadatelům o kapacitu poměrným dílem. Kapacita je přidělována zdarma. Takovýto systém nelze ve smyslu nařízení o elektřině považovat za nediskriminační, tržní řešení. Slovinsko odůvodnilo svou žádost o odchylku tím, že dosud nebyla dokončena restrukturalizace slovinského průmyslu a že výroba elektřiny ve Slovinsku se stále ještě přizpůsobuje novým tržním podmínkám (vysoké investiční náklady na ochranu životního prostředí).

3. Obecné poznámky

3.1 Návrh Komise EU se zakládá na článku 95 Smlouvy o založení Evropského společenství, který je součástí kapitoly o sblížení právních předpisů. Avšak fakta – nařízení 1228/2003 vyšlo po ukončení jednání o přistoupení a podpisu smlouvy o přistoupení, takže se Slovinsko nemohlo podílet na procesu přijetí – odůvodňují v každém ohledu přístup založený na příslušné smlouvě o přistoupení a aktu o přistoupení.

3.2 Tento akt obsahuje ustanovení o použitelnosti rozhodnutí přijatých institucemi, zejména pokud se nový členský stát nemohl podílet na jednáních ohledně rozhodnutí, které bylo přijato mezi dnem, ke kterému byly smlouva nebo akt podepsány, a skutečným přistoupením země dne 1. května 2004. To je případ Slovinska.

3.3 V duchu těchto ustanovení je nutno zároveň s návrhem Komise zvážit žádost slovinské vlády o odložení použitelnosti čl. 6 odst. 1 nařízení a přímo souvisejících ustanovení v příloze do 1. července 2007.

3.4 V souladu s úslovím „pacta sunt servanda“ lze zvážit zamítnutí pouze tehdy, pokud by přijetí návrhu mělo za následek nenapravitelnou škodu pro Unii jako celek.

3.5 Komise však ve svém návrhu uvádí, že praktický dopad přechodného období na fungování vnitřního trhu s elektřinou bude velmi malý. EHSV může s tímto názorem souhlasit. Je rovněž těžké tvrdit, že během požadovaného přechodného období může Slovinsko realizovat svůj potenciál stát se nevyznamným regionálním centrem v rámci vnitřního trhu.

3.6 Kromě toho argument, že nařízení 1228/2003 bylo předloženo pouze z toho důvodu, aby se konečně rozběhl skutečný mezinárodní obchod s elektřinou⁽¹⁾, a že žádost Slovinska by toto porušila, není pro odmítnutí žádosti dostatečně závažný, vzhledem k době trvání, rozsahu a geografické oblasti.

3.7 Tvrzení – které je samo o sobě správné, že korektní hospodářská soutěž mezi například evropskými výrobci hliníku a oceli stejně jako mezi výrobci elektřiny je rovněž podstatným prvkem jednotného trhu, se zde také nehodí.

3.8 Z jiného úhlu lze tvrdit, že důvodem pro přijetí návrhu Komise je, zajistit ve Slovinsku bezpečný a spolehlivý systém elektrické energie a umožnit během přechodného období environmentální investice.

3.9 EHSV je tím více nakloněn doporučit přijetí návrhu, jelikož ve svém stanovisku ze dne 17. října 2001⁽²⁾ k nařízení 1228/2003 řekl ohledně důsledků pro tehdejší kandidátské země toto: „... odvětví elektrické energie a zemního plynu v kandidátských zemích... udržují nekonkurenceschopné infrastruktury a metody řízení. Bezprostředním důsledkem toho by mohly být značné ztráty pracovních míst ve společnostech v těchto odvětvích, což by zase způsobilo neúnosné sociální napětí v kandidátských zemích, zejména v zemích, které dosud nemají stejný typ systému sociálního zabezpečení, jaký je v členských státech. Evropská unie se musí s těmito zeměmi podělit o zkušenosti získané v procesu liberalizace, který v současné době v Evropě probíhá, a poskytnout financování, aby jim pomohla modernizovat jejich podniky. Otevření těchto nových trhů nestačí; je nutno také restrukturalizovat jejich odvětví energetiky, aby společnosti v kandidátských zemích mohly soutěžit za stejných podmínek.“

Brusel, 30. června 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

4. Shrnutí a závěr

4.1 Argumenty předložené v návrhu Komise umožnit Slovinsku až do 1. července 2007 dodržovat čl. 6 odst. 1 nařízení 1228/2003 a příslušná ustanovení ohledně řízení přetížení nejsou odůvodněné, jsou-li zvažovány čistě z hlediska zájmů korektní hospodářské soutěže na jednotném trhu.

4.2 Avšak po zvážení faktů ohledně doby, kdy bylo nařízení vypracováno a kdy byla podepsána jednání o přistoupení, má EHSV za to, že tyto argumenty jsou odůvodněné. Povolení požadovaného krátkého přechodného období nebude mít pro Unii jako celek za následek nenahraditelné škody – naopak: jsou zajištěny bezpečnost a spolehlivost a environmentální investice do slovinského systému – a ve svém stanovisku k nařízení 1228/2003⁽³⁾ k otázce konkurence z tehdejších kandidátských zemí EHSV doporučil, aby EU nabídla pomocnou ruku. EHSV se domnívá, že je zcela zřejmé, že se Slovinsko nemohlo zúčastnit jednání o nařízení 1228/2003 nebo jeho schválení.

4.3 Zcela bez ohledu na vysvětlení a základ návrhu Komise, který by se měl v souladu s výše uvedenými stanovisky doplnit nebo pozměnit, doporučuje EHSV přijmout návrh na odložení účinnosti nařízení 1228/03 do 1. července 2007.

⁽¹⁾ Viz stanovisko EHSV k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o podmínkách pro přistoupení k síti přeshraničních výměn v oblasti elektřiny, Úř. věst. C 36, 8.2.2002, s. 10.

⁽²⁾ Viz stanovisko EHSV k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o podmínkách pro přistoupení k síti přeshraničních výměn v oblasti elektřiny, Úř. věst. C 36, 8.2.2002, s. 10.

⁽³⁾ Bod 6.6 stanoviska EHSV, Úř. věst. C 36, 8.2.2002, s.10.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k „Průmyslové změny a hospodářská, sociální a územní soudržnost“

(2004/C 302/11)

Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) rozhodl 29. ledna 2004 v souladu s článkem 29, odstavcem 2 svého vnitřního řádu o vypracování iniciativního stanoviska k problematice „Průmyslové změny a hospodářská, sociální a územní soudržnost“.

Přípravou prací výboru na dané téma byla pověřena Poradní komise pro průmyslové změny (PKPZ), která své stanovisko schválila 7. června 2004 (zpravodaj: p. LEIRIÃO a druhý zpravodaj: p. CUÉ).

Při svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (schůze dne 30. června 2004), schválil Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko počtem 155 hlasů pro a 13 členů se zdrželo hlasování:

Souhrn

Cílem tohoto stanoviska je prozkoumat, zda mají nástroje na podporu hospodářské, sociální a územní soudržnosti vhodnou podobu a zda existují předpoklady pro vytvoření příznivého prostředí pro podnikání tak, aby mohlo docházet k průmyslovým změnám a zároveň byla zachována konkurenceschopnost podniků.

Kapitola se závěry a doporučeními obsahuje 17 bodů, což ukazuje, že naše analýza skutečně prokázala potřebu zlepšit politiky, nástroje, kritéria způsobilosti regionů pro přijetí pomoci z evropských fondů, zavádění dobré praxe a hledání synergií mezi politikami a nástroji. Dále je nutné zlepšit celkovou koordinaci při realizaci strukturálních strategií EU, mezi něž patří Lisabonská strategie a strategie související se strukturálními reformami a udržitelným rozvojem.

Argumentace se opírá o následující oblasti, které se zároveň prolínají jednotlivými kapitolami stanoviska:

- Regionální rozvoj jako prvek regulující globalizaci pomocí zakládání tzv. hroznů („clusters“) na regionální úrovni; „hrozny“ jsou účinným prostředkem k přitáhnutí a udržení podniků.
- Sociální zodpovědnost podniků a zavádění tzv. dobré praxe v rámci preventivního přístupu a předcházení změnám.
- Vyjednávání a sociální dialog v podnicích umožňující, že se k restrukturalizaci bude přistupovat sociálně zodpovědným způsobem a s kladným postojem státní správy, podniků a zaměstnanců ve snaze nalézt dobrá řešení pro podniky, pracovníky i celá společenství a vytvořit rovnováhu mezi sociálním a ekonomickým aspektem.
- Akce v partnerství s podnikateli, sociálními partnery, občanskou společností (univerzity, výzkumná a inovační centra, sdružení atd.) a místními úřady tak, aby byly vytvořeny podmínky pro růst produktivity.

- Návrh vytvořit kategorii „zvýhodněnějšího regionu“; takto by se označovaly regiony s vysokou úrovní sociální soudržnosti a zaměstnanosti, které náhle ztrácejí sílu kvůli přemísťování podniků jinam a kvůli neexistenci alternativních ekonomických činností, které by v těchto regionech udržely pracovní místa. Takové regiony budou získávat finanční pomoc specificky zaměřenou na obnovu hospodářské sítě.

Úvod

EHSV ve svém iniciativním stanovisku nazvaném „Průmyslové změny v Evropě – zhodnocení a perspektivy, komplexní přístup“⁽¹⁾ prohlásil, že budoucí práce PKPZ by se měly zaměřit na: „...podporu rámce a podmínek, které umožní takový průběh průmyslových změn, jenž bude v souladu s požadavky na konkurenceschopnost podniků a zároveň s hospodářskou, sociální a územní soudržností“, čímž vytvořil základy pro působení komise a definoval pole a rámec její působnosti jakož i témata, jimiž by se při tvorbě svých stanovisek měla zabývat. Do tohoto kontextu zapadá i rozhodnutí o vyhotovení tohoto iniciativního stanoviska k problematice „Průmyslové změny a hospodářská, sociální a územní soudržnost“.

1. Definice

1.1 Následující definice jsou důležité pro správný výklad tohoto stanoviska. Pojem „průmyslové změny“ označuje „normální a nepřetržitý vývojový proces v průmyslovém odvětví, které chce proaktivně zareagovat na dynamický pohyb svého ekonomického okolí ve snaze udržet si konkurenceschopnost a otevřít nové možnosti růstu“⁽²⁾. Pojem „restrukturalizace“ označuje „zvláštní formu průmyslové změny, která obvykle spočívá v mimořádné a dočasné proceduře přizpůsobení se (často nuceného) specifickým ekonomickým podmínkám ve snaze obnovit konkurenceschopnost, což s sebou nese přerušování pracovní činnosti“⁽³⁾. Pojem „předcházení“ je klíčový pro správné řízení změn, neboť předcházení umožňuje vyhnout se problematické restrukturalizaci. Předcházením se rozumí proces studií a předvídání budoucích podmínek hospodářské soutěže a požadavků trhu, díky čemuž je možné naplánovat adaptaci na vhodný okamžik a minimalizovat sociální problémy a potíže s produktivitou podniku.

⁽¹⁾ Úř. věst. C 10 ze dne 14.1.2004, strany 105 a násl.

⁽²⁾ Stanovisko EHSV k problematice „Dopady obchodní politiky na průmyslové změny, zvláště v ocelářském odvětví“ (CESE 668/2004).

⁽³⁾ Dtto.

1.2 Pojem globalizace můžeme definovat jako hledání takového scénáře, který násobí a usnadňuje obchodní vztahy mezi zeměmi, čímž přispívá k odstranění obchodních překážek mezi těmito zeměmi, ke snížení (zrušení) dovozních cel a k posílení mezinárodních uskupení (např. EU či Mercosur). V rámci tohoto procesu vlády jednotlivých zemí nabízejí zahraničním podnikům pobídky k usazení se na jejich území a poskytují prostředky umožňující dát veškeré obchodní činnosti mezinárodní rozměr. Globalizace rovněž vyžaduje ustavení a dodržování základních společných pravidel platných na celém světě.

1.3 Smyslem politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti je snížit hospodářské a sociální nerovnosti mezi členskými státy a mezi regiony, urychlit růst a podpořit udržitelnější rozvoj tím, že se regionům v nejnepříznivější situaci pomáhá přizpůsobit se potřebám znalostní ekonomiky tak, aby všechny regiony mohly konkrétně plnit cíle Lisabonské strategie.

Konkrétně se tato politika musí projevit v oblasti infrastruktury, životního prostředí, podnikavosti, příjmu na obyvatele, přístupu k zaměstnanosti a sociálnímu zabezpečení a v neposlední řadě v boji proti sociálnímu vyloučení, v přístupu k novým informačním technologiím, ve školství a v celoživotním vzdělávání, v lepší veřejné správě a v posílení kapacity hospodářských a sociálních subjektů.

1.4 Nejvhodnější definicí pojmu „cluster“ („hrozen“) je definice, kterou uvedl Michael PORTER (profesor na Harvard business school) ve své knize nazvané „The competitive advantage of nations“ (Konkurenční výhoda národů), tj. „skupina vzájemně propojených podniků a přidružených geograficky blízkých institucí (univerzity, státní organizace nebo obchodní sdružení) v určité oblasti, mezi nimiž existuje vztah hospodářské soutěže a spolupráce“.

2. Účinky globalizace a nevyhnutelnost průmyslových změn

2.1 Celá evropská společnost připouští, že průmyslové změny jsou nevyhnutelným důsledkem globalizace a neustálých proměn světového hospodářství. Průmyslové změny souvisejí s rychlou a hlubokou proměnou trhů a chování, s rostoucí technickou náročností a s vysokým stupněm podílu spotřebitelů na koncepci a prodeji zboží, výrobků a služeb.

2.2 Globalizace je hybnou silou světové hospodářské soutěže na trhu práce a trhu produktivity. Nadnárodní společnosti se snaží přesměrovat investice do zemí, kde jsou nižší náklady na pracovní sílu a kde mají přímý přístup na trhy a k technologickým možnostem.

2.3 Rozmach hospodářské soutěže, stárnutí obyvatelstva, požadavky a vyspělost spotřebitelů vytvářejí a budou vytvářet situaci, od níž lze očekávat velké napětí a závažné problémy.

2.4 Evropská unie může tomuto napětí a problémům rozhodně čelit tak, že přijme opatření, která zabrání vymizení průmyslu z Evropy, tj. zamezí tomu, aby současně došlo k následujícím třem procesům:

- přemísťování podniků⁽¹⁾;
- propad zaměstnanosti a výroby a
- propad obchodní bilance.

Dá se říci, že tyto tři jevy se zatím neprojevují současně, ovšem k propadu zaměstnanosti a obchodní bilance skutečně dochází.

2.5 EU může na tyto jevy úspěšně zareagovat pouze za předpokladu, že reviduje průmyslovou politiku tak, aby tato politika byla více proaktivní, komplexnější a zcela transparentní z hlediska specifických a kumulativních účinků všech rozhodnutí, která se týkají nákladové struktury a efektivity evropského průmyslu. To platí jak pro horizontální aspekty, tak pro konkrétní průmyslová odvětví (např. oceli či textilu). Dále je třeba mít neustále na paměti rozšíření EU na 25 zemí.

3. Regionální rozvoj jako prvek regulující globalizaci, „clusters“

3.1 Paradoxem naší doby je přetrvávání nerovností přesto, že vědeckotechnický pokrok by měl všem zajistit dostatečnou obživu. Navíc se ukazuje, že „nové světové hospodářství“ spočívající na neregulované hospodářské soutěži s sebou nese velké riziko dalšího prohloubení těchto nerovností.

V této souvislosti je regionální rozvoj nezbytným nástrojem regulace samotné globalizace, neboť znamená vzájemné sblížení se osob tak, aby měly snazší přístup ke zboží, službám a příležitostem.

3.2 Rozvoj musí přijít za lidmi, ať žijí kdekoli. Nelze se bezstarostně hájit předpokladem, že mobilita, díky níž mohou někteří lidé jít za rozvojem, platí pro všechny. Vždyť právě lidé v nejméně příznivé situaci mají obvykle nejmenší možnosti se přemísťovat.

Regiony musí definovat své ambice v oblasti průmyslových změn a restrukturalizací, definovat potřebné investice a nutnou spolupráci mezi veřejným a soukromým sektorem, se zvláštním zaměřením na infrastrukturu související se školstvím a odborným vzděláváním.

3.3 EHSV se domnívá, že vznik regionálních hroznů („clusters“) by mohl být neefektivnější cestou, jak přitáhnout podniky a udržet si je, a že je tudíž důležitým faktorem regionální konkurenceschopnosti, hybnou silou hospodářské, sociální a ekonomické soudržnosti a prevencí negativních ekonomických, sociálních a územních dopadů, které by mohly vyvolat průmyslové změny a restrukturalizace.

⁽¹⁾ V září 2004 přijme EHSV iniciativní stanovisko k problematice „Dopady a účinky přemísťování podniků“ (CCMI/014).

Mezi faktory, díky nimž by se hrozny („clusters“) mohly stát systémem napomáhajícím udržení podniků a zachování možností daného území, lze zařadit následující:

- posílení a zlepšení spolupráce mezi podniky;
- příležitosti ke zlepšení technologických schopností díky existenci výzkumných a vývojových institucí v rámci procesu sdružování do „hroznů“ (např. automobilový „hrozen“);
- vybudování síťových vztahů mezi odběrateli, subdodavateli a dodavateli, které vedou k vytvoření a rozvoji užších vazeb mezi socioekonomickými subjekty a zvláště mezi územími;
- začlenění podniků do nadnárodních sítí umožňujících přístup na nové trhy a
- rozvoj zkušeností s mobilitou pracovníků uvnitř „hroznů“.

3.4 Vzhledem k tomu, že v dnešním hospodářství jsou podniky vzájemně provázané v rámci celosvětové hospodářské soutěže, usilují se a přemísťují výrobu do „hroznů“, které mají nějaký vztah k jejich činnosti a z jejichž komparativních výhod mohou těžit. Tyto komparativní výhody spočívají v generických faktorech, mezi něž patří úroveň kvalifikace aktivního obyvatelstva, kvalita správy věcí veřejných, územní infrastruktury, místní nebo regionální úroveň inovací a rozvoje a obecně kvalita života na daném území (sem může patřit např. potřeba veřejné pomoci s rekultivací opuštěných průmyslových zón). Regionální „hrozny“ mohou být významným faktorem zlepšování hospodářské, sociální a územní soudržnosti a motivem k usídlení podniků v rozvíjejících se regionech za předpokladu, že na úrovni EU a národních vlád budou financovány programy na podporu usídlování podniků. Tyto programy by se měly zaměřit na technologie, rozvoj a inovaci, odborné vzdělávání a podporu sdružování podniků, univerzit, místních samospráv, sociálních partnerů a občanské společnosti.

3.5 Metropolitní oblasti jakožto centra kulturních i jiných aktivit, v nichž veřejné a soukromé subjekty společně hledají řešení směřující ke změnám a modernosti, hrají rozhodující úlohu ve zřízení a v úspěšnosti „hroznů“, neboť „metropolitních regionů se nejvíce týkají technologické změny, které ovlivňují dopravu, stavebnictví, veřejné práce, informační a komunikační technologie, správu infrastruktury atd. Tyto technologické změny jsou rovněž základem průmyslových restrukturalizací a přesouvání aktivit založených na lidské práci a služeb s vysokou přidanou hodnotou. Projevy ekonomické specializace mají i svou prostorovou složku – ‚clustery‘ neboli hrozny podniků, které jsou propojeny do sítě a spolupracují s výzkumnými a inovačními středisky a s univerzitami. V důsledku toho je nutné posílit spolupráci mezi univerzitami a podniky“⁽¹⁾.

Velkým úkolem metropolitních oblastí je rovněž vyřešení problémů se sociální soudržností, jakými jsou sociální vyloučení a chudoba. Nezbytnou podmínkou úspěšného řešení je harmonický, vyvážený a udržitelný rozvoj metropolitních oblastí, včetně vztahů se sousedními oblastmi. Ovšem hledání vhodných řešení je komplikováno neexistencí koherentních statistických údajů.

⁽¹⁾ Iniciativní stanovisko EHSV k problematice „Metropolitní oblasti – socioekonomické důsledky pro budoucnost Evropy“ (ECO/120).

4. Dopady průmyslových změn a restrukturalizací

Proces průmyslových změn a restrukturalizací má dopad na různé rozměry, aspekty a úkoly v rámci jednotlivých odvětví a regionů.

4.1 Sociální aspekty

Veškeré ekonomické subjekty uznávají, že restrukturalizace a konsolidace jsou podmínkou pro přežití podniků a zlepšení jejich konkurenceschopnosti.

Restrukturalizace se stává sociálním problémem v okamžiku, kdy v dotčeném regionu neexistují vhodná a volná alternativní pracovní místa nebo není možná mobilita pracovníků.

Podniky tedy musí efektivně uplatňovat zásady sociální zodpovědnosti a do svých procedur včas začlenit jak struktury zastupující pracovníky, tak místní a regionální instituce.

Průmyslové konkurenceschopnosti je třeba dosahovat prostřednictvím sociálního dialogu.

4.2 Úkoly stojící před podniky

Velkým úkolem podniků je nalezení vhodné reakce na průmyslové změny s přihlédnutím ke konkurenceschopnosti, k celkovým souvislostem a ke konkrétní sociální a institucionální situaci.

Nelze opomenout ani důsledky průmyslových změn, realizovaných velkými podniky, pro malé a střední subdodavatelské firmy. Bylo by vhodné vytvořit systém síťové spolupráce, díky níž by se malé a střední podniky mohly lépe přizpůsobit situaci.

4.3 Dopady na rozšíření a zvláště dopady na zaměstnanost

Je třeba definovat specifické politiky na podporu rozvoje a zaměstnanosti tak, aby bylo řešení průmyslových změn a restrukturalizace v nových členských zemích EU chápáno jako velká šance ve prospěch hospodářského růstu, zlepšení kvality života a ochrany životního prostředí.

Přímé zahraniční investice pocházejí především z EU (více než 60 % v roce 1998) a soustředí se do České republiky, Maďarska a Polska. V těchto třech zemích končily koncem roku 2001 tři čtvrtiny veškerých investic do budoucích členských států. Jako příklad úspěchů či neúspěchů v ocelářství můžeme zmínit Košice (Slovenská republika), kde přímá zahraniční investice vedla k modernizaci tamních zařízení, aniž by byl snížen celkový počet pracovních míst. To bylo možné díky dohodám mezi místními podniky, mobilitě pracovní síly, účinku investičních pobídek, inovacím a konkurenci. Dopad strategií nadnárodních společností na zaměstnanost se liší podle typu zamýšlené investice.

DOPAD NA ZAMĚSTNANOST – TŘI MOŽNÉ SCÉNÁŘE

Strategie nadnárodní společnosti	Dopad na zaměstnanost	
	země, odkud pochází PZI	země přijímající PZI
(1) Rozšíření sítě: velmi „lokální“ nebo špatně exportovatelné výrobky a služby: Energetika – Doprava – Banky – Obchod – Zemědělskopotravinářský průmysl – Cestovní ruch	Z krátkodobého hlediska slabý nebo žádný. Ze středně- a dlouhodobého hlediska: reorganizace „back-office“ (administrativní funkce)	Více či méně významný podle toho, zda došlo k odkupu stávajících aktivit (se zvýšením produktivity nebo bez něj) nebo k vytvoření od nuly
(2) Horizontální rozšíření kapacit: zpětně exportovatelné výrobky a služby: Automobilový průmysl – Chemie – Metalurgie	Nepřímý okamžitý dopad (nevytváření kapacit), ze střednědobého hlediska možné substituční efekty (např. Seat/Škoda)	V případě převzetí již dříve existujících činností silná restrukturalizace V případě založení firmy „na zelené louce“ tvorba pracovních míst
(3) Přemístění podniku kvůli snížení nákladů: snadno exportovatelné výrobky a služby: Textil – Slévárny – Vybavení automobilů – Elektronika ve velkých objemech – Počítačové systémy s nízkou nebo střední přidanou hodnotou	Z krátko- a střednědobého hlediska silný dopad (doba substitučního cyklu se liší podle typu činnosti)	V případě převzetí již dříve existujících činností silná restrukturalizace V případě založení firmy „na zelené louce“ tvorba pracovních míst Ze středně- a dlouhodobého hlediska riziko dalšího přemístění podniku

(Zdroj: studie analyzované společností Alpha group)

- (1) & (2): U těchto dvou scénářů se jedná o horizontální investiční strategie. V prvním případě se nadnárodní společnosti především snaží získat nové trhy a rozšířit svou síť služeb – např. síť bankovních služeb nebo dopravní a energetickou síť. V druhém případě se nadnárodní společnosti snaží rozvinout své výrobní kapacity pro snadno exportovatelné zboží nebo služby.
- (3): V tomto scénáři se jedná o vertikální strategii přemístění podniku, která má na zaměstnanost významnější dopad.

Tento scénář volí firmy, jejichž předmětem podnikání jsou činnosti s vysokým podílem lidské práce (např. textil a automobilová elektronika).

4.4 Dopady na územní aspekty

4.4.1 V případě průmyslové restrukturalizace a přemísťování podniků je nezbytné ocenit aktiva v infrastrukturách, ve vybavení a v lidských zdrojích a na jejich základě pobízet jiné podniky, aby se v oblasti usídlily. V některých případech je pro obnovení podnikatelské činnosti v regionu nezbytné odstranit znečištění půdy a podloží.

Je třeba posílit a kontrolovat územní zodpovědnost investorů, kteří získali finanční podporu z veřejných zdrojů.

K obnovení dynamického rozvoje regionů postižených průmyslovými změnami je zapotřebí, aby všechny subjekty mezi sebou uzavíraly dohody o spolupráci.

4.5 Dopady na lidské zdroje

Všechny subjekty se musí zavázat, že osobám s nejnižší kvalifikací zaručí přístup ke vzdělání. To je podmínkou ekonomické životaschopnosti.

V podnicích musí být řízení kvalifikací předmětem dohody a společného přístupu podniku a jeho zaměstnanců, především co se týče vzdělávacích potřeb, schopností a kvalifikací.

4.6 Dopady na evropský sociální model

Dosažení vysoké úrovně hospodářské, sociální, environmentální a územní soudržnosti představuje základní pilíř udržitelnosti evropského sociálního modelu.

Průmyslová restrukturalizace může v rámci evropského sociálního modelu uspět pouze tehdy, budou-li z ní mít prospěch všechny subjekty.

4.7 Aspekty vzájemného působení průmyslu a služeb

4.7.1 Od 70. let byla pro hospodářský růst typická převaha sektoru služeb nad sektorem výrobního průmyslu. Nicméně vzájemná závislost a vzájemné působení těchto dvou sektorů má zásadní význam pro růst produktivity a inovace a pro zlepšení kvality výrobků a služeb.

Toto vzájemné působení je klíčové právě u průmyslových restrukturalizací a změn, neboť v případě, že se průmyslové podniky přemístí, následují je obvykle i podniky poskytující jim služby (např. výzkumu a vývoje).

5. Sociální zodpovědnost podniků a hospodářská a sociální soudržnost

5.1 Ve stanovisku EHSV k problematice „průmyslové změny v Evropě – zhodnocení a perspektivy, komplexní přístup⁽¹⁾“ se uvádělo, že „Evropa potřebuje nový model, jehož cílem budou průmyslové změny s lidskou tváří a který bude založen na konkurenceschopnosti, udržitelném rozvoji a územní a sociální soudržnosti“. V pozadí tohoto pohledu stojí cíle stanovené Lisabonskou strategií. V přímé návaznosti na zmiňovanou strategii vyzvala EU podniky, aby prokazovaly svou sociální zodpovědnost s ohledem na potřeby a nejlepší praxi v oblasti celoživotního odborného vzdělávání, organizace práce, rovnosti příležitostí, sociálního začlenění a udržitelného rozvoje.

5.2 Předpokládá se, že podniky mohou svou sociální zodpovědnost na základě etického chování prokazovat ve dvou hlavních oblastech:

- v oblasti pracovních podmínek a zaměstnanosti;
- v oblasti životních podmínek v regionu, v němž působí – tj. účast podniku na revitalizaci hospodářství v regionu, v místním společenství podpora praxe ohleduplné k životnímu prostředí.

Od podniků se obecně očekává, že budou spolupracovat se sociálními partnery, místními úřady, spotřebiteli a dodavateli ve věcech, které se těchto konkrétních skupin dotýkají.

5.3 Tento výkon sociální zodpovědnosti podniků (s výše uvedeným zaměřením) může být nástrojem napomáhajícím hospodářské, sociální a územní soudržnosti za předpokladu, že se proaktivně zavede takový preventivní přístup ke změnám a restrukturalizacím, který bude prospěšný všem zúčastněným.

6. Tzv. dobrá praxe v restrukturalizaci s ohledem na sociální a územní zodpovědnost

6.1 Evropský sociální fond povzbuzuje a podporuje experimenty s tzv. dobrou praxí při zvládání průmyslových změn. Evropské středisko pro monitorování změn (EMCC), které je součástí Evropské nadace pro zlepšování životních a pracovních podmínek se sídlem v Dublinu, pravidelně informuje o takových zkušenostech se zhodnocováním sociální a územní zodpovědnosti podniků. Také v rámci první etapy konzultací zahájených Evropskou komisí na téma „Anticipating and managing change – a dynamic approach to the social aspects of

corporate restructuring“ (Předvídání a řízení změn – dynamický přístup k sociálním aspektům restrukturalizace podniků) byla zaznamenána řada příkladů dobré praxe v této oblasti.

Zkušenosti s dobrou praxí obecně ukazují důležitost následujících aspektů:

- potřeba předvídat a předem řešit otázky zaměstnanosti související s předpokládanou restrukturalizací;
- potřeba zkoumat přímý a nepřímý dopad v regionu;
- působení a získávání subjektů z terénu (podniky, odbory, místní a regionální představitelé veřejné moci, sdružení a občanská společnost atd.);
- zhodnocování kolektivního vyjednávání a nezbytnost tzv. sociálního dialogu mezi podniky, zástupci pracovníků a místními a regionálními úřady; jedná se o zcela klíčové prvky při hledání řešení a alternativ ke strategickým rozhodnutím o přemísťování podniků;
- doprovázení změn sociálními programy (rekvalifikace, odborné vzdělávání, zhodnocování znalostí pracovníků a sledování jejich profesionální dráhy, oživení základů zaměstnanosti, rozvoj hospodářské sítě, podpora pracovníků, kteří si chtějí založit vlastní firmu, apod.);
- závazek podniků obchodovat s pracovníky, kteří v rámci externalizace činností opustí podnik a pracují pro něj jako subdodavatelé služeb;
- vznik inovačních řešení díky rozvoji podnikavosti;
- ve vhodném čase informování celé sítě malých a středních subdodavatelských firem, veřejné moci a úřadů, univerzit a sdružení firem o úmyslu restrukturalizace v podnicích, které v regionu působí; zajištění takové informovanosti je obtížnější, jedná-li se o nadnárodní společnosti s rozhodovacími centry za hranicemi regionu, země nebo dokonce Evropy.

6.2 Vyjednávání a sociální dialog jsou nezbytným předpokladem toho, že restrukturalizace proběhne sociálně zodpovědným způsobem. Proto je velmi důležité, aby podniky i odbory zaujaly kladný postoj ve snaze nalézt takovou podobu restrukturalizace, která bude úspěchem pro podniky, pracovníky i celá společenství. Komise dala v tomto směru impuls dobré praxi prostřednictvím směrnic (98/59/CE, 2001/23/CE, 94/45/CE a 2002/12/CE), které zavádějí určité hlavní směry a povinnosti. Na evropské úrovni můžeme zdůraznit iniciativu z roku 2002, která propaguje „sociálně inteligentní restrukturalizaci“ a na jejímž základě bylo přijato několik hlavních směrů, zveřejněných v červnu 2003. Je třeba zabývat se všemi alternativami k propouštění pracovníků.

(¹) Úř. věst. C 10,14.1.2004, s. 105 a násl.

6.3 Existuje mnoho kvalitních příkladů dobré praxe z evropských podniků, které zvolily sociálně zodpovědný přístup ke své strategii průmyslových změn nebo restrukturalizací. Jako příklad můžeme uvést ocelářský koncern Arcelor, který se po fúzi firem Arbed, Aceralia a Usinor rozhodl (v situaci strukturálního přebytku výrobních kapacit ploché oceli a ve snaze zlepšit synergie) postupně uzavřít vysoké pece v Lutychu a omezit výrobu v Brémách a v Eisenhüttenstadt. Vzhledem k tomu, že s těmito opatřeními souviselo snížení počtu pracovních míst, Arcelor se zavázal, že nedopustí, aby někdo musel sám čelit problému se zaměstnáním, že rekultivuje příslušné průmyslové oblasti a že s pomocí všech zainteresovaných stran přispěje k nové industrializaci místních ekonomických sítí.

Naopak negativním příkladem nepoužití dobré praxe je restrukturalizace automobilového průmyslu v Mezzogiorno (Itálie). Tamní podnik se rozhodl převést část svých subdodavatelských aktivit do zahraničí, aniž by naplánoval a zorganizoval dostatečná doprovodná opatření a aniž by se snažil najít řešení souvisejících sociálních problémů.

6.4 Průmyslové změny prováděné proto, aby podniky zůstaly konkurenceschopné, musí být podporovány úřady, které by měly financovat vzdělávání a školení pracovní síly z těchto podniků. V této souvislosti je vhodné podporovat zavádění nových technologií. Navíc je nutné připomínat posilování sociální zodpovědnosti podniků a sociálních zájmů ve smyslu tvorby většího množství kvalitních pracovních míst a ve smyslu udržitelnosti činností s ohledem na životní prostředí v regionech, kde podniky působí.

7. Průmyslové změny a hospodářská, sociální a územní soudržnost jako nástroj udržitelného rozvoje

7.1 Cíl udržitelného rozvoje stojí v centru snah EU. Velké transevropské projekty (např. silniční sítě či jiných infrastruktur plánovaných na evropské úrovni) samy o sobě nestačí k podpoře udržitelného rozvoje a k rozmachu nejvíce znevýhodněných regionů. Mezi zeměmi a regiony přetrvávají nerovnosti z hlediska výroby, produktivity a přístupu k zaměstnání, vyplývající z nedostatečných struktur v klíčové oblasti konkurenceschopnosti, tj. ze struktur s nedostatkem lidského a fyzického kapitálu, z problémů se životním prostředím a z nedostatečné inovační kapacity a regionální správy.

7.2 Příležitosti, které průmyslové změny vzhledem ke svým účinkům na hospodářskou, sociální a vědeckou strukturu a na účast občanské společnosti a místních úřadů poskytují, mohou prostřednictvím kombinovaného využití nástrojů a politik sociální soudržnosti a strukturálních politik EU podstatnou měrou přispět k udržitelnému a vyváženému rozvoji. Změny vyžadují určité úsilí při adaptaci, výzkumu, inovaci a zaujímání nových postojů jak ze strany podniků, tak ze strany sociálních partnerů a občanské společnosti, které musí pracovat

v partnerství. Cílem jejich spolupráce je pomoci regionům uchovat, vylepšit a vyvážit jejich ekonomickou a sociální strukturu.

8. Návrhy reformy ve třetí zprávě o hospodářské a sociální soudržnosti

8.1 Komise navrhuje novou podobu evropské politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti, která by se měla soustředit na tři priority:

Konvergence

Cílem je podpořit růst a tvorbu pracovních míst v členských státech a v nejméně rozvinutých regionech.

Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost – předvídat a podporovat změny

Tuto prioritu vítáme zvláště v kontextu našeho stanoviska, neboť vytváří vazbu mezi průmyslovými změnami a politikou soudržnosti prostřednictvím národních a regionálních programů, které se soustředí na prevenci a předvídání hospodářského vývoje a včasné přizpůsobení tomuto vývoji. To vše je navíc ve vztahu s politickými prioritami evropské strategie zaměstnanosti i s podporou kvality a produktivity práce a sociální soudržnosti.

Evropská územní spolupráce

Cílem je podporovat harmonický a vyvážený rozvoj území Evropské unie pomocí opatření, která stimulují přeshraniční a nadnárodní spolupráci.

9. Připomínky k návrhům ve třetí zprávě, které se týkají průmyslových změn a restrukturalizací

9.1 EHSV vyjadřuje potěšení nad tím, že třetí zpráva o hospodářské a sociální soudržnosti, předložená 18. února, přistoupila k tématu „průmyslových a obecně ekonomických změn“ explicitně a objektivně.

9.2 Zvláště podporuje zásady, které jsou v pozadí strategií obsažených ve třetí zprávě o soudržnosti, a dále souvislost mezi Lisabonskou strategií a budoucí regionální politikou v rámci programů zaměřených na znalosti a národních a regionálních programů, jejichž cílem je stimulovat hospodářský rozvoj znevýhodněných regionů. Tato opatření nicméně nepovažuje za dostatečná a kritizuje následující body:

— neexistence kvantifikovaných cílů týkajících se konkretizace opatření na podporu soudržnosti jak na úrovni členských států, tak na úrovni regionů, což je dokladem zmírnění požadavků na konkretizaci cílů;

- neexistence záruky, že v příštím programu na období 2007–2013 bude zajištěna zvýšená soudržnost nejen mezi členskými státy, ale i mezi regiony v souladu s tím, co bylo obsaženo v předchozích programech na období 1994–1999 a 2000–2006; pokud by taková soudržnost nebyla zajištěna, jednalo by se o projev nedostatečné realizace politik a o neúspěch EU v její politice hospodářské, sociální a územní soudržnosti ve prospěch nejvíce znevýhodněných regionů;
- neexistence specifického kontrolního mechanismu, který by zajistil, že nejvíce znevýhodněné regiony obdrží finanční prostředky potřebné k rozvoji; již v minulosti se stalo, že procesu více využívaly regiony v příznivé situaci než regiony znevýhodněné, a to díky své infrastruktuře výroby a poskytování služeb;
- neexistence návrhů pobídek podnikům, které zavedou politiku sociální zodpovědnosti s příznivými dopady na politiku hospodářské, sociální a územní soudržnosti;
- neexistence účinné metody koordinace výsledků politik soudržnosti, doplněné o sankce pro členské státy, které nesplní stanovené cíle v oblasti politiky soudržnosti;
- text neuznává, že průmyslové změny jsou samy o sobě faktorem, který vytváří nerovnováhu v regionech nebo k ní alespoň přispívá, neboť změny mohou spočívat v přemístování podniků, jež způsobuje otřesy na nejrůznějších úrovních; postiženým regionům totiž hrozí, že se jejich úroveň soudržnosti, třebaže byla v určitém okamžiku vysoká, velmi vážně zhorší, což pak může dlouhodobě zkomplikovat schopnost obnovy dynamického rozvoje; ve zprávě se neobjevují žádné specifické návrhy, jak předcházet takovým dopadům.

10. Závěry a doporučení

10.1 EHSV se domnívá, že návrhy reformy politiky soudržnosti předložené Komisí jsou nedostatečné a že není plně využita možnost změny řídit. Tyto změny jsou přitom nejen nevyhnutelné, ale přímo nezbytné, neboť jsou vyjádřením dynamického hospodářství a pákou udržitelného rozvoje. Komise nebyla schopna optimalizovat a dostatečně propojit příležitosti, které poskytuje Lisabonská strategie se svým pozitivním přístupem ke změnám, ke konkurenceschopnosti a k soudržnosti, s Programem sociální politiky, jenž definuje předvídání a řízení změn jako klíčový úkol, a s evropskou strategií zaměstnanosti (resp. s její částí o přízpůsobivosti).

10.2 EHSV se domnívá, že je nezbytné vytvořit rovnováhu mezi tématem hospodářským a tématem sociálním a zahájit řízení průmyslových změn s dvojitým cílem: na jedné straně zaručit a podporovat obecné sociální cíle (vzdělávání, zaměstnanost, příležitosti a sociální ochrana) a na druhé straně zajistit přežití podniků pomocí specifických podpůrných politik, neboť restrukturalizace a konsolidace jsou předpokladem přežití a zvýšené konkurenceschopnosti. Tento přístup musí být realizován v podobě integrovaných a vzájemně se doplňujících akcí, do nichž se zapojí hlavní aktéři, tj. stát (na svých různých úrovních – centrální, regionální a lokální) a podniky.

10.3 EHSV považuje za nezbytný předpoklad úspěchu politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti zvýšenou a lepší koordinaci při uplatňování stávajících rozvojových politik EU, které zahrnují: existující směrnice o účasti pracovníků v podnicích, sociální dialog napříč průmyslovými odvětvími, pravidelné konzultace s Poradní komisí pro průmyslové změny (PKPZ) výboru, Evropské středisko pro monitorování změn (EMCC), využívání strukturálních fondů, politiku hospodářské soutěže a uplatňování zásady sociální zodpovědnosti podniků. Klíčovou součástí tohoto cíle je angažovanost a účast všech zainteresovaných stran.

10.4 EHSV je toho názoru, že je třeba sestavit soubor zásad pro restrukturalizaci, který by byl základem a podporou dobré praxe. Jeho součástí by mělo být i stimulování konkurenceschopnosti podniků a zohlednění požadavků hospodářské, sociální a územní soudržnosti.

10.5 EHSV se domnívá, že trvalé zhoršování konkurenceschopnosti Evropy ve srovnání se Spojenými státy vyplývá z neexistence požadavků na dodržování lhůt, které mají členské státy na realizaci základních strategií a nástrojů EU, mezi něž patří Lisabonská strategie, strukturální reformy a udržitelný rozvoj.

Pokud bude tato tendence pokračovat, Evropské unii, která je v současnosti druhou světovou velmocí, hrozí, že klesne na třetí místo (pozor na Japonsko, Čínu a Indii!). Tomu je třeba zamezit. Proto došel EHSV k závěru, že Komise musí být náročnější a musí hrát aktivnější roli v koordinaci a sledování skutečného zavádění výše uvedených strategií. Jedním z hlavních koordinačních opatření by mohlo být jmenování komisaře zodpovědného za průmyslové změny a přemístování podniků, díky němuž by se průmyslová politika dala zároveň snáze propojit s ochranou životního prostředí.

V rámci tohoto iniciativního stanoviska EHSV doporučuje následující:

- a) Je nutné revidovat strategický pohled na soudržnost s ohledem na úkoly, které před EU v současnosti stojí. Je třeba aktualizovat a posílit definici pojmu „soudržnost“ tak, aby se neomezoval jen na ekonomický přístup ke strukturálním fondům a k soudržnosti. Nová definice by měla být zvážena ve světle tří cílů:
  - posílení soudržnosti evropského hospodářství;
  - podpora „myšlenky evropské rodiny“;
  - podpora solidarity mezi státy a regiony Společenství.
- b) Bylo by vhodné změnit absolutní kritérium HDP na obyvatele, používané ke zhodnocení nároku na finanční pomoc, neboť toto kritérium je zdrojem relativních nerovností při realizaci strukturálních politik. Jak je známo, relativní bohatství nelze vyjadřovat suchými čísly typu HDP na obyvatele. Dalšími důležitými faktory jsou výše kvalifikace lidských zdrojů, nedostatky v infrastruktuře, vzdálenost od hybného centra evropského hospodářství a demografická struktura a i ony musí být brány v úvahu při hodnocení nároku evropských regionů na finanční pomoc.

- c) Je třeba vytvořit novou skupinu kritérií pro hodnocení regionů tak, aby bylo možné vypracovat novou mapu evropské soudržnosti.
- d) Co se týče územní soudržnosti, bylo by dobré přepracovat správu území EU tak, aby byl poskytnut prostor polycentrickému, harmonickému, vyváženému a udržitelnému rozvoji. Tento prostorový přístup musí přihlídnout k meziregionální soudržnosti ve fyzickém i ekonomickém smyslu a začlenit místní, národní i evropské úřady s cílem vytvořit takový model evropského územního rozvoje, který povede k novým ekonomickým strategiím (investice, výzkum a vývoj a sociální věci – např. zaměstnanost).
- e) Při formulování strukturálních politik souvisejících s hospodářskou, sociální a územní soudržností je nutné řídit se logikou zrychlování. Jedině tak je možné předvídat hospodářské změny a zvláště průmyslové restrukturalizace. Současný strop finančních zdrojů EU (1,24 % hrubého národního důchodu (HND)), který se ve finančních výhledech na období 2003-2013 možná ještě sníží, je ve srovnání s potřebami nedostatečný a vede k omezování akcí. Kvůli tomu pak nelze rychleji dosáhnout cílů soudržnosti.
- f) Je důležité soustředit se na lidské zdroje a prostředky vkládat především do vzdělávacích oborů vedoucích k získání pracovní kvalifikace a do odborného vzdělávání v pravém slova smyslu. Zároveň je ale nutné zvolit pružný přístup, který bude možné přizpůsobit různým typům problémů, jimž čelí členské státy a regiony.
- g) Je nutné poskytnout specifickou pomoc regionům, v nichž probíhá radikální restrukturalizace průmyslové výroby. Měl by být vytvořen přehled odvětví a regionů, jimž nejvíce hrozí ztráta konkurenceschopnosti, na jehož základě by pak mohly být vypracovány zvláštní návrhy podpory pro jednotlivá odvětví v souladu s jejich specifiky. Konečně je třeba věnovat zvláštní pozornost dopadům průmyslové restrukturalizace v nových členských státech.
- h) V návaznosti na předcházející odstavec je třeba zavést „zásadu nejvíce zvýhodněného regionu“, v němž by se mohly využívat specifické finanční prostředky určené k podpoře přeměny tohoto regionu. V této oblasti by měl hrát zásadní úlohu nejen sociální dialog, ale i dialog občanský, do nějž by se zapojily všechny síly působící v regionu (podniky, univerzity, výzkumná střediska, místní úřady, sdružení, odbory atd.). Díky tomu by vznikaly nové alternativy ekonomických aktivit a obnovila by se životaschopnost hospodářství v regionu.
- i) Je důležité podporovat rozvoj regionálních „hroznů“ („clusterů“) stimulováním odvětví informačních a komunikačních technologií jakož i tvůrčích průmyslových oborů se silným technologickým zázemím, neboť právě díky nim může vzrůstat potenciál a schopnost regionů přitahovat a udržet na svém území podniky. Touto cestou by průmyslové změny a restrukturalizace šly ruku v ruce s posilováním konkurenceschopnosti regionů a se zvyšováním hospodářské, sociální a územní soudržnosti a zaměstnanosti.
- Je zcela nezbytné uskutečnit regionální studie a ve spolupráci s národními a regionálními vládami plánovat způsob maximálního využití potenciálu regionu při budování „hroznů“.
- j) Při formulování politik průmyslové modernizace regionů je nutné přihlídnout k pozitivním zkušenostem získaným v minulosti v rámci sektorových programů typu Rechar, Resider a Retext tak, aby byl využit veškerý potenciál růstu regionů.
- k) Komise musí i nadále modernizovat a aktivovat průmyslovou politiku s cílem přizpůsobit pravidla novému světovému prostředí. EHSV vyjadřuje v této souvislosti potěšení nad nedávným návrhem revize průmyslové politiky, který byl předložen 20. dubna 2004⁽¹⁾. Zvláště je třeba dbát na koordinaci průmyslové politiky s jinými politikami Společenství, především s politikou životního prostředí.
- l) Evropa musí sledovat pravidla MOP a důsledně dbát na jejich dodržování. Jestliže se nic neudělá pro ukončení „sociálního a daňového dumpingu“ praktikovaného v jiných regionech, které striktně nedodržují pravidla hry na trhu, může v Evropě vypuknout hospodářská krize v důsledku nedostatečné konkurenceschopnosti evropských podniků.
- m) Má-li Evropa do světové soutěže vstoupit posílená o vysoké technické, technologické a lidské schopnosti, musí revidovat svou politiku podpory výzkumu, zvláště lidského kapitálu. Je známo, že z přibližně 14 000 evropských vědců studujících ve Spojených státech se pouze 3 000 hodlají vrátit do Evropy. Jedná se o mimořádně závažnou situaci, na niž je třeba okamžitě zareagovat vhodnými opatřeními. Krokem správným směrem je iniciativa „Regiony znalostí“ (KnowREG), v jejímž rámci bylo 27. dubna 2004 rozhodnuto o vytvoření 14 pilotních projektů, které podporují znalostní ekonomiku na místní a regionální úrovni.
- n) EHSV zdůrazňuje, že Evropská rada se musí jasně zmínit o vztahu mezi cíli týkajícími se konkurenceschopnosti a znalostí na straně jedné a budoucí regionální politikou na straně druhé.

Brusel 30. června 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Sdělení Komise „Doprovázení strukturálních změn – průmyslová politika pro rozšířenou Evropu“ (COM(2004) 274).

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Mezinárodní úmluvě o migrujících pracovnících

(2004/C 302/12)

Dne 29. ledna 2004 se Evropský hospodářský a sociální výbor rozhodl vypracovat podle čl. 29 odst.2 jednacího řádu stanovisko ve věci Mezinárodní úmluvy o migrujících pracovnících.

Sekce pro zaměstnanost, sociální věci a občanství, která odpovídala za přípravu práce Výboru na tomto tématu, přijala své stanovisko dne 14. června 2004. Zpravodajem byl p. Pariza Castaños.

Na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30.června a 1. července 2004 (zasedání ze dne 30. června 2004) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor toto stanovisko počtem 162 hlasů pro, 3 hlasy proti a 11 členů se zdrželo hlasování.

1. Úvod

1.1 Tuto úmluvu přijalo Valné shromáždění Organizace spojených národů ve své rezoluci č. 45/158 ze dne 18. prosince 1990. Úmluva vstoupila v platnost dne 1. července 2003 poté, co ji ratifikovalo prvních 20 států. Dosud úmluvu ratifikovalo 25 států⁽¹⁾. Jako taková je plně vynutitelnou mezinárodní smlouvou, kterou musejí smluvní státy dodržovat.

1.2 Cílem úmluvy je na celé chránit zeměkouli lidská práva a důstojnost lidí, kteří emigrují z ekonomických důvodů nebo důvodů souvisejících se zaměstnáním, a to pomocí odpovídající legislativy a dobré národní praxe. Společným základem pro takovouto mezinárodní legislativu pro migrační politiky by měla být podpora demokracie a lidských práv. Úmluva rovněž zajišťuje rovnováhu mezi různými situacemi v zemích původu i hostitelských zemích.

1.3 Tato úmluva je jednou ze sedmi mezinárodních smluv OSN, které se týkají lidských práv. Uznává, že některá základní lidská práva, jak jsou definována ve Všeobecné deklaraci lidských práv, musejí být pro všechny migrující pracovníky a jejich rodiny zaručena mezinárodně. Komplexním a univerzálním způsobem kodifikuje práva migrujících pracovníků a jejich rodin na základě zásady rovného zacházení. Stanoví práva, která musejí být přiznána přistěhovalcům, ať už legálním, či nelegálním, přičemž stanoví minimální normy ochrany, co se týče občanských, ekonomických, politických, sociálních a zaměstnaneckých práv, a uznává, že migrující pracovníci musejí mít základní práva, která jsou zabezpečena v mezinárodních smlouvách.

1.4 Tato úmluva dále rozvíjí předchozí úmluvy ILO (Mezinárodní organizace práce)⁽²⁾ rozšířením právního rámce na veškeré přistěhovalce celosvětově, podporou spravedlivého

zacházení s přistěhovalci a úsilím o předcházení vykořisťování nelegálních přistěhovalců. Pohlíží na migrační proces jako na celek od vzdělávání, rozhodnutí, odjezdu, tranzitu a pobytu v zemi zaměstnání až po návrat a znovusazení v zemi původu.

1.5 Za řízení migračních toků odpovídají jednotlivé státy. EHSV podporuje názor generálního tajemníka OSN a přimlouvá se za lepší bilaterální, regionální a mezinárodní spolupráci mezi zeměmi původu a hostitelskými zeměmi. Úmluva nepodporuje, ani neřídí migrační toky, ale usiluje spíše pouze o to, zaručit všeobecné uznávání základních lidských práv a posílit celosvětově jejich ochranu.

1.6 Úmluva zvažuje možnou administrativní situaci migrujících pracovníků různým způsobem: zaručuje pro všechny jednotlivce ochranu jejich základních lidských práv, přičemž pro legální přistěhovalce uplatňuje dalekosáhlá práva.

1.7 Touto úmluvou mezinárodní společenství a OSN znovu potvrdily svou touhu zlepšit spolupráci mezi státy s cílem skutečně předcházet a vymýtit obchodování s přistěhovalci a nelegální zaměstnávání těch, kteří jsou v postavení nelegálního přistěhovalce, a rovněž rozšířit na celý svět ochranu základních lidských práv přistěhovalců⁽³⁾.

2. Práva přistěhovalců

2.1 Úmluva usiluje o to, zaručit pro migrující pracovníky rovné zacházení a stejné právní podmínky jako pro národní pracovníky. To znamená:

— předcházet nelidským životním a pracovním podmínkám, fyzickému a sexuálnímu zneužívání a ponižujícímu zacházení včetně otročké práce (články 10, 11, 25, 54);

(1) Ázerbájdžán, Belize, Bolívie, Bosna-Hercegovina, Burkina Faso, Egypt, Ekvádor, Filipíny, Ghana, Guatemala, Guinea, Kapverdy, Kolumbie, Kyrgizistán, Mali, Maroko, Mexiko, Salvador, Senegal, Seychely, Srí Lanka, Tádžikistán, Uganda, Uruguay, Východní Timur.

(2) Úmluva č. 97 z roku 1949 a úmluva č. 143 z roku 1975.

(3) Podle Mezinárodní organizace pro migraci žije v současné době 175 milionů lidí v jiných zemích, než v zemi, kde se narodili, nebo v zemi, jejímiž státními příslušníky jsou.

- zaručit přistěhovalcům právo na svobodu myšlení, projevu a náboženského vyznání (články 12, 13);
- uznat práva přistěhovalců na soukromí a osobní bezpečnost (články 14, 15, 16);
- zajistit přístup k účinné právní pomoci prostřednictvím spravedlivého soudního řízení, které zaručuje právo na rovnost před zákonem a právo na nediskriminaci a v němž se na migrující pracovníky uplatňují odpovídající právní postupy a jsou jim poskytovány tlumočnické služby (články 18, 19, 20);
- zaručit přistěhovalcům přístup k informacím o jejich právech (články 33, 37);
- zaručit pro všechny přistěhovalce rovný přístup k vzdělávání a sociálním službám (články 27, 28, 30, 43 to 45, 54);
- uznat právo přistěhovalců na vstup do odborových svazů a na účast v odborových svazech (články 26, 40).

2.2 Úmluva rovněž stanoví, že přistěhovalci musejí mít právo na udržování vazeb se svou zemí původu. To znamená:

- zajistit, aby se přistěhovalci mohli vrátit do své země původu, pokud chtějí, a umožnit jim příležitostné návštěvy a udržování kulturních vazeb (články 8, 31, 38);
- zaručit politické zapojení přistěhovalců v zemi původu (články 41, 42);
- zabezpečit právo přistěhovalců na převod příjmů do země původu (články 32, 46, 48).

2.3 Úmluva je založena na základním principu zajistit pro všechny přistěhovalce minimální úroveň ochrany. Bere v úvahu dvě možné situace, v nichž se mohou migrující pracovníci nacházet (legální nebo nelegální přistěhovalectví), stanoví řadu dalekosáhlých práv pro legální přistěhovalce a uznává některá základní práva pro nelegální přistěhovalce.

2.4 Úmluva navrhuje, aby se uskutečnily iniciativy k vymýcení nelegálního přistěhovalectví, a to především eliminací zavádějících informací používaných k tomu, zlákat lidi k nelegálnímu přistěhovalectví, a uložením sankcí těm, kdo s nelegálními přistěhovalci obchodují nebo je zaměstnávají.

2.5 Úmluva zřizuje Výbor na ochranu práv všech migrujících pracovníků a jejich rodinných příslušníků složený z deseti expertů, které jmenují smluvní státy a kteří budou dohlížet na uplatňování úmluvy.

3. Západní země dosud úmluvu neratifikovaly

3.1 Mezinárodní přistěhovalectví je důsledkem velké hospodářské a sociální nerovnosti mezi bohatými zeměmi Severu a rozvojovými zeměmi. Tato nerovnost se ve stále více globalizovaném ekonomickém systému dneška prohlubuje. Přesto patří většina zemí, které dosud úmluvu ratifikovaly, k zemím původu přistěhovalců. Členské státy Evropské unie, Spojené státy americké, Kanada, Austrálie, Japonsko a ostatní země západního světa, které hostí velký počet přistěhovalců⁽¹⁾, dosud úmluvu neratifikovaly, ani nepodepsaly⁽²⁾.

3.2 Evropská unie, která chce vytvořit mezinárodní pravidla v řadě oblastí (mezinárodní obchod v rámci WTO, v oblasti životního prostředí prostřednictvím Kjótského protokolu atd.), musí také zajistit, aby prostřednictvím takovýchto mezinárodních norem byla zaručena základní práva přistěhovalců.

4. Přistěhovalcká politika v rámci Evropské unie

4.1 Evropská unie je oblastí, ve které jsou dodržována a chráněna lidská práva a kde se uplatňuje většina mezinárodních právních nástrojů OSN. Evropská unie má v této oblasti rovněž vlastní nástroje, např. Evropskou úmluvu o lidských právech a Chartu základních práv.

4.2 Evropská unie také vypracovala řadu právních nástrojů proti diskriminaci⁽³⁾. Navzdory tomu zaznamenali různí experti, včetně Evropského monitorovacího střediska pro rasismus a xenofobii⁽⁴⁾, diskriminaci, kterou trpí migrující pracovníci, pokud jde o jejich pracovní podmínky.

⁽¹⁾ 55 % z celosvětového počtu přistěhovalců žije v Severní Americe a západní Evropě.

⁽²⁾ Signatářskými státy jsou státy, které projevily přání připojit se k úmluvě v budoucnu, např. Chile, Bangladéš, Turecko, Komory, Guinea-Bissau, Paraguay, São Tomé a Príncipe, Sierra Leone, Burkina Faso a Togo.

⁽³⁾ Směrnice 2000/43 a směrnice 2000/78.

⁽⁴⁾ Směrnice 2000/43 a směrnice 2000/78.

4.3 Od zasedání Evropské rady v Tampere vypracovala Evropská unie společné právní předpisy týkající se azylu a přistěhovalectví. Zasedání v Tampere položilo dobrý politický základ pro to, umožnit Unii harmonizovat její právní předpisy o přistěhovalectví a azylu a zlepšit spolupráci s třetími zeměmi s cílem lépe řídit migrační toky. Dále bylo v Tampere dosaženo shody, co se týče potřeby zaručit spravedlivé zacházení pro všechny jednotlivce a vypracovat politiky na podporu integrace a předcházení diskriminaci.

4.4 Komise vypracovala četné legislativní návrhy, které se však v Radě setkaly se značným odporem. ⁽¹⁾ Po čtyřech letech jsou výsledky hubené: právní předpisy, které byly přijaty, jsou zklamáním a značně se odchýlily od cílů z Tampere, návrhů Komise, stanoviska Parlamentu a stanoviska EHSV. Stávající systém používaný v Radě k přijetí dohod umožňuje návrhy blokovat. To společně s postojem některých vlád způsobuje, že je velmi těžké dosáhnout shody.

4.5 Evropský hospodářský a sociální výbor vyzval prostřednictvím řady stanovisek Radu, aby jednala s větší odpovědností a přijala konstruktivnější přístup založený na větší spolupráci. Pro Evropskou unii je v rostoucí míře nezbytné, aby měla odpovídající společnou legislativu, která umožní zvládnout přistěhovalectví legálním a transparentním způsobem.

4.6 EHSV vypracoval několik stanovisek ⁽²⁾, ve kterých vyzývá Evropskou unii, aby přijala politiku, která zajistí řešení ekonomického přistěhovalectví pomocí správných legálních kanálů, předcházením nelegálnímu přistěhovalectví a zastavením nezákonného obchodu s lidmi.

4.7 Ve světle výše uvedeného se stává nyní naléhavou záležitostí schválení směrnice o podmínkách vstupu, pobytu a přístupu k zaměstnání pro přistěhovalce, která je založena na návrhu Komise ⁽³⁾ a zohledňuje stanovisko EHSV ⁽⁴⁾.

4.8 Zasedání Evropské rady v Soluni přivítalo sdělení Komise o přistěhovalectví, integraci a zaměstnanosti ⁽⁵⁾, ve kterém se uvádí, že se pracovní migrace do Evropské unie v budoucích letech značně zvýší, a že proto budou zapotřebí odpovídající právní předpisy, které umožní řídit migraci v právním rámci. Komise rovněž uvádí, že budou nutné integrační politiky zaměřující se na migrující populaci a usilující o omezení všech forem vykořisťování a diskriminace.

⁽¹⁾ V roce 1994 doporučila Komise ve své Bílé knize o Evropské sociální politice (COM(1994) 333 final), aby členské státy ratifikovaly tuto úmluvu.

⁽²⁾ Viz stanoviska EHSV ke sloučení rodin, Úř. věst. C 204, 18.7.2000 a Úř. věst. C 241, 7.10.2002; k sdělení Komise o přistěhovalectví politice Společenství, Úř. věst. C 260, 17.9.2001; o statusu dlouhodobých rezidentů, Úř. věst. C 36, 8.2.2002; o podmínkách vstupu a pobytu za účelem placeného zaměstnání, Úř. věst. C 80, 3.4.2002; o společné politice nelegálního přistěhovalectví, Úř. věst. C 149, 21.6.2002; o podmínkách vstupu a pobytu za účelem studia, odborného vzdělávání nebo dobrovolné služby, Úř. věst. č. C 133 ze dne 6. 6. 2003; a o přístupu k občanství Evropské unie, Úř. věst. C 208, 3.9.2003.

⁽³⁾ Cf. Úř. věst. C 332, 27.11.2001.

⁽⁴⁾ Stanovisko EHSV v Úř. věst. C 80, 3.4.2002 (zpravodaj p. Pariza Castaños).

⁽⁵⁾ Sdělení Komise COM(2003) 336 final a stanovisko EHSV v Úř. věst. C 80, 30.3.2004 (zpravodaj p. Pariza Castaños).

4.9 Některé vnitrostátní předpisy o přistěhovalectví se neshodují plně s použitelnými mezinárodními úmluvami o lidských právech a některé evropské směrnice (například o sloučení rodin) jsou dokonce považovány některými nevládními organizacemi a Evropským parlamentem za směrnice, které jsou v rozporu se základními lidskými právy. EHSV se domnívá, že základem pro celkovou evropskou legislativní strukturu, co se týče přistěhovalectví, by měly být stávající mezinárodní úmluvy o lidských právech a Charta základních práv EU.

5. Globální hodnoty Evropské unie

5.1 Nedávno vypracovaly Spojené státy jednostranný přístup k řízení mezinárodních záležitostí. V důsledku této situace čelí celý systém OSN vážným problémům. Následkem toho je ohrožen jediný systém, který v současné době existuje a ve kterém se mají hledat mnohostranná řešení mezinárodních konfliktů na základě spolupráce.

5.2 Evropská unie vypracovává, i když velmi obtížně, vlastní společnou zahraniční politiku, ve které bude OSN hrát podstatnou roli. Budoucí ústavní smlouva bude tento mandát zahraniční politiky konsolidovat jako jeden z úkolů Společenství.

5.3 Vnější vztahy Evropské unie jsou založeny na multilateralismu a aktivním kompromisu v rámci OSN. V nedávném dokumentu ⁽⁶⁾ Evropská komise prohlásila, že „výzva, které v současné době OSN čelí, je jasná: ‚globální správa‘ zůstane slabá, pokud multilaterální instituce nebudou s to zajistit efektivní provedení svých rozhodnutí a norem, ať už ve sféře ‚vysoké politiky‘ týkající se mezinárodního míru a bezpečnosti, nebo při praktickém provedení závazků přijatých na konferencích OSN v sociální, hospodářské a environmentální oblasti. EU má v tomto ohledu zvláštní odpovědnost. Na jedné straně učinila multilateralismus trvalou zásadou svých vnějších vztahů. Na druhé straně může a měla by ostatním sloužit jako vzor při provádění svých mezinárodních závazků – nebo když jde dokonce ještě dále“.

5.4 Globalizace vytváří pro globální správu nové příležitosti i nové problémy ⁽⁷⁾. V současnosti znamená migrace velké problémy jak pro samotné migranty, tak i pro země původu a hostitelské země. Výzvou, které čelíme, je transformovat tyto problémy na příležitosti pro každého, pro migranty, pro země původu i hostitelské země. Multilateralismus a mezinárodní spolupráce jsou cestou k dobré globální správě, k systému pravidel a institucí zřízených mezinárodním společenstvím a všeobecně uznávaných.

⁽⁶⁾ COM(526) 2003, „Evropská unie a Organizace spojených národů: volba multilateralismu“.

⁽⁷⁾ Zvládnutí globalizace – jediná možnost pro nejvíce ohrožené.

5.5 Jak řekl dne 29. února 2004 v Evropském parlamentu Kofi Annan, generální tajemník Organizace spojených národů, mezinárodní spolupráce je nejlepším přístupem ke zvládnutí rostoucí mezinárodní migrace v nadcházejících letech. „Jedině prostřednictvím spolupráce – bilaterální, regionální a globální – můžeme vybudovat partnerství mezi přijímajícími a vysílajícími zeměmi, která jsou v zájmu obou; zkoumat inovace, tak aby se migrace stala hnací silou rozvoje; bojovat účinně s pašeráky a těmi, kdo se zabývají obchodem s lidmi, a dohodnout společné normy pro zacházení s přistěhovalci a řízení migrace“.

5.6 Evropa je oblastí svobody, demokracie a respektování lidských práv všech lidí. K posílení těchto hodnot v budoucnosti musejí všechny členské státy EU ratifikovat mezinárodní úmluvy, které tato základní lidská práva chrání, a jejich právní nařízení musejí být začleněna do právních předpisů Společenství i vnitrostátních právních předpisů.

5.7 Článek 7 návrhu evropské ústavy se přimlouvá za přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. EHSV toto podporuje. EHSV rovněž podporuje zahrnutí Charty základních práv Unie do ústavy, což vytvoří společný základ pro práva všech lidí v Unii.

5.8 Tyto hodnoty se musejí rovněž stát nedílnou součástí mezinárodních vztahů Unie. Evropa musí podporovat vytvoření

společného soudního orgánu pro celosvětovou ochranu základních práv všech lidí, bez ohledu na jejich národní původ a místo pobytu, na základě mezinárodních úmluv vypracovaných Organizací spojených národů.

6. Návrh EHSV

6.1 V souladu se stanovisky vypracovanými k evropské přistěhovalecké politice a na podporu stanoviska Evropského parlamentu chce Evropský hospodářský a sociální výbor podnítit členské státy Evropské unie, aby ratifikovaly Mezinárodní úmluvu o ochraně práv všech migrujících pracovníků a jejich rodinných příslušníků, kterou schválilo Valné shromáždění Organizace spojených národů v rezoluci č. 45/158 ze dne 18. prosince 1990 a která vstoupila v platnost dne 1. července 2003.

6.2 Výbor vyzývá předsedu Komise a současné předsednictví Rady, aby uskutečnili nezbytné politické iniciativy k zajištění toho, aby členské státy tuto úmluvu v příštích 24 měsících ratifikovaly a aby EU rovněž ratifikovala tuto úmluvu, jakmile jí Ústavní smlouva umožní podepisovat mezinárodní dohody. K usnadnění ratifikace by měla Komise provést studii analyzující vnitrostátní právní předpisy a právní předpisy Společenství týkající se úmluvy. Navíc, sociální partneři a ostatní organizace občanské společnosti se připojí k EHSV a Komisi, aby podpořily ratifikaci.

Brusel, 30. června 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „2. pilíř Společné zemědělské politiky: perspektivy úpravy politiky rozvoje venkovských oblastí (Reakce na konferenci v Salcburku)“

(2004/C 302/13)

29. ledna 2004 se Evropský hospodářský a sociální výbor v souladu s článkem 29, odstavec 2 svého Jednacího řádu rozhodl vypracovat iniciativní stanovisko k následujícímu tématu: „2. pilíř SZP: perspektivy úpravy politiky rozvoje venkovských oblastí (Reakce na konferenci v Salcburku)“.

Přípravou této práce Výboru byla pověřena odborná sekce „Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí“.

Evropská komise oznámila ve svém dopise z 3. května 2004 adresovaném EHSV prostřednictvím pana Silvy Rodrigueze, GR Zemědělství, že si přeje znát co nejdříve stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k této věci. Vzhledem k naléhavosti prací Evropský hospodářský a sociální výbor na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (zasedání dne 30. června 2004) stanovil jako generálního zpravodaje pana Gilberta BROSE (a přijal toto stanovisko počtem 127 hlasů pro a 9 členů se zdrželo hlasování).

1. Úvod

1.1 V listopadu 2003 zorganizovala Komise konferenci v Salcburku o budoucnosti komunitární politiky rozvoje venkova po rozšíření Evropské unie. V duchu konference v Corku, která se vyslovila pro „živoucí venkovské prostředí“⁽¹⁾, se na této konferenci podařilo:

- shromáždit hlavní aktéry zapojené do vypracování a realizace politiky rozvoje venkova;
- navrhnout ve své deklaraci hlavní politické orientace aktérů rozvoje venkova;
- upřesnit osy, které se týkají příspěví „fondu pro venkov“ ještě před zprávou o rozpočtu k finančním perspektivám na léta 2007–2013.

Proto Výbor navrhuje, aby se úvaha o úpravách politiky rozvoje venkovských oblastí na období 2007–2013 opírala o závěry této konference.

1.2 Výbor konstatoval, že rozšíření Evropské unie s sebou přineslo větší rozmanitost venkovských oblastí, ale zejména postavilo do popředí sociální otázku a zaměstnanost v nových členských státech. Proto se Výbor domnívá, že je důležité zajistit logické skloubení a propojení mezi regionální politikou a druhým pilířem SZP.

1.3 Komise zveřejnila dva dokumenty o finančních perspektivách na nové programové období⁽²⁾ a 3. zprávu o Soudržnosti⁽³⁾. Z těchto dokumentů vyplývá, že regionální politika plně zapracovává lisabonskou strategii, která podporuje konkurenceschopnou ekonomiku a znalosti a budoucí politika

rozvoje venkova je obsažena v rubrice nazvané „Trvale udržitelné hospodaření a ochrana přírodních zdrojů“, která se odvolává na strategii trvale udržitelného rozvoje. Tato rubrika také obsahuje 1. pilíř SZP a programy Společenství v oblasti ochrany životního prostředí.

1.4 Závěry z vrcholného evropského setkání v GÖTEBORGU ve dnech 15. a 16. června 2001⁽⁴⁾ umožnily přijmout evropskou strategii trvale udržitelného rozvoje, v níž se uvádí, že cílem Společné zemědělské politiky „... by mělo být mimo jiné přispívat k trvale udržitelnému rozvoji a více podporovat zdravé a vysoce kvalitní produkty, ekologicky životaschopné výrobní metody...“⁽⁵⁾.

1.5 Závěry Rady „Zemědělství a rybolov“ z Lucemburku z června 2003 potvrzují posílení 2. pilíře SZP s cílem „... podporovat životní prostředí, kvalitu a komfort zvířat a pomáhat zemědělcům, aby se přizpůsobili evropským výrobním normám, které vstoupí v platnost v roce 2005⁽⁶⁾“. Z tohoto důvodu má toto iniciativní stanovisko analyzovat a prohloubit úvahu o 3 akčních osách, které byly stanoveny v Salcburku: konkurenceschopné zemědělství, ochrana životního prostředí a příspěví k ekonomické a sociální soudržnosti ve venkovských oblastech.

1.6 Aktéři rozvoje venkova také v závěrečné salcburské deklaraci zdůraznili, že je nutné a neodkladně zjednodušit komunitární politiku rozvoje venkova. Toto zjednodušení by mělo zároveň poskytnout partnerstvím v programech větší odpovědnost při stanovení a realizaci celkové strategie.

⁽¹⁾ Evropská konference o rozvoji venkova, Cork (Irsko), od 7. do 9. listopadu 1996 na:

http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/rur/cork_fr.htm.

⁽²⁾ COM(2004)101.

⁽³⁾ COM(2004)107.

⁽⁴⁾ Evropská rada v Göteborgu, 15.-16. červen 2001, na:

http://europa.eu.int/comm/gothenburg_council/sustainable_fr.htm.

⁽⁵⁾ Závěry předsednictví, Evropská rada v Göteborgu, 15. a 16. června 2001, bod 31 dokument č.: 200/1/01.

⁽⁶⁾ 2 516. zasedání Rady „ZEMĚDĚLSTVÍ A RYBOLOV“ - Lucemburk, 11., 12., 17., 18., 19., 25. a 26. června 2003; 10272/03 (Tisk 164), strana 7, bod 3.

1.7 V rámci tohoto iniciativního stanoviska chce tedy Výbor prověřit konzistentnost mezi budoucí regionální politikou a budoucí politikou rozvoje venkova, aby se omezil počet „šedých míst“, chce prohloubit návrh tří budoucích os, z nichž se skládá politika rozvoje venkova, a zaměřit se na administrativní zjednodušení.

A. KOMPLEMENTARITA MEZI POLITIKOU REGIONÁLNÍHO ROZVOJE A ROZVOJE VENKOVA

2. Regionální politika: od principu ekonomické a sociální soudržnosti k principu územní solidarity

2.1 Přijetí Jednotného evropského aktu v roce 1986 urychlilo integrační proces ekonomik členských států. Přesto různá úroveň rozvoje regionů na území Evropské unie a jejich porovnání položilo počátky skutečné politiky soudržnosti, která má vytvořit pro země jižní Evropy a znevýhodněné oblasti určitou protiváhu omezením daným jednotným trhem. Poté Maastrichtská smlouva o Evropské unii, která vstoupila v platnost v roce 1993, dala hospodářské a sociální politice soudržnosti institucionální podobu.

2.2 Zároveň rozvoj ekonomických vztahů Unie a postupné otevírání vnitřního trhu rozjitřilo konkurenční postavení evropských regionů, které nemají stejné podmínky. V 90. letech bylo cílem strukturální politiky přinést řešení těchto hlavních úkolů:

- snížit rozdíly v úrovni rozvoje podporou pro vytváření pracovních míst ve znevýhodněných oblastech;
- kompenzovat nevýhody regionů, které nemají stejné přednosti a stejný přístup na světový trh;
- podporovat faktory, které vytvářejí bohatství ve znevýhodněných oblastech.

2.3 V duchu stávající strukturální politiky cílem reformy z roku 1999 (Agenda 2000) bylo:

- zvýšit přesun finančních prostředků z „nejlépe vybavených“ regionů do regionů s pomalým růstem (snížení počtu cílů a 75 % prostředků věnovaných cíli 1),
- rozvíjet ekonomické vazby mezi těmito regiony (Interreg III),

- podporovat integraci méně rozvinutých regionů do jednotného trhu pomocí Kohezního fondu.

2.4 Deklarace ministrů Evropské unie pověřených územním plánováním (Postdam, 10.-11. května 1999 ⁽¹⁾) a závěry Rady z Göteborgu (červen 2001) k definici evropské strategie o podpoře trvale udržitelného rozvoje zdůrazňují nutnost územní soudržnosti pro rovnovážný a trvalý rozvoj území Evropské unie. Naposled to byl Konvent, který v duchu tohoto vývoje navrhl ve svém článku 3 návrhu evropské ústavy začlenit územní soudržnost mezi cíle Unie ⁽²⁾.

2.5 Navíc nařízení č. 1260/99 ⁽³⁾, které přináší obecná ustanovení ke strukturálním fondům, uznává, že rozvoj vnitřního potenciálu venkovských oblastí zůstává prioritním cílem rozvoje a strukturálních úprav v oblastech zaostávajících ve vývoji.

2.6 S ohledem na vůdčí principy strukturální politiky, kterými jsou trvale udržitelný růst a rozvoj, vyzývá Výbor Komisi a Radu, aby si v rámci územní soudržnosti připomněla, že rozvoj venkovských oblastí musí zůstat jedním z prioritních cílů regionální politiky. Proto problematika vytváření pracovních míst, celoživotního vzdělávání a přístupu k novým informačním technologiím ve venkovském prostředí musí zcela najít v této politice své řešení.

3. Politika rozvoje venkova: od zelené Evropy k lucemburskému kompromisu

3.1 Změny, ke kterým došlo v zemědělství během téměř padesáti let, jsou zásadní. Tyto změny postupně určovaly vývoj zemědělských struktur politiky Společenství. V letech 1962 až 1972 zásahy Společenství spočívaly pouze v koordinaci opatření na řízení trhů, protože tyto trhy vznikaly. V letech 1972 až 1985 se objevily další dvě nové kategorie akcí: akce horizontální, jejichž realizace se týkala všech členských zemích (odborné školení, předčasný odchod do důchodu ...) a akce regionální, jejichž cílem bylo snížit přírodní strukturální znevýhodnění a podporovat celé zemědělství.

⁽¹⁾ Potsdam, květen 1999;
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/som_fr.htm.
⁽²⁾ Článek 3: Cíle Unie: 3. Unie [...] podporuje ekonomickou, sociální a územní soudržnost a solidaritu mezi členskými státy.
http://europa.eu.int/futurum/constitution/part1/title1/index_fr.htm#Article3.
⁽³⁾ Nařízení (ES) č. 1260/1999 Rady z 21. června 1999 obsahující obecná ustanovení ke strukturálním fondům; Úř. věst. L 161, 26.6.1999, s. 1–42.

3.2 Od roku 1985 do roku 1999 hledání rovnováhy mezi nutným zlepšením konkurenceschopnosti evropského zemědělství a přizpůsobením výrobního potenciálu potřebám trhu, ochraně životního prostředí a rozvoji znevýhodněných oblastí vede k tomu, že politika zemědělských struktur se stává zemědělskou částí nové strategie regionální politiky. Politika struktur kromě horizontálních akcí realizuje akce pro zachování venkovského prostoru, ochranu životního prostředí, rozvoj venkovské a turistické infrastruktury a zemědělských činností.

3.3 Na základě konference v Corku umožnila „Agenda 2000“ vytvořit integrovanou politiku rozvoje venkova prostřednictvím dvou právních nástrojů (EAGGF-záruční sekce a EAGGF- orientační sekce). Tyto nástroje vedou k lepšímu logickému propojení mezi politikou rozvoje venkova (2. pilíř SZP) a politikou trhů (1. pilíř SZP) zejména podporováním diversifikace zemědělských činností.

3.4 K tomu byl zaveden volitelný mechanismus pro přímé platby. Umožňuje finančně řešit opatření agro-environmentální, odchodu do předčasného důchodu, zalesnění nebo opatření určená znevýhodněným oblastem čerpáním podpor pro kompenzování institucionálního poklesu cen, o kterém je rozhodnuto ve společných organizacích trhů zemědělských produktů.

3.5 Nařízení č. 1257/99⁽¹⁾, které se týká rozvoje venkova s využitím fondu EAGGF, se opírá o tato zjištění:

- opatření rozvoje venkova mají financovat a doplňovat politiku trhů;
- tři doprovodná opatření ustavená reformou SZP v roce 1992 mají doplnit režim pro znevýhodněné oblasti (přírodní omezení) a oblastí, které jsou vystavené omezením z titulu životního prostředí;
- další opatření rozvoje venkova se mohou začlenit do programů integrovaného rozvoje regionů, kterých se týká cíl č. 1 a 2.

3.6 Série 22 opatření, která mohou členské státy zapracovat do svého programování rozvoje venkova, jsou v programovacím období 2000-2006⁽²⁾ rozdělaná takto: 39,2 % na zlepšení konkurenceschopnosti a přizpůsobení zemědělství, 35 % pro znevýhodněné oblasti a pro agri-environmentální opatření a 25,8 % pro přizpůsobení a rozvoj venkovských oblastí.

3.7 Reforma SZP přijatá v červnu 2003 potvrdila jeden z úkolů politiky rozvoje venkova, kterým je pomoc zemědělství

⁽¹⁾ Nařízení (ES) č. 1257/1999 Rady z 17. května 1999 o podpoře rozvoje venkova Evropským zemědělským záručním a orientačním fondem (EAGGF), které pozměňuje a zrušuje některá; Úř. věst. L 160, 26.6.1999, s. 80–102.

⁽²⁾ Fact Sheet „rozvoj venkova v Evropské unii“, - strana 9, Úřad pro publikace Evropské unie 2003.

v procesu přizpůsobení se požadavkům společnosti. Pole působnosti opatření bylo rozšířené o podporu kvality produktů, zlepšení standardů výroby (životní prostředí, komfort zvířat), zavedení Natura 2000 a posílení opatření na pomoc mladým zemědělcům, kteří začínají samostatně hospodařit.

3.8 Mechanismus modulace je dnes už v Evropě povinný. Měl by odpovídat finančnímu přesunu asi 1,2 miliardy eur během roku z politiky trhů na politiku rozvoje venkova.

3.9 Z pohledu tohoto vývoje Výbor zdůrazňuje, že SZP musí sledovat jako první cíl pomoc zemědělství, aby se dokázalo přizpůsobit strukturálnímu vývoji očekávání občanů.

3.10 Zpráva Komise o finančních perspektivách na období 2007-2013 předkládá stabilní a skromný rozpočet s tím, že vlastní zdroje Evropské unie budou ve výši 1,24 % HDP. Výbor podporuje návrh Komise a zdůrazňuje, že pokles zdrojů Společenství by byl špatným signálem v době, kdy proběhlo rozšíření Evropské unie.

3.11 Totéž platí také pro politiku rozvoje venkova. Jediným „dalším“ zdrojem pro tuto politiku by bylo použití modulace. Ta by umožnila pouze přesun mezi 1. a 2. pilířem SZP. Proto Výbor naléhavě žádá Radu a Evropský parlament, aby dohlédl na přidělení odpovídajících finančních prostředků na tuto politiku, protože jinak by ztratila svou podstatu.

3.12 Budoucí politika rozvoje venkova bude uplatňována novou Komisí, která by měla mít 25 komisařů. Řízení obou pilířů SZP různými komisaři by představovalo reálné riziko, že mezi těmito dvěma politikami dojde ke ztrátě logického propojení. Výbor zdůrazňuje, že je proti jakékoliv snaze vytvořit dvě různá generální ředitelství a proti jmenování jiných komisařů pro zemědělské otázky a jiných pro rozvoj venkova.

4. Úloha multifunkčnosti zemědělství a politiky rozvoje venkova

4.1 Výbor již připomněl ve svých předchozích stanoviscích⁽³⁾, že zemědělské trhy jsou nestabilní svou povahou a jsou silně podléhají pohybu cen. Proto mechanismy regulace nabídky a regulace trhu jsou nezbytnou podmínkou k tomu, aby zemědělská hospodářství mohla vyhovět podmínkám trvale udržitelné zemědělské produkce. Výbor zdůrazňuje, že udržení politiky pro regulaci trhu zemědělských produktů přispívá také k úspěchu politiky rozvoje venkovských oblastí.

⁽³⁾ „Politika s cílem konsolidovat evropský zemědělský model“, CES 953/99, Úř. věst. C 368, 20.12.1999, s. 76-86.
„Budoucnost SZP“, HSV 362/2002, Úř. věst. C 125, 27.5.2002, s. 87-99.

4.2 K odstranění vazby mezi aktem výroby a veřejnou podporou zemědělství došlo ostatně při poslední reformě SZP z 26. června 2003. Tento vývoj posiluje nutnost, aby existovala taková perspektiva ekonomického rozvoje zemědělských činností, které lépe zohlední nové požadavky jako je biodiverzita, zachování specifické krajiny nebo vytváření pracovních míst zemědělským odvětvím. Výbor tedy důrazně připomíná, že zemědělská činnost v první řadě přispívá ke vzniku živoucího venkova, protože umožní rozvíjet přímou vazbu mezi činnostmi lidí a jejich územím.

4.2.1 Územní zakotvení systémů výroby, prostředky valorizace zemědělské produkce zejména rozvojem Označení chráněného původu (AOP) a Zeměpisného určení výroby (IGP), a dále přímý prodej jsou některé z aspektů multifunkčnosti zemědělství, které působí ve prospěch rozvoje venkova.

4.3 Zemědělství bude představovat v Unii s 25 členskými státy více než 13 milionů přímých pracovních míst a 5 milionů nepřímých v odvětvích, která předcházejí nebo následují po zemědělské výrobě. Tato pracovní místa mají svou povahou silnou „územní příslušnost“. A vývoj obchodování v rámci Společenství, které čím dál tím více směřuje k obchodování s potravinářskými produkty, posiluje vazbu mezi zemědělským a potravinářským odvětvím. Udržení a rozdělení zemědělské činnosti ve venkovských oblastech se tedy stává prioritou, protože jinak hrozí nebezpečí, že by se stalo limitujícím faktorem pro integraci venkovských území do regionální ekonomiky.

4.4 Zemědělská činnost se bude týkat 45 % evropského území, což je 190 milionů ha (EU s 27 členskými státy). Navíc v roce 2001 více než 10 % obdělávané zemědělské půdy bylo vázáno agri-environmentální smlouvou. 15 % oblastí, na něž se vztahuje směrnice „ochrana stanovišť a ptactva“ jsou zemědělské půdy. A 38 % zemědělské půdy v EU o 15 členech bylo označeno za „zónu ohroženou nitráty“. Tato opatření odpovídají místním cílům udržování životního prostředí a/nebo územního plánování. Rozumí se samo sebou, že zemědělská činnost bude v rámci řízení území vždy na prvním místě.

4.5 Výbor připomíná, že multifunkční aspekty zemědělské výroby přispívají z několika úhlů pohledu k zachování živoucího venkova. Komise a Rada to mají připomenout v preambuli každého nového směru politiky rozvoje venkova.

4.6 I když se Výbor opírá o závěry konference v Salcburku o diversifikaci venkovské ekonomiky, přesto zdůrazňuje, že by bylo vhodné vyhnout se „urbanizaci venkova“, tedy aplikovat stejné akce, jaké existují pro rozvoj městských oblastí, na

venkovské oblasti. K tomu Výbor v současné době vypracovává iniciativní stanovisko o příměstském zemědělství⁽¹⁾. Proto by se měla v rámci politiky rozvoje venkova osa „diversifikace venkovské ekonomiky“ zaměřit na určitá témata, která jsou úzce spjata se zemědělstvím, jako jsou služby zemědělskému obyvatelstvu, které zlepšují jejich životní podmínky, rozvoj agroturistiky a podpora různorodosti činností založené na zemědělství.

5. Specifika a omezení politiky rozvoje venkova

5.1 Závěry ze 3. zprávy o soudržnosti ukazují, že přetrvávající rozdíly mezi regiony z pohledu trvale udržitelné produkce, produktivity a vytváření pracovních míst vyplývají ze strukturálních nedostatků u hlavních faktorů konkurenceschopnosti. Výbor zdůrazňuje, že politika rozvoje venkova musí také z těchto principů vycházet, aby se začlenila do postupu týkajícího se strukturálního rozvoje venkovských území.

5.2 Rozšíření Evropské unie zesiluje problematiku ekonomického rozvoje venkovských území kvůli významnému výskytu „skryté nezaměstnanosti“ v nových členských státech. Proto oddělovat regionální politiku a politiku rozvoje venkova je ještě obtížnější. Výbor navrhuje, aby společná témata regionální politiky a politiky rozvoje venkova byla upřesněná v novém nařízení o strukturálních fondech a aby se počet opatření financovaných jednou či druhou politikou snížil, a tak se podpořila větší jasnost obou těchto politik.

5.3 Zemědělství sice nemůže samo zajistit rozvoj zemědělských oblastí, ale ukazuje se, že toto odvětví činnosti zůstává nezbytné pro každý úspěch politiky rozvoje venkova. Vzhledem k vazbě s územími, kde jsou přímá a nepřímá pracovní místa, rozsahu udržovaného prostoru je pomoc zemědělství v procesu přizpůsobení se vývoji očekávání občanů nadále prioritní. Navíc se jak 1., tak 2. pilíř SZP podílejí na cílech rozvoje venkova zachováním nebo posílením zemědělských činností.

5.4 Rozšíření Evropské unie představuje také významný úkol pro budoucnost SZP. Výbor zdůrazňuje, že výměna zkušeností a přenos metod by měly zaujímat zvláštní místo v podmínkách realizace 2. pilíře SZP pro budoucí období.

⁽¹⁾ „Příměstské zemědělství“, Návrh stanoviska HSV 1324/2003 (přijetí na plenárním zasedání v září 2004).

5.5 Výbor zdůrazňuje, že regiony se slabou hustotou obyvatelstva, jako jsou ostrovy a horské oblasti, vždy spadají vzhledem ke svému trvalému přírodnímu znevýhodnění do cíle dokončení vytváření do jednotného trhu. Regionální politika, stejně jako politika rozvoje venkova musí tento aspekt při stanovení způsobů realizace brát v úvahu, zejména nabízet vyšší míru kofinancování, která by zohlednila tuto obtížnou situaci. Výbor ostatně v současné době zpracovává iniciativní stanovisko⁽¹⁾, které se konkrétně zabývá způsoby umožňujícími lepší integraci přírodně znevýhodněných oblastí do regionální ekonomiky.

5.6 Výbor konečně zdůrazňuje, že politika rozvoje venkova a regionální politika nejsou jedinými prostředky akce veřejné moci, která má přispět k harmonickému rozvoji území Evropské unie. Výbor připomíná, že odpovídající územní zakotvení veřejných služeb poskytovaných občanům se také podílí na cíli územní soudržnosti.

B. PROHLUBIT NÁVRHY NA ZLEPŠENÍ OPATŘENÍ

6. Opatření stanovená v rámci kompromisu z Lucemburku z 26. června 2003

6.1 Reforma SZP z června 2003 zdůraznila posílenou vazbu mezi druhým pilířem SZP věnovaným rozvoji venkova a úpravu prvního pilíře. Tak byl vytvořen celek nových doprovodných opatření 1. pilíře SZP a jejich počet se zvýšil z 22 na 26.

6.1.1 Byla zavedena dvě nová opatření týkající se kvality potravin (dobrovolná účast na národním programu uznávaného označení kvality a na propagačních a informačních akcích pro spotřebitele o těchto výrobcích). Další dvě nová opatření se zabývají uvedením výrobních postupů na úroveň evropských standardů, které se týkají životního prostředí, komfortu zvířat, zdraví rostlin a živočichů.

6.1.2 Několik stávajících opatření bylo upraveno (zohlednění otázek komfortu zvířat v agri-environmentálních opatřeních, posílení veřejné podpory mladým začínajícím samostatně hospodařícím zemědělcům, zavedení směrnice „Stanoviště a ptáci“ a financování investic do lesnictví pro lesy, které jsou spravovány podle environmentálních a společenských kritérií.)

⁽¹⁾ „Jak zaručit lepší integraci regionů, které jsou postižené stálým přírodním a strukturálním znevýhodněním“, Předběžný návrh stanoviska R/CESE 631/2004 (přijetí na plenárním zasedání v září 2004).

6.2 Pro nové členské státy byl přijat dočasný program rozvoje venkova na období 2004-2006. Kromě čtyř doprovodných opatření bude tento program financovat: pomoc sdružením zemědělců, podporu hospodářstvím, které mají produkci částečně pro zabezpečení vlastních potřeb a částečně tržní, technickou pomoc a doplatek k přímým platbám 1. pilíře SZP.

7. Nové možnosti pro 3 osy stanovené v Salcburku

7.1 Dokončení vytváření jednotného trhu a postupné otvírání vnitřního trhu zemědělským ekonomikám, které mají lepší přírodní výhody nebo nižší environmentální normy, vede k tomu, že evropský zemědělský model musí naléhavě zlepšit svou konkurenceschopnost.

7.2 Výbor tedy má za to, že osa „pomoc investicím do zemědělských hospodářství“ v rámci politiky rozvoje venkova by měla být posílena. Investice, které umožní zemědělským hospodářstvím vzít v úvahu environmentální požadavky a zlepšení komfortu zvířat a pracovních podmínek, by měly být podporovány více, protože přispívají k zakotvení zemědělské činnosti v daném území.

7.3 Výbor zdůrazňuje, že realizace opatření „Zemědělské poradenství“, které má podporovat přizpůsobení se novým výrobním standardům, by měla proběhnout dříve. Opatření bude moci být skutečně prováděné v členských státech až od roku 2006. Ale podmíněnost bude platit již od roku 2005.

7.4 Oslabení regulačních nástrojů trhů se zemědělskými produkty, klimatický vývoj a opatření vázaná na zdravotní krize poukazují již několik let na nutnost mít pod kontrolou obrat, kterého dosahují zemědělská hospodářství. V rámci reformy SZP z roku 2003 se Komise bude zabývat ve zprávě možnostmi, aby určité procento modulace mohlo být využité na národní úrovni pro specifická opatření, která by měla pomoci vypořádat se s riziky, krizemi a přírodními katastrofami. Výbor připomíná, že Komise by měla zprávu zveřejnit do konce roku 2004 a měla by se také zabývat možnostmi rozvoje systému zemědělského pojištění na národní úrovni i na úrovni Společenství. Výbor požaduje, aby v tomto případě příspěvek druhého pilíře SZP bylo analyzováno jako doprovodný nástroj.

7.5 Budoucí politika rozvoje venkova by měla potvrdit jako druhou osu ochranu životního prostředí a řízení prostoru, jejichž hlavním nástrojem jsou agri-environmentální opatření a kompenzace přírodních znevýhodnění na základě společných kritérií k zajištění rovnováhy mezi územími.

7.6 Reforma SZP zavedla princip podmíněnosti přímé podpory zemědělství dodržováním legislativy Společenství (119 směrnic a nařízení) týkající se životního prostředí, zdraví obyvatel, zdraví zvířat a rostlin a komfortu zvířat. Výbor zdůrazňuje, že tento nový aspekt 1. pilíře SZP nesmí být zaměňován za agri-environmentální opatření (MAE). Tato opatření nejsou v logice předpisů, ale podporují dobrovolné akce s účastí zemědělců s cílem zavést takové metody zemědělské výroby, které jsou vytvořené k ochraně životního prostředí a zachování přírodního prostoru.

7.7 Výbor zdůrazňuje, že administrativní ustanovení, která se týkají realizace MAE, by měla být zjednodušena. Stanovení cílů těchto opatření by mělo proběhnout v rámci subsidiarity. Klade si také otázku o nutnosti rozšiřovat dále pole těchto opatření o ostatní environmentální problematiku vzhledem k neměnnosti rozpočtu. V každém případě by měl být položen důraz na ty MAE, která podporují různorodost systémů zemědělské výroby s cílem zachovat rovnováhu agrosystémů.

7.7.1 Podle deklarace vrcholného evropského setkání v Göteborgu by agri-environmentální opatření měla být povinná ve všech národních programech.

7.7.2 Výbor zdůrazňuje, že financování Natura 2000 by se nemělo dít na úkor stávajících opatření. Proto si přeje, aby Komise stanovila nová financování ke kompenzaci nákladů spojených s prováděním směrnice „Stanoviště a ptáci“.

7.8 Třetí osa budoucí politiky rozvoje venkova by se měla zaměřit na diversifikaci venkovské ekonomiky ve vazbě na zemědělskou činnost, aby přispěla k udržení obyvatelstva na venkově.

7.9 Komise ve své 3. zprávě o soudržnosti zdůrazňuje, že tři typy akcí, tedy ty, které se týkají turistiky, řemesel a venkovského kulturního dědictví, by měly patřit do společného pole působnosti regionální politiky a politiky rozvoje venkova. Výbor si přeje, aby tato rovnováha byla zachována. Zdá se, že venkovská infrastruktura by již neměla být financována strukturálními fondy. Výbor se staví proti tomu, aby tento typ investic byl přesunut z působnosti regionální politiky na politiku rozvoje venkova.

7.10 Vzhledem k vývoji regionální politiky Výbor navíc navrhuje, aby akce obnovy nebo zhodnocení venkovského kulturního dědictví, které nejsou součástí určitého projektu „agrituristiky“, nespádaly do politiky rozvoje venkova.

7.11 Výbor navrhuje, aby osa „ekonomika venkova“ zahrnovala některé služby, které zlepšují kvalitu života zemědělského

obyvatelstva (např. služby, které zajišťují zástup zemědělců v práci).

C. ZLEPŠENÍ PODMÍNEK ŘÍZENÍ POLITIKY ROZVOJE VENKOVA

8. Prvním bodem, v němž musí dojít ke zlepšení podmínek řízení, je kontinuita programování plánů rozvoje venkova. Výbor tedy podporuje Komisi v její snaze vypracovat novou politiku rozvoje venkova, aby se co nejvíce omezila „doba latence“ mezi dvěma programovými obdobími.

8.1 Obtíže, které se objevily v některých členských zemích s administrativním prováděním politiky rozvoje venkova, dokazují, že zapojení několika finančních nástrojů podléhajících různým pravidlům může být na úkor větší jasnosti veřejné akce. A tak návrh seskupit akce ve prospěch rozvoje venkova do jednoho nařízení mohl být vnímán uživateli jako další zdroj administrativní složitosti.

8.2 Zjednodušení programování spočívá v tom, že bude pouze jeden fond, který bude spravovat akce politiky rozvoje venkova. Výbor k tomu zdůrazňuje, že způsob řízení tohoto jednotného fondu musí logicky navazovat na způsob řízení strukturálních fondů.

8.3 Strukturování budoucí politiky rozvoje venkova do tří os (konkurenceschopnost zemědělství, řízení prostoru a diversifikace venkovské ekonomiky) by se mělo také projevit ve vypracování budoucího nařízení o rozvoji venkova. Toto nařízení by mohlo upřesnit principy intervence, cíle všech tří os a vyjmenovat možné typy akcí (pomoc v investicích, zvýhodněná půjčka, víceletá veřejná podpora jako záruka určitých specifikací, technická pomoc, finanční inženýrství ...). Způsob realizace každého zvoleného opatření by měl být stanovený v rámci národní subsidiarity. Výbor zdůrazňuje, že řízení jediného rozhodnutí členským státem na základě strategického dokumentu by mělo tu výhodu, že by byl stanovený pevný rámec Společenství na programové období.

8.4 Stávající postup přijímání změn opatření výborem STAR (Řídící výbor zemědělských struktur a rozvoje venkova) není flexibilní, protože postup hodnocení ex-ante je velmi dlouhý. Výbor navrhuje, aby nově zavedený postup vycházel z postupu schvalování státních dotací. Tedy pokud je plán rozvoje venkova přijat na počátku programového období, změny, které by se týkaly opatření, by mohly být předkládány Komisi pro ověření zákonnosti (hodnocení ex-post).

8.5 Schvalování operativních plánů by mělo být řešeno v rámci subsidiarity jednotlivých států nebo i na nižší úrovni podle toho, jakou organizaci členské státy mají. Komise by byla odpovědná za dohled, který má zajistit, aby při realizaci akcí nedocházelo k porušování pravidel hospodářské soutěže, měla by ověřovat zákonnost způsobů intervence a ujišťovat se o logickému skloubení se strukturálními fondy. Výbor dále zdůrazňuje, že vzhledem ke svým zkušenostem by Komise mohla pomáhat při akcích, které by spočívaly v předávání zkušeností v rámci technické pomoci určené zejména novým členskými státy.

8.6 Výbor si přeje, aby počet etap pro schvalování programů byl nižší a aby byla vymezená odpovědnost každé rozhodovací úrovně: komise, členských států a územních samosprávních celků.

8.7 Volba jednotného fondu pro akce, které se týkají rozvoje venkova, vede také ke zjednodušení finančního řízení. V logice strukturálních fondů by měl tento nový fond převzít tyto jejich hlavních charakteristiky:

- zakládat se na ročním předběžném plánování,
- provádět víceleté plánování,
- nabízet flexibilnější způsob plateb než EAGGF záruční sekce (prostředky, které jsou předmětem smluvního závazku – platební prostředky).

8.8 Otázka kontrol se řadí také do rámce zjednodušení administrativního řízení politiky rozvoje venkova. Výbor podporuje směry, které představila Komise v rámci své 3. zprávy o Soudržnosti, zejména podporuje směr, který se týká proporcionality kontrolních úkolů. Od určité částky směrem dolů by si členský stát mohl zvolit svůj národní systém kontroly daných programů. Výbor zdůrazňuje, že tyto směry by se měly uplatňovat v řízení politiky rozvoje venkova, pokud zajišťují stejnou efektivnost kontrol a tedy dobré využití prostředků Společenství.

8.9 Výkonnostní rezerva, kterou zavedly strukturální fondy v rámci Agendy 2000, je pocitována spíše jako frustrující opatření vzhledem k nepředvídatelným okolnostem, které mohou nastat při administrativní realizaci programů. Navíc její přidělení, které je založené na jediném kritériu, jímž je použití prostředků, by mohlo mít negativní dopady tím, že by podporovalo rychlé programování a poté přísný monitoring provádění operací, což není konzistentní s rozvojem venkova na základě víceletých plánů. Proto Výbor zdůrazňuje, že princip výkonnostní rezervy by se neměl na budoucí politiku rozvoje venkova vztahovat.

8.10 Otázka partnerství také zapadá do logiky zjednodušení realizace programů. V souladu s tím, jak je nastavená regionální politika, si Výbor přeje, aby se každý členský stát snažil zorganizovat spolupráci mezi jednotlivými úrovněmi veřejné správy, ale také se sociálními partnery a zástupci organizované občanské společnosti již od fáze vzniku až do fáze realizace a monitorování programů.

8.11 Od zahájení iniciativy Leader v roce 1989 se na úspěchu této iniciativy Komise podílelo významně hledání nových cest rozvoje ve venkovských oblastech. Navíc současná fáze programu poukázala na efekt výměny zkušeností, který sice proces zpomaluje, ale zvyšuje jeho výkonnost. Umožnila totiž vytvořit partnerství mezi sdruženími pro místní akce v jednotlivých zemích. Výbor zdůrazňuje, že iniciativa Leader by měla pokračovat jako doprovodná k místním iniciativám, které se snaží nalézt nové cesty rozvoje pro venkovské oblasti, zejména pomocí jedné linie, která existuje v rámci politiky rozvoje venkova: jak předvídat potřeby celoživotního vzdělávání na určitém území, hledání nových odbytišť zemědělských produktů, rozvoj synergie mezi ekonomickými aktéry v rámci jednoho území, to vše jsou témata, která mohou přinést nový pohled na budoucnost politiky rozvoje venkova. Výbor tedy podporuje pokračování iniciativy Leader v rámci politiky rozvoje s cílem nalezení nových řešení pro rozvoj venkovských oblastí.

Brusel, 30. června 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru týkající se Třetí zprávy o hospodářské a sociální soudržnosti

(COM(2004) 107 final)

(2004/C 302/14)

Dne 8. prosince 2003 se Evropská komise rozhodla na základě článku 262 Smlouvy o založení Evropského společenství konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor v otázce: „Třetí zprávy o hospodářské a sociální soudržnosti“.

Sekce pro hospodářskou a měnovou unii a hospodářskou a sociální soudržnost, která je zodpovědná za přípravu práce výboru na tomto tématu, přijala své stanovisko dne 8. června 2004. Zpravodajem byl pan Barros Vale.

Na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (zasedání ze dne 30. června 2004) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko počtem 118 hlasů pro, 0 hlasů proti a 5 členů se zdrželo hlasování.

1. Úvod

1.1 Třetí zpráva o hospodářské a sociální soudržnosti nazvaná „Nové partnerství pro soudržnost – konvergence, konkurenceschopnost, spolupráce“ zkoumá politiku soudržnosti v Evropské unii (EU), zvláště pokrok dosažený v hospodářských, sociálních a územních otázkách a budoucí perspektivy.

1.2 Dokument je rozdělen do čtyř hlavních částí a rovněž zahrnuje výkonný souhrn na začátku zprávy a návrh reformované politiky soudržnosti v jejím závěru:

— Část 1 – Soudržnost, konkurenceschopnost, zaměstnanost a růst – situace a trendy;

— Část 2 – Dopad politiky členských států na soudržnost;

— Část 3 – Dopad politiky společenství: konkurenceschopnost, zaměstnanost a soudržnost;

— Část 4 – Dopad a přidaná hodnota strukturálních politik.

1.3 Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) vítá výsledky dosažené během posledních několika let v oblasti sociální soudržnosti, jedné ze základních oblastí politiky Evropské unie, a návrhy předložené ve zprávě tak, jak odpovídají cílům definovaným EHSV v mnoha dokumentech, které výbor přijal během posledních let.

1.3.1 Z tohoto důvodu vítá EHSV skutečnost, že Komise odmítla některé kroky směřující k navrácení politiky soudržnosti na národní úroveň.

1.4 Díky složitosti a rozmanitosti otázek, kterými se zpráva zabývá, a s cílem zajistit, aby ve stanovisku byly tyto otázky jasně předloženy, bylo rozhodnuto, že tento dokument bude strukturován stejně jako zpráva výboru a v závěru bude vyhodnocen dosažený pokrok a předložena budoucí perspektiva.

2. Část 1 - Soudržnost, konkurenceschopnost, zaměstnanost a růst – situace a trendy

2.1 Na základě různých statistik se zpráva zabývá situací v oblasti soudržnosti v Evropě z hlediska hospodářského, sociálního a územního, zvláště z hlediska pozitivního dopadu na konvergenci.

2.2 Za použití údajů pro rok 2001 a 2002 se v dokumentu podrobně vyhodnocuje pokrok směrem ke skutečné konvergenci v „kohezních zemích“ a předkládá několik výhledů do budoucnosti. Dokument rovněž analyzuje potenciální situaci v oblasti soudržnosti v rozšířené Evropě.

2.3 Tato část zprávy se zabývá růstem HDP a zaměstnaností v kohezních zemích během posledních let ve vztahu ke zbývajícím zemím EU a zkoumá, jak se za poslední desetiletí změnily rozdíly mezi regiony v 15 zemích EU se zvláštním zaměřením na regiony v kategorii Cíle 1. Rovněž se zde analyzuje nedávný hospodářský vývoj v nových členských zemích, zvláště odlišnosti v hospodářském výkonu těchto zemí a skutečnost, že mají-li tyto země dosáhnout výše příjmů blížící se průměru EU, budou muset po dlouhou dobu dosahovat vysokého růstu.

2.4 Zpráva rovněž zdůrazňuje stárnutí obyvatelstva v Evropě a faktory, které jsou určující pro konkurenceschopnost, růst a zaměstnanost, jako je inovace a vědomosti spolu s ochranou životního prostředí v kontextu gothenburgských cílů.

2.5 Obecná hlediska

2.5.1 Během posledního desetiletí, zvláště pak od druhé poloviny 90. let se podstatně zlepšila národní a regionální soudržnost a došlo ke zmenšení rozdílů jak mezi zeměmi, tak mezi regiony EU. Soudržnost byla nicméně větší u členských států než u regionů.

2.5.2 Přes pozitivní přínos strukturálních fondů a pokrok, kterého bylo dosaženo, zůstávají i nadále podstatné rozdíly v oblasti prosperity a hospodářského výkonu, což ukazuje na strukturální nedostatky v některých zemích a regionech.

2.5.3 Stejně tak zůstává mnoho problémů v oblasti konkurenceschopnosti chudších regionů. Některé evropské regiony jsou stále velmi izolované a zaostávají v oblasti kvalifikované pracovní síly, investic a zdrojů potřebných k získání přístupu k informační společnosti.

2.5.4 Zdá se, že bylo dosaženo menšího pokroku z hlediska sociální soudržnosti a zaměstnanosti:

2.5.4.1 ukazuje se, že je obtížné zvrátit dlouhodobou nezaměstnanost;

2.5.4.2 omezené zvýšení zaměstnanosti v 15 zemích EU v r. 2001 v kombinaci s poklesem zaměstnanosti v přistupujících zemích v nedávných letech dále prohloubilo regionální rozdíly;

2.5.4.3 v různých evropských regionech došlo k poklesu přirozeného přírůstku obyvatelstva a v budoucnu se očekává ještě větší pokles (demografické předpovědi předpokládají pokles v členských i přistupujících zemích, až na několik výjimek);

2.5.4.4 co je pro zaměstnanost podstatnější, je očekávaný pokles obyvatelstva v produktivním věku v poměru k ostatnímu obyvatelstvu. Výhledově se předpokládá, že v r. 2025 budou osoby starší než 50 let představovat 35 % obyvatelstva v produktivním věku 15 zemí EU v porovnání s 26 % v r. 2000. To bude doprovázeno pokračujícím nárůstem počtu osob starších 65 let;

2.5.4.5 dostupné údaje ukazují na nárůst počtu závislých seniorů. V 15 zemích EU představuje počet osob starších 65 let v současnosti téměř 25 % populace v produktivním věku, t.j. na jednu osobu v důchodovém věku připadají čtyři osoby ve věku 15 až 64 let. Do r. 2025 toto číslo vzroste na 36 %, t.j. na jednoho důchodce připadnou méně než tři osoby v produktivním věku. V přistupujících zemích vzroste tento poměr z méně než 20 % na více než 30 %.

2.5.4.6 Zpráva nicméně poukazuje na to, že tyto statistické údaje neříkají, kolik osob v produktivním věku bude zaměstnáno, aby podporovalo osoby nad 65 let (v r. 2002 bylo v 15 zemích EU zaměstnáno 64 % obyvatelstva v produktivním věku ve srovnání s pouhými 56 % v přistupujících zemích, s významnými rozdíly mezi jednotlivými zeměmi a regiony).

2.5.5 Zpráva varuje, že se vstupem nových členských států v květnu 2004 se budou dále zvětšovat rozdíly v příjmech a zaměstnanosti v rámci jednotlivých zemí i regionů. Tyto země

zažily vysoký růst, ale stále mají nižší úroveň HDP na hlavu a v mnoha případech i vyšší nezaměstnanost než je průměr 15 zemí EU.

2.5.6 Vzhledem k rostoucí vzájemné závislosti v oblasti obchodu a investic zažije hospodářský rozvoj v nových členských zemích vysoký růst v rámci celé EU. Přínos z tohoto vývoje pocítí zvláště Německo a Itálie.

2.5.7 S rozšířením je možno rozdělit členské země do tří skupin podle HDP na hlavu vyjádřeno z hlediska kupní síly:

— první skupina se skládá ze dvanácti ze současných patnácti členských států, kde je HDP na hlavu z hlediska kupní síly vyšší než průměr EU (o 10 procent nebo více);

— druhá skupina sedmi zemí zahrnuje zbývající tři současné členské státy (Španělsko, Portugalsko a Řecko) plus Kypr, Slovinsko, Maltu a Českou republiku, kde se HDP na hlavu z hlediska kupní síly pohybuje mezi 73 % a 92 % průměru 25 zemí EU;

— a konečně třetí skupina osmi zemí (včetně Rumunska a Bulharska), kde je HDP na hlavu nižší než 60 % průměru Společenství.

2.5.8 V oddíle týkajícím se územní soudržnosti se uznává, že spolupráce mezi regiony - na přeshraniční, mezistátní a meziregionální úrovni - hraje významnou úlohu v podpoře vyváženého rozvoje v rámci EU.

2.5.9 Co se týče faktorů určujících růst a konkurenceschopnost, uvádí zpráva, že i nadále přetrvávají rozdíly mezi regiony:

— z hlediska lidských zdrojů existuje v chudších regionech vysoký počet těch, kteří brzy ukončí školu, zatímco účast na dalším vzdělávání je mnohem nižší v kohezních zemích, kromě Irska, a v mnoha případech podstatně nižší v přistupujících zemích;

— zpráva předkládá několik statistik, které ukazují velké rozdíly mezi 15 zeměmi EU z hlediska inovací. Čísla v oblasti výdajů na výzkum a vývoj potvrzují zaostávání regionů z kategorie Cíl 1 (výdaje firem na výzkum a vývoj jakožto procento HDP jsou hluboko pod evropským průměrem, pohybují se těsně nad pětinou průměru EU).

2.5.9.1 V přistupujících zemích se na výzkum a vývoj vydává mnohem menší procento HDP než ve většině současných členských států, ale pouze o něco méně než v regionech z kategorie Cíl 1.

2.5.9.2 Stejně jako v 15 členských státech EU existuje v přistupujících zemích relativní koncentrace výdajů na výzkum a vývoj v nejbohatších regionech.

2.5.9.3 Rozdíly rovněž zůstávají z hlediska regionálního přístupu k informačním a komunikačním technologiím.

2.5.10 Podle zprávy je nutno vytvořit příslušné podmínky k udržení regionálního rozvoje a provádění strategií na podporu zaměstnanosti. Na národní úrovni je nutno vytvořit makroekonomické prostředí vedoucí ke stabilitě a růstu a zavést daňový a regulační systém, který bude podporovat podnikání. Na regionální úrovni existuje potřeba základní infrastruktury a kvalifikované pracovní síly, zvláště v regionech v kategorii Cíl 1 a v přístupujících zemích, které v současné době vážně zaostávají v obou oblastech. Zpráva v zásadě ukazuje na to, že pro regiony je nutné splnit soubor podmínek, které se vztahují k nehmotným faktorům konkurenceschopnosti jako jsou inovace, výzkum a vývoj a používání informačních a komunikačních technologií, aby dosáhly cílů stanovených v lisabonské strategii.

2.5.11 Zpráva rovněž zmiňuje podstatné rozdíly mezi členskými státy a mezi regiony v oblasti ochrany životního prostředí z hlediska dosažení gothenburgských cílů.

2.6 Kohezní země

2.6.1 Podrobná analýza konvergence HDP na hlavu, zaměstnanosti a produktivity v kohezních zemích ukazuje, že tyto země začínají dohánět ostatní země a že jejich růst byl v období 1994-2001 silně nad průměrem EU. Zpráva podtrhuje případ Irska, které je přesvědčivým důkazem pozitivního přínosu podpory ze strukturálních fondů v kombinaci s prorůstovou národní politikou.

2.6.2 Zpráva zdůrazňuje, že hospodářský růst v EU se od vydání poslední zprávy ztlačil. To nevyhnutelně ovlivnilo soudržnost, nejen z toho důvodu, že toto zpomalení vedlo ke zvýšení nezaměstnanosti, ale i proto, že se vytvořilo klima, které nevede k dalšímu snižování regionálních rozdílů v příjmech a zaměstnanosti.

2.6.3 Hospodářské zpomalení v EU zasáhlo téměř všechny členské státy. Z kohezních zemí bylo zřejmě nejvíce zasaženo Portugalsko. Podle údajů pro rok 2001 a pokud se potvrdí prognózy pro rok 2004, mohlo by Portugalsko obrátit svůj kurz konvergence a začít se vzdalovat průměru EU.

2.6.4 Až do r. 2001 se rozdíly ve výši příjmů (HDP na hlavu) mezi nejchudšími regiony v EU (na které se nejvíce zaměřovala politika soudržnosti) a ostatními regiony snižovaly.

Není nicméně možno říci, co se stalo od r. 2001, neboť to je poslední rok, pro nějž existují regionální čísla.

2.7 Přístupující země

2.7.1 Regionální rozdíly v HDP na hlavu se podstatně zvětšily v přístupujících zemích. V České republice a na Slovensku má 20 % obyvatelstva žijícího v nejbohatších regionech dvakrát vyšší HDP na hlavu než 20 % obyvatelstva žijícího v nejchudších regionech.

2.7.2 Pokud mají tyto země dosáhnout výše příjmů blízké průměru v EU, budou muset po dlouhou dobu dosahovat vysokého růstu. Růst v těchto zemích přinese zvýšení růstu v celé EU, snížení nezaměstnanosti a posílení sociální soudržnosti.

2.7.3 Od r. 2001 se zpomalil hospodářský růst v přístupujících zemích, částečně z důvodu poklesu růstu v EU, jejich hlavního exportního trhu, což vedlo k poklesu zaměstnanosti.

2.7.4 V r. 2002 byla průměrná míra zaměstnanosti v deseti přístupujících zemích 56 %, což bylo mnohem méně než průměr 15 zemí EU pohybující se kolem 64 %. Ve všech přístupujících zemích s výjimkou Kypru byla míra zaměstnanosti hluboko pod cílovými hodnotami pro Evropu stanovenými v lisabonské strategii (67 % v r. 2005 a 70 % v r. 2010).

2.8 Rozšíření

2.8.1 Rozšíření zvýší rozdíly mezi nejbohatšími a nejchudšími členskými státy. I když nové členské státy rostly v nedávné době rychleji než 15 zemí EU, zůstávají rozdíly v HDP na hlavu i nadále poměrně velké. V r. 2002 měly pouze Malta, Kypr, Česká republika a Slovinsko HDP na hlavu dle kupní síly vyšší než 60 % průměru 15 zemí EU. V Polsku, Estonsku a Litvě to bylo kolem 40 %, v Lotyšsku téměř 35 % a v Bulharsku a Rumunsku okolo 25 % uvedeného průměru.

2.8.2 Rozšíření bude mít ještě větší vliv na rozdíly mezi regiony než mezi zeměmi. Podle posledních odhadů (2001) žije kolem 73 milionů osob (což představuje asi 19 % populace 15 zemí EU) v regionech, kde je HDP na hlavu nižší než 75 % průměru EU. Rozšíření zvýší počet osob žijících v takovýchto regionech téměř na 123 milionů v EU s 25 státy. Pokud bychom do těchto výpočtů zahrnuli i Bulharsko a Rumunsko, vzroste toto číslo na 153 milionů, t.j. více než dvojnásobek současného počtu.

2.8.3 Statistickým dopadem rozšíření bude snížení průměrného HDP na hlavu. Pokud se nezmění kritéria pro stanovení statutu v rámci Cíle 1, nebudou již některé regiony splňovat předpoklady pro tento statut, i když se jejich HDP na hlavu nezmění. To se bude například týkat některých regionů v Německu, Španělsku, Řecku, Itálii a Portugalsku.

3. Část 2 - Dopad politiky členských států na soudržnost

3.1 V části 2 zprávy se zkoumá, do jaké míry přispívají národní politiky k politice soudržnosti EU v tom smyslu, že se obě snaží zajistit nejen spravedlivější rozdělení příjmů a životních příležitostí mezi regiony, ale i vyváženější územní rozvoj na národní úrovni i po celé EU.

3.1.1 Komise zdůrazňuje, že omezení zavedená s cílem snížit veřejné výdaje v sobě obsahují pobídku ke zlepšení kvality výdajových programů, i když není možno určit, do jaké míry toto vedlo k účinnější politice regionální soudržnosti.

3.1.2 Přestože jsou neúplné, ukazují statistiky veřejných výdajů v různých členských státech jasně, že velká část veřejných výdajů v členských státech EU, zvláště v oblasti sociální ochrany, je spojena s Evropským sociálním modelem a velkou měrou přispívá, ať záměrně, či nezáměrně, ke snížení rozdílů ve výši příjmů a životních příležitostech.

3.1.3 Co se týče změn ve složení veřejných výdajů, byl přes stárnutí populace a rostoucí počet důchodců zaznamenán v letech 1995 až 2002 pokles výdajů na sociální dávky v poměru k HDP v celé EU, kromě některých zemí jako Německo, Řecko, Portugalsko a v menší míře i Itálie.

3.1.4 V oddíle o politice regionálního rozvoje v členských státech zpráva zdůrazňuje, že se přístup k územnímu rozvoji mezi členskými státy liší, což je částečně způsobeno institucionálními faktory (v zásadě stupněm decentralizace politiky hospodářského rozvoje) stejně jako různými názory týkajícími se faktorů určujících hospodářský rozvoj.

3.1.5 Vzhledem k tomu, že přímé zahraniční investice přinášejí pracovní místa a jsou mechanismem pro přenos technologií a know-how, je politika zaměřující se na získávání přímých zahraničních investic důležitou součástí strategie regionálního rozvoje. Důležitým cílem regionální podpory je skutečně to, aby se regiony staly přitažlivější pro zahraniční investory.

3.1.6 Údaje, které jsou nicméně neúplné, naznačují, že nepřiměřený objem investic má tendenci směřovat do ekonomicky silnějších regionů jak v rámci jednotlivých zemí, tak v rámci EU jako celku.

3.1.7 To představuje zvláště dilema pro vlády v kohezních zemích i v zemích přistupujících, kde je potenciálně třeba dělat kompromisy mezi nutností přilákat investice do méně rozvinutých regionů a skutečností, že investice přirozeně tíhnou k nejvíce dynamickým regionům.

4. Část 3 – Dopad politiky společenství: konkurenceschopnost, zaměstnanost a soudržnost

4.1 Druhá zpráva o soudržnosti nastínila příspěvek politiky Společenství k soudržnosti. Tato část třetí zprávy předkládá hlavní změny, ke kterým došlo od r.2001 z hlediska cílů stanovených v Lisabonu a Gothenburgu.

4.1.1 Výsledky různých iniciativ zahájených v rámci lisabonské strategie ukazují, jakého pokroku bylo dosaženo zvláště při používání nových technologií (např. školy on-line nebo poskytování státních služeb on-line ve všech přistupujících zemích, z nichž některé v určitých oblastech předstihly i některé současné členské státy).

4.1.2 Přes rozdíly mezi jednotlivými členskými státy zdůrazňuje zpráva pozitivní dopad Evropské strategie zaměstnanosti na trh práce (snížení průměrné míry nezaměstnanosti v EU a zvýšení účasti na pracovním trhu u obyvatelstva v produktivním věku).

4.1.3 Co se týče úlohy další politiky Společenství při posilování hospodářské a sociální soudržnosti, zvláště v oblasti dopravy, telekomunikací, energetiky, zemědělství a rybnářství a ochrany životního prostředí, podtrhuje zpráva vývoj transevropských dopravních, komunikačních a energetických sítí. Díky nim se zvláště od r. 1991 zlepšila vzájemná dostupnost a v příštích letech se očekávají ještě větší zlepšení, zvláště pak v přistupujících zemích.

4.1.4 Vzhledem k tomu, že v souladu s kyótským protokolem je udržitelný rozvoj jednou z priorit energetické politiky, zdůrazňuje zpráva, že rozvíjení nových energetických zdrojů by umožnilo odlehlym regionům diverzifikovat jejich energetické zdroje a zlepšit kvalitu života. Investice do ochrany životního prostředí by rovněž mohly mít vysoce pozitivní dopad na vytváření pracovních míst.

4.1.5 Zpráva rovněž uznává vzájemné doplňování státní pomoci a kohezní politiky a poukazuje na to, že k dosažení cílů stanovených v Lisabonu a Gothenburgu je třeba přísné kontroly státní pomoci. Členské státy byly tedy vyzvány, aby směřovaly pomoc do horizontálních oblastí.

4.2 Zpráva konečně zmiňuje nutnost zaručit bezpečné prostředí, ve kterém je respektován právní řád, jakožto zásadní předpoklad pro udržitelný hospodářský rozvoj.

5. Část 4 - Dopad a přidaná hodnota strukturálních politik

5.1 Tato část zprávy předkládá výsledky politiky soudržnosti pro období 1994–1999 a předběžné výsledky realizace programu během programového období 2000–2006. Zpráva zkoumá různé aspekty politiky soudržnosti, např. příspěvek strukturální politiky k podpoře udržitelného růstu v zaostávajících regionech, dopad této politiky mimo regiony spadající do kategorie Cíl 1, specifickou roli Evropského sociálního fondu při podpoře vzdělávání, zaměstnanosti a školení, úlohu strukturálních politik při podpoře spolupráce a příspěvek předstupní podpory v nových členských státech.

5.2 Rádi bychom zdůraznili zvláště následující výsledky:

5.2.1 Mezi obdobími 1989–1993 a 1994–1999 došlo k výraznému nárůstu veřejných investic v téměř všech zemích, které měly nárok na podporu v rámci Cíle 1.

5.2.2 Strukturální fondy poskytly podporu rozvoji transevropských dopravních sítí, čímž se zvýšila atraktivnost daných regionů a podpořila hospodářská činnost.

5.2.3 Uznává se, že samotné investice do infrastruktury a vybavení nestačí k rozvoji ekonomiky založené na znalostech. Z tohoto důvodu se během posledního desetiletí strukturální politika zaměřovala na zvýšení kapacity výzkumu a vývoje, zvláště v regionech spadajících pod Cíl 1.

5.2.4 Strukturální opatření byla rovněž pozitivním přínosem pro ochranu životního prostředí.

5.2.5 Nedávné empirické studie analyzovaly skutečnou konvergenci mezi regiony a ukázaly, že existuje pozitivní korelace mezi objemem poskytnuté strukturální pomoci a reálným růstem HDP.

5.2.6 Za použití simulace makroekonomického dopadu strukturální politiky v období 1994–1999 se dospělo k odhadu, že v důsledku strukturálních zásahů byl HDP v reálných číslech v r. 1999 o 2,2 % vyšší v Řecku, o 1,4 % vyšší ve Španělsku, o 2,8 % vyšší v Irsku a o 4,7 % vyšší v Portugalsku. Tyto rozdíly odrážejí rozdílný stupeň otevřenosti těchto ekonomik, z nichž nejotevřenější jsou poslední dvě.

5.2.7 Strukturální intervence jsou spojeny s významným nárůstem investic, zvláště v oblasti infrastruktury a lidského kapitálu, kdy odhady pro rok 1999 ukazovaly zvýšení o 24 % v Portugalsku a o 18 % v Řecku.

5.2.8 Zkušenosti ukazují, že v některých případech strukturální fondy podporovaly národní konvergenci (Irsko), zatímco v jiných případech měly spíše tendenci vyvažovat účinky polarizace hospodářských aktivit (Španělsko). Zkušenosti nicméně rovněž ukazují, že rozsah existence kompromisu mezi regionální a národní konvergencí závisí hlavně na prostorovém rozdělení hospodářské činnosti a uspořádání v dané zemi.

5.2.9 Strukturální fondy pomohly podpořit větší hospodářskou integraci. Evropské ekonomiky se více integrovaly odrážejíce rostoucí obchodní a investiční toky mezi těmito ekonomikami. Obchod mezi kohezními zeměmi a zbytkem EU se za poslední desetiletí více než zdvojnásobil. Tato situace rovněž odráží skutečnost, že dalším zemím EU přinesla užitek strukturální pomoc pro chudší regiony. Odhady uvádějí, že pro období 2002–2006 se téměř čtvrtina (24,1 %) takovýchto výdajů vrátila zpět zbytku Evropy ve formě zvýšeného vývozu do kohezních zemí, zvláště vývozu strojů a zařízení. Toto procento je zvláště vysoké v případě Řecka a Portugalska (42,3 % a 35,2 % strukturální pomoci).

5.2.10 Kromě pomoci regionům v kategorii Cíl 1 pomáhají prostředky ze strukturálních fondů rovněž hospodářskému rozvoji v dalších regionech EU, které se potýkají se strukturálními problémy (např. oblasti postižené poklesem průmyslu, venkovské oblasti). Zpráva předkládá výsledky nedávných studií hodnotících hlavní dopady této pomoci během období 1994–1999. Podpora Společenství pomohla restrukturalizovat tradiční průmyslová odvětví, diverzifikovat ekonomickou činnost a vytvořit pracovní místa v oblastech získávajících pomoc během této doby.

5.2.11 Podrobné analýzy ukazují, že výdaje v oblasti výzkumu a vývoje na inovace a přesuny technologií byly zvláště účinné při vytváření nových pracovních míst stejně jako udržení míst současných. Nicméně až na několik výjimek je kapacita k udržení stálého toku inovací v těchto regionech mnohem nižší než v nejrozvinutějších regionech EU. To kontrastuje s rozsahem jejich infrastruktury, zvláště dopravního a telekomunikačního systému a lidského kapitálu. Rovněž bylo vyvinuto velké úsilí k rekonstrukci velkých průmyslových ploch a ke zlepšení životního prostředí, zvláště v městských oblastech.

5.2.12 Co se týče podpory pro zemědělství, rozvoj venkova a rybníkářství, zpráva mezi jinými předkládá výsledky opatření realizovaných v rámci programů cílů 5a a 5b během období 1994-1999.

5.2.13 Kromě podpory regionů v kategorii Cíl 1 směřovala podstatná část zdrojů z Evropského sociálního fondu na pomoc dalším regionům v EU. V období 1994-1999 pomohla podpora z Evropského sociálního fondu pro regiony v kategorii cíl 3 a 4 snížit nezaměstnanost (zvláště dlouhodobou nezaměstnanost), pomohla etnickým menšinám a posílila stejné příležitosti pro ženy a muže.

5.2.14 K politice soudržnosti v mnohém přispělo i několik iniciativ Společenství na podporu spolupráce a vytváření sítí. INTERREG II pomohl podpořit budování sítí mezi zeměmi, výměnu zkušeností mezi regiony a šíření vědomostí. Nicméně z hlediska zmenšení izolace byly výsledky smíšené, t.j. v některých oblastech (např. v Řecku, Německu a Finsku) došlo k podstatnému zlepšení pozemních spojů a přístavních zařízení, zatímco jinde (např. v Portugalsku a Španělsku) byly dopady omezenější.

5.2.15 Zpráva rovněž podtrhuje příspěvek iniciativy Společenství s názvem URBAN zaměřené na rozvoj městských oblastí a zlepšení kvality života.

5.2.16 Zpráva upozorňuje, že rozšíření bude velkou výzvou pro politiku soudržnosti. Uznává, že podpora ze strukturálních fondů bude mít ústřední význam pro nové členské státy z hlediska posílení jejich konkurenceschopnosti a vyrovnání jejich HDP na hlavu se zbytkem EU, ale zdůrazňuje, že tyto země musí provést pečlivou přípravu z hlediska administrativní kapacity a spravování fondů, které dostanou. Předvstupní pomoc je pro příslušné země částečně cvičením v tom, jak efektivně využít finanční podporu předtím, než dostanou mnohem větší finanční prostředky. Po roce 2006 bude nicméně třeba dále posílit administrativní kapacitu a decentralizovat realizaci programů.

6. Stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru

6.1 Výsledky obsažené ve zprávě ukazují, že politika soudržnosti měla velmi viditelný, pozitivní dopad.

6.2 EHSV je nicméně znepokojen skutečností, že opatření k dosažení cílů politiky soudržnosti se setkala s viditelnějším úspěchem při podpoře soudržnosti mezi členskými státy než

mezi regiony. Přes určitý pokrok přetrvávají i nadále regionální rozdíly z hlediska hospodářského a sociálního rozvoje. EHSV rovněž varuje, že rozšíření tyto rozdíly posílí a stane se tak velkou výzvou pro politiku soudržnosti.

6.3 EHSV souhlasí s tím, že rozšíření podstatně zvětší vnitřní trh Společenství a přinese nové příležitosti. Dopad tohoto rozšíření bude nicméně v rámci EU různý. Vzhledem k rostoucí provázanosti obchodu a investic přinese hospodářský rozvoj v nových členských zemích vysoký růst v celé EU (bylo prokázáno, že strukturální fondy pomáhají podporovat větší hospodářskou integraci, neboť se v nich odráží rostoucí pohyb investic a obchodu).

6.4 EHSV rovněž poukazuje na to, že strukturální fondy nejsou přínosem pouze pro hospodářství samotných regionů. Podstatná část pomoci vyčleněná pro regiony zaostávající v rozvoji se vrací do nejrozvinutějších regionů Evropské unie ve formě zvýšeného vývozu. Odhady ukazují, že toto bude platit pro téměř čtvrtinu (24,1 %) strukturální pomoci v rámci Cíle 1 v období 2000-2006. Dlouhodobě, rozvoj ke kterému dochází v těchto regionech, rovněž otevře nové trhy pro regiony a země významně přispívající, což bude mít pozitivní dopad na jejich hospodářství.

6.5 Údaje naznačují, že nepřiměřený objem investic má tendenci směřovat do ekonomicky silnějších regionů jak v rámci jednotlivých zemí, tak v rámci EU jako celku. To představuje dilema pro vlády v kohezních zemích a zvláště v zemích přistupujících.

6.6 Koordinace různých odvětvových politik Společenství, zvláště v oblasti zemědělství, rybníkářství, dopravy, výzkumu a technologií, vzdělávání a odborného školství měla pozitivní dopad na soudržnost.

6.7 Zpráva rovněž uznává význam podpory Společenství pro regiony nespádající do kategorie Cíl 1 z hlediska snižování ekonomických a sociálních rozdílů.

6.8 Toto hospodářské zpomalení mělo obecně negativní důsledky pro zaměstnanost. Míra zaměstnanosti v 15 zemích EU je stále hluboko pod ambiciózním cílem stanoveným na zasedání Evropské rady v Lisabonu. Pod průměrnou mírou se nicméně skrývají velké rozdíly v rámci celé EU.

6.9 Demografické trendy, zvláště stárnutí pracovní síly, budou mít významný dopad na budoucí trh práce v EU a ukazují nutnost zlepšit celoživotní vzdělávání a školení.

6.10 Demografické odhady zdůrazňují význam dosažení vysoké úrovně zaměstnanosti v následujících letech, aby se tak zabránilo zvýšení sociálního napětí. To musí jít ruku v ruce s nepřetržitým zvyšováním produktivity.

6.11 Existuje shoda o potřebě zaměřit evropskou ekonomiku více na aktivity založené na know-how, inovacích a nových informačních a komunikačních technologiích s cílem podpořit její konkurenceschopnost, zvýšit zaměstnanost a zlepšit kvalitu života, zkrátka dosáhnout cílů stanovených v lisabonské strategii.

7. Priority politiky soudržnosti

7.1 EHSV vítá novou architekturu navrženou pro politiku soudržnosti v EU po r. 2006. Ta je uspořádána kolem omezeného počtu prioritních témat (I – Konvergence, II – Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost, III – Evropská územní spolupráce) a bude zaváděna do praxe hlavně prostřednictvím realizace lisabonské a gothenburské strategie na národní a regionální úrovni.

7.2 EHSV se domnívá, že údaje předkládané ve zprávě jasně ukazují nutnost vyvinout ještě větší úsilí k realizaci cílů soudržnosti v rozšířené Unii. Z tohoto důvodu souhlasí s tím, aby se politika konvergence zaměřila hlavně na ty regiony, kde je HDP na hlavu nižší než 75 % průměru Společenství, a vítá zvláštní zacházení s regiony zasaženými „statistickým dopadem“. Tyto regiony nyní získají větší podporu, než by dostaly v rámci plánu „postupného vyřazování“ přijatého v r. 1999.

7.3 EHSV vítá návrh směřovat prostředky z Kohezního fondu k cíli konvergence a domnívá se, že rozmístění těchto prostředků by mělo být i nadále určováno podle národních kritérií (t.j. členské státy s hrubým domácím důchodem nižším než 90 % průměru Společenství) spíše než podle přísnějších regionálních kritérií.

7.4 EHSV souhlasí s navrhovaným přístupem k politice soudržnosti mimo nejméně rozvinuté členské státy a regiony (jmenovitě k podpoře konkurenceschopnosti, ke snížení rozdílů mezi regiony a k podpoře Evropské strategie zaměstnanosti) a je zastáncem toho, aby se tento přístup zaměřil na omezený počet klíčových témat spojených s konkurenceschopností (např. ekonomika založená na znalostech, dostupnost, životní prostředí a služby obecného zájmu).

7.5 EHSV rovněž souhlasí s tím, že v oblasti druhé priority by mělo být poskytnuto zvláštní zacházení těm regionům, které v současnosti splňují kritéria pro podporu v rámci Cíle 1, ale nesplňují kritéria pro podporu konvergence. Takovéto regiony by během přechodného období získávaly vyšší míru podpory („postupné zařazování“).

7.6 Podpora pro přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráci hraje klíčovou úlohu v evropské územní integraci. EHSV proto na základě zkušeností z iniciativy INTERREG podporuje návrh Komise vytvořit nový cíl pro územní spolupráci, pokračovat ve spolupráci v přeshraničních, nadnárodních a meziregionálních záležitostech a umožnit členským státům zahrnout přímořské regiony do přeshraniční spolupráce. Je třeba, aby se regiony mající hranice s novými členskými státy přizpůsobili této nové situaci a z tohoto důvodu by bylo vhodné pro ně vytvořit zvláštní program. Z tohoto důvodu souhlasí EHSV s tím, aby finanční prostředky určené pro cíl „Evropská teritoriální spolupráce“ byly podstatně vyšší než prostředky přidělené INTERREGu v minulosti.

7.7 EHSV vítá záměr Komise navrhnout nový právní instrument ve formě „přeshraničních regionálních úřadů“ s cílem usnadnit spolupráci mezi členskými státy a místními úřady a posílit vztahy s vnějšími hranicemi EU, zvláště s novými sousedy.

7.8 EHSV sdílí názor Komise, že programy by měly obecně být celistvou odpovědí na specifické územní rysy a že by měly brát v potaz nutnost, aby tyto programy bojovaly proti různým druhům sociální diskriminace.

7.9 EHSV vítá význam přikládaný městským otázkám, kdy se do programů zahrnují i městská opatření a zvláštní význam se věnuje problémům, před kterými stojí města, a uznává se úloha měst při podpoře regionálního rozvoje. EHSV souhlasí s Komisí, že spolupráce mezi městy je klíčovou složkou územní spolupráce.

7.10 EHSV přikládá zvláštní význam záruce, že nové nástroje rozmístěné ve venkovských oblastech budou zahrnuty do Společné zemědělské politiky a že se tak udrží současné zaměření se na pomoc méně rozvinutým regionům a zemím spadajícím pod programy konvergence. EHSV rovněž zdůrazňuje, že je nutné, aby prostředky poskytnuté zemědělským oblastem nebyly určeny pouze na zemědělské projekty, ale také na jiné inovace pro rozvoj zemědělského světa.

8. Systém řízení

8.1 EHSV souhlasí s tím, aby počet finančních nástrojů pro politiku soudržnosti byl omezen na tři (Evropský fond pro regionální rozvoj, Evropský sociální fond a Kohezní fond) a aby byly omezeny cíle a s tím spojené finanční nástroje. To by umožnilo jednodušší a efektivnější vytváření programů.

8.2 EHSV podporuje posilování spolupráce mezi členskými státy, místními úřady a hospodářskými a sociálními partnery.

8.3 EHSV souhlasí s tím, že je důležité provádět pravidelné vyhodnocování územního dopadu regionální politiky včetně vyhodnocování dopadů vývoje obchodní výměny tak, jak doporučuje Komise.

8.4 EHSV se rovněž domnívá, že v budoucích zprávách Komise je nutné věnovat větší pozornost rovným příležitostem pro ženy a muže a vyhodnocovat, jak politika soudržnosti pomáhá při dosahování tohoto cíle.

8.5 Co se týče systému řízení, je EHSV příznivcem udržení čtyř zásad (programování, partnerství, koncentrace a doplňkovost) a zjednodušení systému prostřednictvím zvýšené decentralizace. EHSV je však toho názoru, že větší decentralizace nesmí žádným způsobem ovlivnit potřebu Komise pečlivě monitorovat realizaci programů a zajistit tak, aby regionální politika byla v rámci EU ucelená, a zabránit ztrátám, které by mohly podkopat příslušné cíle. Komise tedy musí velmi pečlivě sledovat, zda jsou fondy správně používány, aby zabránila ztrátám, a zda programy čerpající finanční prostředky slouží účelu, k němuž byly zřízeny.

9. Partnerství pro realizaci strukturálních fondů

9.1 EHSV se odvolává na své stanovisko k „Partnerství pro realizaci strukturálních fondů“⁽¹⁾ a zejména na následující body.

9.2 Je třeba se zamyslet nad monitorovacími výbory zřízenými na základě článku 35 nařízení o strukturálních fondech. Ve světle nových a důležitých úkolů, které mají provádět tyto výbory nebo ty, co je nahradí, je třeba přezkoumat mechanismy pro zapojování sociálních partnerů.

9.3 Nejprve je třeba, aby zapojení sociálně-ekonomických partnerů do práce monitorovacích výborů bylo povinné a aby se posílila jejich úloha tím, že dostanou právo volit, čímž se vyjasní jejich postoje k otázkám diskutovaným v těchto výborech.

9.4 Komise by měla zadat novou studii různých druhů účastnických modelů, které se používají na národní a regionální úrovni. Pak by bylo možno vyhodnocovat a rozšiřovat postupy, které jsou méně známé, ale které by mohly být důležité pro budoucnost.

⁽¹⁾ Bod 9 byl převzat ze stanoviska EHSV týkajícího se Partnerství pro realizaci strukturálních fondů (ECO/106) Úř. věst. C 10, 14.1.2004, s. 21.

9.5 Výbor považuje za nezbytné zaručit, aby strana hodnotící určitý program byla nezávislá na státním úřadu, který je zodpovědný za jeho realizaci. I v tomto případě mohou institucionální a sociálně-ekonomičtí partneři hrát větší roli, díky znalostem získaným na základě praktických výsledků různých opatření.

9.6 Výbor se domnívá, že výběr partnerů je velmi důležitý a že je třeba jasně stanovit jejich úlohu a odpovědnost.

9.7 Vzniká otázka týkající se kompatibility partnerů, kteří se účastní různých stádií realizace programů, a současně jsou pořadateli projektů. V takovýchto případech je třeba zavést pravidla pro výběr partnerů, aby se zaručilo, že se partnerství nebudou účastnit orgány, které jsou závislé na státu a jejichž schopnost jednat nezávisle by mohla být funkčně nebo strukturálně omezena.

9.8 Kromě orgánů, kteří tradičně patří mezi sociálně-ekonomické partnery (odbory, průmyslové a zemědělské organizace, svazy živnostníků a řemeslníků, družstva, neziskové organizace atd.), by měly větší úlohu ve strukturální politice Společenství získat autonomní orgány jako obchodní komory, univerzity atd.

9.9 Mohou vyvstat problémy vzhledem k členství partnerství a možné neúčinnosti postupů, a to díky akumulaci funkcí, což je neslučitelné s transparentností a nezávislým rozhodováním (např. účast stejných lidí na programování, monitorování a vyhodnocování, kdy v mnoha případech jsou tito lidé rovněž příjemci daných programů).

9.10 Často se objevuje potenciální neslučitelnost nebo konflikt zájmů v případě, že rozhodující činitel je rovněž příjemcem strukturálních fondů.

9.11 Výbor se domnívá, že sociálně-ekonomičtí partneři by měli mít přístup k financování a školení, aby tak mohli plně vykonávat svoji úlohu. To se v současnosti děje pouze zřídka.

9.12 V některých případech nejsou partneři schopni vykonávat dobře svoji roli, neboť jim chybí zkušení odborníci, kteří by hráli aktivní úlohu na fórech souvisejících s fondy, kde by mohli a měli hrát určitou roli.

9.13 Výbor se domnívá, že členské státy musí vyvinout veškeré úsilí k omezení byrokratických průtahů všude, kde je to možné. Příliš složité administrativní procedury často ohrožují celý princip partnerství, neboť vytvářejí překážky a zavádějí postupy, které se často ukazují jako kontraproduktivní.

9.14 Výbor se domnívá, že by bylo velmi užitečné stanovit prostřednictvím nařízení Společenství práh pro minimální účast a současně nechat členské státy, aby si samy stanovily pomocí zákonů nebo ustanovení podrobnou výši účasti. Přijímaná pravidla by měla umožnit větší informovanost a intenzivnější, stabilnější a trvalejší způsoby zapojení hospodářských a sociálních partnerů.

9.15 Úloha hospodářského a sociálního partnerství, obsah návrhů a postupy při účasti se nutně liší při fázích přípravy, financování, monitorování nebo hodnocení strukturálních opatření Společenství. Je proto nutné si vyjasnit, co se od partnerů očekává, co musí partneři udělat, aby zajistili, že programy budou maximálně úspěšné, na jaké úrovni partnerství probíhá a jaké jsou politické a technické orgány, s nimiž by partneři měli být v kontaktu.

9.16 Partnerství je velmi důležité ve dvou fázích strukturálních opatření:

— „politická“ fáze programování fondů a obecných rozhodnutí, jak na úrovni Společenství, tak na úrovni členských států;

— fáze monitorování a hodnocení opatření.

10. Příspěvky EHSV k současné diskusi a k přípravám na „Nové partnerství pro soudržnost – konvergence, konkurenceschopnost, spolupráce“

10.1 Priority politiky soudržnosti

10.1.1 EHSV vítá záměr Komise vytvořit v rámci cíle konvergence specifický kompenzační mechanismus, který by vyvažoval veškeré nevýhody nejvzdálenějších regionů i regionů s permanentními strukturálními znevýhodněními.

10.1.2 Jakožto součást podpůrné strategie pro různé regiony doporučuje EHSV provést analýzu, do jaké míry odrážejí dostupné kvantitativní údaje věrně hospodářský a sociální pokrok a zda byly nějak ovlivněny statistickým dopadem vnějších faktorů, které často nemají žádnou souvislost s hospodářskými a sociálními podmínkami v těchto regionech. Příkladem je umístění sídel systémů v zahraničí, což zkrusluje používané ukazatele.

10.2 Komplementární charakter různých odvětvových politik Společenství

10.2.1 EHSV poukazuje na komplementární charakter různých odvětvových politik Společenství z hlediska naplňo-

vání cíle soudržnosti, zvláště v oblastech jako výzkum a vývoj, informační společnost a doprava. Výbor podporuje názor, že důslednost mezi politikou soudržnosti a konkurence je klíčovou otázkou různých politik Společenství.

10.2.2 Vzhledem k tomu, že více než 50 % výdajů na výzkum a vývoj je soustředěno ve velmi malém počtu regionů EU, zdůrazňuje EHSV, že komplementární přístup mezi odvětvovými politikami je nutný k vyvážení této nepřiměřené koncentrace a poskytnutí více pobídek pro přenos technologií mezi regiony.

10.3 Rozpočet

10.3.1 Ve světle velkých očekávání, která členské země mají vzhledem k rozšíření EU a k cílům lisabonské strategie, je představa, že finanční zdroje mohou zůstat na stejné úrovni, nereálná. V mnoha stanoviscích EHSV vydaných během posledních let se žádalo, aby byl rozpočtový strop Společenství zvýšen. Vzhledem k tomu, že Komise ve svých finančních výhledech pro období 2007-2013 navrhla strop ve výši 1,24 %, se EHSV domnívá, že 0,41 % vyhrazených pro politiku soudržnosti (0,46 % před přesuny jdoucími na rozvoj venkova a rybářství) je výsledkem stanovení maximálního stropu pro všechny zdroje ve výši, kterou EHSV považuje za příliš nízkou, aby bylo možné dosáhnout navrhované ambiciózní cíle.

10.3.1.1 Na pozadí těchto skutečností a vzhledem k tomu, že po rozšíření bude třeba více finančních zdrojů, aby bylo možno řešit zvýšení regionálních rozdílů, ponesou náklady na rozšíření v podstatě regiony, které mají v současné době prospěch z politiky soudržnosti, a to díky poklesu podpory, kterou dostávají od Společenství.

10.3.1.2 EHSV se domnívá, že tato situace není udržitelná jak z politického, tak z ekonomického hlediska, neboť je zcela proti všem principům spravedlnosti při rozdělování nákladů rozšíření.

10.3.1.3 Z tohoto důvodu EHSV nechápe, jak bude možné splnit jednomyslně schválené politické cíle rozšíření EU a současně zachovat nebo dokonce snížit finanční příspěvek, který bude od členských států požadován. EHSV je proti takovému omezenému pohledu evropské integrace, který lze vysvětlit pouze hospodářskými potížemi a skutečností, že někteří z nejdůležitějších činitelů v tomto procesu postrádají dlouhodobou vizi.

11. Další doporučení

11.1 EHSV se domnívá, že je naprosto nezbytné definovat co neobjektivněji a nejpřísněji ekonomická, sociální a územní kritéria používaná pro rozdělování zdrojů vymezených pro oblast „Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost“ v členských zemích a vzít v úvahu zvláště sociální ukazatele, nikoli jen ekonomické.

11.2 Co se týče rozmístění finančních prostředků, domnívá se EHSV, že je třeba najít nové způsoby zapojení úřadů a ekonomických a sociálních partnerů kromě pouhé účasti při plánování, řízení, monitorování a vyhodnocování.

11.3 V tomto ohledu je třeba dále upevnit mechanismy spojené s globálními granty tím, že se od členských států bude požadovat, aby přijaly tento typ modelu, alespoň v určitých omezených oblastech podpůrného rámce Společenství. Potenciální výhody tohoto kroku by spočívaly v omezení byrokracie, urychlení postupů a snížení tlaku na rozpočty členských států; to je zvláště významné ve světle současných tlaků na veřejné finance všeobecně.

11.4 Navíc je třeba podporovat partnerství státního a soukromého sektoru jakožto způsob jak překonat tato omezení veřejných financí a zaručit jejich dlouhodobé financování.

11.5 EHSV se domnívá, že by se měla zpřísnit pravidla, kterými se řídí zneužití při přemístění podniku, a že by měly být zavedeny exemplární pokuty a požadováno vrácení pobídek, pokud se prokáže, že důvodem pro přemístění podniku nejsou problémy ve výrobě, ale pouze snaha získat ještě více grantů.

11.6 EHSV se rovněž domnívá, že by bylo dobré více podpořit malé a střední podniky, aby se tak uznala jejich důležitá sociální a ekonomická role, zvláště v oblasti tvorby pracovních míst a bohatství, a jejich příspěvek k rozvoji regionu, kde sídlí.

11.7 Konečně snaha provádět politiku podporující hospodářskou, sociální a územní soudržnost v rozšířené Evropě je bezpochyby jednou z největších výzev, před kterou kdy EU stála. Vzhledem k tomu, že politika soudržnosti je klíčovým pilířem integrace osob a regionů v Evropské unii, vyzývá EHSV členské státy, aby tuto reformu úspěšně prováděly, zvláště ve světle nedávných selhání při dosažení větší evropské integrace, a probudily opět u veřejnosti víru v evropskou integraci.

11.8 EHSV se domnívá, že pro členské státy je nutné pokračovat a dokonce zesílit své úsilí v oblasti politiky soudržnosti bez ohledu na to, jaká bude politika EU v této oblasti.

11.9 Struktura a priority politiky soudržnosti EU se změnily v reakci na rozšíření a omezené zdroje, nikoli z toho důvodu, že by již neexistovaly regionální a sociální rozdíly. Některé členské státy a regiony, které až dosud byly hlavními příjemci politiky soudržnosti EU, přestanou mít postupně nárok na podporu poskytovanou na základě mnoha dostupných nástrojů. To samozřejmě neznamená, že již dosáhly požadované úrovně rozvoje a soudržnosti, je tedy nutné, aby jim byla věnována dostatečná pozornost v rámci národních rozpočtových politik.

Brusel, 30. června 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k otázce „Sdělení Evropské komise určené Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému ekonomickému a sociálnímu výboru: Zdanění dividend v případě fyzických osob“

COM(2003) 810 final

(2004/C 302/15)

Dne 19. prosince 2003 se Evropská komise v souladu s článkem 262 smlouvy zakládající Evropské společenství rozhodla požádat Evropský ekonomický a sociální výbor o stanovisko k otázce „Sdělení Evropské komise určené Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému ekonomickému a sociálnímu výboru: Zdanění dividend v případě fyzických osob v rámci vnitřního trhu“

Specializovaný odbor „Hospodářská a monetární unie, hospodářská a sociální soudržnost“, který byl pověřen přípravou podkladů pro výbor v této věci, vydal své stanovisko dne 8. června 2004 (zapisovatel: RETUREAU).

Při svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (zasedání ze dne 30. června 2004), přijal Evropský ekonomický a sociální výbor následující stanovisko počtem 151 hlasů pro, přičemž 1 hlas byl proti a 12 členů se zdrželo hlasování.

1. Úvod

1.1 Sdělení, které je předmětem tohoto stanoviska, se týká především zdanění dividend vyplácených fyzickým osobám na základě jejich portfoliových investic.

1.2 Navazuje na sdělení týkající zdanění podniků, ⁽¹⁾ které již doporučovalo definovat základní směřování ve věci uplatňování nejvýznamnějších rozsudků Evropského soudního dvora v této oblasti, přičemž v případě dividend vyplácených fyzickým osobám se odvolává na rozsudek Verkooyen ⁽²⁾. Asimilace dividend vstupujících do a vystupujících z oběhu kapitálu pochází z právní doktríny právní konstrukce; dividendy nejsou výslovně zmíněny ve Smlouvě ani ve směrnici.

1.3 Rozdíly mezi daňovými systémy jednotlivých členských států ve věci „dvojitého zdanění zisku podniků, rozdělovaného mezi akcionáře ve formě dividend ⁽³⁾“ představují významný zdroj diskriminace, a zároveň překážku pro volný pohyb kapitálu v rámci jednotného trhu.

1.4 Navrhované základní směřování se týká dopadu komunitárního práva na způsoby zdanění dividend členskými státy a ve světle judikatury zmíněného soudního dvora usiluje o odstranění restrikcí uvalených na fyzické osoby v podobě zdanění zisku z portfolií akcií. Navíc, cílem návrhu je rovněž snížit příliš vysoké přímé daňové sazby v zemích původu dividend.

1.5 Jeho cílem je „pomoci těmto (členským státům) při zajišťování slučitelnosti jejich daňových systémů se závazky v rámci vnitřního trhu, a to v souladu s principy Smlouvy ve věci volného pohybu kapitálu“.

1.6 Pokud by členské státy nepřistoupily na navrhovanou metodu, jejímž cílem je odstranit překážky pro volný pohyb kapitálu v oblasti portfoliových investic do akcií, mohla by se Komise z titulu ochránce smluv uchýlit k článku 226 Smlouvy o ES.

1.7 Je vhodné připomenout, že Evropský soudní dvůr může vyčlenit ze znění prejudiciálních otázek formulovaných soudcem z členského státu s ohledem na jím uvedená fakta prvky podléhající výkladu komunitárního práva, a umožnit tak soudci vyřešit právní problém, na který narazil ⁽⁴⁾.

2. Zdanění dividend v rámci vnitřního trhu

2.1 Zdanění hospodářského výsledku firem zahrnuje daň ze zisku, jejíž sazba se u různých členských států pohybuje v rozmezí 12,5 až 40 % (v průměru okolo 30 %). Zdanění dividend rozdělených ze zisku po odečtení daně placené společnostmi může být provedeno buď hned na počátku a odečteno z rozdělené dividendy, nebo na něj může být uvalena daň z příjmu fyzických osob v mezní sazbě nebo se zvláštní sazbou.

2.2 Zdanění výsledku společností a zdanění dividend představuje podle Komise „dvojitý hospodářský zdanění“, přičemž zároveň hrozí fyzickým osobám dvojitý mezinárodní zdanění (tj. zdanění dvěma různými státy v případě dividend vyplácených v zahraničí).

⁽¹⁾ „Pro vnitřní trh bez fiskálních překážek“ COM(2001)582 final.

⁽²⁾ Případ C-35/98 Verkooyen Sb. 2000 I-4071.

⁽³⁾ Výnos Ruding z března 1992 str. 207-208.

⁽⁴⁾ Rozsudek z 28. ledna 1992, Bachmann, CR09204/90, Sb. str. I-249.

2.2.1 Vzorová smlouva OECD, doporučená pro zamezení mezinárodnímu dvojímu zdanění, neřeší problém dvojího hospodářského zdanění.

2.2.2 Podle vzorové smlouvy OECD musí být daň z dividend vybraná na počátku v původním státě odečtena z daně uplatňované v zemi daňové příslušnosti akcionáře ve formě běžného limitovaného odpočtu daně, která by se na dividendy v zemi daňové příslušnosti případně vztahovala.

2.2.3 Vzorová smlouva OECD se podle mínění komise vztahuje na všechny systémy zdanění dividend, ať již ve formě čisté nebo smíšené (klasický systém, systém zvláštní daně z příjmu, odpočet, osvobození od daně).

3. Rozsudek Verkooyen a další související rozsudky

3.1 V případě Verkooyen se soudní dvůr zabýval odmítnutím osvobodit tohoto občana od daně z příjmu z akciových dividend, vyplácených firmou se sídlem v jiném členském státě než Nizozemské království.

3.2 Toto osvobození se vztahovalo na příjmy z akcií nebo společenských podílů, které byly na počátku zdaněny nizozemskou daní z dividend přímo v Holandsku, a proto z něj byly vyloučeny příjmy z akcií vyplácené v jiných zemích.

3.2.1 Osvobození od daně bylo chápáno předně jako opatření pro zlepšení úrovně vlastního jmění podniků a zvýšení zájmu fyzických osob o nizozemské akcie. Za druhé, a to zejména v případě drobných investorů, bylo cílem osvobození vykompenzovat do určité míry dvojí hospodářské zdanění, a to prominutím částky tisíce guldenů.

3.2.1.1 V případě příjmů pana Verkooyena odmítl daňový inspektor osvobození od daně z dividend uplatnit s tím, že Verkooyen na něj nemá právo, protože jím pobírané dividendy.. „nepodléhají nizozemské dani z dividend“.

3.2.2 Když se příslušný národní soud obrátil s případem na Evropský soudní dvůr v rámci prejudiciální otázky, došel Evropský soudní dvůr k názoru, že pobírání zahraničních dividend je nedílně spojeno s pohybem kapitálu, a rozdílné a méně výhodné daňové nakládání se zahraničními dividendami oproti domácím dividendám tudíž představuje nepovolenou restriktci volného pohybu kapitálu.

3.2.2.1 Soud dále stanovil, že právní předpis takového typu... „v důsledku odrazuje státní příslušníky Nizozemí od toho, aby svůj kapitál investovali do firem sídlících v jiném členském státě“.

3.2.2.2 „Takové ustanovení má navíc restriktivní dopad na společnosti se sídlem v jiných členských státech, neboť pro ně představuje překážku při získávání kapitálu v Nizozemí.“

3.3 V případě Schmid⁽¹⁾ generální advokát zaznamenal situaci, kdy na dividendy pocházející ze zahraničních akcií, u nichž se v Rakousku na počátku nevybrala daň z kapitálových příjmů s osvobozujícím účinkem, byla zcela uvalena daň z příjmu, a na druhé straně nemohly požívat výhody daňové sazby snížené na polovinu. Generální advokát rozhodl, že jde o porušování svobody pohybu kapitálu.

4. Obecný komentář výboru

4.1 V daňových záležitostech si členské státy ponechaly rozhodovací pravomoc. V současnosti platné články 56 a 58 Smlouvy o Evropském společenství ovšem stanoví pro tuto národní svrchovanost určité limity, totiž že v rámci ní nesmí dojít k porušování základních svobod a obcházení komunitárního práva: čl. 56 zakazuje klást překážky volnému pohybu kapitálu, zatímco čl. 58 říká, že jestliže národní fiskální předpisy mohou „činit rozdíl mezi poplatníky, kteří nejsou ve stejné situaci co do místa pobytu nebo místa, kde investují svůj kapitál,“ a jestliže státy mohou přijímat „veškerá opatření nezbytná pro předcházení porušování jejich zákonů a předpisů, a to zejména v oblasti daňové či v oblasti přiměřené kontroly finančních institucí... nebo... činit opatření s cílem zajistit veřejný pořádek či veřejnou bezpečnost“, je zároveň nutné, aby opatření učiněná za těmito účely nemohla „být prostředkem k svévolné diskriminaci ani skrytou překážkou pro volný pohyb kapitálu a plateb“.

4.2 Judikatura soudního dvora v zásadě žádá rovné zacházení s daňovými poplatníky a odsuzuje dvojí zdanění, ke kterému dochází ve více státech

4.3 V souvislosti s rozšířením unie a ještě výraznějšími rozdíly mezi sazbami daně placené společnostmi a daně z příjmu fyzických osob v případě dividend se výbor domnívá, že je nutné urychleně apelovat na všechny členské státy, které tak dosud neučinily, aby uzavřely mezinárodní dohody proti dvojímu zdanění, a to minimálně na základě vzorové smlouvy doporučené OECD, a aby tak na národní úrovni naplnily požadavek rovného přístupu k dividendám vypláceným portfoliovým investorům, a to bez ohledu na to, z které země Společenství pocházejí.

⁽¹⁾ Případ C-516/99, 30. května 2002.

4.4 Výbor upozorňuje, že Smlouva dále požaduje volný pohyb kapitálu ve směru ze třetích zemí a do třetích zemí, a že existuje i několik mezinárodních bilaterálních smluv mezi členskými zeměmi unie a nečlenskými státy.

4.5 Úplné a ideální neutrality na základě kombinace všech podmínek stanovených v uvedeném sdělení a v rámci hranic prostoru Společenství nelze dosáhnout jinak než stanovením jednotné unijní sazby pro daně placené společnostmi v systému osvobození od daně, a to pouze tehdy, budou-li podmínky uplatňování daně z příjmu fyzických osob stejné ve všech příslušných zemích a budou-li se příjmy z akcií považovat za jediné příjmy poplatníka investujícího v rámci portfolia. I sama komise ostatně uznává, že úplné fiskální neutrality nelze dosáhnout jinak než plnou harmonizací daňových systémů členských zemí.

4.6 Fiskální svrchovanost národních parlamentů a členských států při určování zdanění, fyzických a právnických osob a státního rozpočtu je historicky jedním ze základních kamenů evropských demokracií. Rovnost občanů ve vztahu k veřejným výdajům představuje základní ústavní princip. Členské státy mají v této fázi evropské integrace stále ještě vážné důvody proto, aby si přály zachovat v daňových záležitostech národní pravomoci, jak to garantují zakládající smlouvy Společenství. Tato situace se samozřejmě může do budoucna změnit. Výbor si nicméně přeje, aby volnost, kterou členské státy v této věci disponují, nevedla k daňovému dumpingu.

4.7 Výbor se domnívá, že hlavní směřování – omezí-li se skutečně pouze na otázky, k nimž se vyjádřil soudní dvůr – přispějí ke splnění této podmínky v rámci kompetencí komise i členských států. Pokud by došlo k jejich přijetí, musel by se Evropský parlament a ostatní evropské orgány touto procedurou plně řídit.

4.8 Na závěr si výbor klade otázku, zda hrozba projednání věci soudním dvorem skutečně povede k nezbytnému hledání řešení, nicméně, Výbor je toho názoru, že dotyčné členské státy musí rychle přijmout opatření, aby se zabránilo diskriminacím, pokud jde o vstupující a vystupující dividendy. Na druhé straně by to mohlo vést k tomu, že soudní dvůr bude tlačen k tomu, aby suploval roli evropského zákonodárce v daňových záležitostech tím, že by přebíral členským státům jejich kompetence, což by vedlo k riziku zmatení pravomocí.

5. Komentář ke konkrétním bodům

5.1 Výbor poukazuje na to, že poměrně jednoduchý vzorový rozbor komise pokrývá pouze jednu možnost akciové

investice, a to individuální portfolio složené z akcií společností sídlících ve dvou nebo více členských státech. Portfolio se může skládat se společností se sídlem v řadě různých členských států a mimo EU.

5.2 Výbor dále poukazuje na to, že příjmy z převoditelných cenných papírů mohou rovněž pocházet ze společností kolektivního investování nebo penzijních fondů ve formách, které neumožňují rozpoznat země původu jednotlivých složek dividend a rozdělených výnosů. Na výnosy z tohoto typ investic a na rozdělené příjmy se navíc někdy vztahují jiné fiskální předpisy než na přímé vyplácení dividend fyzické osobě disponující vlastním portfoliem akcií. Těmito otázkami se komise nezabývá.

5.3 Výbor dále konstatuje, že sdělení komise se rovněž nezabývá otázkou zdanění výnosů z prodeje cenných papírů na burze. Fyzické osobě nejde při investicích do portfolia akcií pouze o vyplácení dividend. Ještě významnějším důvodem k investici bývá mnohdy zhodnocení cenného papíru na burze s cílem dosažení zisku, které se pak plně odráží na správě portfolia a výsledných příjmech. Na tento problém je nepochybně nutné se rovněž zaměřit.

5.4 Pokud jde o debatu o dvojím hospodářském zdanění, výbor má zato, že není nezákonné rozlišovat mezi fyzickými a právnickými osobami, bez ohledu na způsoby a sazby zdanění, které se ve vztahu k nim uplatňuje. Část rozdělovaná mezi akcionáře představuje pro tyto osoby pohotový příjem, ovšem celý hospodářský výsledek se nutně rozdělovat nemusí. Část z něho slouží k samofinancování společnosti, jehož prostřednictvím se zhodnocují cenné papíry a majetek akcionářů; tato část hospodářského výsledku podléhá v hypotézách uvažovaných komisí pouze dani placené společnostmi, a nikoli dani z příjmu fyzických osob. Bylo by tudíž vhodné zjistit také to, zda jsou tyto výnosy při svém dosažení zdaněny či nikoli, a případně za jakých podmínek. Sdělení komise se touto z hlediska výboru tak důležitou otázkou nezabývá.

6. Závěry

6.1 Výbor se domnívá, že úprava dvojího zdanění a počátečního zdanění případných příjmů z domácích a zahraničních dividend s cílem předcházet diskriminaci představuje důležité cíle, aniž by se musel zpochybňovat základní princip rovnosti fyzických osob ve vztahu k veřejným výdajům na národní úrovni. Členské státy by kromě toho mohly uvažovat o spolupráci mezi zeměmi s obdobnými daňovými režimy s cílem prozkoumat ty nejlepší dostupné fiskální praktiky.

6.2 Otázky vznesené výborem ke konkrétním bodům by se mohly projednávat v pozdějších etapách s ohledem na větší fiskální harmonizaci v oblasti daně placené společnostmi při zdanění příjmů a výnosů z převoditelných cenných papírů za účelem lepšího fungování vnitřního trhu.

6.3 Na závěr se výbor domnívá, že sdělení komise otevírá cestu k řešení problémů, které se v řadě případů projednávají u Evropského soudního dvora, čemuž by bylo vhodné do budoucna zamezit, aby nedocházelo k tomu že soud bude zbytečně zatěžován otázkami v této oblasti..

Brusel, 30. června 2004.

Prezident
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Roger BRIESCH

DODATEK

ke stanovisku Evropského hospodářského a sociálního výboru

Následující pozměňovací návrhy, třebaže byly zamítnuty, byly podpořeny alespoň čtvrtinou platných hlasů:

Odstavec 4.6

Odstranit poslední větu v tomto odstavci.

Výsledek hlasování

Pro: 58
Proti: 84
Zdrželi se: 9

Odstavec 4.8

Odstranit tento odstavec.

Výsledek hlasování

Pro: 53
Proti: 85
Zdrželi se hlasování: 16

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů a sociálním partnerům na úrovni Společenství o přezkumu směrnice 93/104/ES o některých aspektech úpravy pracovní doby

COM(2003) 843 final

(2004/C 302/16)

Dne 5. ledna 2004 se Komise rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor na základě článku 262 Smlouvy o založení Evropského společenství ve věci sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů a sociálním partnerům na úrovni Společenství o přezkumu směrnice 93/104/ES o některých aspektech úpravy pracovní doby.

Sekce pro zaměstnanost, sociální věci a občanství, která odpovídala za přípravu práce Výboru na tomto tématu, přijala své stanovisko dne 14. června 2004. Zpravodajem byl p. Hahr.

Na svém 410. plenárním zasedání 30. června a 1. července 2004. (zasedání dne 30. června.2004) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor toto stanovisko počtem 154 hlasů. pro, 71 proti a 13 členové se zdrželi hlasování toto stanovisko.

1. Podstata dokumentu Komise

1.1 Předmětem sdělení je směrnice 93/104/ES ze dne 23. listopadu 1993 naposledy pozměněná směrnicí 2000/34/ES, kterou se stanoví minimální požadavky na úpravu pracovní doby s cílem zajistit lepší úroveň bezpečnosti a ochrany zdraví pracovníků.

1.2 Cíl sdělení je trojí:

1.2.1 Za prvé se sdělení zaměřuje na vyhodnocení použití dvou ustanovení směrnice, která podléhají přezkumu před vypršením sedmiletého období, počítáno od konečného termínu pro provedení členskými státy, tj. před 23. listopadem 2003, a to odchylky od referenčních období pro použití článku 6 ohledně maximální délky pracovního týdne v čl. 17 odst. 4 a možnosti stanovené pro členské státy v čl. 18 odst. 1 písm. b) bodu i) neuplatňovat článek 6 za předpokladu, že jsou přijata opatření, aby bylo zajištěno, že jednotliví pracovníci dali souhlas k práci přesahující 48 hodin týdně (obecně nazývané jako odchylky).

1.2.2 Za druhé se sdělení zaměřuje na analýzu dopadu judikatury soudu týkající se definice pracovní doby a vymezení doby pracovní pohotovosti a rovněž nového vývoje zaměřeného na slučitelnost pracovního a rodinného života.

1.2.3 Konečně, cílem sdělení je konzultovat Evropský parlament a Radu, ale také Evropský hospodářský a sociální výbor, Výbor regionů a sociální partnery, co se týče možného přezkumu znění.

1.2.4 Je třeba poznamenat, že dne 11. února 2004 přijal Evropský parlament zprávu, která požadovala, aby byla ustanovení o odchylkách úplně vyřazena. Komise vydala druhý dokument ke konzultaci dne 19.5. Jeho cílem je přimět sociální partnery k negociaci, či případně alespoň k udání všeobecných směrů, kterými by se měla veškerá legislativa, navrhovaná posléze komisí, udávat.

2. Obecné poznámky

2.1 EHSV považuje způsob konzultací, který Komise použila, za neadekvátní vzhledem k tomu, že tato záležitost podléhá na národní úrovni kolektivnímu vyjednávání. Komise by měla před zahájením konzultačního postupu s evropskými institucemi, EHSV a Výborem regionů nejdříve konzultovat sociální partnery.

2.2 Komise nenavrhuje žádné konkrétní změny směrnice. Konzultace se týkají odezvy na pět hlavních problémů za účelem budoucího přezkumu směrnice:

- Délka referenčních období – v současné době čtyři měsíce, přičemž některá ustanovení povolují šest měsíců nebo rok.
- Definice pracovní doby po nedávných rozhodnutích Evropského soudního dvora o době pracovní pohotovosti.
- Podmínky pro použití odchylek.
- Opatření ke zlepšení rovnováhy mezi pracovním a rodinným životem.
- Jak dosáhnout co nejlepší rovnováhy mezi těmito opatřeními

2.2.1 Aby bylo možno poskytnout na těchto pět otázek Komise podrobné odpovědi, musejí respondenti znát důkladně nejen směrnici 93/104/ES o pracovní době, ale také způsob, jakým byla tato směrnice provedena v právních předpisech členských států a jaký dopad měla ve srovnání s předchozími vnitrostátními předpisy o pracovní době, a způsob vyjednávání kolektivních smluv v jednotlivých státech. Výbor zaznamenal, že zpráva⁽¹⁾ zveřejněná Komisí i obsah současného sdělení poskytují pouze omezenou analýzu tohoto dopadu. Proto musejí být poznámky Výboru nutně rozsáhlejší.

2.2.2 Aby byla zajištěna lepší ochrana zdraví a bezpečnosti pracovníků v souladu se sociálními ustanoveními Smlouvy o založení Evropského společenství (článek 136 et seq.) a směrnice 89/391/EHS, stanoví směrnice 93/104/ES o pracovní době zejména:

- maximální délku týdenní pracovní doby, a to průměrně 48 hodin včetně přesčasů;
- minimální nepřetržitý 11hodinový denní odpočinek;
- přestávku na odpočinek, je-li pracovní den delší než šest hodin;
- minimální dobu odpočinku v délce jednoho dne týdně;
- čtyři týdny placené dovolené ročně;
- průměrnou délku práce v noci nepřesahující osm hodin za 24 hodin.

2.2.3 Stanoví rovněž podmínky, za nichž se mohou členské státy prostřednictvím právních předpisů a národní sociální partneri prostřednictvím kolektivních dohod odchýlit od pravidel uvedených ve směrnici. Odchylky lze povolit pouze tehdy, jsou-li dodrženy základní zásady zdraví a bezpečnosti pracovníků.

2.2.4 Bohužel nebylo provedeno žádné komplexní posouzení, zda provedení směrnice v členských státech přineslo zamýšlené zlepšení životních a pracovních podmínek pracovníků v EU, ale Výbor předpokládá, že tomu tak je, v každém případě, že to čas ukáže. Proto je třeba pečlivě zvážit a řádně zdůvodnit případné změny obsahu směrnice, zejména z hlediska sociálních partnerů.

2.2.5 Současně je třeba mít na paměti, že tato směrnice je založena na diskusích a připomínkách, které pocházejí z období před více než čtrnácti lety. Výklady Evropského soudního dvora týkající se „pracovní doby“ a „náhradní doby odpočinku“ vyvolaly v mnoha členských státech vážné problémy. V důsledku toho Výbor se zájmem pozoruje, zdůrazňuje přitom omezení,

⁽¹⁾ Zpráva Komise – stav provedení směrnice Rady 93/104/ES ze dne 23. listopadu 1993 o některých aspektech úpravy pracovní doby (směrnice o pracovní době), COM(2000) 787 final.

na která již bylo poukázáno, konzultační postup, který zahájila Komise, který umožňuje shromáždit užitečná stanoviska z různých stran, co se týče toho, jak směrnice a následné právní předpisy fungovaly v členských státech, a tudíž překlenout výše zdůrazněný nedostatek informací. Podle ustanovení Smlouvy o ES musejí samozřejmě zejména sociální partneři hrát velmi významnou roli.

2.2.6 Pracovní doba a prodloužení pracovní doby jsou rozhodující pro vztahy mezi organizacemi zaměstnavatelů a odborovými svazy a rovněž pro každodenní vztahy mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. Způsob, jakým je zakotvena organizace pracovní doby v kolektivních smlouvách, je vitální pro sociální partnery, kteří mají v těchto záležitostech bohaté znalosti a zkušenosti.

2.2.7 Vnitrostátní právní předpisy o pracovní době jsou obecně založeny na tom, že zaměstnavatelé a zaměstnanci přebírají společnou odpovědnost za zajištění toho, aby byla pracovní doba organizována uspokojivě. Je na sociálních partnerech na různých úrovních v členských státech, aby vyřešili případné problémy ohledně pracovní doby, které se objeví na pracovišti, a to na základě svých rozhodnutí o předpisech o pracovní době a jako součást kolektivních dohod.

2.2.8 Čistě právní analýza pravidel směrnice o pracovní době týkajících se doby denního odpočinku, přestávek, doby odpočinku v týdnu a týdenní pracovní doby ukazuje, že ve srovnání s povolenými ustanoveními o odchylkách podle článku 17 a bez ohledu na dopad rozhodnutí Soudního dvora o době pracovní pohotovosti by se mělo mít za to, že směrnice poskytuje při vyjednávání určitý stupeň flexibility. Je však třeba poznamenat, že směrnice o pracovní době je relativně složitou oblastí práva Společenství. Výbor proto navrhuje, aby se Komise společně s návrhem na přezkum směrnice zabývala také podmínkami, za kterých by ji bylo možno zjednodušit. Zjednodušení však není možno povolit, pokud jde o základní požadavky na zdraví a bezpečnost pracovníků.

3. Specifické poznámky

3.1 Referenční období

3.1.1 Otázky související s roční pracovní dobou již byly v Evropě projednány, když byla směrnice zavedena. „Roční pracovní dobu“ lze nejlépe definovat jako systém, ve kterém referenční období pro průměrný pracovní týden zahrnuje jeden rok nebo 365 dnů.

3.1.2 Článek 6 směrnice o pracovní době obsahuje pravidlo o průměrné délce týdenní pracovní doby čítající 48 hodin. Tuto lze rozvrhnout na čtyři měsíce, nebo podle ustanovení článku 17 na šest nebo dvanáct měsíců⁽¹⁾. Směrnice takto poskytuje určitou svobodu rozvrhnout pracovní dobu v rámci referenčního období. Úprava pracovní doby musí být samozřejmě v souladu s ustanoveními, která upravují denní dobu odpočinku, dobu odpočinku v týdnu, noční práci atd., a respektovat základní zásady zdraví a bezpečnosti pracovníků.

3.1.3 Ve sdělení Komise se uvádí, že „není vždy snadné analyzovat vnitrostátní právní předpisy, pokud jde o provedení článků 6 a 16“⁽²⁾ (které se zabývají maximální délkou týdenní pracovní doby a referenčním obdobím) a že „obecně se zdá, že zde existuje tendence vyjadřovat pracovní dobu jako roční údaj“⁽³⁾.

3.1.4 Otázkou je, v jakém rozsahu ovlivňuje referenční období zdraví a bezpečnost pracovníků. Komise se tímto problémem nezabývá. Může být samozřejmě nevýhodné muset koncentrovat hodně práce do relativně krátkého časového rozpětí, ale vzhledem k tomu, že se ve skutečnosti roční referenční období užívají v mnoha kolektivních smlouvách – lze se domnívat, že případný negativní dopad delšího referenčního období s ohledem na zdraví a bezpečnost je stranami kompenzován v kolektivních dohodách.

3.1.5 Jedním z argumentů použitých pro prodloužení referenčního období je to, že by to podnikům poskytlo při řízení pracovní doby větší flexibilitu. Tato flexibilita již v mnoha zemích existuje díky kolektivním smlouvám, a problém nedostatečné flexibility má tendenci týkat se zemí, ve kterých kolektivní dohody tradičně hrají méně významnou roli. Stálo by za to, snažit se posílit kolektivní smlouvy, co se týče pracovní doby, zejména v zemích, kde takovéto smlouvy nejsou zvláště silné.

3.1.6 EHSV zaznamenává, že článek 137 Smlouvy o ES, který je oporou směrnice o pracovní době, stanoví, že směrnice přijaté na základě tohoto článku „nebudou vytvářet administrativní, finanční ani právní překážky, jež by bránily zakládání a rozvoji malých a středních podniků“.

(1) 1. Mezi 4 a 6 měsíci pro kolektivní smlouvy či smlouvy uzavřené mezi oběma sociálními partnery (ref. článek 17 (3) a v první větě článku 14(4)).

2. Mimo jiné, podle čl. 17 odst. 4 směrnice mají členské státy možnost dovolit, aby byla kolektivními smlouvami nebo dohodami uzavřenými mezi sociálními partnery stanovena referenční období nepřesahující 12 měsíců, „podmíněna dodržováním všeobecných principů, vztahujících se na bezpečnost a zdraví zaměstnanců“, nebo „na základě objektivních či technických důvodů či na základě důvodů vztahujících se na organizaci práce.“

(2) COM(2003) 843 final, s. 5.

(3) COM(2003) 843 final, s. 6.

3.1.7 Jelikož se 12měsíční referenční období již v mnoha členských státech kvůli kolektivním smlouvám používá, má EHSV za to, že vzhledem ke stávajícím ustanovením, která umožňují prodloužit referenční dobu v kolektivních smlouvách, mají sociální partneři potřebnou flexibilitu k tomu přizpůsobit pracovní doby, aby se zabývaly různou situací v jednotlivých členských státech, sektory a podniky. Proto by měla být tato ustanovení zachována.

3.1.8 Co se týče zvláštních úprav pracovní doby pro vedoucí pracovníky je Výbor pro to, zapojit organizace zastupující tuto profesní kategorii přímo do postupů a jednání stanovujících podmínky týkající se pracovní doby. To by vyžadovalo zvláštní ustanovení.

3.2 Definice pracovní doby

3.2.1 Článek 2 směrnice o pracovní době definuje „pracovní dobu“ jako „jakoukoli dobu, během níž pracovník pracuje, je k dispozici zaměstnavateli a vykonává svoji činnost nebo povinnosti, v souladu s vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi“. Naopak, čl. 2 odst. 2 definuje „jakoukoli dobu, která není pracovní dobou“ jako dobu odpočinku.

3.2.2 Soudní dvůr musel vyložit definici směrnice týkající se pracovní doby ve dvou případech. V prvním rozsudku⁽⁴⁾ o době pracovní pohotovosti lékařů ve zdravotnickém zařízení Soudní dvůr rozhodl, že by se pracovní doba, kterou stráví lékaři v pracovní pohotovosti, měla považovat za pracovní dobu ve smyslu čl. 2 odst. 1 směrnice, musí-li být lékař ve zdravotnickém zařízení fyzicky přítomen. Ale tato doba pracovní pohotovosti zahrnuje povinnost být fyzicky přítomen na místě určeném zaměstnavatelem a být k dispozici pro plnění povinností poté, když zaměstnavatel zavolá. V rozhodnutí v případě Jaeger⁽⁵⁾ potvrdil Soudní dvůr svůj předchozí výklad a dospěl k závěru, že dobu faktické nečinnosti lékaře, když je v pracovní pohotovosti, je nutno považovat ve smyslu směrnice za práci. Rozhodl rovněž, že by neprodleně měla následovat náhradní doba odpočinku.

3.2.3 EHSV zaznamenává, že rozsudky – zejména (ne však výhradně) co se týče zaměstnanců ve zdravotnictví – mohou mít pro organizaci práce dalekosáhlé důsledky. Několik členských států má vnitrostátní právní předpisy, které obsahují pravidla o době pracovní pohotovosti. Tato pravidla jsou utvořena různými způsoby, ale mají společné to, že doba pracovní pohotovosti se do pracovní doby nezapočítává vůbec, nebo jen částečně. Doba pracovní pohotovosti není ale ani považována za dobu odpočinku.

(4) Rozsudek ESD ze dne 3.10.2000 ve věci C-303/98 (Simap).

(5) Rozsudek ESD ze dne 9.10.2003 ve věci C-151/02 (Jaeger), dosud nezveřejněn.

3.2.4 Je pozoruhodné, že oblast působnosti definice pracovní doby v čl. 2 odst. 1 směrnice nebyla před přijetím směrnice uspokojivě analyzována, ani projednána. Neexistuje žádné jiné vysvětlení pro překvapení, které vyvolaly rozsudky v institucích EU a v členských státech, zejména proto, že většina členských států již měla ve svých vnitrostátních předpisech o pracovní době obsažená pravidla pro dobu pracovní pohotovosti.

3.2.5 Výbor zastává stejný názor jako Komise, že existuje několik možných řešení. Za současné situace Výbor nechce žádné konkrétní řešení doporučovat. Vybrané řešení by se mělo v první řadě zaměřit na tyto otázky:

- zajistit větší ochranu zdraví a bezpečnosti pracovníků v souvislosti s pracovní dobou;
- poskytnout podnikům a členským státům větší flexibilitu při organizaci pracovní doby;
- usnadnit spojení pracovního a rodinného života;
- předcházet vytváření překážek, zejména pro MSP.

3.3 Provedení odchylek v souladu s čl. 18 odst. 1 písm. b) bodem i)

3.3.1 Článek 18 směrnice dává členským státům právo přijmout právní předpisy, které umožňují odchýlit se od článku 6 směrnice, který omezuje průměrnou týdenní pracovní dobu na 48 hodin. Provedení odchylek podléhá řadě podmínek:

- a) pracovníci musejí souhlasit s odpracováním většího počtu hodin;
- b) pracovníci, kteří to odmítnou, nesmějí být vystaveni odvetným opatřením;
- c) zaměstnavatelé jsou povinni udržovat aktuální záznamy všech pracovníků, kteří takto pracují;
- d) záznamy musejí být k dispozici příslušným orgánům.

Je třeba také poznamenat, že i pracovníci, kteří pracují podle odchylek na základě článku 18, mají nárok na nepřetržitou 11hodinovou denní dobu odpočinku a na přestávku na odpočinek po šesti hodinách práce.

3.3.2 Směrnice o pracovní době je založena na některých nejasných, neformulovaných předpokladech o tom, co lze nazývat „zdravou kulturou pracovní doby“. Podle článku 137 Smlouvy o založení Evropského společenství „Společenství podporuje a doplňuje činnost členských států“ ke zlepšení pracovních podmínek a „ochraně zdraví a bezpečnosti pracovníků“. Samotná existence směrnice o pracovní době a skutečnost, že byla provedena ve většině členských států, je v každém případě důkazem obecné touhy snížit prostor pro rozvíjení nezdavé kultury pracovní doby. Odchylyky stanovené v čl. 18 odst. 1 písm. b) bodu i) lze tedy použít pouze tehdy, pokud členský stát respektuje „obecné zásady ochrany zdraví a bezpečnosti pracovníků“.

3.3.3 Posouzení legitimity případné odchylky bude nutně záviset na tom, zda lze prokázat vazbu mezi pracovním týdnem delším než 48 hodin a zdravím a bezpečností pracovníků. Ve svém sdělení Komise uvádí, že se analýza dopadu odchylky na zdraví a bezpečnost pracovníků „jeví jako nemožná vzhledem k nedostatku spolehlivých údajů“⁽¹⁾. Nicméně Komise zmiňuje nedávnou studii, podle níž by mohla existovat vazba mezi dlouhým pracovním dnem a fyzickým zdravím, zejména překračuje-li pracovní doba 48 až 50 hodin týdně. Ve svém stanovisku k návrhu směrnice z roku 1990 EHSV již uvedl, že z četných studií vyplývá, že příliš dlouhá práce bez odpočinku může poškodit zdraví pracovníků, vést k nemocem z povolání a pracovníky unavit⁽²⁾.

3.3.4 Je důležité, že by odchylka měla být provedena dobrovolně. Podle pravidel stanovených ve směrnici musí mít pracovník vždy možnost zvolit si nepracovat více než průměrně 48 hodin týdně. Tato pravidla byla kritizována, protože tato možnost neexistuje vždy: pro zaměstnance je těžké odmítnout podepsat smlouvu, když je přijímán do zaměstnání.

3.3.5 Podle sdělení Komise ukazuje průzkum zaměstnavatelů provedený ve Velké Británii, že 48 % zaměstnanců ve stavebnictví pracuje déle než 48 hodin týdně⁽³⁾. To je překvapivě vysoké číslo, zejména proto, že mnoho z nich pravděpodobně zastává pracovní místa, která vyžadují fyzickou odolnost i přesnost. Pro zaměstnavatele musí být přínos z této práce navíc (během níž je pracovník – kvůli příplatkům za přesčas – velmi drahou pracovní silou) relativně malý. Proto je možno se ptát, zda není obecná kultura dlouhé pracovní doby ve Velké Británii spojena s jinými strukturálními problémy.

⁽¹⁾ COM(2003) 843 final, s. 16.

⁽²⁾ Úř. věst. C 60, 8.3.1991, s. 26.

⁽³⁾ COM(2003) 843 final, s. 14.

3.3.6 Důležitou otázkou je dopad dlouhé pracovní doby na rodinu. Jak zvládnou rodiče, kteří oba pracují déle než 48 hodin týdně, udržet vše pohromadě? Je kultura dlouhé pracovní doby faktorem, který drží jednoho partnera – obvykle ženu – částečně nebo zcela mimo trh práce? Pokud ano, pak by odchylka mohla být v rozporu s cílem lisabonské strategie dosáhnout toho, aby do roku 2010 pracovalo v EU 60 % ženské populace. Je poněkud překvapivé zjistit, že rozdíl v zapojení mužů a žen na trhu práce je ve Velké Británii mírně pod průměrem EU, ale na druhé straně je Velká Británie za Nizozemskem zemí EU, kde relativně hodně žen (přibližně polovina) pracuje na částečný úvazek ⁽¹⁾. Podle sdělení Komise pracuje 26,2 % britských mužů déle než 48 hodin týdně, zatímco u žen je tento podíl 11,5 % ⁽²⁾. Studie zveřejněná v *British Medical Journal* zjistila, že žádná kontrola přesčasů představuje pro pracující ženy zdravotní riziko, zejména pro manuálně pracující ženy, které mají rodinu ⁽³⁾. Zdálo by se tedy, že odchylka má negativní vliv na rovné příležitosti mezi ženami a muži. Tento aspekt je třeba analyzovat hlouběji.

3.3.7 EHSV nechce v této fázi zaujmout stanovisko proti odchylce. Před přijetím stanoviska je nutno provést důkladnou analýzu situace při zapojení sociálních partnerů.

3.4 Opatření k zajištění lepší rovnováhy mezi pracovním a rodinným životem

3.4.1 Co znamená pro pracovníky lepší rovnováha mezi pracovním a rodinným životem? Co znamená rodinný život? Položíme-li tuto otázku rodičům malých dětí, dostaneme jednu odpověď. Když položíme stejnou otázku bezdětnému páru, velmi pravděpodobně dostaneme jinou odpověď. Svobodný otec odpoví zase jinak. Není tedy možné dát přímou odpověď na to, jak zlepšit rovnováhu mezi pracovním a rodinným životem.

3.4.2 Obecně však lze říci, že pro většinu lidí je možnost ovlivnit nebo řídit svou pracovní situaci pozitivním faktorem,

který vytváří dobré pracovní prostředí. To platí zejména pro rodiče malých dětí. Rezoluce Evropského parlamentu o úpravě pracovní doby zdůrazňuje zejména skutečnost, že:

- ženy spíše trpí negativními vlivy na své zdraví a blaho, musejí-li převzít dvojí břemeno – pracovní život i odpovědnost za rodinu;
- je třeba upozornit na znepokojující tendenci, že ženy pracují na dva částečné pracovní úvazky, aby si vydělaly dost peněz na živobytí, přičemž délka těchto úvazků dohromady často přesahuje zákonný limit;
- kultura dlouhé pracovní doby u vyšších povolání a u manažerských funkcí je překážkou rostoucí mobility žen a udržuje segregaci pohlaví na pracovišti ⁽⁴⁾.

EHSV důrazně podporuje toto stanovisko, chce ale doplnit, že se tyto problémy netýkají pouze žen, ale rodičů obecně, pro které je těžké spojit pracovní život s odpovědností vůči rodině. Z toho také vyplývá zdravotní riziko.

3.4.3 EHSV chce poukázat na to, že důležitým aspektem politiky v oblasti pracovní doby by bylo umožnit každému odložit někdy práci a rodinu stranou a přispět společnosti a demokratickému životu.

3.4.4 Jak právo Společenství, tak i vnitrostátní právní předpisy zahrnují v současné době řadu pravidel, která zohledňují potřebu sladit rodinný život a péči o dítě s placeným zaměstnáním. Existují zde například ustanovení o rodičovské dovolené, práci na částečný úvazek, teleworkingu, pružné pracovní době atd. EHSV by uvítal průzkum zahrnující sociální partnery, který by se týkal stávajících ustanovení v této oblasti, dříve než budou navržena a projednána nová opatření. EHSV navrhuje, aby o provedení tohoto průzkumu byla požádána Evropská nadace pro zlepšení životních a pracovních podmínek. Nadace již zveřejnila zprávu, která se v určitém rozsahu těmito problémy zabývá ⁽⁵⁾.

Brusel, 14. června 2004.

Předseda

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Zpráva Komise pro Radu, Evropský parlament, Evropský hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů – zpráva o rovnosti mezi muži a ženami, 2004 COM(2004) 115 final, s. 16.

⁽²⁾ COM(2003) 843 final, s. 12.

⁽³⁾ Ala-Mursula & al.: „Effect of employee worktime control on health: a prospective cohort study“, *Occupational and Environment Medicine*; 61: 254-261, č. 3, březen 2004.

⁽⁴⁾ Rezoluce Evropského parlamentu ze dne 11. 2. 2004 o úpravě pracovní doby (změna směrnice 93/104/ES) P5_TA-PROV(2004)0089, bod 20–22.

⁽⁵⁾ „A new organisation of time over working life“, Evropská nadace pro zlepšení životních a pracovních podmínek, 2003.

PŘÍLOHA

ke stanovisku Evropského hospodářského a sociálního výboru

Následující pozměňovací návrhy přitáhly více než 25 % hlasů, ale byly v průběhu rokování zamítnuty.

Odstavec 3.1.7

Nahradit tento odstavec následovně:

„Ve svém sdělení ze dne 19. května Komise navrhuje, aby referenční doba byla rozšířena, aniž by se hovořilo o nějakém konkrétním návrhu textu. Z toho důvodu prozatím EVHS nechce přijmout stanovisko na toto téma. Výbor tak učiní později, jakmile bude konzultován při studii návrhu směrnice.“

Odůvodnění

Na téma těchto dvou otázek (definice pracovní doby, bod 3.2.5, a odchylky, bod 3.3.7) EHSV ještě nezaujalo stanovisko a očekává konkrétnější návrhy. Proto je odůvodněné, že se stejně zachová k otázce referenční doby.

Výsledky hlasování

Pro: 84

Proti: 135

Zdrželi se hlasování: 7

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na téma Vztahy mezi EU a Tureckem před zasedáním Evropské rady v prosinci 2004 (Stanovisko z vlastní iniciativy)

(2004/C 302/17)

Dne 28. ledna 2004 se Evropský hospodářský a sociální výbor z vlastní iniciativy rozhodl zpracovat v souladu s Článkem 29 svého Jednacího řádu stanovisko na téma: „Vztahy mezi EU a Tureckem před zasedáním Evropské rady v prosinci 2004“

Oddělení externích vztahů, které má starosti přípravu činnosti Výboru k tomuto tématu, schválilo toto stanovisko 7. června 2004. Reportérem byl Tom Etty.

Na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června 2004 a 1. července 2004 (zasedání ze dne 1. července 2004) Evropský hospodářský a sociální výbor schválil toto stanovisko v poměru 166 hlasů pro, 17 hlasů proti a 28 členů se zdrželo hlasování:

1. Východiska

1.1 EHSV sleduje vývoj v Turecku již mnoho let. Turecko přistoupilo k ES v roce 1963, o členství požádalo v roce 1987 a členem celní unie EU se stalo v roce 1995.

1.2 Prostřednictvím Společného poradního výboru, který byl založen v rámci organizací občanské společnosti v Turecku a který pracuje od roku 1995, má EHSV podrobné informace o touhách zájmových sociálních a hospodářských skupin v Turecku ohledně členství jejich země v EU. Výbor vždy bral zřetel na tyto touhy a upřímně doufá, že na Evropském summitu v prosinci 2004 bude možné dojít k závěru, že Turecko splnilo kodaňská konvergenční kritéria z roku 1993 a tudíž bude rozhodnuto otevřít přístupová jednání bez prodlevy.

1.3 Turecko již několik desetiletí dokazuje, že se jednoznačně orientuje na Evropu.

1.4 Turecko je sekulární zemí s převážně muslimským obyvatelstvem. Jako taková chce působit jako moderní a sekulární demokracie. Je významným příkladem zemí, které mají převážně muslimské obyvatelstvo a které si přejí posílit své politické struktury ve smyslu sekularizace a demokracie. V den, kdy by Turecko vstoupilo do Evropské unie, by dokázala Unie, jak vysoké úrovně dosáhl její pluralismus, a to tím, jak by řídila dialog mezi kulturami a náboženstvími a svou rolí mluvčího za mír a rovnost na světě.

1.5 Turecko je demograficky mladá země s rychle rostoucí ekonomikou s vysokým potenciálem. Bylo by ale nesprávné ji nadále považovat jen za velký trh pro evropské vývozy nebo za oblast vhodnou pro investice s nízkými náklady.

1.6 Turecko v průběhu let na jedné straně hrálo úlohu nárazníkové zóny a na druhé straně mostu mezi západem a východem, ale nikdy se nepřestalo považovat za evropskou zemi. Pokud se Turecko dokáže stát členem EU, mohlo by ještě jednoznačnějším způsobem podporovat aktivity EU v oblasti zabránění konfliktům, zvláště díky svým vynikajícím vztahům s oblastí Střední Asie, státy Blízkého východu a oblastí Perského zálivu.

2. Úvod

2.1 Vztahy mezi EU a Tureckem se v současnosti a po zbytek tohoto roku se budou dále řídit tím, zda budou či nebudou zahájena jednání o přistoupení. Evropský summit o tom rozhodne na svém zasedání v prosinci 2004.

2.2 Toto rozhodnutí bude rozhodující událostí během období více než patnácti let, kdy Turecko čekalo na jasně formulovanou odpověď na svou žádost o přijetí za člena EU. Na zasedání Rady v Helsinkách v prosinci 1999 dostalo Turecko statut kandidátské země. Na zasedání Rady v Kodani v prosinci 2002 bylo rozhodnuto, že jednání bude zahájeno, pokud bude v té době Turecko plnit kodaňská politická kritéria z roku 1993. Jejich splnění mělo být základní podmínkou zahájení cesty k plnoprávnému členství.

2.3 Rozhodnutí, které má být učiněno, má samozřejmě ohromný význam pro Turecko i pro EU.

2.4 Doposud jsou výsledky sledování příslušného vývoje v Turecku Evropskou komisí pozitivní. Podle Komise jsou výsledky reformního procesu za poslední dva až tři roky obzvláště impozantní. Jenže je nutné dosáhnout dalšího významného pokroku v oblasti nezávislosti soudnictví, svobody slova, úlohy armády a kulturních práv – zvláště v jihovýchodních oblastech.

Evropský parlament došel ve své poslední zprávě o Turecku k podobnému hodnocení. Domnívá se, že bez ohledu na dosa- vadní úsilí Turecko ještě kodaňská politická kritéria neplní. Hlavní nedostatky se týkají Ústavy z roku 1982, která byla přijata za vojenské vlády. Reformy, ke kterým došlo od roku 2001, doposud neodstranily její v zásadě autoritářskou povahu. Další podstatné nedostatky se týkají, dle Evropského parlamentu, praktického uskutečňování reform, přetrvávajícího mučení na policejních služebnách, zastrasování organizací zabývajících se lidskými právy a nedodržování práv menšin (zvláště Kurdů).

2.5 Turecko nejenže uskutečnilo významný legislativní program, ale zavedlo i zásadní kroky nutné k dodržování těchto právních předpisů v praxi.

2.6 Toto stanovisko bylo zpracováno, mimo jiné, na základě významné práce, kterou vykonal Společný poradní výbor EU-Turecko. Díky tomu mohl EHSV vzít v úvahu názory, tužby a očekávání podstatné části občanské společnosti v Turecku.

3. Obecné připomínky

3.1 Od samého počátku musí být zřejmé, že nejpodstatnější otázky, kterými se EHSV musí v tomto okamžiku zabývat, se v zásadě týkají politických otázek demokracie, zákonnosti, lidských práv a ochrany menšin, v souladu se závěry zasedání Rady v Kodani v prosinci 2002.

3.2 Bude se pojednávat o ekonomických kritériích a o *acquis* jen v tom případě, kdy pokrok, který v jejich případě Turecko dosáhlo, bude možno považovat za příspěvek k posilování lidských práv, občanské společnosti a demokracie.

3.3 EHSV podrobně prostudoval nejnovější důležité informace, zvláště Pravidelnou zprávu Evropské komise za rok 2003 o pokroku Turecka směrem k přistoupení, Zprávu Evropského parlamentu o Turecku z dubna 2004 a Zprávu Rady Evropy o lidských právech v Turecku z prosince 2003. Sdílí obecné hodnocení reformního procesu tak, jak je vyjádřeno v těchto zprávách. Za příspěvek tohoto stanoviska považuje zařazení politických kritérií, které mají pro zájmové hospodářské a sociální skupiny zvláštní důležitost. Proto se toto stanovisko soustředí na tyto aspekty.

3.4 Pro EHSV jsou zvláště důležitá tato politická kritéria:

- dodržování lidských práv (zvláště sdružovacího práva a práva na kolektivní vyjednávání; práv žen a kulturních práv menšin);
- demokracie, zvláště pokud jde o potenciální vliv zájmových hospodářských a sociálních skupin obecně na politické rozhodování;
- svoboda slova, svobodné sdělovací prostředky; a
- úloha armády v turecké společnosti, zvláště v hospodářském a společenském životě.

3.5 Na zasedání rady v roce 1999 v Helsinkách bylo jasně vyhlášeno, že uskutečňování reformu v Turecku bude hodnoceno na základě stejných kritérií platných pro přistoupení, jako v případě jiných kandidátských zemí.

3.6 V této souvislosti je třeba poznamenat, že některé státy, s nimiž byla jednání o přistoupení zahájena před několika lety, očividně v okamžiku jejich zahájení tato politická kritéria nesplňovaly. V některých z nich závažné nedostatky neustále přetrvávají, i nyní když se staly členy EU. V této souvislosti nás napadají takové podstatné věci jako korupce, nezávislost soudnictví a zacházení s menšinami. Proto považujeme za nutné prohlásit, že podle našeho názoru by Turecko nejen mělo být hodnoceno na základě stejných kritérií, jako ostatní kandidátské země, ale že tato kritéria musí být i stejným způsobem použita.

3.7 V prosinci 2002, když Rada vyslovila lhůtu k přijetí jednoznačného rozhodnutí, zda budou s Tureckem zahájena jednání, toto rozhodnutí mohlo znamenat jenom jediné, a to, že tehdy Turecko již učinilo takový pokrok, který ospravedlňoval očekávání, že pokud během následujících dvaceti čtyř měsíců vynaloží dostatečné úsilí, dokáže skutečně odstranit i zbývající nedostatky. Pokud by tomu tak nemělo být, potom by bylo zbytečné a nespravedlivé Turecku tuto perspektivu poskytovat.

3.7.1 Pokud jde o některé zbývající klíčové problémy, jako je úloha armády ve společnosti a zacházení s menšinami (zvláště s Kurdy na jihovýchodě země), které po řadu desetiletí procházely složitým vývojem, jsou dva roky velmi krátká lhůta. Proto je reálné usuzovat, že Rada určitě neměla na mysli, že Turecko dokáže zcela splnit politická kritéria do prosince 2004.

3.7.2 Pokud je tento výklad rozhodnutí Rady z prosince 1992 správný, zůstává otázka, jaký pokrok a v oblasti kterých politických kritérií lze reálně od Turecka před zahájením jednání požadovat.

3.8 V rámci stávající debaty o zahájení jednání o přistoupení s Tureckem se neustále odkazuje na otázku Kypru. V úvahu byla vzata kladná úloha, kterou Turecko sehrálo v rámci svého úsilí najít řešení a následná 65 % podpora kyperských Turků v hlasování o znovusjednocení ostrova. Kypr bezpochyby zůstává problémem nejvyššího významu, jak principiálně tak i z hlediska politické reality. Ale máme-li se věrně a čestně držet závěrů kodaňského zasedání Rady v prosinci 2002, jak jsou uvedeny v odstavci 2.2., EU nemůže udělat z vyřešení kyperského problému novou podmínku pro zahájení jednání, protože by to znamenalo kladení dalších dodatečných podmínek.

4. Konkrétní připomínky

4.1 Lidská práva

4.1.1 Zájmové hospodářské a sociální skupiny se široce podílejí na řešení otázek sdružovacího práva a práva na kolektivní vyjednávání, v souladu s Úmluvami MOP č. 87 a 98 a s Evropskou sociální chartou. Turecko ratifikovalo obě Úmluvy MOP a přistoupilo i k Evropské sociální chartě. Vyjadřuje výhrady k Článku 5 (sdružovací právo) a 6 (právo na kolektivní vyjednávání, právo na stávku) Charty.

4.1.2 Za poslední dvě desetiletí a zvláště v důsledku vojenského převratu v září 1980 docházelo k závažnému porušování těchto práv. Vojenský režim šel tak daleko, že do Ústavy z roku 1982 zahrnul řadu ustanovení závažným způsobem porušujících základní odborová práva.

4.1.3 V posledních letech bylo několik těchto článků a právních předpisů změněno.

4.1.4 Významné odchylky od základních Úmluv NOP ale stále přetrvávají. Zvláště Článek 54 Ústavy nadále obsahuje podrobná omezení práva na stávku. Článek 51 Ústavy, v němž jsou uvedeny podmínky volby odborových funkcionářů, byl změněn tak, aby byl v souladu s Úmluvou MOP č. 87. V běhu jsou pokusy (iniciativy) o změnu podobných ustanovení zákona č. 2821, o odborových organizacích, a zákona č. 2822, o kolektivních smlouvách, stávce a výluce. Ovšem na základě zprávy Výboru expertů z roku 2004 o ratifikovaných úmluvách NOP předložené na Mezinárodní konferenci práce vláda nedávno zahájila na základě těchto právních předpisů soudní řízení proti odborové konfederaci DISK, která je jedním z členů Společného poradního výboru EU-Turecko.

4.1.5 Již déle než dvacet let dozorcí orgány MOP (nezávislý Expertní výbor pro úmluvy, Výbor ILC (International Labour Conference) pro úmluvy i Výbor pro svobodu sdružování (Správní rady) zásadním způsobem kritizují tato porušování a podávají návrhy, jakým způsobem s nimi má Turecko přestat. Akce jednotlivých tureckých vlád k nápravě situace jsou neuspokojivě pomalé a bohužel stále chybí náznaky zlepšení.

4.1.6 Zpráva o sociálním dialogu a o hospodářských a sociálních právech v Turecku, která vzešla z 12. schůze Společného konzultačního výboru EU-Turecko⁽¹⁾, zvláště zdůraznila omezení práva na sdružování a práva na stávku ve veřejném sektoru. Přes řadu reforem právních předpisů týkajících se činnosti odborů a pracovněprávních vztahů, stále ještě přetrvávají.

4.1.7 Pokud jde o sdružovací právo v nevládních (neziskových) organizacích, existují právní překážky obsažené v zákoně

o sdružování, které se mimo jiné týkají členství, získávání prostředků a rozsahu činností. Činnost těchto organizací je v praxi často vážně omezována. Nevládní organizace, o nichž se má za to, že zastávají protivládní stanovisko nekonfrontačně, jsou infiltrovány, pečlivě sledovány, cenzurovány, atd.

4.1.8 Nadace věnující se (náboženským) menšinám mají problémy zvláště v souvislosti se svými majetkovými právy. Zdá se, že vláda je ochotna tato omezení odstranit a umožnit tak jejich svobodnou činnost. Bylo přislíbeno, že ke zlepšení dojde na jaře roku 2004, ale to nebylo doposud splněno.

4.1.8.1 Závažné problémy nadále zůstávají v oblasti přípravy duchovních menšinových náboženství, zvláště pak řecké ortodoxní církve. Teologická škola v Halki je uzavřena již déle než třicet let.

4.1.9 Pokud jde o práva žen, výbor upozorňuje na několik závažných vad, přestože Turecko ratifikovalo základní Úmluvy MOP o rovném odměňování (č. 100) a o diskriminaci v zaměstnání a povolání (č. 111). Tyto úmluvy jsou implementovány v právních předpisech s některými výjimkami (např. existují právní překážky v přístupu žen k některým povoláním). Jejich praktické uplatňování naráží na řadu slabin, např. pokud jde o rovné odměňování osob se stejnou kvalifikací za stejnou práci a o přístup k některým kvalitním pracovním místům. Podobné problémy existují v mnoha členských zemích EU.

4.1.9.1 Dalším závažným problémem je otázka vlivných kriminálních sítí, které provozují prostituci i vnitrostátní i mezinárodní obchod se ženami, dívkami, dětmi a orgány.

4.1.10 Navzdory významným změnám v legislativě přetrvávají v současné době vážné problémy pokud jde o zacházení s Kurdy v praxi. Jejich kulturní práva jako menšiny ještě nejsou dostatečně uznávána, přes některá nedávná významná zlepšení, jako je vysílání v kurdštině. V Turecku je statut menšiny přiznáván jen náboženským menšinám, v souladu s Dohodou v Lausanne z roku 1923, která se též zmiňuje jen o náboženských menšinách.

4.2 Demokracie

4.2.1 Pod tímto titulkem by EHSV chtěl ještě jednou zdůraznit potenciální význam nové Hospodářské a sociální rady Turecka. Může podstatně přispět k posílení demokratických procesů při rozhodování o významných hospodářských a společenských otázkách prostřednictvím plodných diskusí mezi nejrepresentativnějšími zájmovými skupinami a vládou. V tomto smyslu se jedná o podstatně více, než jen o prvek sociálního dialogu tak, jak se o tom Komise zmiňuje ve své Pravidelné zprávě.

⁽¹⁾ „Social dialogue and economic and social rights in Turkey“.

4.2.2 Turecká Hospodářská a sociální rada byla zřízena v roce 2001. Předsedá jí premiér a na její práci se podílí několik ministrů vlády. Od svého vzniku nebyla svolávána, dokud se před půl druhým rokem nedostala k moci současná vláda. Doposud se podle plánu sešla třikrát, ale v žádném případě nepracuje v souladu s doporučením ve zprávě o sociálním dialogu a hospodářských a sociálních právech Společného poradního výboru EU-Turecko, jak je uvedeno v odstavci 4.1.6 výše. Spíše se zdá, že se jedná o diskusní klub, kde se pronášejí projevy a probíhá bezvýsledná diskuse, a nikoli o vlivný orgán, v němž zájmové hospodářské a sociální skupiny v rámci oficiální diskuse s vládou vynakládají závažné úsilí k tomu, aby dosáhly vzájemného souhlasu týkajícího se obtížných otázek v oblasti jejich specializace a činnosti. Je zřejmé, že takový orgán a taková činnost nevzniknou přes noc. Ale doposud vláda neposkytla organizacím, které jsou v Radě zastoupeny, motivaci ke skutečné spolupráci, například tím, že je ujistí a dokáže jim, že v případě dosažení zásadního kompromisu se tento kompromis podstatným způsobem odrazí i v politice vlády. EHSV doufá, že turecká vláda bude vážně a konstruktivně spolupracovat s Hospodářskou a sociální radou v zájmu toho, aby se mohla stát významným prvkem demokratizace v Turecku. V únoru tohoto roku vláda oznámila, že hodlá změnit složení Hospodářské a sociální rady a zvláště své vlastní dominantní postavení v ní.

4.2.3 Výbor by dále chtěl zdůraznit význam svobody slova a svobodných sdělovacích prostředků pro demokratický proces v Turecku. Uznává, že v této oblasti došlo k významným reformám. Současně ale sdílí obavy komisaře pro lidská práva Rady Evropy, že některé změny (například Ústavy) by mohly být vykládány tak, že budou ještě více omezující než ustanovení, které nahradily. Kromě toho praktická aplikace a výklad nových článků je podstatnou zkouškou těchto reforem, stejně jako reforem v jiných oblastech. Předchozí zkušenosti bohužel ukazují nedostatečnou důslednost v těchto oblastech.

4.3 Úloha ozbrojených sil v turecké společnosti

4.3.1 EHSV si je vědom, jakou důležitou roli hrály a hrají ozbrojené síly v dějinách země i v turecké společnosti v současnosti. Bere na vědomí, že za určitých okolností je tato role kladná. Je ale nutno si povšimnout, že mnohé potíže, jimž dnes Turecko při plnění Kodaňských politických kritérií z roku 1993 čelí, vyplývají z příliš široké a podstatné účasti armády na životě společnosti. Tuto účast je nutno na základě konkrétního programu a přesně dodržovaného časového plánu odstranit.

4.3.2 EHSV si uvědomuje, že takovou dominantní roli v mnoha oblastech života, která podstatně přesahuje obvyklou úlohu armády (obrana, vnitřní bezpečnost), nelze odstranit během velmi krátké doby. Jenže Turecko musí být jednoznačně upozorněno na to, že chce-li se stát členem EU, úloha armády musí být omezena na takové úkoly, které má armáda v ostatních členských zemích, t.j. na zajištění vnější a vnitřní bezpečnosti státu a na účast na mezinárodních operacích pod demokratickou kontrolou parlamentu.

4.3.3 Dále k věci, kterou již projednávala Evropská komise a Evropský parlament (mimo jiné, úloha a složení Rady národní bezpečnosti, politická odpovědnost za vojenský rozpočet, zastoupení vojáků v civilních orgánech v oblasti školství a audiovizuálních médií), je zde nutno poznamenat, že armáda a armádní důstojníci mají též prominentní postavení v hospodářském životě země. Zákon z roku 2003 stanoví, že do konce roku 2004 budou do celkového státního rozpočtu zahrnuty oba zvláštní rozpočtové fondy armády a od roku 2007 přestanou existovat jako samostatná skupina. To znamená, že od roku 2007 bude rozpočet armády zcela pod demokratickou kontrolou. V současnosti si však armáda uchovává významnou moc v turecké společnosti a ekonomice: existuje rozsáhlá oblast vlivu armády, oficiální i neoficiální, která se musí zprůhlednit stejným způsobem jako ekonomické aktivity. Tento ekonomický aspekt byl doposud v rámci debat v EU o významné úloze armády v turecké společnosti zanedbáván. Evropský parlament se této otázce věnuje ve své poslední zprávě.

5. Závěry a doporučení

5.1 EHSV považuje Turecko za rozvíjející se demokracii, která zvláště od prosince 2002 dosáhla ve svém úsilí o plnění Kodaňských politických kritérií významného pokroku.

5.2 Turecko by nejenom mělo před zahájením jednání splnit stejná politická kritéria jako ostatní kandidátské země, ale jeho výkony v rámci reformního procesu by se též měly hodnotit stejnými měřítky, jako v případě ostatních kandidátských zemí. EU by měla vynaložit maximální úsilí, aby nikoho ani nenapadlo, že používá dvojí metr.

5.3 Závěry zasedání Rady v Kodani v roce 2002 znamenají, že EU byla v té době přesvědčena, že Turecko, vynaloží-li dostatečné úsilí, dokáže politická kritéria během dvouleté lhůty splnit. Pokud jde o některé oblasti, které jsou pod vlivem starých tradic a praxe, mohlo to znamenat pouze to, že úplné splnění politických kritérií do prosince 2004 není přece jen možné a že se hledá dosažení určité kritické úrovně skutečného pokroku, jež bude stačit k zahájení jednání. Politická kritéria dnes zcela neplní i některé z nových členských zemí, které prošly úplným negociačním procesem.

5.3.1 V těchto konkrétních oblastech ale EU může a musí reálně požadovat, aby Turecko do konce roku 2004 dosáhlo takového věrohodného pokroku, aby se dalo očekávat, že tím překročí „bod, odkud není návratu“. Zřejmými příklady jsou úloha armády a zacházení s menšinami, zvláště Kurdy na jihovýchodě země. EHSV naléhá, aby reformy týkající se snížení moci armády v celé společnosti stejně jako ty týkající se kulturních práv menšin pokračovaly ve stejném tempu a stejným směrem a věří, že v budoucnosti nedojde k žádnému vývoji špatným směrem, což by ohrozilo průběh přístupových jednání.

5.3.2 Úloha armády, mimo jejích základních funkcí v oblasti obrany a bezpečnosti, se musí rozhodným způsobem snížit, aby mohla EU věřit tomu, že proces, který v zemi probíhá, je nevratný. Rozpočet armády musí být plně pod demokratickou kontrolou. Ekonomický vliv armády by měl být zprůhledněn a měla by být přijata vhodná opatření, která by zaručovala tuto průhlednost i v budoucnosti.

5.3.3 EU by měla pokračovat v debatě s Tureckem o definici menšin (kterou Turecko vykládá v souladu s Dohodou v Lausanne), s ohledem na obtíže, které tím vznikají Turecku v případě bezvýhradné ratifikace i praktické implementace příslušných mezinárodních smluv. V rámci této debaty by měla EU vzít zcela v úvahu skutečnost, že i některé z jejích pětadvaceti členských zemí též používají úzkou definici menšin, což působí tentýž problém.

5.3.3.1 EHSV odkazuje na práci, kterou v nedávné době vykonal Společný poradní výbor oblasti regionálního rozvoje⁽¹⁾ a zdůrazňuje význam aktivní regionální politiky rozvoje v Turecku, jež by s podporou EU vytvořila příležitost k aktivní účasti obyvatelstva jihovýchodních (i dalších) oblastí Turecka na hospodářském a sociálním rozvoji regionu. Postupně přejí-

(1) Zpráva o regionální disparitě v Turecku/Regionální rozvoj vydaná pí. Cassinovou a p. Cuvenem.

mání norem regionální politiky EU ze strany Turecka vytváří možnost podporovat širší a důsledné partnerství mezi organizacemi občanské společnosti – zvláště svobodnými, nezávislými a reprezentativními zájmovými hospodářskými a sociálními skupinami na jedné straně a příslušnými orgány na straně druhé. Společně by si měly vytvořit sdílený názor na politiku rozvoje. Je třeba podporovat výměnu zkušeností mezi EU a tureckými společensko-ekonomickými organizacemi.

5.3.3.2 EHSV se zájmem zaznamenává iniciativy turecké vlády, jako je Zákon 2000, o náhradě za škody, které způsobily bezpečnostní síly při boji proti terorismu a „Násilně vysídleným osobám“ a v rámci projektu Zpět do vesnice a rehabilitace EHSV považuje pro důvěryhodnost reformem týkající se práv obyvatelstva jihovýchodních provincií za velmi důležité, aby byly tyto iniciativy nastartovány a tak přinesly svým obětem konkrétní pomoc ještě před prosincem 2004.

5.4 V jiných oblastech, jako jsou lidská práva, kde Turecko již dlouho diskutuje s MOP a s Radou Evropy a kde změny nevyžadují, nebo alespoň nevyžadují do té míry, aby bylo zcela vykořeněno dlouhodobé mocenské postavení, tradice a víra, by Turecku mělo být umožněno, aby od nynějška do konce roku 2004 prokázalo, že dosáhlo dostatečného pokroku a že plní podmínky, o nichž ví tak dlouho. Například, do té doby musí být ukončeno porušování Úmluv MOP č. 87 a 98, které již trvá asi čtvrt století. Musí být odstraněna i nedemokratická omezení činnosti nevládních organizací obsažená v zákoně o sdružování i v každodenní praxi. Reformní proces, který probíhá v Turecku, vzbuzuje pozitivní očekávání. Ale v této oblasti musejí být do daného termínu předvedeny konkrétní a komplexní výsledky.

5.5 Turecká Hospodářská a sociální rada by se měla již během tohoto roku podstatně více zapojovat do přípravy hospodářské a sociální politiky. Vláda se s ní musí radit o klíčových otázkách v těchto oblastech a musí ukázat, že její názory a rady bere vážně. Pouze tehdy, dostanou-li zájmové ekonomické a sociální skupiny skutečnou odpovědnost a budou-li za její převzetí odměněny, může vláda očekávat, že budou brát vážně Radu i plány, které s ní vláda má. EHSV bere se zájmem na vědomí, že vláda připravuje reorganizaci Hospodářské a sociální rady. To by se ale nemělo stát důvodem pro další odkládání aktivní účasti organizací občanské společnosti na vytváření hospodářské a sociální politiky v Turecku.

5.6 V zájmu posílení občanské společnosti v Turecku musí vláda nejen zastavit své vměšování do činností skutečných nevládních organizací a hospodářských a sociálních zájmových skupin. Měla by raději podporovat jejich vznik, usnadňovat jejich činnost a spolupracovat s nimi.

5.7 Podle názoru EHSV je nutno přijmout kladné rozhodnutí o zahájení jednání o přistoupení k EU s Tureckem, jestliže turecká vláda do prosince:

- přijme opatření ve smyslu požadavků týkajících se úlohy armády v turecké společnosti v souladu s odstavci 4.3.1 a 4.3.2 výše;
- prokáže na základě konkrétních opatření odhodlání plně uskutečnit v praxi právní reformy týkající se kulturních práv Kurdů žijících v jihovýchodních provinciích státu
- začne v praxi provádět i vyjádřené záměry a potvrzené závazky týkající se dobrovolného návratu, rehabilitace a odškodnění obětí násilí v jihovýchodních oblastech v osmdesátých a devadesátých letech 20. století;
- uvede legislativu a praxi ohledně základních odborových práv a svobod zcela do souladu s Úmluvami MOP č. 87 a 98;
- odstraní ze zákona o sdružování veškerá nedemokratická ustanovení a přestane v praxi omezovat svobodnou činnost skutečných organizací občanské společnosti včetně církevních seskupení, a

Brusel, 1. července 2004.

— vytvoří podmínky pro svobodnou a nezávislou činnost Hospodářské a sociální rady Turecka i základy pro smysluplnou a konstruktivní spolupráci s touto Radou.

5.8. EHSV se domnívá, že reformy, které doposud provedla vláda Turecka, pokud jde o problémy týkající se role armády ve společnosti stejně jako pokud jde o problémy týkající se kulturních práv Kurdů v jihovýchodních oblastech, představují výrazný pokrok požadovaný ve výše uvedeném odstavci 5.3.1.

5.9. Navíc, pokud budou body uvedené v posledních čtyřech odázkách odstavce 5.7 splněny do prosince 2004, EHSV se domnívá, že tím bude vytvořen spolehlivý základ pro otevření jednání, které časem povedou k vzájemně výhodným výsledkům. V tomto případě zastává EHSV stanovisko, aby každá evropská instituce, včetně EHSV, začala analyzovat všechny prvky dopadu, který bude mít přistoupení Turecka jak na fungování, tak na koncepci Evropské unie. Evropská unie, která bude tímto značně rozšířena a prohloubena, bude potřebovat značné porozumění evropského veřejného mínění.

5.10. Bez ohledu na rozhodnutí prosincového zasedání Rady bude EHSV nadále rozvíjet plodnou spolupráci s organizacemi občanské společnosti v Turecku.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Modernizace sociální ochrany pro více a lepších pracovních příležitostí – rozsáhlý přístup přispívající k zajištění toho, aby se práce vyplatila

(COM(2003) 842 final)

(2004/C 302/18)

Dne 5. ledna 2004 se Komise rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor na základě článku 262 Smlouvy o založení Evropského společenství ve věci sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Modernizace sociální ochrany pro více a lepších pracovních příležitostí – rozsáhlý přístup přispívající k zajištění toho, aby se práce vyplatila.

Sekce pro zaměstnanost, sociální věci a občanství, která odpovídala za přípravu práce Výboru na tomto tématu, přijala své stanovisko dne 14. června 2004. Zpravodajkou byla paní St Hill.

Na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (zasedání ze dne 1. července 2004) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor toto stanovisko počtem 130 hlasů pro, 13 hlasů proti a 24 členů se zdrželo hlasování.

1. Úvod

1.1 Toto sdělení si vyžádala letos na jaře Evropská rada a sešla se, aby projednala pokrok při zlepšování a modernizaci systémů sociální ochrany za účelem udělat je „příznivé pro zaměstnání“. Účelem je, aby toho bylo dosaženo prostřednictvím většího důrazu na efektivnost pobídek (tj. systémy dávek, sladění rodinného a pracovního života, důchody pro penzionované pracovníky a subvence ke snížení chudoby a sociálního vyloučení). Po tomto zasedání následovala v listopadu 2003 závěrečná zpráva Pracovní skupiny pro zaměstnanost⁽¹⁾ pro Evropskou komisi. Sdělení z obou klíčových událostí poukazují na hlavní výzvy v oblasti zaměstnanosti, kterým Evropa čelí, a stanoví reformy, které je nutno provést, má-li EU dosáhnout cílů stanovených v lisabonské strategii.

Panuje shoda, že se Evropská unie opožďuje, co se týče dosažení ambiciózního cíle stanoveného v roce 2000 na vrcholné schůzce v Lisabonu, a to stát se do roku 2010 nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou na světě, schopnou udržitelného růstu, s více a lepšími pracovními místy a větší sociální soudržností. V obou sděleních se uznává, že i když jsou lisabonské cíle ambiciózní, nemůže si Evropa dovolit je nespílnit, a že klíčovou podmínkou pro to, aby se lisabonské cíle staly skutečností, je shoda členských států při zintenzívnění jejich úsilí.

Za této situace ukazují všechny oficiální ukazatele, že úspěch při vytváření více a lepších pracovních míst bude záviset na čtyřech klíčových požadavcích:

1. zvýšit adaptabilitu pracovníků a podniků,
2. začlenit a přitáhnout více lidí na trh práce,
3. investovat více a efektivněji do lidského kapitálu,

⁽¹⁾ „Jobs, Jobs, Jobs, Creating more employment in Europe“. Zpráva pracovní skupiny pro zaměstnanost, které předsedá Win Kok (listopad 2003). Viz také stanovisko EHSV k „opatřením na podporu zaměstnanosti“ Úř. věst. C 110, 30.4.2004.

4. zajistit účinné provedení reforem prostřednictvím lepší správy věcí veřejných.

Ačkoli tyto předpoklady převážně na straně nabídky jsou v kompetenci národních vlád, chce toto stanovisko zavést dodatečný požadavek týkající se skutečného partnerství veřejného a soukromého sektoru při zajištění toho, aby se práce vyplatila, a to zahrnutím odpovědnosti zaměstnavatelů do tohoto významného úsilí.

1.2 Na základě nedávných posouzení představuje dodatečný stimul zajistit, aby byly pobídky ke zvýšení nabídky pracovních sil účinně vyváženy opatřeními k zajištění přiměřené sociální ochrany pro všechny, při zachování efektivnosti veřejných výdajů v této oblasti. Tato rovnováha je rozhodující, mají-li země předcházet dlouhodobému potenciálnímu nebezpečí, které představuje stárnoucí evropská populace, což je perspektiva, která má vážné důsledky nejen pro udržení optimální pracovní síly, ale ohrožuje rovněž životaschopnost samotných evropských sociálních systémů. Vyšší zapojení na trhu práce u znevýhodňovaných skupin, především matek, rasových menšin, zdravotně postižených osob a mladých lidí v pochybném zaměstnání, je důležitým cílem pro efektivní spojení sociální ochrany a zvýšení zaměstnanosti. Toto stanovisko jmenuje tyto skupiny, jelikož uvedení vyčerpávajícího seznamu všech myslitelných znevýhodnění je pro politiku méně smysluplné a protože pro výše uvedené skupiny je obtížné překonat své znevýhodnění právě kvůli nepřesným tradicím v politice, podle nichž jsou si všechna znevýhodnění na trhu práce rovna.

1.3 Na úrovni EU je úsilí členských států přezkoumat systémy sociální ochrany s cílem učinit je více příznivými pro zaměstnání poháněno pomocí zesílené koordinace hospodářských politik, politik zaměstnanosti a sociálních politik. Pro rok 2010 byly na úrovni EU stanoveny ambiciózní cíle: zvýšit celkovou míru zaměstnanosti na 70 %, míru zaměstnanosti žen na 60 % a míru zaměstnanosti lidí ve věku 55–64 let na 50 %. Tyto cíle podporují různé zásady a doporučení zahrnutá v Hlavních směrech hospodářské politiky a Hlavních směrech zaměstnanosti a rovněž ve společných cílech otevřených metody koordinace v oblasti důchodů a sociálního zapojení.

2. Obecné poznámky

2.1 Je důležité, že tento přezkum, ke kterému se ze střednědobé až dlouhodobé perspektivy přistupuje z hlediska toho, jak přivést více lidí na trh práce, je spojen také s náklady, jak s náklady na nezaměstnané nebo ekonomicky neaktivní, tak i náklady na řízení, takže reformy by mohly vést k vyšším nákladům, než se případně sníží ekonomické břemeno při řízení nezaměstnanosti/nedostatečné zaměstnanosti. Veřejné a soukromé investice do přípravy lidí na znalostní ekonomiku a trvalý rozvoj lidského kapitálu lidí v pracovním věku poskytují největší návratnost investic zaměřených na transformaci trhu práce v zemi, i když to jsou dlouhodobé procesy, které trvají až 20 let, než plně dozrají. Zejména je potřeba, aby byly méně kvalifikovaným pracovníkům nabídnuty příležitosti dalšího vzdělávání za účelem využívání veřejných a soukromých investic do vyššího vzdělávání, a to jak ve veřejných institucích, tak zaměstnavatelé, aby bylo těmto pracovníkům umožněno čelit měnícím se požadavkům ekonomiky založené na znalostech. Efekt dlouhodobých opatření na straně nabídky v oblasti produktivity je ten, že snižují nabídku lidí s nízkou kvalifikací; snižují nezaměstnanost (zejména dlouhodobou nezaměstnanost); zvyšují míru zapojení pracovní síly (zejména žen) a zvyšují celkovou produktivitu. To jsou trvalé důsledky. Přístup orientovaný čistě na stranu nabídky by však byl nedostatečný. Je rovněž důležité zvýšit poptávku po práci, tj. zvýšit nabídku pracovních míst prováděním finanční politiky „příznivé pro zaměstnání“ a „zvyšující zaměstnanost“. Některé členské státy, které se zaměřily na rychlý růst zapojení lidí s nízkou kvalifikací do práce na úkor zlepšení lidského kapitálu, však pravděpodobně nenaleznou pro tyto typy pracovníků v různých okamžicích jejich pracovního života trvalá řešení dilema nízká mzda/žádná mzda. Tedy účinky se mohou objevit ihned, ale stejně rychle i zmizí, jelikož vydělávat si na živobytí s nízkou kvalifikací není v dnešním globálním hospodářství udržitelné. Proto je efektivnost nákladů v tomto ohledu stejně důležitým heslem jako snížení nákladů.

2.2 Ačkoli jádrem politik k zajištění toho, aby se práce vyplatila, zůstávají tradiční finanční pobídky zahrnuté do systému dávek a daňového systému, akceptují se rostoucí měrou i jiné pobídky jako péče o dítě, přístup a zvláštní poskytování pro zdravotně postižené, vzdělávání a veřejné zdraví jako pobídky, které mají hrát doplňující roli. Proto je nutno doporučovat spíše rozsáhlé národní přístupy zapojující široký okruh finančních a jiných pobídek, které podporují zlepšení a udržení zaměstnanosti, než přístup, který zdůrazňuje pouze jednu nebo druhou metodu. Opět, z dlouhodobého hlediska udržitelnosti by se tyto otázky péče a investic do lidského kapitálu měly zvážit z pohledu příjemce (např. dětí pracujících rodičů, a ne samotných pracujících rodičů), jelikož tato práva a poskytování tvoří v kontextu trhu práce neměnný základ pro urychlený rozvoj lidského kapitálu v pozdějších letech. Prostředky ze strukturálních fondů EU by měly více pomoci lidem s nízkou kvalifikací, kteří hledají práci, a pro nezbytné dlouhodobé investice do lidského kapitálu a sociální infrastruktury.

2.3 Ačkoli mnoho členských států společně se sociálními partnery zvýšilo investice do aktivních opatření, která mají pomoci těm, kdo znovu vstupují na trh práce nebo na něm dělají pokroky, a to zlepšením jejich kvalifikace a zvýšením jejich zaměstnatelnosti, je třeba věnovat mnohem více pozornosti determinantům poptávky, včetně využití daňových pobídek a podporování nejlepší praxe zaměstnavatelů s cílem pomoci ohroženým skupinám v ekonomice, např. starším a zdravotně postiženým pracovníkům. HSV vyzývá příslušné orgány EU, aby podporovaly a zlepšily politiky stimulující poptávku, které pozitivně ovlivňují úroveň a kvalitu zaměstnanosti, a požaduje uvést příklady a perspektivy, co se týče úlohy sociální odpovědnosti podniků při dosahování lisabonských cílů v oblasti zaměstnanosti. Zaměstnavatelé i zaměstnanci musejí mít zájem na „zajištění toho, aby se práce vyplatila“. Politiky stimulující poptávku proto vyžadují vyvážený přístup „výhra-výhra“, který umožňuje zaměstnavatelům zaměřit se na základní podnikatelské aktivity a vytvářet pracovní příležitosti a uchazečům o zaměstnání najít práci s platem na lepší úrovni, než kdyby dostávali dávky v nezaměstnanosti nebo dávky sociálního zabezpečení a které zabezpečují životní minimum.. Jak již Výbor uvedl, „systémy zdanění a sociálního zabezpečení v členských státech by měly být organizovány tak, aby se pracovníkům, kteří vstoupí na trh práce, vyplatilo tam zůstat a rozvíjet svou kariéru... za podpory opatření ke zvýšení počtu pracovních příležitostí, které jsou k dispozici“⁽¹⁾.

2.4 Veřejná podpora sladění pracovního a rodinného života usiluje o to, pomoci rodinám vykonávat úkoly, které jsou základem pro organizaci a trvání společnosti. To zahrnuje zejména podporu rodin, jelikož v těch se rodí děti, rodiny děti živí a vychovávají a pečují o závislé rodinné příslušníky, většinou nemocné, zdravotně postižené nebo starší osoby. V kontextu demografického stárnutí jsou tyto politiky stále důležitější jako prostředek ke zvrácení klesající míry porodnosti.

2.5 Je však důležité, aby mechanismy použité k výplatě rodinných dávek neovlivňovaly negativně pobídky k práci. V některých zemích pomáhá oddělení rodinných přídatků pro závislé rodinné příslušníky od dávek v nezaměstnanosti posílit finanční pobídky pro vstup do zaměstnání, zejména u matek a žen, které pečují o starší příbuzné. Neexistence dostupné péče o dítě, a to kvůli nákladům nebo fyzické dostupnosti, je považována za klíčovou překážku pro zapojení rodičů, zejména žen. Proto je nutno uvítat a podporovat klíčovou roli dotovaného, dostatečného a přijatelného poskytování péče o dítě při podpoře účasti na zaměstnanosti, zejména žen. V některých členských státech necítí ženy v plodném věku povinnost porodit dítě, jelikož osobní finanční náklady spojené s rodičovstvím jsou jednoduše příliš vysoké, což má za následek to, co představuje daň pro pracující matky. I když tyto postoje mohou být z národní perspektivy krátkozraké, je to dokonce ještě více – špatné hospodaření na straně tvůrců politik, kteří mohou udělat více k zastavení trvalého poklesu míry porodnosti v Evropě zajištěním toho, aby se míra zaměstnanosti žen zvýšila prostřednictvím finančních a nefinančních pobídek.

⁽¹⁾ Viz stanovisko EHSV k opatřením na podporu zaměstnanosti Úř. věst. C 110, 30.4.2004 bod 4.1.

2.6 Profesní a geografická mobilita je rozhodující pro vysokou úroveň hospodářské efektivnosti, a proto je nutno přijmout opatření, která zajistí, aby nároky na dávky ze zákonných penzijních systémů a penzijních systémů společnosti byly zachovány, v případech, kdy lidé změní zaměstnavatele nebo bydliště v rámci EU. Je také důležité zaměřit se na ty, kteří vstupují na trh práce, nebo na ty, kteří se ze zaměstnance stávají podnikateli, aby bylo zajištěno, že jsou přiměřeně podporováni sociální ochranou. Existuje zde rovněž prostor ke snížení pracovní mobility jako poslední možnosti stimulováním stagnujících místních ekonomik prostřednictvím partnerství veřejného a soukromého investování, které maximalizuje místní trhy práce. Vzhledem k tomu, že jedním aspektem vyšší profesní mobility může být ztráta určitých dovedností, druhou stránkou mince mobility je to, že jednotlivci mají větší možnost přesídlit tam, kde je skutečná poptávka po jejich kvalifikaci a rovněž příležitost vyzkoušet ten druh transferu technologií, který přidává hodnotu k jejich současné kvalifikační základně. Proto nelze mobilitu chápat úzce tak, že představuje ztrátu, ale jako efektivní přidělování příslušných kvalifikací a talentu tam, kde je jich nejvíce zapotřebí.

2.7 Fyzická a duševní nezpůsobilost významně snižuje nabídku pracovních sil, zejména u pracovníků ve věku 50 až 60 let, kteří jsou hlavním cílem evropské strategie k zajištění toho, aby se práce vyplatila. V některých členských státech je až jedna pětina nebo dokonce jedna čtvrtina lidí ve věkové skupině 55-59 let a 60-64 let na dávkách v invaliditě. Tato skutečnost svědčí o závažném vypětí existující v současném pracovním světě, které může způsobovat vážné tělesné a duševní opotřebení. Tento problém, který je možné spojit s ochranou zdraví při práci, je třeba vyřešit přijmutím vhodných strategií s ohledem na preventivní ochranu zaměstnance a ochranu zdraví, a zlepšením pracovních podmínek. Osoby, které nejsou zcela invalidní, ale mají pouze sníženou pracovní schopnost, mají malou šanci najít vhodné pracovní místo, které by zohledňovalo jejich pracovní omezení. Je proto nutné zvýšit nabídku takovýchto pracovních míst, aby bylo možné zajistit pracovní příležitosti pro lidi, kteří mají sníženou pracovní schopnost. Avšak mnoho lidí, kteří se nacházejí v této situaci skryté nezaměstnanosti, by upřednostnilo vykonávat nějakou výdělečnou činnost, jelikož stále ještě mají významnou pracovní kapacitu. Členské státy musí přijmout nezbytná opatření, aby bylo zajištěno, že dávky v nezaměstnanosti a invaliditě nedonutí handicapované pracovníky, aby skončili v pasti nezaměstnanosti, ale naopak budou doplněním jednotlivých nití sociální politiky v zájmu handicapovaných pracovníků. Je však třeba uznat, že zdravotní postižení je na škále způsobilosti a nové myšlení definuje zdravotní postižení jako odezvu společnosti na jednotlivce, která zbavuje způsobilosti více než fyzické nebo jiné omezení při rozhodování o tom, zda je osoba postižená nebo ne. V této souvislosti varuje Výbor před politikou, která by nechtěně vyústila v zakrytí skutečné úrovně nezaměstnanosti. Je rozhodující užší spolupráce při sledování a zlepšování výměny nejlepších praktik politiky handicapovaných občanů v jednotlivých státech, přičemž se nadále chrání a podporují potřeby postižených lidí. Je zapotřebí

otevřeného koordinačního rámce pro dobrou praxi a pozitivní akce poskytující dávky, které souvisejí s podporou zaměstnanosti a samostatně výdělečné činnosti, společně s dávkami podél spektra fyzické a duševní způsobilosti.

2.8 Co se týče starších pracovníků, stanovila Evropská rada na zasedání ve Stockholmu ambiciózní cíl zvýšit míru zaměstnanosti lidí ve věku 55-64 let na 50 % (v roce 2002 tato činila 40,1 % a u lidí ve věku 60-64 let méně než jednu čtvrtinu). Na zasedání Evropské rady v Barceloně byl členským státům stanoven doplňkový ambiciózní cíl zavést opatření do roku 2010, aby se zvýšil o pět let průměrný produktivní věk odchodu z trhu práce. Dosažení těchto cílů bude rozhodující pro zajištění budoucí finanční udržitelnosti sociální ochrany, zejména pro zaručení přiměřené výše příjmů pro budoucí důchodce. Výbor se domnívá, že tento cíl je rozumný.

3. Specifické poznámky

3.1 Společně se specifickými, cílenými hospodářskými politikami je zajištění toho, aby se práce vyplatila, také o procesu. Jednou z oblastí při zajišťování toho, aby se práce zrala na reformu vyplatila, je možnost, že nastávají situace, kdy pracovníci opouštějí placené zaměstnání před dosažením důchodového věku. Například v mnoha členských státech mohou lidé, kteří dlouho platili příspěvky na sociální zabezpečení, dostat důchod před dosažením běžného důchodového věku, což je často spojené s citelnou finanční újmou. Tito pracovníci by mohli ještě eventuálně být hospodářským přínosem a sociální politika by jim měla jejich volbu usnadnit, a to zejména vytvořením rámcových podmínek na trhu práce, které berou v potaz věkovou otázku. U žen není brzký odchod z pracovního procesu vždy dobrovolný, ale je často spojen s diskriminací žen na pracovišti. Tyto diskriminace se také projevují na získaných právech na důchod žen, z nichž většina zažije přerušení pracovní kariéry kvůli mateřství a péči o dítě/starší rodinné příslušníky, profesní segregaci do nejistých „feminizovaných“ profesí s nízkou mzdou a rozdíly v platech mezi pohlavími, což všechno zkracuje dobu placení a snižuje výši příspěvků na systémy důchodového zabezpečení a pouze zhoršuje ekonomické vyhlídky žen v důchodu předčasným zkrácením jejich placeného zaměstnání. Feminizace chudoby je již dlouho objektem zájmu a ponurá Evropa nutně potřebuje, aby byla v politice věnována pozornost zlepšení ekonomické situace žen v průběhu života. Lepší zohlednění substitučních period, věnovaných péči o děti, ve výpočtu nároků na důchod by znamenalo zásadní opatření, umožňující zmírnění důsledků diskriminací v důchodě, které ženy zažily během pracovního života.

3.2 Jiným příkladem, kde musejí mít odpovídající správní reformy přednost před netečností veřejnosti je zajistit, aby úsilí k zajištění toho, aby se práce vyplatila, bylo spravedlivé z hlediska pohlaví. Zatímco některé nové členské země jsou přetíženy sociálními politikami a politikami zaměstnanosti, které omezují přístup žen k zaměstnání, jiné mají doplňující daňové a sociální politiky, které podporují vysokou úroveň

zapojení žen jako pracovní síly. Tyto dříve mimořádně vysoké míry zaměstnanosti se během přechodu na tržní hospodářství snížily. Je důležité, aby přírůstek žen pracujících na plný úvazek nebyl obětován při úsilí restrukturalizovat hospodářství přístupujících zemí, přičemž by toto úsilí nehledělo na pohlaví. Je třeba podněcovat tvůrce národních politik, aby upřednostňovali ty pracovníky, u kterých představuje zajištění toho, aby se práce vyplatila, největší výzvu, místo toho, aby nadále jednali, jako kdyby všechny skupiny nezaměstnaných/nedostatečně zaměstnaných osob byly znevýhodněny stejně.

4. Specifické připomínky k některým ze sedmi pouček Komise

4.1 První poučka: EHSV se domnívá, že myšlenka vytvoření nových nástrojů sociální ochrany, stejně jako lepší využití existujících nástrojů by neměla být zamítnuta, ale naopak, rozvinuta a vzájemně doplněna. Například, velmi rozdílné a rozdílné systémy pro pomoc a služby orientované na mládež už neodpovídají novému charakteru prodloužení této části života. Absence nástrojů sociální ochrany, konkrétněji zaměřená na tuto věkovou skupinu, nutí některé mladé lidi si rychle vybrat málo kvalifikované formy vzdělávání a zaměstnání, s velmi vážnými strukturálními důsledky na celý jejich život, a se souvisejícím pozitivním dopadem na veřejné sociální výdaje. Podobně, absence nových nástrojů, které by mohly zabezpečit odbornou sociální ochranu během celého života – způsobující střídání období vzdělávání, práce a odpovědností za pečování – značně brzdí mobilitu a flexibilitu na trhu práce (šestá poučka).

4.2 EHSV považuje za velmi důležité věnovat zvláštní pozornost střednědobým vlivům mnohých iniciativ přijatých členskými státy za účelem „aktivace“ sociálních dávek.

4.3 EHSV se domnívá, že nastal čas pro silné evropské podněty (zejména podněty namířené na a prováděné ve spolupráci se sociálními partnery) na podporu koordinace systémů doplňkové sociální ochrany které, jak to zdůrazňuje Komise, se stávají důležitými prvky sociální ochrany (sedmá poučka).

5. Závěry a doporučení

5.1 Výbor požaduje konvergenci v úsilí členských států EU zajistit, aby se práce vyplatila, tím, že učiní zaměstnání skutečně ekonomicky přitažlivou alternativou k nezaměstnanosti nebo sociálnímu zabezpečení, a přitom se zaměří na celou škálu překážek při zajištění toho, aby se práce vyplatila. Domácí politiky musejí uznat a předcházet podporování takového výměnného obchodu, zejména ve schopnosti pracov-

níků s nízkou mzdou a nízkou kvalifikací uniknout chudobě prostřednictvím deklarované, legitimní práce. Tudiž klíčovým problémem, kterému členské státy čelí při zajištění, aby se práce vyplatila, je určit společnou a přiměřenou úroveň podpory v zaměstnanosti i nezaměstnanosti, která zachová pobídky pro lidi, aby se zapojili na trhu práce. Výbor rozlišuje mezi příspěvky politik rychle přinášejících zisk, které se zaměřují na poskytování omezených, ale konečných dávek pro osoby s nízkou kvalifikací, a dlouhodobějšími investicemi do lidského kapitálu, které jsou klíčem k zajištění toho, aby se práce dlouhodobě a udržitelně vyplácela, zejména pro ty nejméně ohrožené.

5.2 Výbor poukazuje na značné možnosti přispění soukromých podniků a zaměstnavatelů při plnění evropských cílů zaměstnanosti. Mělo by se vyvinout úsilí ke stanovení uskutečnitelných politik v oblasti poptávky, které jsou zaměřeny na změnu chování zaměstnavatelů způsobem, který podporuje dosažení lisabonských cílů kvalitnější, udržitelné zaměstnanosti v celé Evropě. Komise by měla poskytnout a šířit důkazy a zkušenosti, co se týče toho, kde dobré chování podniků zlepšilo množství a kvalitu pracovních příležitostí, a hledat způsoby, jak tento úspěch zopakovat.

5.3 Mimo podporování dobré praxe je nutno prosazovat sankce při nevhodném chování zaměstnavatele, včetně diskriminace z důvodu pohlaví, rasy, sexuální orientace, náboženského vyznání nebo věku, s cílem podporovat v evropských ekonomikách inovace, růst nabídky pracovních sil a možnost mít delší pracovní život. Diskriminace v zaměstnání žene talentované lidi do ilegálního nebo neoficiálního sektoru, kde je produktivita nízká, pobídky k odbornému vzdělávání a investování slabé a kde neexistuje sociální ochrana. Takovéto neracionální ekonomické chování nejenže zbavuje Evropu konkurenceschopnosti, ale připravuje národní ekonomiky o velmi potřebné příjmy z daní.

5.4 Proto je nutno uplatňovat v členských státech řadu nástrojů a systémů dávek za podpory silné národní koordinace, která vyvažuje nástroje nabídky a poptávky v oblasti pracovních sil. Je třeba pečlivě vyvažovat a předvídat spojené účinky dávek nebo daňové úrovně na příjmy a věnovat zvláštní pozornost pobídkovým strukturám, které tyto vytvářejí pro chudé domácnosti. Byla zdůrazněna i další opatření např. poskytování péče o dítě, pružná pracovní doba, záruka práce, pracovní mobilita a příležitosti k odbornému vzdělávání, jako nezbytná pro komplexní politický rámec k zajištění toho, aby se práce vyplatila.

Brusel, 1. července 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na téma „Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Budoucnost textilního a oděvního sektoru v rozšířené Evropské unii“

COM(2003) 649 final

(2004/C 302/19)

Dne 28. října 2003 Evropská komise rozhodla, v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství, že bude konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ohledně „Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Budoucnost textilního a oděvního sektoru v rozšířené Evropské unii“.

Specializovaná sekce „Jednotný trh, produkce a spotřeba“ pověřená přípravou prací Výboru v této oblasti, přijala své stanovisko dne 4. května 2004 (zpravodaj: M. PEZZINI; spoluzpravodaj: M. NOLLET).

Na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (jednání ze dne 1. července 2004) Evropský hospodářský a sociální výbor přijal toto stanovisko 81 hlasy pro a 1 hlas proti.

1. Úvod

1.1 Celkem 2,1 milionů pracovních sil, který evropský textilní průmysl stále zaměstnává, spolu s dalším půl milionem zaměstnanců z nových členských států, svědčí o jeho vitalitě – i když částečně ohrožené – a o jeho vysokém potenciálu. Díky velkému inovačnímu úsilí v procesech a výrobcích se tento průmysl ještě stále podílí na evropském bohatství částkou přesahující 200 miliard eur ročního obrátu – nehledě na související činnosti – a zažívá silný růst zejména v oblasti tzv. „nekonvenčního“ sektoru (tj. technický sektor high-tech (!)). Ten představoval přibližně 30 % celkové výroby, přičemž výdaje na výzkum a rozvoj dosahují 8 až 10 % obchodního obrátu.

1.2 Evropská unie je největším světovým obchodním aktérem v textilním a oděvním sektoru: předpoklad, že mezinárodní dělba práce (globalizace) nenapravitelně vyloučí rozvinuté průmyslové země ze světové textilní výroby, se ukázal jako mylný, a v každém případě nemůže být aplikován na evropský kontinent. Evropa je totiž stále největším světovým vývozcem textilních výrobků a druhým největším vývozcem v oděvním odvětví na globálním trhu, kde objem dovoz-vývoz v r. 2002 dosáhl a překročil výši 350 miliard eur (6 % světového obchodu).

1.2.1 Stojí za připomenutí, že největší světový vývozcem v oděvním sektoru není nikdo jiný než Čína.

1.3 Evropě se doposud dařilo hodnotit své kvalitativní a organizační výhody: omezené série, systém mód, luxusní výrobky s vysokým kreativním potenciálem, rychlost přizpůsobení se poptávce, rychlost výroby a dodávky. Kromě toho díky nanotechnologii a novým vláknům Evropa inovovala procesy a inteligentní materiály, což vedlo ke vzniku technického textilu, který je vysoce konkurenční a zaznamenává rostoucí obchodní přebytek. Rovněž nedávné aplikace chemie na textil napomohly vzniku nových výrobků. Stojí za zmínku, že v tomto sektoru se podmínky přístupu na trhy v jednotlivých zemích na světě velmi liší. Zatímco EU aplikuje celní sazby v

(!) Tzv. technický textil nalézá stále větší uplatnění v následujících oblastech : oděvy, agrotechnika, stavebnictví, geotechnika, technika pro bydlení, technika pro průmysl, technika aplikovaná na zdravotnictví, technika pro dopravu, technika pro životní prostředí, technika pro obaly, technika aplikovaná na systémy ochrany, sportovní technika. Viz příloha č. 2.

průměru pod hranici 9 %, četné jiné země tyto sazby vyměřily až na 30 %, k nimž je třeba připočíst nákladné necelní bariéry.

1.4 V Evropě se textilnímu a oděvnímu sektoru podařilo vypořádat se s četnými radikálními přeměnami, využít technologických změn, náležitě přihlížet k vývoji jednotlivých výrobních nákladů a rychle reagovat na příchod nových světových konkurentů. Reakce evropského průmyslu spočívaly jednak ve velkém modernizačním úsilí, prostřednictvím konkurenční restrukturalizace a integrace technologických procesů, a jednak zaujetím nového místa na trhu, využitím organizace práce „v síti“ (networking) aplikované na výrobu, distribuci, inovaci a technologický marketing.

1.5 V r. 2002 hrubé investice představovaly přibližně 9 % přidané hodnoty sektoru, tj. přibližně 5 miliard eur. Je přirozené, že téměř 70 % bylo určeno pro textilní sektor a asi 30 % pro oděvní sektor. Obchodní bilance je u textilu pozitivní, zatímco u oděvů převažují dovozy nad vývozy. Kromě toho textilní a oděvní sektor, ke kterému se přidává i výroba obuvi, představuje velice heterogenní a nestejnorodý průmysl s velmi bohatou škálou výrobků, které jdou od syntetických vláken high-tech až k výrobě vlny, od bavlny k průmyslovým filtrům, od obyčejných hadříků k luxusní módě, od domácích pantoflí až po bezpečnostní obuv chránící proti chemickým korozivním činidlům.

1.6 Textilní, oděvní a obuvnický průmysl je soustředěn v pěti nejlidnatějších zemích Unie a její podniky pokrývají více než ¾ evropské produkce. Přidaná hodnota je rovněž soustředěna v těchto zemích, kdy na první místo se řadí Itálie, za ní následuje Spojené království, Francie, Německo a v menší míře Španělsko. Ze zemí, kde je výroba menší, zauímají velmi důležitou pozici z hlediska přidané hodnoty Portugalsko, Belgie a Řecko. Belgie je velice aktivní na poli technických a inteligentních vláken. Co se týká nových členských států, tento sektor zaujímá velmi důležité místo v Polsku, Estonsku a Litvě, stejně jako v kandidátských zemích (Turecko, Rumunsko a Bulharsko).

1.7 Míra zaměstnanosti v posledních pěti letech klesala průměrně o 2,6 % ročně. Jedinými případy, které se vymykaly této tendenci, jsou Španělsko a Švédsko (+ 2 %), ve kterých se zaměstnanost v tomto sektoru v období 1995 až 2002 zvýšila. Evropský průmysl se plnohodnotně zapojil do globalizace trhů; celkově restrukturalizoval a racionalizoval své podniky: operace náročné na velký počet pracovních sil zadal subdodavatelům (outsourcing) a zaměřil se naopak na práce vyžadující vysokou kvalifikaci, zejména z důvodu aplikace informačních technologií, nových technologií a účinnějších výrobních metod.

1.8 Z hlediska obchodního připomínáme, že v r. 2005 dojde k plánovanému zrušení dovozních kvót po vypršení tzv. Multivlákninové dohody (MFA); všechny strany se tudíž budou muset zhluboka zamyslet nad tím, jak vytvořit nové obchodní podmínky pro textilní výrobky tak, aby evropský průmysl mohl být konkurenční na světové úrovni při současném zaručení spravedlivých podmínek nejchudším a nejvíce zranitelným zemím. Je stále více jasné, že je prioritní zahájit provádění barcelonského procesu předpokládajícího vytvoření oblasti volného obchodu mezi Evropou a celým jižním břehem Středozemí, čímž by došlo ke skutečnému vytvoření pan-euro-středozemní oblasti.

2. Návrh Komise

2.1 Sdělení Komise se věnuje složité problematice textilního a oděvního sektoru s úmyslem posílit jeho konkurenceschopnost a zlepšit jeho dynamiku, a to prostřednictvím provádění lisabonské strategie specificky přizpůsobené tomuto sektoru.

2.2 Sdělení navrhuje opatření založená na průmyslových a obchodních politikách, a to zejména v následujících oblastech: zaměstnanost, výzkum a technologický rozvoj, inovace, odborné vzdělávání, regionální rozvoj, trvale udržitelný rozvoj, sociální zodpovědnost podniků, veřejné zdraví, ochrana spotřebitele, boj proti padělanému zboží, práva na značku a práva průmyslového a duševního vlastnictví, politika konkurenceschopnosti a režim státních pomoci.

2.3 Komise navrhuje několik akčních oblastí, ve kterých by mělo dojít ke zvýšení účinnosti opatření průmyslové politiky, zejména pak:

- výzkum, rozvoj a inovace: nové materiály a inteligentní materiály, nanotechnologie, nové výrobní procesy a čisté technologie, se zaměřením na oblast módy a na podporu tvořivosti;
- sociální zodpovědnost podniků: respektování mezinárodních pracovních norem a norem životního prostředí, zodpovědné řízení průmyslových změn, konzultování zaměstnanců;

— školství a vzdělávání: lepší přístup malých a středních podniků k financím v této oblasti prostřednictvím zjednodušení procedur, šířením informací a koordinací akcí;

— rozvoj možností a kapacit napojení do sítě;

— program z Dohá ke snížení a harmonizaci celních sazeb a snížení netarifních překážek vzájemného obchodu;

— vytvoření euro-středozemní zóny do r. 2005 k zaručení volného oběhu textilních výrobků v zemích aplikujících stejné podmínky původu, jakož i schválený systém administrativní spolupráce;

— systém označování původu pro přístup do EU: ověření používání štítků u každého artiklu/výrobku k prokázání respektování mezinárodních norem práce a životního prostředí;

— obchodní preference EU: zaměření se na 49 nejchudších zemí (LDC – méně rozvinuté země⁽¹⁾), které dostanou rovněž možnost vyrábět oděvní meziprodukty;

— boj proti pašování a padělání, posílení současných opatření a přijetí nových opatření na ochranu průmyslového a duševního vlastnictví, provádění kontrol k odstranění nekalých obchodních praktik, posílení společného celního systému;

— značka „Made in Europe“ pro podporu kvalitních evropských výrobků a pro ochranu spotřebitelů;

— Strukturální fondy: využívání a nové směry, zejména v rámci nových finančních perspektiv na období 2007–2013.

2.4 Sdělení Komise rovněž navrhuje několik okruhů k zamyšlení:

— akce na úrovni zainteresovaných stran;

— akce na úrovni členských států;

— akce na úrovni Evropské unie.

2.4.1 Navrhuje se vytvořit Skupinu na vysoké úrovni složenou ze zástupců Komise, členských států a sociálních partnerů, která bude zodpovídat za kontrolu iniciativ učiněných na příslušných úrovních a za kontrolu jejich provádění. Na jaře r. 2005 a na konci r. 2006 by měly být vypracovány příslušné zprávy.

(¹) Méně rozvinutých zemí je celkem 49, z toho 40 zemí ACP (Afrika, Karibik, Pacifik) a devět zemí mimo ACP: Afghánistán, Bangladéš, Bhútán, Kambodža, Laos, Myanmar, Maldivy, Nepál, Jemen.

3. Hlediska představitelů textilního průmyslu

Dne 21. ledna 2004 Výbor zorganizoval v bruselském sídle slyšení, kterého se zúčastnili zástupci textilního průmyslu. Stanoviska vyjádřená v této kapitole odpovídají duchu písemných příspěvků a výroků zaznamenaným během slyšení⁽¹⁾.

3.1 Přítomní sociální zástupci – ředitelé podniků, zástupci odborů a místních samosprávných celků – jednohlasně žádali o okamžitou akci ke snížení velice rychlých následků dovozu z některých zemí, zejména z Číny, Indie a Pákistánu, na evropské podniky v tomto odvětví.

3.2 S blížícím se rokem 2005, tj. s ukončením režimu kvót, bylo požádáno o urychlené přijetí následujících opatření:

- možnost využít nových finančních zdrojů;
- vytvoření zvláštní akce v rámci Strukturálních fondů;
- investice do vzdělávání a lidských zdrojů;
- povinné značení původu výrobků pro všechny země;
- povinná traceabilita ve všech etapách výroby;
- respektování zdraví spotřebitele prostřednictvím značky zaručující „neškodlivost“ či vyloučení rizika u výrobku;
- reciprocita celních sazeb se zeměmi, kde se toto odvětví rychle rozvíjí;
- přehodnocení dohod s třetími zeměmi a zrušení tarifních výhod zemím, které nerespektují obchodní pravidla, sociální normy, trvale udržitelný rozvoj nebo které vyrábějí jaderné zbraně;
- přehodnocení celního uspořádání v Evropě ve smyslu jeho zjednodušení a umožnění přesnějších kontrol tak, aby bylo možné zamezit pašování, které již dnes dosáhlo úrovně, již nelze dále tolerovat;

⁽¹⁾ Na tomto slyšení byla přítomna paní Concepció FERRER I CASALSOVÁ, evropská poslankyně a předsedkyně „Evropského parlamentního fóra pro textil, oděv a kůži“. Evropskou komisi zastupoval p. Luis Filipe GIRÃO, vedoucí odboru na DG Podniky, a p. GHAZI BEN AHMED z DG Obchod. Přítomno bylo asi 60 osob, z toho Italové, Němci, Francouzi, Turci, Litevci a Belgičané.

- značný finanční závazek pro výzkum a inovaci, jakož i pomoc podnikům, zejména malým a středním podnikům, aby mohly diverzifikovat svou výrobu směrem k technickým nebo inteligentním tkaninám.

3.3 Italský textilní a oděvní sektor, který je ze všech evropských zemí nejvíce zranitelný, předložil společný dokument vypracovaný všemi výrobci, malými i velkými podniky, a všemi odborovými zástupci v zemi; dokument připomíná několik priorit a doporučuje, aby se projevily konkrétními, účinnými a vhodnými opatřeními. Podle společného stanoviska vyjádřeného v tomto dokumentu by „současná liknavost mohla Evropě přinést velmi vysoké sociální a ekonomické náklady“.

3.3.1 Byly zdůrazněny následující body:

3.3.2 Komunitární výrobky se dostávají na zahraniční trh s 0 % zdaněním pouze ve 22 zemích, zatímco na jiných trzích podléhají průměrné dani pohybující se mezi 15 až 60 %, přičemž ještě musejí zdolat četné necelní přehradu. Textilní a oděvní sektor už nebude moci, zejména po r. 2005, snést privilegia poskytnutá v současné době hlavním konkurentům EU (Čína, Indie, Pákistán, Indonésie). Ostatně, tyto výhody by měly být vyhrazeny méně rozvinutým zemím a malým producentům zemím, které se v r. 2005 samy ocitnou ve velmi nejisté situaci.

3.3.3 Z hlediska značení původu štítky se žádá, aby se nepoužívalo obecné označování „Made in UE“, nýbrž explicitnější vyjádření typu „Made in Italy/EU“ či „Made in France/EU“. Dnes se u více než 60 % výrobků na trhu dobrovolně označuje země původu zboží. Pokud by se takovéto značení stalo povinným, následovaly by zároveň kontroly a sankce, přičemž dnes je situace taková, že velkorysý manévrovací prostor umožňuje četná pašování a padělky, což evropský průmysl poškozují hned nadvakrát. Kromě toho je evropský zákazník znevýhodněn vůči americkému, japonskému, čínskému či australskému spotřebiteli. Nemí jasně, proč by neměl mít stejnou informaci jako ostatní díky povinnému značení původu. Jestliže bude evropský spotřebitel znát zemi původu zakoupeného zboží, bude moci lépe vyhodnotit nejenom opodstatněnost ceny, ale také i poměr mezi kvalitou a cenou podle svých vlastních potřeb.

3.3.4 Již několikrát bylo poukázáno na vztah mezi textilními výrobky a zdravím. Četné kožní problémy souvisejí s používáním nekvalitních textilních výrobků. I z tohoto důvodu by spotřebitel měl dostat možnost zvolit si oblast původu zboží.

3.3.5 Nezákonné dovozy oděvních artiklů dosáhly znepokojujících rozměrů a na mezinárodních trzích se rozšiřují falešné štítky „Made in ...“. Žádá se o zintenzivnění kontrol a o zpřísnění sankcí.

3.3.6 Ukazuje se, že pro tento sektor je zásadně důležitý rozvoj nových materiálů, nových výrobních postupů a čistých technologií, k podpoře trvale udržitelného rozvoje.

3.3.7 Sdružení podniků a odborových svazů připomínají, že se vždy hlásila k základnímu principu „Pravidel slušného chování v evropském textilním a oděvním sektoru“; tento dokument byl přímo zahrnut do kolektivních pracovních smluv v zemích Unie. Komise je proto vyzvána, aby do mezinárodních dohod zahrnula sociální rozměr.

3.3.8 Sociální dumping (výroba výrobků se snížením nákladů na pracovní sílu na úkor práv zaměstnanců, využíváním práce dětí, a tudíž nucenou prací) je morálně odsouzeníhodné chování, které však nemůže být překonáno uvalením antidumpingových sazeb. Z tohoto důvodu průmyslově vyspělé země, a zejména Evropa, musí bojovat proti tomuto jevu s ještě mnohem větším nasazením, prostřednictvím přísnějších opatření, a zejména pomocí GSP (Systém generalizovaných preferencí) ⁽¹⁾. V oblasti životního prostředí ekologický dumping předpokládá snížení výrobních nákladů na úkor respektování životního prostředí.

3.3.9 Je důležité, aby mezinárodní instituce s podporou průmyslově vyspělých zemí zahájily zvláštní projekty zaměřené na šíření znalostí, založené na principu trvale udržitelného rozvoje a určené pro rozvojové země, jak to ostatně provádí Společenství s novými členskými státy.

3.3.10 K dosažení tohoto cíle by mohlo být povzbuzující a vhodné používat štítky potvrzující, že přístup výrobků na trhy EU je podmíněn dodržováním mezinárodních norem v oblasti životního prostředí.

3.3.11 Sledovaným cílem je ochrana životního prostředí, a pro evropské podniky zaručení realistických podmínek fungování a konkurence, při zásadním přehodnocení obsahu smluv.

4. Připomínky EHSV

4.1 EHSV sledoval s velkou pozorností akce prováděné Komisí zejména v posledních letech, které se snažily dostat textilní a oděvní sektor do středu zájmu Společenství. Zejména konstatuje, že prezentace osvědčených praktik v jednotlivých oblastech inovace, v oblasti prodeje a marketingu vyvolala debatu u velmi početného publika přítomného na konferencích, jež nedávno v Bruselu zorganizovala jednotlivá Generální ředitelství (DG) ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Viz stanovisko EHSV.

⁽²⁾ Konference z 15. října 2002, „Evropský oděvní průmysl se dává na cestu high-technology“, Borschette-Brusel; Konference z 20. března 2003, „Budoucnost textilního a oděvního sektoru v rozšířené Evropské unii“; Konference z 20. března 2003, „Budoucnost textilního a oděvního sektoru po r. 2005“, Charlemagne-Brusel.

4.2 Tyto stimulující iniciativy se však bohužel nedočkaly očekávaného dopadu na místní úrovni. Z naší strany si proto musíme položit otázku nad způsobem, jak využít současných znalostí a informací a jak je dále rozšiřovat u všech zainteresovaných subjektů.

4.2.1 Silné zapojení oborových asociací zaměstnavatelů a zaměstnanců na všech úrovních musí zahrnovat celý inovační proces a zajistit jeho sledování.

4.2.2 Pouze koherentní politika výměny názorů a spolupráce mezi sociálními partnery, zejména s využitím zkušeností bilaterálních orgánů ⁽³⁾, jakož i společné úsilí k podpoře růstu tohoto sektoru, mohou pomoci čelit výzvě globalizace, která zejména v tomto sektoru „vzbuzuje opravdové znepokojení“, jak správně uvedl komisař LAMY.

4.3 Rada „Průmysl“ ve svých závěrech z 27. listopadu 2003 uvedla, že „...průmyslová konkurenceschopnost je jednou z hlavních oblastí... [ve kterých] Evropská unie a členské země mají hrát aktivní roli... pro dosažení cílů stanovených v lisabonské strategii“ (Úřední věstník C 317, 30.12.2003, s. 2). Sektor, který je dnes nejvíce vystaven jevu dezindustrializace, je bezpochyby právě sektor textilu.

4.3.1 Zejména z tohoto důvodu musí textilní sektor čelit neustálému procesu restrukturalizace a modernizace, nehledě na výrazné zpomalení hospodářské činnosti, výroby a zaměstnanosti. Přitom se jedná o strategický sektor, který stále poskytuje pracovní příležitosti, zejména ženám. Rada, vědoma si hodnoty tohoto sektoru, proto ve svých výše uvedených závěrech vyzývá Komisi, aby jí do července r. 2004 podala zprávu o iniciativách, které by mohly být předmětem akčního plánu na podporu textilního sektoru.

4.4 Výbor se domnívá, že Komise by se měla velmi urychleně a s novým pohledem věnovat, zejména formou úvah rozpracovaných ve svém dokumentu, následujícím bodům:

4.4.1 Opětne zahájení jednání o programu rozvoje z Dohy, a to bohatějším rozvinutím svého vlastního dokumentu (COM(2003) 734 z 26.11.2003) na základě několika jasných signálů od zaměstnanců, podniků a spotřebitelů ⁽⁴⁾.

⁽³⁾ Bilaterální orgány jsou složeny ze zástupců malých podniků a zaměstnanců, kteří na základě principu vzájemnosti a reciprocit poskytují financování pro akce pomoci, modernizace a inovace pro ředitele a zaměstnance malých a středních podniků.

⁽⁴⁾ Srov. slyšení ze dne 21. ledna 2004 a jeho závěry uvedené v bodě 13.

4.4.2 Role celníc v integrovaném řízení vnějších hranic⁽¹⁾, s přihlédnutím k informacím uvedeným ve stanovisku Výboru a k dalším návrhům uvedeným v tomto stanovisku.

4.4.3 Pravidla původu v preferenčních obchodních dohodách (COM(2003) 787) s cílem stanovit budoucí celní sazby, které vyplynou z nového kola multilaterálních jednání, z dohod o volném obchodu a z podpory trvale udržitelného rozvoje. Kromě toho, jak to opakovaně v tomto stanovisku Výbor požaduje, je také třeba stanovit „postupy řízení a kontrolní a ochranné mechanismy k zajištění řádného užívání preferenčního systému tak, aby byla zaručena ochrana ekonomického prostředí a příslušných finančních zájmů proti zneužití systému“⁽²⁾.

4.4.4 Podmínky partnerství s Čínou⁽³⁾, v jehož rámci bylo vyčleněno několik komunitárních zdrojů ke zvýšení konkurence mezi touto zemí a EU (program vzdělávání pro mladé ředitele podniků, rozvoj odborného vzdělávání, kapitola B7-3).

4.4.5 Příprava komunitárního programu, disponujícího adekvátními finančními prostředky, k podpoře výzkumu, inovace (i v jiných oblastech než technologie) a odborného vzdělávání v sektoru (schopnost adaptace především malých podniků a pracovních sil na novou mezinárodní situaci a na požadavky spotřebitele). Ostatně tento princip jasně vyjádřil i Evropský parlament ve svém usnesení o budoucnosti textilního a oděvního sektoru, které bylo schváleno v únoru r. 2004.

4.4.6 Opatření k ochraně spotřebitelů, kteří si stále více uvědomují potenciální účinky některých výrobků na své zdraví; jedná se o výrobky, které jsou často v kontaktu s kůží, zejména v souvislosti s kontaktními alergiemi a jinými stále častěji se vyskytujícími kožními poruchami⁽⁴⁾. V souvislosti se změnami v evropské legislativě provedenými za účelem větší transparentnosti v oblasti potravinářských výrobků by bylo vhodné zavést podobné předpisy, které by pomocí povinného značení původu umožnily spotřebiteli zjistit, ze které země pochází příze a látka a kde byl hotový výrobek zhotoven.

4.5 Je pravda, že povinné značení „Made in ...“ by mohlo pomoci přesvědčit zákazníka, aby při nákupu oblečení zaplatil cenu odpovídající výrobním standardům a postupu v zemi původu – přičemž tato informace by se měla vztahovat k zemi, kde byl výrobek dokončen a nikoliv k zemi produkce; návrh Komise týkající se značky „Made in Europe“ však není přesvědčivý. Jediná evropská značka nerozlišuje mezi specifickou a vynikající kvalitou výrobků v jednotlivých zemích, které jsou „spojeny v rozmanitosti“.

⁽¹⁾ COM(2003) 452 ze dne 24.7.2003.

⁽²⁾ Viz COM(2003)734 final ze dne 26.11.2003.

⁽³⁾ COM(2003) 533 z 10.9.2003.

⁽⁴⁾ Z celkového počtu 5 000 chemických látek existujících v textilním sektoru se jich nejčastěji používá přibližně tisíc. K nim se přidává nespécifikované množství různých kombinací několika látek, z nichž některé jsou toxické a které se používají k barvení a k jinému zpracování látek. V souladu s legislativou týkající se životního prostředí a zdraví jsou v EU toxické látky před použitím preventivně vybrány, odstraněny nebo zpracovány. Náklady s tím spojené hradí evropské podniky.

4.5.1 Co se týče variant navrhovaných Komisí ohledně značek původu, zde se Výbor domnívá, že je důležité zaujmout přístup předpokládající povinné značení, a to jak u dováženého zboží, tak i u zboží vyrobeného v jednotném trhu, pokud tyto výrobky budou prodávány v Evropské unii. Tento přístup zejména usnadní orientovat spotřebitele na „etické výrobky“, nejenom vzhledem k jejich opravdovým kvalitám, ale i vzhledem k dodržování práv zaměstnanců ve výrobním procesu.

4.6 Kultura týkající se „společenské zodpovědnosti podniků“ musí být posílena jakožto evropský model; zároveň však musí být rozšířena i na rozvojové země pomocí konkrétních nástrojů, které mohou zákazníci kontrolovat a které jim umožní získat správné ekonomické vyhodnocení⁽⁵⁾.

4.7 Je třeba, aby spotřebitel získal lepší viditelnost ohledně norem životního prostředí a legislativy v oblasti bezpečnosti práce; tyto normy jsou již aplikovány ve výrobním procesu a měly by vést ke zvýšení konkurenční výhody.

4.7.1 Velice jasné stanovisko Unie týkající se trvale udržitelného rozvoje a následně, dodržení Kjótského protokolu ve stanovených lhůtách, může být úspěšné a dočkat se podpory ze strany evropského výrobního sektoru, pouze bude-li doprovázeno uznáním a respektem k úsilí, které tyto závazky vyžadují. Jestliže budeme nečinně přihlížet nekvalitní konkurenci nebo jestliže proti ní nezasáhneme, pak tato skutečnost nejenomže nepovede k šíření kultury pokroku, zakořeněné v podnicích a mentalitách zaměstnanců, ale může vést k ještě větší dezindustrializaci našeho kontinentu ve prospěch několika nadnárodních společností⁽⁶⁾; ty se pak mohou zaměřit na výrobu v zemích, které jsou méně citlivé na naše principy uznávající „sociálně-tržní hospodářství“.

4.7.2 Úsilí Komise vyvíjené ke snížení spotřeby energie, zejména zavedením požadavků eko-koncepcí u výrobků spotřebovávajících energii⁽⁷⁾, může časem splnit svůj účel, pokud evropské průmyslové sektory – a zejména textilní a oděvní sektor – ještě budou mít svůj trh, a tím pádem i stroje nezbytné pro výrobu. V opačném případě by nám nezbylo, než rozšířit návrh na několik zemí považovaných za rozvojové země, aby mohly zlepšit energetickou spotřebu svých strojů na výrobu svého zboží.

⁽⁵⁾ Viz COM(2004) 101 z 10.2.2004 – Sdělení Komise: vybudovat naši společnou budoucnost. Evropská unie jakožto světový partner, bod C (s. 25).

⁽⁶⁾ Srov. Eurostat: „HDP ve světě“. Přibližně 45 000 nadnárodních společností se dělí o více než 55 % světového HDP, který v r. 2002 představoval 34 miliard eur.

⁽⁷⁾ COM(2003) 453 z 1.8.2003 (návrh směrnice).

4.8 Výbor žádá, aby také na evropské úrovni byla pozornost neustále zaměřena na mikropodniky a malé podniky, které jsou v tomto sektoru velmi početné, zejména pak na finanční systém, neboť ten současný má tendenci hýčkat spíše velké podniky. Výbor také uznává úsilí Komise, která upozorňuje na problémy mikropodniků a malých podniků a na rozvoj ducha podnikavosti v evropské kultuře (¹).

4.9 Výbor také volá po snížení počtu zemí, které by mohly využívat systému GSP, jak již bylo uvedeno výše. Výbor se také domnívá, že celní sazby dnes aplikované Evropskou unií – kteréžto patří k nejnižším na světě – by neměly být dále sníženy, dokud cla praktikovaná některými, velmi konkurenčními zeměmi vyvážejícími textilní a oděvní zboží, neklesnou na podobnou úroveň. Ve svém usnesení o budoucnosti textilního a oděvního sektoru v Evropské unii z 29. ledna 2004, Evropský parlament rovněž doporučuje přijmout kritérium reciprocity nebo „přístup k trhům na světové úrovni, který je srovnatelný s dovozními podmínkami, jež bude Unie aplikovat od r. 2005“. Výbor podporuje liberalizaci trhu, ale odmítá, aby liberalizace byla jednosměrná. Ostatní země by také měly být připraveny otevřít jejich trhy textilním a oděvním výrobkům z EU

4.9.1 K vymýcení vážných problémů s pirátským zbožím a padělky je potřeba posílit celní kontroly na vnějších hranicích. Je třeba dát jim jednotnou podobu v rámci skutečné společné evropské celní služby, spolu se zvláštními podpůrnými opatřeními pro nové členské státy.

4.9.2 Výbor sdílí vážné obavy profesních skupin, kterých se dotýkají důsledky padělaného zboží, a domnívá se, že je třeba učinit veškerá možná opatření k jeho snížení. Celní úřady několikrát zdůraznily, že nemají dostatek personálu ke kontrole zboží v tranzitu, zejména v přístavech. Například do přístavu v Neapoli připlouvá v průměru každým dnem 1000 kontejnerů, přičemž kontroly provádějí pouze 3 osoby. Průměrný počet otevřených kontejnerů (jejichž vnitřek však není prohlédnut) je nižší než 1 %!

4.9.3 Vzhledem k této situaci, která je ještě dále zhoršena následkem plánovaného pašování zločinnými kruhy, jež má dopad na činnost četných evropských přístavů, by jedním z možných řešení mohlo být soustředit určité výrobky do přesně stanovených a vybavených přístavů, ve kterých by byla prováděna – spolu s přísnější kontrolou celní agentury – také kontrola zástupci sektoru.

4.9.4 Evropský parlament rovněž sdílí tento názor v bodě 11 svého usnesení, či přinejmenším jeho podstatu, a žádá proto Komisi, aby podpořila a pomohla výrobcům vytvořit síť pro dohled a informační síť ke zjišťování původu pirátských nebo padělaných výrobků a k jejich odstranění z trhu.

4.9.5 Dalším řešením by mohlo být rozdělit zaplombované kontejnery podle míst konečného určení. Tím by se zásadně snížil počet kontejnerů, které musejí být zkontrolovány v přístavech, a umožnilo by to provádění důkladnějších kontrol.

4.10 Země původu zboží musejí být rovněž vyzvány ke zlepšení prováděných kontrol. Zemím, které nesou spoluvinu za nezákonné akce používáním neúčinných kontrolních mechanismů, by mělo být dočasně odebráno právo vyvážet za výhodných podmínek. Jenom generalizovaný systém preferencí (GSP), který je v textilním a oděvním sektoru široce využíván, přijde EU na 2,2 miliardy eur ročně ve formě ztráty celních příjmů, a každým rokem přinese stejnou částku zemím, které tohoto systému využívají. Pokud má EU poskytovat takto velkorysé výhody, které mají často dopad na krizi zaměstnanosti v několika regionech Evropy, pak je třeba EU přiznat právo stanovit podmínky, za kterých budou tyto výhody poskytovány.

4.10.1 Výbor si je zcela vědom toho, že vnější hranice EU se ve skutečnosti nemusí nutně shodovat s hranicemi členských států, ale že se stále více posouvají do oblastí, odkud toto dovážené zboží pochází. EHSV již vydal stanovisko na toto téma.

4.11 Současná pravidla původu jsou příliš složitá a obtížně aplikovatelná, často nejsou pochopena a vyžadují podrobnou znalost ohromného množství právních textů. Dnes představují překážku obchodu a silně podporují pašování. Země požívající těchto výhod slouží většinou jako tranzitní kanály pro výrobky ze zemí, které tyto výhody nemají.

4.12 Výbor vyzývá Komisi, zejména pak DG Obchod, aby stanovila jasné normy z hlediska výhod, které budou poskytovány rozvojovým zemím, zejména s přihlédnutím k ochraně zaměstnanců, ochraně životního prostředí, boji proti pašování drog, dodržování základních práv, trvale udržitelnému rozvoji, aniž bychom zapomínali na další oblasti jako ochrana spotřebitelů a blaho zvířat.

4.13 Co se týče Společného celního sazebníku (CCT), zde Výbor konstatuje, že poslední nařízení v této oblasti, tj. nařízení č. 1789/2003 platné od 1. ledna 2004 a upravující nařízení č. 2658/87, je výsledkem série kompromisů, které ztěžují a komplikují provádění společného celního sazebníku, a tím pádem napomáhají pašování a daňovým únikům. Kategorie „Oděvy a oděvní doplňky“ odpovídající kapitolám 61, 62 a 63, zahrnuje 466 druhových položek, z toho na 398 se vztahuje 12 % celní sazba a na zbývajících 68 položek se vztahují sazby od úplného osvobození až k sazbám ve výši 2 %, 4 %, 5,3 %, 6,2 %, 6,3 %, 6,5 %, 6,9 %, 7,2 %, 7,5 %, 7,6 %, 7,7 %, 8 %, 8,9 %, 10 %, a 10,5 %. Kapitoly 64 (obuv, kamaše aj.), 65 (úprava vlasů a součásti účesu), 66 (deštníky a slunečníky) a 67 (péra a umělé květiny) mají sazby ve výši 1,7 %, 2,2 %, 2,7 %, 4,7 %, 5 %, 5,2 %, 7 % a 8 %.

(¹) Srov. mj. následující dokumenty : COM(2001) 98 z 1.3.2001; COM(2001)366 z 18.7.2001; COM(2003) 21 z 21.1.2003; COM(2002) 345 z 1.7.2002; COM(2001) 122 ze 7.3.2001; COM(2002) 68 z 6.2.2002; COM(2003) 27 z 21.1.2003.

4.13.1 Z celkového počtu 1 516 druhových položek v kapitolech 50 až 67 společné nomenklatury pro textil, konfekci a obuv, existuje více než 20 sazebních hladin. Tento velký počet velmi blízkých sazeb jen přináší problémy a poukazuje na slabost systému, který by mohl být více racionální a méně podléhající tlakům ekonomických skupin, které s cílem co nejlépe zvýšit své zisky pouze přinášejí potíže mnoha podnikům. Výbor se domnívá, že stanovení omezeného počtu (maximálně 3 nebo 4) sazeb by vedlo ke značnému snížení pašování a nesmírně by systém zjednodušilo.

4.14 Výbor připisuje zvláštní význam podpoře dodržování základních pracovních norem a norem spravedlivého obchodu, respektování životního prostředí a boji proti nezákonnému obchodu s drogami. Současný Systém generalizovaných preferencí (GSP) snižuje o 40 % sazby Společného celního sazebníku (CCT), čímž umožňuje všem rozvojovým zemím, které se zavázaly dodržovat ustanovení o pracovních podmínkách a životním prostředí, vyvážen své textilní, oděvní a obuvnické výrobky do evropských zemí se sazbami pod 5 %; ukázalo se však, že tento systém není schopen splnit cíle stanovené z morálního hlediska. Navíc se zdá, že speciální režim k potírání nezákonného obchodu s drogami, kterého využilo 12 zemí, neměl žádný dopad na samotný obchod s omamnými látkami. Na druhou stranu mnoho malých evropských podniků bylo nuceno ukončit svou činnost z důvodu nesnesitelné konkurence, jejíž celkové výrobní náklady jsou zcela nesrovnatelné s náklady vynucenými moderní legislativou dbající o sledování trvale udržitelného rozvoje⁽¹⁾.

4.15 EHSV se domnívá, že Rada, Komise a Evropský parlament se musejí více angažovat a vyloučit z GSP všechny země, které – ač potřebují vyvážen své textilní, oděvní a obuvnické výrobky do Evropy – nedodržují základní dohody ILO⁽²⁾ (Mezinárodní organizace práce)⁽³⁾.

4.16 Výbor je přesvědčen, že výše HDP na obyvatele nesmí být jediným kritériem k určení, zda jistá země může mít nárok na snížené celní sazby předpokládané systémem GSP v oděvním sektoru; Výbor rovněž sdílí obavy vyjádřené různými skupinami ohledně skutečnosti, že velká část výhod je určena zemím, které je potřebují nejméně. K zaručení, že pomoc poskytovaná v rámci GSP bude zaměřena na země, které ji potřebují nejvíce, Výbor doporučuje vyloučit ze systému následující kategorie zemí:

— členské státy OPEC⁽⁴⁾;

— členské státy, které Spojené národy nepovažují za „rozvojové země“;

⁽¹⁾ Srov. Stanovisko o GSP, REX/141, odstavce 6.6.2, 6.6.2.1, 6.6.2.2 a 6.6.2.3.

⁽²⁾ Dohoda č. 29 o nucené práci, č. 87 o odborové svobodě a ochraně odborového práva, č. 98 o právu na kolektivní organizování a vyjednávání, č. 100 o rovnosti odměn, č. 105 o zrušení nucené práce, č. 111 o diskriminaci (povolání a profese), č. 138 o minimálním věku a č. 182 o nejhorších formách dětské práce.

⁽³⁾ Srov. Stanovisko k GSP, REX/141, odstavec 6.6.2.3.

⁽⁴⁾ Venezuela, Alžírsko, Nigérie, Libye, Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty, Katar, Kuvajt, Irán, Indonésie.

— státy mající jaderný zbrojní program;

— daňové ráje;

— státy, které podepsaly bilaterální nebo regionální smlouvy s EU⁽⁵⁾

— státy, které nerespektují základní dohody Mezinárodní organizace práce/Mezinárodního úřadu práce⁽⁶⁾.

4.17 Technologické póly a inovační střediska fungující v zemích Unie musejí také přispět k navazování kontaktů přes síť (networking) a k šíření zkušeností u podnikatelů v sektoru, na univerzitách a v organizacích občanské společnosti.

4.18 Technický textil, textil high-tech a technická obuv získávají stále větší podíly na trhu v Evropě i ve světě. Díky svým solidním základním zkušenostem mohou evropské malé a střední podniky hrát dnes i v budoucnu důležitou roli ve výrobě oděvů, jež využívají přínosu nových chemických procesů a nových technologií.

4.19 Podle názoru EHSV je nezbytné vyzkoušet a provést dohodnuté akce mezi Komisí a členskými státy týkající se financování a podpory řady moderních služeb, které mohou zlepšit výkony podniků tak, aby došlo ke sladění mezi nabídkou a poptávkou u inovačních oděvů. Mimořádná pozornost by měla být věnována těm zemím EU, jejichž textilní a oděvní průmysly mají strategický význam

4.19.1 Evropský sociální fond (ESF) a Šestý rámcový program rozvoje a výzkumu by měly být využity pro zintenzivnění a rozvoj vzdělávání nových odborníků, kteří by byli vybaveni náležitými technicko-operativními kapacitami a kteří by mohli působit v rámci přizpůsobených programů jako nositelé inovací pro malé a střední podniky.

4.19.2 Požadované odborné profily, které mají pomoci podnikům zlepšit a rozšířit výrobu technických tkanin a obuvi, jsou mimo jiné tyto: analytické technologického auditu, odborníci na usnadnění projektů konverze či restrukturalizace a odborníci na hledání nových obchodních příležitostí.

4.19.3 EHSV se domnívá, že vzhledem k možnostem existujícím na našem teritoriu – tj. technologické póly, univerzity, strukturovaný dialog mezi zaměstnavateli, zaměstnanci a místními samosprávnými celky – by podniky, a zejména malé a střední podniky, mohly s těmito subjekty užitečně spolupracovat, aby se dostaly na vyšší technologickou a konkurenční úroveň⁽⁷⁾.

⁽⁵⁾ (Systém generalizovaných preferencí), odstavec 6.6.1.2.

⁽⁶⁾ Tamtéž.

⁽⁷⁾ Mají podnikatelé mají často chuť přejít od výroby a zhotovování oděvů z tradičních látek k novým typům oděvů, které používají tkaniny vyrobené z technických nebo inteligentních tkanin; chybí jim však nezbytné informace a znalosti technických a obchodních procesů.

4.20 Kromě toho si je Výbor vědom (ostatně stejně jako Komise a Evropský parlament), že v Evropské unii je sektor textil/oděvy/obuv ze 70 % zastoupen malými podniky (s méně než 50 zaměstnanci), 20 % představují podniky zaměstnávající 50 až 249 zaměstnanců a 10 % podniků má 250 zaměstnanců a více. Podíl práce žen je vyšší než v jiných sektorech. Je jasné, že toto roztržštění podniků na evropském teritoriu ztěžuje akce na podporu inovací a technologické modernizace.

4.21 EHSV již několikrát odsoudil, prostřednictvím svých zástupců, kteří udržují přímé kontakty s organizovanou občanskou společností, nepřestávající nezákonné operace dotýkající se velké škály zboží, které proudí přes hranice EU. Z nejviditelnějších nezákonných činností uvedme následující:

— celní prohlášení neodpovídá zboží předkládanému k proclení⁽¹⁾;

— zboží nemá osvědčení o souladu s předpisy a často je pro spotřebitele nebezpečné;

— zboží bylo vyrobeno bez ohledu na principy duševního vlastnictví;

— zboží bylo předmětem vícestranných operací mezi několika zeměmi⁽²⁾;

— zboží nerespektuje pravidla původu⁽³⁾;

— padělané nebo pirátské zboží.

4.21.1 Tento jev byl nedávno předmětem statistického šetření. EHSV vítá, že Evropská unie konečně schválila nařízení, které celním orgánům⁽⁴⁾ umožňuje spálit a zničit padělané zboží.

4.21.2 Nicméně podle Výboru jsou výsledky ještě omezené.

4.21.3 Samotní vedoucí celních agentur si stěžují jednak na nedostatky v komunitární legislativě, která by měla kompenzovat roztržštěnost vyplývající ze zákonů jednotlivých států, jakož i na nedostatek personálu a prostředků ke zvládnutí tak velkého a aktivního trhu.

(1) Výše cla závisí na druhu dováženého zboží. Často se stává, že je nahlašováno zboží, které je jiné než skutečně dovážené zboží a na které se vztahuje nižší clo.

(2) Zelená kniha „Budoucnost pravidel původu v preferenčních obchodních dohodách“, COM(2003) 787, odstavec 1.2.2.

(3) Tamtéž.

(4) Nařízení ES č. 1383/2003 z 22.7.03. Vstoupí v platnost dne 1.7.04.

4.21.4 V prvním pololetí r. 2003 evropské celnice⁽⁵⁾ zabavily více než 50 milionů kusů padělaných nebo pirátských výrobků. Množství pašovaného zboží v sektoru oděvů se v letech 2000 až 2002 zdvojnásobilo, a u parfémů a kosmetiky dokonce ztrojnásobilo⁽⁶⁾. Přitom se jedná jen o špičku ledovce ve srovnání s celkovým množstvím zboží, které zachyceno nebylo.

4.21.5 Co se týká původu, 66 % těchto výrobků pochází z Asie, především z Číny a Thajska. Podle slov komisaře Bolkensteina „předmětem padělků již není pouze luxusní zboží, ale od nynějška i veškeré výrobky každodenního života, takže padělky se stále více dotýkají malých a středních podniků“⁽⁷⁾.

4.21.6 Obrovský rozsah tohoto jevu přináší evropským podnikům stále větší potíže a často vede k tomu, že malé podniky jsou nuceny ukončit svou činnost, neboť již nejsou schopny udržet se na trhu.

5. Zvláštní připomínky

5.1 Od r. 1971 Evropské společenství poskytuje, nejprve v rámci GATT a později WTO (Mezinárodní organizace obchodu), značné úlevy rozvojovým zemím hlediska Společného celního sazebníku.

5.1.1 Výrobky, dovážené do Společenství z rozvojových zemí, které nejsou považované za citlivé, jsou zcela osvobozeny od celních poplatků.

5.1.2 Výrobky považované za citlivé, k nimž patří i výrobky ze sektoru textil/oděvy/obuv, mají nárok na 20 % snížení sazby (v obecném režimu), které v rámci speciálních režimů⁽⁸⁾ stoupá na 40 %.

5.1.3 V r. 2003 Spojené národy uznaly za rozvojové země celkem 116 zemí. Nicméně výhody poskytované Evropskou unií jsou rozšířeny na 174 zemí⁽⁹⁾.

5.1.4 Zdaleka největším poživitelem celních preferenčních výhod poskytovaných Společenstvím je Asie (70 % z celkového množství v r. 2002). Samotná Čína jich využívá v přibližně 25 %.

(5) IP 03/1589 z 24.11.2003.

(6) Tamtéž.

(7) Tamtéž.

(8) Speciální režim pro ochranu práv zaměstnanců, SR pro ochranu životního prostředí, SR pro boj proti výrobě a obchodu s drogami.

(9) Příloha č. I Nařízení č. 2501/2001.

5.1.5 Průměrné celní sazby uvalené Evropskou unií pro výše uvedené země na výrobky textil/oděvy/obuv dosahují výše 4,8 %; sazby uvalené USA dosahují 8,9 %, zatímco v Japonsku mají hodnotu 6,6 % a v Kanadě 12 %. Sazby uvalené Čínou dosahují 20 %, zatímco v Thajsku dosahují 29 %, v Indii 35 % a v Indonésii 40 % ⁽¹⁾.

5.2 Panevropští výrobci textilu/oděvů/obuvi stále narážejí na významné překážky, které jim brání v přístupu na asijské trhy. Dotčené země vytvořily na těchto trzích necelní bariéry k zabránění obchodním výměnám, což představuje vážný problém pro celý evropský průmysl ⁽²⁾.

5.3 Ve veškerém zpracovatelském průmyslu EU je přidána hodnota textilního odvětví ⁽³⁾ přibližně 2,5 %. Nicméně v některých zemích je tento průměr poměrně vysoký: 8,7 % v Lucembursku, 6,3 % v Portugalsku, 5,1 % v Řecku, 4,6 % v Itálii a 4,3 % v Belgii ⁽⁴⁾. V nových členských státech EU je textilní a oděvní průmysl ještě významnější. Litva 16,1 % ⁽⁵⁾, Estónsko 10,5 % ⁽⁶⁾ atd.

6. Závěry

6.1 Četní evropští podnikatelé v sektoru mají často pocit nespravedlnosti a toho, že doplácí na současnou situaci: často byli nuceni vzdát se v boji, který je někdy veden v podmínkách, které neuznávají obchodní loajalnost, podnikatelskou schopnost a dodržování lidských práv na pracovišti. Proto podnikatelé, zaměstnanci a politické subjekty s rozhodující pravomocí na různých úrovních Unie potřebují společnou a sdílenou vizi na střední a dlouhé období ohledně budoucnosti evropského textilního a oděvního sektoru, který by byl konkurenční a zaujímal špičkovou pozici.

6.1.1 Dodržování základních pracovních práv, které je vyjádřeno základními normami ILO, musí být posíleno konkrétními kontrolními mechanismy ILO a úzkou spoluprací mezi ILO a WTO. Evropská unie musí zintenzivnit své úsilí, aby se principy ILO týkající se ochrany zaměstnanců staly pro WTO referencí.

⁽¹⁾ Zdroj: Komise EU.

⁽²⁾ Nejpoužívanějšími necelními bariérami jsou: uvalení dalších daní nebo poplatků; minimální dovozní ceny; nezaplacené náklady za celní ohodnocení z ceny za dovážené zboží; příliš nákladné a diskriminační požadavky na značení původu zboží a značky; režimy povolování dovozů; nepružnost anticipačních procedur.

⁽³⁾ Cod. od 17.1 po 17.6.

⁽⁴⁾ Zdroj: Eurostat, Zpracovatelský průmysl v EU od r. 1992 do r. 2002.

⁽⁵⁾ Statistický úřad Litevské republiky, 2003.

⁽⁶⁾ Statistický úřad Estonské republiky, 2003.

6.2 Celní preference by mohly být vyhrazeny pouze pro 49 nejméně rozvinutých zemí. Série jednání zahájené v Dohá by měly vyústit k větší reciprocitě mezi euro-středozevní zónou a asijskými zeměmi. V rámci doháských jednání by bylo vhodné uzavřít celosvětovou dohodu, která by v oblasti textilu a oděvů v jistém termínu - například do 5 let - předpokládala snížení celních poplatků na jednotnou a maximální 15 % úroveň.

6.3 Je třeba posílit celní kontroly na hranicích Unie, aby byl co nejdříve vytvořen společný celní systém, který by byl v souladu s legislativou týkající se vnitřního trhu.

6.4 Pro boj proti padělanému a pašovanému zboží a k poskytování více informací spotřebitelům by bylo možné prozkoumat systém značení původu zboží ⁽⁷⁾ (geografické, sociální, z hlediska životního prostředí).

6.4.1 Ze stejného důvodu EHSV navrhuje prozkoumat možnost případné aktivace traceability textilních látek, což by snížilo podvody v souvislosti s pravidly původu a padělání výrobků.

6.5 Výbor podporuje úsilí Komise směřující ke zvýšení účinnosti nástrojů obchodní obrany, jakož i v oblasti anti-dumpingových opatření a boje proti subvencím; vyzývá rovněž Komisi k provádění ochranných opatření, zejména v případech odhalených a potvrzených podvodů. EU by se měla snažit obdržet v rámci jednání v Doha přísnější disciplínu ohledně aplikace ochranných opatření, protidumpingových akcí a jiných ochranných prostředků jako ku příkladu změny v předpisech o původu, atd.

6.6 Komise musí zvýšit úsilí k tomu, aby ze strany WTO byly zaručeny TRIPS (Aspekty práv duševního vlastnictví týkající se obchodu) a aby byly jednotlivými státy dodržovány.

6.7 Je třeba zvýšit inovační kapacitu, zejména malých a středních podniků, pomocí programů a projektů dohodnutých na místní úrovni, s přispěním všech sociálních partnerů a za účasti výzkumných středisek. V Evropě existují vysokoškolská zařízení založená na dlouhé textilní tradici. Bylo by nesmírně vhodné, aby byla vytvořena „sít excelence“ s úzkým napojením na podnikatelskou a pracovní sféru, díky čemuž by mohly být využity možnosti nabízené 6. rámcovým programem, včetně zavedení programu technologického předvídaní k podpoře technologického rozvoje v sektoru.

6.7.1 Jednou ze silných stránek evropského textilního průmyslu – kromě módy a krásy vyrobeného zboží – se musí stát i schopnost inovovat, nalézat nová vlákna a směsové tkaniny obohacené o prachové částice; tyto částice jsou vyvinuty díky výzkumu v nanotechnologiích a zlepšují funkčnost, bezpečnost, tepelnou ochranu a stálý tvar oděvu.

⁽⁷⁾ Zelená kniha o budoucnosti pravidel původu v preferenčních obchodních dohodách, COM(2003) 787 z 18.12.2003.

6.7.2 Netkané tkaniny, tj. zvláštní tkaniny procházející chemickou úpravou, díky které získávají přilnavé vlastnosti, nalézají stále širší uplatnění v mnoha sektorech: sport, stavebnictví, letecký a dopravní průmysl aj. Jak již bylo uvedeno výše, jedná se o trh, který se neustále vyvíjí a expanduje a kde sledujeme velmi slibnou diverzifikaci výroby ⁽¹⁾.

6.8 PKPZ (Poradní komise pro průmyslové změny), která získala v průběhu několika desítek let bohaté zkušenosti v řešení problémů spojených s vývojem trhu uhlí a oceli ⁽²⁾, by mohla hrát důležitou roli jakožto prostředník mezi Komisí a textilním sektorem k podpoře diverzifikace výroby.

6.8.1 Pravděpodobně bude nutné rekvalifikovat pracovníky, kteří v důsledku restrukturalizací přijdou o práci. Bylo by namístě podporovat vznik a růst zájmu o tyto nové směšové výrobky ze strany podnikatelů. Trvale udržitelný rozvoj v tomto sektoru může být zaručen pouze tehdy, jestliže bude mladým umožněno seznámit se s těmito novými výrobky, ocenit je a využít jejich výhod pro životní prostředí. K dosažení těchto cílů mohou pomoci evropské organizace jako kupříkladu PKPZ, které mají v této oblasti sociální a technické zkušenosti.

6.9 Textilní, oděvní a kožedělný průmysl je prvním sektorem, kterého se dotýká nová vertikální politika nedávno zavedená Komisí, jež doplňuje tradiční horizontální politiky zaměřené na průmysl. Všichni pozorovatelé, a zejména ti, kteří pracují v sektoru jakožto vedoucí podniků nebo zaměstnanci, se shodují, že je zcela zásadní, aby se Komisi – ve spolupráci s členskými státy a sociálními partnery – podařilo pomoci sektoru modernizovat své technologie a postavit se výzvám globalizace.

6.9.1 Vedle „technologických platform“, které komunitární strategie již zavedly ⁽³⁾, by se dalo uvažovat o čtvrté platformě týkající se četných inovačních aspektů moderního textilního průmyslu.

6.10 Ve všech vyspělých zemích probíhá proces dezindustrializace a přidaná hodnota terciárního sektoru v EU již dosáhla 70 % celkového HDP (průmysl představuje 22 %, stavebnictví 5 % a zemědělství 3 %) ⁽⁴⁾. Tento jev však nesmíme podporovat, neboť velká část přidané hodnoty služeb se vrací zpět nebo pochází od podniků: obchod a doprava 21,6 %, finančnictví a služby podnikům 27,2 % a veřejná správa 21,6 % ⁽⁵⁾.

6.11 EHSV se domnívá, že EU by se celou svou vahou měla zasadit o svou vizi „sociálně-tržní ekonomiky“ s cílem co nejlépe upravit pravidla WTO. V současné době tato pravidla neumožňují zakázat dovoz výrobků, vyjma pokud jsou nebezpečné. Přesto je třeba si co nejdříve vynutit dodržování několika sociálních, ekonomických priorit a priorit v oblasti životního prostředí vzhledem k tomu, že Evropská unie jakožto ekonomický subjekt může zlepšit účinnost světového řízení „rozšířením trvale udržitelného rozvoje na úroveň planety prostřednictvím mezinárodní spolupráce a správné domácí politiky“ ⁽⁶⁾.

6.11.1 Náklady, které budou muset vynaložit rozvojové země při provádění těchto politik, by mohly být částečně hrazeny z rozvojových programů spolupráce, které mají za cíl zlepšit obchodní chování. Tyto programy by byly pravidelně přezkoumávány.

6.12 Pravděpodobně jsme dospěli do takové fáze v procesu globalizace, kdy je třeba věnovat více pozornosti „kolektivním preferencím a zájmům“ vyjádřeným občany, aby došlo ke snížení mezinárodního napětí a abychom se vyhnuli „ideologickým“ obchodním konfliktům, které stále narůstají a jak se zdá, které nemohou být vyřešeny pomocí současných mechanismů a pravidel.

Brusel, 1. července 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Tkaniny z uhlíkového vlákna a kevlaru jsou odolnější než tradiční kovy. Navíc jsou lehčí a poddajnější.

⁽²⁾ Srov. činnost Výboru ĚCSC (Evropské společenství uhlí a oceli), který se spojil s PKPZ.

⁽³⁾ Letecký a kosmický průmysl, komunikace a ocel.

⁽⁴⁾ Zdroj: Eurostat, struktura hrubé přidané hodnoty, 2002.

⁽⁵⁾ Zdroj: Eurostat.

⁽⁶⁾ COM(2004) 101 final z 10.2.2004 – Sdělení Komise: vybudovat naši společnou budoucnost (s. 27).

PŘÍLOHA 1

ke stanovisku Evropského hospodářského a sociálního výboru

I když následující pozměňovací návrh získal alespoň čtvrtinu vyjádřených hlasů, byl v hlasování zamítnut:

Zrušit odstavec 6.1.1*Výsledek hlasování*

Hlasů pro:	31
Hlasů proti:	32
Zdrželo se hlasování:	9

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ve věci „Metropolitní oblasti: sociálně-hospodářské dopady na budoucnost Evropy“

(2004/C 302/20)

Dne 15. července 2003 se Evropský hospodářský a sociální výbor rozhodl vypracovat stanovisko z vlastní iniciativy podle čl. 29 odst. 2 vnitřního řádu ve věci: „Metropolitní oblasti: sociálně-hospodářské dopady na budoucnost Evropy“.

Specializovaná sekce „Hospodářská a měnová unie, hospodářská a sociální soudržnost“, která odpovídala za přípravu práce Výboru na toto téma, přijala své stanovisko dne 8. června 2004 (zpravodaj p. Van IERSEL).

Výbor schválil na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června a 1. července 2004 (jednání ze dne 30 června) počtem 129 hlasů pro, 0 hlasů proti a 2 členové se zdrželi hlasování.

1. Shrnutí

1.1 V rámci regionální politiky Evropské unie upozorňuje EHSV v tomto stanovisku na význam metropolitních oblastí v Evropě.

1.2 Metropolitní oblasti mají značný ekonomický a demografický vliv na budoucnost. Jsou vystaveny celé řadě závažných výzev. Toto téma však do současné doby nevyvolalo žádný konkrétní zájem ze strany Unie nebo jejích institucí.

1.3 EHSV požaduje, aby hospodářský, sociální a environmentální rozvoj evropských metropolí byl trvale obsažen v komunitární agendě. Existence evropských údajů, realizace výměny informací prostřednictvím Eurostatu a cílená pozornost ze strany Komise jsou v tomto ohledu nevyhnutelnou podmínkou.

1.4 V zájmu EU je zahájení diskuse na toto téma na evropské úrovni, v rámci pokračování národních debat o budoucím uspořádání metropolitních oblastí, a také provedení hlubší analýzy přírůstku hodnoty Unie. Kromě toho EHSV upozorňuje zejména na přímou souvislost mezi úlohou evropských metropolí a lisabonskou strategií. Úspěch cílů lisabonské strategie závisí vskutku do velké míry na způsobu jejich konkretizace v metropolitních oblastech.

1.5 Z tohoto důvodu EHSV požaduje, aby souběžně s vytvořením fóra pro setkávání mezi metropolitními oblastmi a Komisí, byla tato otázka předmětem diskusí v rámci Rady pro konkurenceschopnost a Neformální rady pro územní plánování a urbanistické otázky.

2. Úvod

2.1 Svět se rychle mění. Všude jsme konfrontováni s novým ekonomickým, technologickým a sociálním rozvojem, který významně ovlivňuje nejen průmysl, služby a pracovní trh, ale zároveň území a společnost, a v důsledku toho i způsob spravování států a regionů.

2.2 V tomto stanovisku se EHSV zabývá zejména metropolitními oblastmi, a sice velkými aglomeracemi a zónami jejich ekonomických vlivů, a to ze tří hlavních důvodů: nacházejí se v centru těchto rychlých proměn; významně přispívají k evropské strategii růstu; a nakonec jsou partnery celé řady jiných vynikajících center menších rozměrů v Evropské unii.

2.3 Metropolitní oblast je tvořena ústředním jádrem, v podobě samostatného města nebo městské aglomerace, a periférií, složenou z přilehlých obcí, jejichž významná část aktivního obyvatelstva každodenně dojíždí do zaměstnání v ústředním jádru. Pojem metropolitní oblast se proto blíží pojmům pracovní oblast nebo funkční městský region⁽¹⁾. Zohledňuje existenci periferních zón silně zpolarizovaných středem, jejichž růst je neoddelitelně spojen s jeho vývojem. Metropolitní oblasti se rozšiřují a zahrnují dokonce i území, které mohou vyžadovat jednu hodinu dojíždění. Obsahují městská a venkovská území.

2.4 Ústřední jádro musí obsahovat minimální počet obyvatel⁽²⁾ nebo pracovních míst, aby bylo uznáno za centrum metropolitní oblasti. Taktéž je požadován minimální počet přesunů mezi bydlištěm a zaměstnáním mezi periferní obcí a centrálním jádrem pro její započtení do metropolitní oblasti⁽³⁾. V praxi byla tato minima stanovena libovolně a proto jejich význam je proměnlivý. Nedostatek harmonizace definic v evropském měřítku omezuje mezinárodní srovnávání.

(1) Ve svém Stanovisku ze dne 14. května 1998, s názvem „Městská otázka: Směrem k evropské debatě“, předložil Výbor regionů koncepci Funkčního městského regionu za účelem popsat metropoli a oblast jejího vlivu. Hovoří se v něm o tom, že se města proměnila v aglomerace, a následně v metropole, které se pak rozšířily a vytvořily městské regiony. Tato koncepce zdůrazňuje taktéž vzájemnou závislost, existující mezi územními jednotkami, které tvoří městský region: pracovní trh, kyvadlová doprava z bydliště do zaměstnání, dopravní sítě, obchodní centra, lokalizace nových aktivit, trh s nemovitostmi, zábavní parky, ochrana životního prostředí.

(2) Například 500 000 obyvatel (minimum stanoveno METREX-em), viz v příloze: seznam evropských aglomerací čítajících více než 500 000 obyvatel.

(3) Například 10 % aktivní populace, pracující v ústředním jádru, bydlí v periferních obcích (minimum zjistila GEMACA).

2.5 V průběhu posledního desetiletí se objevil nový typ metropolitních oblastí. Několik vzájemně se ovlivňujících aglomerací, jejichž pracovní oblasti se prolínají, spolu vytvářejí polycentrické metropolitní oblasti. Příkladem toho je seskupení Randstad se 7 miliony obyvatel, region Porýní-Porúří s 11 miliony obyvatel, region Vídeň-Bratislava s 4, 6 miliony obyvatel, region Oresund s 2, 5 miliony obyvatel, region Lille s 1,9 miliony obyvatel⁽¹⁾.

2.6 V závislosti na svém významu a úlohách mají metropolitní oblasti regionální, národní, evropský nebo světový vliv. Odhaduje se, že v rozšířené Evropské unii existuje kolem 50 metropolitních oblastí, čítajících nad jeden milion obyvatel.

2.7 Je důležité poznamenat, že metropolitní oblasti, které jsou předmětem tohoto stanoviska, pokrývají území a sociálně-ekonomickou realitu, které se nepřekrývají s regionálními evropskými správními celky v rámci systému tvořeného „regiony“ podle NUTS (Klasifikace územních statistických jednotek), který je používán pro oficiální účely EUROSTAT-em a evropskými institucemi. Koncepte správního regionu v Evropě je mimořádně mnohoznačná. Až na vzácné výjimky jsou geografické hranice těchto regionů širší nebo užší než hranice metropolitních oblastí⁽²⁾. Území správních regionů nejsou tudíž relevantní pro analýzu a srovnávání sociálně-ekonomického vývoje metropolí v evropském měřítku.

2.8 V únoru 2004 zveřejnila Evropská komise Třetí zprávu o soudržnosti. Tato zpráva otevírá nové perspektivy v rámci debaty o regionální politice a hospodářském pokroku. Totéž se týká územního rozvoje a rozvoje měst. Třetí zpráva objasňuje do budoucna souvislost mezi regionální politikou a lisabonskou strategií. Vedle politiky soudržnosti, politiky územní spolupráce a zaměstnanosti se třetím pilířem regionální politiky stane konkurenceschopnost. Z tohoto hlediska zdůrazňuje Třetí zpráva zejména úlohu měst a velkých aglomerací.

2.9 Nové přístupy a představy vyplývají výhradně z globalizace, z realizace jednotného trhu (včetně nových členských zemí) a lisabonské strategie. Samozřejmě, že se v případě metropolitních oblastí nejedná pouze o regionální politiku, nýbrž také o průmyslovou politiku, o znalosti, dopravu a evropské sítě, o trvale udržitelný rozvoj a kvalitu života.

2.10 Zvýšená pozornost věnovaná „obnově měst“ je jev pozorovaný na celém světě. Je na pořadu jednání ve většině členských států Unie.

2.11 Situace metropolitních oblastí a otázka jejich spravování nebyly nikdy předmětem hloubkového rozboru na úrovni Evropské unie. Následkem toho se nikdy nestala zvláštním cílem komunitárních politik. EHSV se domnívá, že nadešel okamžik pro prohloubení analýzy a pro přezkoumání, jakým způsobem může být správné regionální řízení ze strany všech

dotčených aktérů z těchto území prospěšné pro jejich obyvatelstvo a pro celou Evropskou unii. Analýza situace metropolitních oblastí může být přínosná pouze tehdy, je-li založena na důvěryhodných kvantitativních údajích, porovnatelných na evropské úrovni. Tyto však do značné míry chybí. V této souvislosti se EHSV domnívá, že Evropská unie by měla dohlédnout na jejich vytvoření.

3. POSTAVENÍ METROPOLITNÍCH OBLASTÍ

3.1 Více než tři čtvrtiny evropského obyvatelstva žije v městských nebo předměstských zónách. Mezi lisabonskou strategií a metropolitními oblastmi existuje přímá souvislost. Významná část faktorů, které tvoří pozadí budoucí konkurenceschopnosti Evropy, se nachází v těchto zónách. Metropole šíří směrem k jiným evropským městům inovace a informace. Prosperita metropolitních oblastí je nutnou podmínkou pro řešení problémů sociální a územní soudržnosti, které vyvstávají na jejich vlastních územích a v jiných evropských městech nebo regionech.

3.2 Metropolitní oblasti, jak v Evropě, tak i všude jinde na světě, musí čelit mnoha velkým výzvám, takovým jako jsou: globalizace, spojená s procesem integrace mezinárodních trhů zboží, služeb, kapitálu, znalostí a kvalifikovaných i nekvalifikovaných pracovních sil, a která přináší rychlou transformaci jejich výrobních systémů; trvale udržitelný rozvoj, který vyžaduje citlivé spravování přírodních zdrojů; sociální soudržnost; kvalita života a také územní soudržnost.

3.2.1 V mnoha případech města a metropole s úspěchem přizpůsobují v současné době své ekonomické, sociální a institucionální struktury. Týká se to silných městských regionů, národních a mezinárodních dopravních uzlů, které jsou obsluhované veškerými druhy rychlé dopravy a vysokokapacitními telekomunikačními sítěmi, a jejichž hospodářství je odedávna založeno na diverzifikovaných činnostech v oblasti kvalitních služeb pro občany a podniky. Regiony závislé na tradičním průmyslu, které byly zpočátku v krizi, jsou taktéž vynikajícím příkladem tohoto vývoje. Lille, Barcelona nebo Bilbao jsou ilustrací procesu restrukturalizace.

3.2.2 V deseti nových státech Evropské unie probíhají v současnosti obdobné procesy. Jedná se zejména o metropolitní oblasti Varšavy, Prahy a Budapešti.

3.3 Již mnoho let usiluje komunitární regionální politika o zlepšení podmínek růstu, zaměstnanosti a konkurenceschopnosti méně rozvinutých regionů. Za tímto účelem byly vytvořeny speciální programy a byl uplatňován propracovaný systém rozdělování finančních prostředků. Ve většině těchto případů dosáhly, v důsledku těchto komunitárních politik, dotčené regiony někdy až významného pokroku v ekonomické oblasti.

(1) Seskupení Randstad tvoří aglomerace Amsterdamu, Haagu, Rotterdamu a Utrechtu. Region Porýní-Porúří zahrnuje aglomerace Bonnu, Kolína, Düsseldorfu, Duisburgu, Essenu a Dortmundu. Region Vídeň-Bratislava se skládá z aglomerací Vídně a Bratislavy. Region Oresund zahrnuje aglomerace Kodaně a Malmö, zatímco francouzsko-belgický region Lille zahrnuje několik středně velkých měst a velký počet menších měst a obcí.

(2) Příklady: Londýn: 7 400 000 obyvatel v administrativním regionu (NUTS 2) a 13 230 000 v metropolitní oblasti. Severní departement (NUTS 3): 2 600 000 obyvatel a 970 000 pro francouzskou část metropolitní oblasti Lille.

3.4 Proto se hodnocení regionů v Evropě omezilo na analýzu těch regionů, které využívaly strukturální fondy.

3.5 Není možné opomenout relativně příznivý nebo nepříznivý ekonomický a sociální růst jiných regionů. EHSV považuje za nezbytné, aby se i ony staly předmětem hloubkové analýzy na evropské úrovni. Tato analýza je žádoucí s ohledem na diskusi na téma Třetí zprávy o regionální soudržnosti, která se snaží otevřít nové cesty. Může nám rovněž usnadnit pochopení současných ekonomických proměn a jejich dopadů na přizpůsobení společnosti a na životní a pracovní podmínky. Taková analýza může posléze umožnit takové přizpůsobení některých komunitárních politik, aby odpovídajícím způsobem podporovaly některé regionální potřeby a rozvoj, včetně potřeb a rozvoje metropolitních oblastí.

3.6 Je významné, že všude – jak v centralizovaných, tak i v decentralizovaných státech – probíhá v současné době debata na téma nové žádoucí rovnováhy mezi centralizací a decentralizací. Státní moc prozkoumává zezdola nahoru (bottom-up) a také ze shora dolů (top-down) nové přístupy. Tyto procesy jsou samozřejmě často obtížně proveditelné s ohledem na vládní tradice a pevně ustálené zájmy v dotyčných regionech. I přes institucionální překážky na obou stranách existuje nicméně nesporná snaha o uznání nezbytnosti integrované správy metropolitních oblastí pro blahobyt a prosperitu občanů a podniků.

3.7 Mezi evropskými metropolitními oblastmi můžeme snadno rozlišit několik kategorií. Na jedné straně existují velké metropole jako je Londýn, Paříž, Porýní-Porúří, Randstad nebo Madrid, s počtem obyvatel nad 5 milionů, na druhé straně zase určitý počet méně významných, avšak někdy i prosperujících metropolitních oblastí, vybavených silným rozvojovým potenciálem a velkou tíží. Jedná se zde o oblasti obklopující hlavní města a velká hospodářská centra téměř ve většině členských zemí.

3.8 Jak již bylo řečeno, některá z těchto hospodářských center byla dříve zónami v rozkladu. Za své obrození vděčí společnému úsilí aktérů ze soukromého a veřejného sektoru v regionu. Je potřeba dodat, že metropolitní oblasti nových členských států se nacházejí v přechodné fázi a vytvářejí komparativní výhody tak, aby se staly konkurenceschopnými na mezinárodních trzích.

3.9 Počet těchto oblastí v Evropě narůstá. Od roku 2003 se okruh německých metropolitních oblastí soustředil v rámci projektu 'Regiony budoucnosti'. V roce 2003 vyzvala britská vláda vhodné regiony ke stanovení strategií pro jejich rozvoj jakožto mezinárodních konkurenceschopných regionů. Dánská vláda ochotně podporuje současnou iniciativu pozoruhodné přeshraniční spolupráce mezi Kodaní a Malmö (Švédsko), s cílem stát se hlavním hospodářským centrem v oblasti Baltu. V Nizozemsku je poměrně nedávným jevem propagace seskupení Randstad, jakožto metropolitní oblasti s mezinárodním rozsahem. Ve Španělsku jsou programy na uspořádání Barcelony a Bilbaa vyjádřením stejných ambic. Mohli bychom uvést i další příklady.

3.10 V členských zemích se regionalizace projevuje postupně, což zjevně ovlivňuje organizaci správy v metropolitních oblastech a jejich schopnost řízení ekonomického rozvoje. Zároveň některé vlády hrají také aktivní úlohu v ekonomickém rozvoji velkých měst. Názorným příkladem je iniciativa britské vlády, ustavující pracovní skupinu, sdružující 8 hlavních měst-center neboli „Core Cities“, 9 regionálních agentur pro rozvoj a mnoho ministerských odborů, pro stanovení akčního programu za účelem zlepšení ekonomické výkonnosti metropolí a tímto i konkurenceschopnosti státu⁽¹⁾. Po uveřejnění zprávy o evropských městech⁽²⁾ ve Francii definovala zdejší vláda národní strategii určenou na posílení vlivu francouzských metropolí na evropské úrovni.⁽³⁾

3.11 Nejnovější dějiny jasně poukazují na to, že žijeme v době, kdy se projevuje nový přístup k rozvoji velkých městských regionů. Konzultační struktury jsou v této oblasti, pokud vůbec existují, pouze na národní úrovni. Souběžně s národními konzultačními strukturami probíhají iniciativy na podporu evropských platforem, v rámci kterých se setkávají hlavní aktéři rozvoje měst. Příkladem je Eurocities, zejména pokud se jedná o otázku společnosti založené na znalostech, a odněkud i METREX (The Network of European Metropolitan Regions and Areas). Celkově jsou však kontakty a setkání organizována nahodile. Zároveň zjišťujeme existenci příznivého ovzduší pro více strukturované iniciativy.

4. SOUČASNÁ DYNAMIKA

4.1 Pro metropolizaci je příznačné zvyšování počtu velkých aglomerací a vzrůstající koncentrace obyvatelstva, činností a výroby statků ve zvětšujícím se geografickém prostoru, jehož obrysy jsou neurčitě. Tento růst je často doprovázen sociální a prostorovou roztržitostí (sociální vyloučení, prostorová specializace, kriminalita a pocit ohrožení). Metropole, na rozdíl od města, nemá politickou reprezentaci. Řešení problémů, kterým musí čelit, probíhá v rámci složitých jednání mezi jednotlivými účastníky. Prostorová roztržitost může zpomalovat a překážet ve veřejných a soukromých investicích. Regionální politika, jejímž cílem je zmenšení prostorové roztržitosti pomocí sladění správy metropolitních oblastí s probíhajícím oživením, je proto prospěšná. Kladnými příklady v této sféře jsou oblasti Barcelony a Stuttgartu. Zřetelně poukazují na to, že občanská společnost hraje rovněž významnou úlohu.

⁽¹⁾ „Cities, regions and competitiveness“, Office of the Deputy Prime Minister and other public partners, červen 2003).

⁽²⁾ Evropská města, srovnávací analýza - Celine Rozenblat, Patricia Cicille (DATAR 2003).

⁽³⁾ www.datar.gouv.fr - CIADT z 13. prosince 2003

4.2 Proces globalizace: struktura evropských městských regionů je výsledkem procesů a oživení, které probíhají čím dál více v celosvětovém měřítku. Velká evropská města jsou uzly světové sítě neustále se rozvíjejících metropolí. New York, Londýn, Tokio, Hong Kong, ale i Frankfurt, Paříž, Randstad, Brusel, Milán nebo Madrid zde odehrávají významnou úlohu. Tyto metropole „řídí“ světové hospodářství prostřednictvím mezinárodních institucí, bank, velkých mezinárodních podniků, které zde umístily své ústřední řídicí a kontrolní funkce, a prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. V nejbližších letech se součástí této světové sítě stanou hlavní asijské metropole.

4.3 Proces poevropštění: interaktivní proces přizpůsobení ekonomických, sociálních, ekologických a územně plánovacích politik k integraci a rozšíření Evropy. Stále probíhající realizace jednotného trhu, zavedení eura a také rozšíření budou ještě dlouho a významně přispívat k jevu integrace a roztržštění ekonomické aktivity na evropském území. Čím více budou mizet národní hranice, tím více se projeví přirozená tendence zesilování ekonomických pólů v kontinentálním měřítku. Postupné zřizování interregionálních, popřípadě přeshraničních pólů (Kodaň-Malmö, nizozemský Limbourg – belgický Limbourg Aix-la-Chapelle, francouzská a belgická metropole Lille) ukazuje, že ekonomický rozvoj bude čím dál více přehlížet politické a správní hranice, které jsou pozůstatkem dějin, a které jsou často umělé.

4.4 Metropolitní oblasti jsou hlavními místy výzkumu, inovací a vytváření nových aktivit. Soustřeďují aktivity s vysokou přidanou hodnotou, zejména služby pro podniky. Prvořadou úlohu zde hrají informační a komunikační technologie. Ekonomické oživení získává konkrétní podobu zejména v metropolitních regionech, které jsou privilegovanými místy pro inovace, pro společnost založenou na znalostech a vzdělávání.

4.5 Tyto oblasti jsou mezi sebou propojeny různými druhy hmotných a virtuálních sítí, v závislosti na objemu a významu ekonomických jader v různých regionech. Tento proces má tendenci se rozvíjet a posilovat. Evropská dopravní politika (Transport European Networks) tyto sítě právem podporuje, stejně jako liberalizaci leteckého sektoru.

4.6 Lisabonská strategie, směřující ke konkurenceschopné ekonomice, založené na znalostech, s přihlédnutím k sociální soudržnosti a k udržitelnosti, nabývá zvláštního významu. Její uplatnění by mohlo znamenat nové poslání pro metropolitní oblasti.

4.7 Toto nové poslání je zčásti vyvoláno rostoucím významem sítí ve společnosti, které pozměňují základy prosperity, lákají nové investice a vedou k novým přístupům ke vzdělávání mládeže a obecně k pracovnímu trhu. Nejnovější zájem o města a metropolitní oblasti souvisí také s uplatněním nových technologií, zejména ICT (Informační a komunikační technologie) a vysokorychlostní internetové sítě, které značně

ovlivňují život obyvatel a podniky.. V současné době ICT značně ovlivňují výrobní struktury a v důsledku toho ovlivňují i uspořádání území, vývoj měst a metropolitních oblastí.

4.8 Internacionalizace investic, mobilita mozků a vzájemné působení mezi univerzitami, technologickými ústavami a soukromým sektorem bude moci podporovat hospodářské clustery, čili známý model „Porter's Diamond“. Toto je velmi významný základ společnosti v síti neboli „network society“, v níž metropolitní oblasti hrají prvořadou úlohu.

4.9 Metropolitní oblasti jsou rovněž významnými kulturními, turistickými a zábavními póly. Velkolepé dědictví je hlavním prvkem jejich dějin a identity. Jejich univerzity, knihovny, muzea, divadla, opery, koncertní sítě jsou místy, které podporují udržování a šíření evropské kultury. Hrají významnou úlohu v tvorbě a šíření kultury. V metropolích se konají také hlavní sportovní utkání a hudební koncerty shromažďující davy.

4.10 Kosmopolitismus metropolí je velmi důležitým prvkem v rozvoji mediálního průmyslu. Mediální průmysl (tisk, vydavatelství, rozhlas, televize, filmy, video, reklama, telekomunikace) a obecněji tvůrčí průmysl jsou v metropolích sektorem činnosti v plném rozmachu.

4.11 Jednotliví aktéři, sociálně-ekonomické skupiny a kulturní organizace soustřeďují síly za účelem obnovení procesů integrace a účasti. Vedle působení veřejné moci hraje významnou úlohu v oživení měst rovněž občanská společnost. V mnoha případech je úspěch metropolitní zóny do značné míry zapříčiněn spoluprací a interakcí veřejných a soukromých kruhů.

4.12 Tato spolupráce a vzájemné působení veřejných a soukromých kruhů je v kontextu metropolitních oblastí rozhodující. Zkušenost poukazuje na to, že se může snadněji a plodněji rozvíjet na úrovni velkých územních celků než v národním měřítku. Metropolitní oblast je zpravidla vhodnou úrovní pro určení, společně všemi dotčenými aktéry, cílů uspořádání městského regionu a pro uplatnění nezbytných prostředků pro jejich dosažení.

4.13 Na rozdíl od tendence pozorované ve Spojených státech se evropská města rozvíjejí v současné době zároveň jako města a aglomerace. Města-centra plní stále funkci střediště aktivit a místa setkání. Metropole hrají rovněž základní úlohu v posílení modelu evropské společnosti.

4.14 Evropská ekonomika se ocitá ve významné přechodné fázi související s procesem rozšíření a integrace jednotného trhu. Tento proces způsobuje dvojakou hru, spočívající v soupeření a partnerství mezi jednotlivými územími, zejména mezi metropolitními oblastmi. Tyto oblasti mají určující úlohu v těchto složitých hrách. Neexistence vlády na úrovni metropolitních oblastí je slabinou při určování a uplatňování konkurenčních strategií ekonomického vývoje a partnerských počínů.

5. SPECIFICKÉ SOCIÁLNÍ ASPEKTY

5.1 Velká města se výrazněji než ostatní území potýkají se závažnými problémy souvisejícími se sociální soudržností a územní nerovnováhou. Metropolitní oblasti mohou být ukázkovým místem obnovy sociální a územní rovnováhy v Evropské unii. Podle všech těchto hypotéz však mohou tato zlepšení být realizována pouze v případě, bude-li jejich ekonomický rozvoj zajištěn trvalým způsobem.

5.2 Každá metropolitní oblast má vlastní charakteristické rysy. Avšak přes rozdíly v oblasti kultury, sociálního a hospodářského rozvoje pozorujeme stejné jevy v celé Evropě. Naštěstí ve většině případů si aktéři z veřejného a soukromého sektoru čím dál více uvědomují nutnost zlepšení životních a pracovních podmínek všech. Nicméně je potřeba připustit, že často zbývá urazit ještě dlouhou cestu.

5.3 Pokud již proběhla nebo právě probíhá hospodářská restrukturalizace, přechod od jednoho ekonomického cyklu k dalšímu vedl nebo teprve povede k významné nezaměstnanosti, zejména mezi mládeží a osobami staršími 50 let. Tento proces se týká zejména metropolitních oblastí. Je potřeba rovněž poznamenat, že tento proces často vede ke vzniku zcela nových aktivit, které vytvářejí pracovní místa lépe přizpůsobená budoucnosti.

5.4 Hospodářská restrukturalizace s sebou přináší rovněž přesuny, zejména pokud se jedná o činnost pracovních sil, což vyvolává strukturální nezaměstnanost v monoindustriálních regionech. Tento jev se vyskytuje v takovém případě i v metropolitních oblastech, které ostatně jsou často schopny změnit svou ekonomickou základnu. V těchto procesech modernizace často spatřujeme přechod od základny těžkého průmyslu ke společnosti služeb a špičkových technologií, například v regionech Bilbao, Lille nebo Porýní-Porúří.

5.5 Unie čelí čím dál většímu přílivu migrujících osob původem ze třetích zemí. Přesto, že existují významné rozdíly v způsobu integrace přistěhovalců v jednotlivých státech a městech, Evropa jako celek musí nesporně přijmout tuto výzvu a metropolitní oblasti jsou toho výborným příkladem. EHSV mnohokrát ve svých stanoviscích požadoval, aby Unie vytvořila společnou imigrační a azylovou legislativu. Unie vstřebává nové ekonomické migranty z demografických a sociálních důvodů a z důvodů souvisejících se zaměstnáním.⁽¹⁾ Bude se jednat jak o osoby s vysokou, tak i s nízkou kvalifikací. Komunitární legislativa musí podporovat legální imigraci a zastavit imigraci ilegální. Unie musí navíc podporovat integraci migrantů v hostitelské společnosti a vyvarovat se diskriminací⁽²⁾.

5.6 V mnoha městech a metropolitních oblastech jsme svědky koncentrace migrujících osob, které jsou vystaveny závažným potížím v přístupu ke kvalitním pracovním místům z důvodu nedostatečné profesionální kvalifikace, špatné znalosti jazyka, sociální diskriminace a neexistence integrační politiky. Tato situace vede k nerovnosti v příjmech a v této souvislosti i

v přístupu k bydlení a veřejným službám, včetně vzdělávání a zdravotnictví. Je vhodné věnovat čím dál větší pozornost chudým čtvrtím, které jsou tímto problémem vážně dotčeny.

5.7 Metropolitace často přináší nárůst sociální nerovnosti a zhoršení prostorových poměrů. Znevýhodněné sociální skupiny, ke kterým patří velké množství mladých nezaměstnaných a starších osob s nízkými příjmy, se soustřeďují v některých čtvrtích kumulujících četné nevýhody. Vyloučení znevýhodněných obyvatel a nedostačující kvalita veřejných služeb v těchto čtvrtích se samočinně udržují a vedou k pastím, ze kterých je téměř nemožné se vyprostit. Síly městského vyloučení jsou často kumulativní, dokonce i pokud byla prováděna v těchto krizových čtvrtích po celou řadu let rekvalifikační politika. Její úspěšnější provádění vyžaduje akci v velkém měřítku, koordinovanou na úrovni metropolitní oblasti.

5.8 Bezpečnost v metropolitních oblastech se často stává znepokojujícím problémem, který může mít značný dopad na sociální soudržnost a vyvážený rozvoj. Paradoxně výhody a demografické ukazatele metropolitních oblastí je vystavují některým rizikům. Na jedné straně může být jejich systémové fungování oslabeno jakýmkoliv očekáváním jednoho z jejich životních prvků souvisejícím se skutečností být i sebemenšího ohrožení. Na druhé straně podporují charakteristické rysy metropolí pohyb obyvatel a zboží, který prospívá k rozvoji ilegální činnosti v souvislosti s národními a mezinárodními zločineckými sítěmi. Mohou usnadňovat přítomnost aktivistických hnutí díky nabízené anonymitě, logistice a náborové základně. Neuralgická centra metropolí jsou přednostními cíly nových forem terorismu. Tento rozvoj je v současném mezinárodním politickém kontextu znepokojující.

5.9 Ochrana životního prostředí a dodržování cílů trvale udržitelného rozvoje jsou dalšími výzvami, kterým jsou vystaveny metropolitní oblasti. Musí dodržovat mezinárodní závazky: Kjótský protokol, Agendu 21, Maastrichtskou smlouvu, komunitární program pro trvale udržitelný rozvoj z let 1993 a 1998. A za tímto účelem musí zajistit kompatibilitu ekonomického rozvoje a ochrany životního prostředí, které se mohou vzájemně posilovat prostřednictvím uspořádání rozvoje měst (dopravní systémy, vytvoření obytných zón, nakládání s odpady a odpadními vodami, snižování hluku, ochrana historického centra, ochrana přírodního a zemědělského dědictví,...).

5.10 Rychlý růst určitého počtu metropolitních oblastí, související s rozšířením a s intenzifikací jejich ekonomik, je výzvou v oblasti infrastruktury a veřejné i soukromé dopravy. Jak z ekologických, tak i z ekonomických důvodů vyžaduje společné řízení pokročilá technická řešení. Všechny ekologické politiky znamenají vysoké náklady pro soukromý a veřejný sektor. Financování z veřejných prostředků je obecně nedostačující a až doposud má úspěšnost partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem skromné výsledky.

(1) COM(2003) 336 final „Zpráva Komise ve věci imigrace, integrace a zaměstnanosti“.

(2) Stanovisko EHSV ve věci „Imigrace, integrace a zaměstnanost“, Úř. věst. C 80, 30.3.2004, s. 92.

5.11 Problémy v metropolitních oblastech se ještě zhoršují v případě, kdy správní řízení těchto zón neprobíhá stejným rytmem jako ekonomický rozvoj a růst obyvatelstva, počtu bytů a každodenních přesunů souvisejících se zaměstnáním. V metropolitních oblastech často správní řízení připomíná minulou epochu, což zabraňuje řádnému fungování správy a v důsledku toho také uplatňování účinné ekonomické politiky. Dobrá koordinace mezi správním řízením a ekonomickými subjekty, a v širším měřítku, mezi veřejným a soukromým sektorem, je podmínkou správného řízení metropolitních oblastí.

5.12 V tomto ohledu existují velmi rozličné situace. Někdy je metropolitní oblast menší než správní zóna, ke které patří. Častěji přesahuje správní zónu. Metropolitní oblast obsahuje téměř vždy více obcí nebo jiných správních jednotek. Většina veřejných (regionálních a národních) orgánů považuje tuto situaci za faktický stav a nikoliv za téma podnětující k diskusi.

5.13 Každá vláda uplatňuje při hledání řešení vlastní metody. Velká města se pokoušejí vyměňovat své zkušenosti, ale na úrovni Unie existuje příliš málo konzultací a výměn, které by podporovaly porovnávání nebo správnou praxi.

5.14 Výše popsané jevy jsou sice příznačné pro metropolitní oblasti, nicméně pozorujeme velké rozdíly ve způsobu jejich řešení v jednotlivých zónách. Existuje mnoho příkladů regionálních vlád, podporovaných zpravidla národní vládou, a sdružených se soukromým sektorem a s organizovanou občanskou společností, které ovlivňují běh událostí a vytvářejí do budoucna nový model. Realizace těchto politik zlepšuje sociálně-ekonomické podmínky a tyto regiony získávají výraznější konkurenceschopnost a lepší sociální přizpůsobivost. Evropská unie by měla využít tyto příklady pro zavedení konzultací za účelem stanovení nejlepší praxe a pro projednání způsobu, jak by samotná EU mohla zlepšit situaci v závislosti na prostředcích, kterými disponuje.

6. EVROPSKÉ REGIONÁLNÍ ÚDAJE A METROPOLITNÍ OBLASTI

6.1 Evropský statistický systém se vyvinul v souladu s evropskými politikami. Například známe počet kusů dobytka a prasat v jednotlivých regionech díky Společné zemědělské politice (PAC). Neznáme však míru zaměstnanosti či přidanou hodnotu v sektorech aktivity velkých měst nebo jejich sfér ekonomického vlivu, a to z důvodu neexistence politiky ad hoc, ale také nedostatečnosti prostředků, které Evropa donedávna věnovala městské statistice. Útvar pro otázky měst a regionů v rámci Eurostatu čítá pouze 5 osob. Prostředky, kterými disponuje Eurostat, neodpovídají významu jeho poslání.

6.2 Sociálně-ekonomické srovnávací studie metropolitních regionů, týkající se celého evropského území, prováděné institucemi, které mají na starosti ekonomický rozvoj a propagaci regionálních území, univerzitami, konzultanty nebo Evropskou komisí, obsahují často pouze mlhavé a neúplné popisy. Ve skutečnosti jsou založeny na regionálních statistikách zveřejně-

vaných Eurostatem. Výhodou těchto statistik je jejich použitelnost v rámci statistických harmonizovaných definic na evropské úrovni. Zároveň však představují velkou nevýhodu: regionální rozdělení podle Eurostatu, Klasifikace územních statistických jednotek (neboli NUTS) je slepencem národních správních jednotek. Takové rozdělení souvisí s politickými a správními dějinami každého státu. Až na několik výjimek, je z geografického hlediska nepřiměřené pro pochopení a spolehlivé srovnání ekonomických, sociálních a ekologických skutečností v metropolitních oblastech v evropském měřítku. Členění NUTS nebylo vytvořeno za tímto účelem.

6.3 Statistiky Eurostatu proto neumožňují zajistit průběžné sledování obyvatelstva, aktivit, nezaměstnanosti nebo výroby v metropolitních oblastech, a v důsledku toho neumožňují ani spolehlivě hodnotit a srovnávat takové strategické ukazatele jako jsou: tempo růstu obyvatelstva, přidané hodnoty výroby, zaměstnanosti, nezaměstnanosti nebo celkové produktivity na pracovní místo. Analýza výsledků studií týkajících se takzvaných metropolitních regionů, provedených soukromými konzultanty nebo národními veřejnými institucemi ukazuje, že nedostatek věrohodných a zeměpisně srovnatelných údajů může vést nejen k chybným, ale občas i k rozporuplným závěrům ohledně sociálně-ekonomického vývoje, který je „pozorován“ v regionech evropských metropolí (například co se týče rozvoje produktivity ve stejném regionu).

6.4 Nedostatek údajů týkajících se sociálně-ekonomického rozvoje regionů a metropolitních oblastí v Evropě je škodlivý ze dvou hlavních důvodů:

6.4.1 Metropolitní oblasti jsou hnací silou růstu. Hospodářská aktivita, kterou vytvářejí a z ní plynoucí výhody se rozšiřují směrem k dalším městským centrům nacházejícím se v každém státě. Pro co nejlepší využití omezení a příležitostí souvisejících s proměnami mezinárodního prostředí je nezbytné, aby metropolitní oblasti měly k dispozici pravidelně aktualizované hodnocení svých výkonů v evropském měřítku.

6.4.2 Je rovněž žádoucí, aby na evropské úrovni existovaly spolehlivé analýzy a srovnání významných aspektů, mimo jiné imigračních problémů, kvality práce, chudoby a sociálního vylučování, životního prostředí, bezpečnosti a dalších.

6.5 Po celá desetiletí Spojené státy připravují pro svých 276 metropolitních oblastí velké množství velmi čerstvých, srovnatelných údajů, obecně přístupných na internetových stránkách⁽¹⁾. Jelikož v Evropě každý stát má svoji vlastní definici města (a občas i metropole), je určitě složitější stanovit společnou definici metropolitních oblastí. S ohledem na to, že v současné době v rámci realizace lisabonské strategie je podstatné, abychom měli k dispozici spolehlivé a srovnatelné údaje o evropských metropolitních oblastech, se EHSV domnívá, že nadešel okamžik, aby tyto oblasti byly přesně stanoveny Eurostatem, ve spolupráci s národními statistickými úřady, a aby bylo připraveno velké množství údajů o těchto oblastech.

(1) <http://data.bls.gov/servlet/SurveyOutputServlet>.

6.6 Městský audit II., který byl zahájen Evropskou komisí, a který právě probíhá, připraví údaje týkající se životních podmínek obyvatel ve 258 městech a aglomeracích. Tento projekt je významným krokem v rámci úvah o sociální soudržnosti. Nicméně neumožní vytvořit sociálně-ekonomické ukazatele, týkající se metropolitních regionů, které by byly srovnatelné v evropském měřítku. Ukazatele jsou totiž hodnoceny na úrovni měst a městských aglomerací každého státu, na základě národní definice. Co více, ukazatele týkající se Londýna, Paříže a Berlína budou hodnoceny v rámci příslušných správních regionů (Greater London, Île-de-France a Berlinerland).

6.7 Projekt ESPON (European Spatial Planning Observation Network) usiluje o zlepšení znalostí o území. Naráží však zejména na nedostatek ekonomických údajů na úrovni obcí, ale také na úrovni NUTS 3, a to na celém území Evropy. Jeho zásluhou je, že jasně poukazuje na četné mezery v evropském statistickém systému.

6.8 Všechny výše uvedené připomínky vedou ke zdůraznění, že k tomu, aby Eurostat byl schopen připravovat spolehlivé a porovnatelné údaje týkající se měst a metropolí, potřebuje nezbytné dodatečné rozpočtové prostředky a lidské zdroje.

6.9 Stojí za to seznámit se s nedávnou studií, která prezentuje údaje z Evropské ankety o pracovních silách v rámci metropolitních oblastí čítajících více než jeden milion obyvatel v severozápadní Evropě⁽¹⁾. Tato studie ukazuje, že velké metropole, vymezené s použitím společných kritérií, mohou s nevelkými náklady vytvořit četné sociálně-ekonomické údaje, porovnatelné na evropské úrovni, prostřednictvím analýzy prováděné každoročně národními statistickými úřady a koordinované Eurostatem. Je žádoucí, aby do této studie mohly být v rámci experimentu zahrnuty i další velké evropské metropole.

7. ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ

7.1 Již zhruba deset let probíhají v mnoha členských zemích, ale i na regionální úrovni, rozbory a diskuse na téma nové skutečnosti, kterou představují metropolitní oblasti v Evropě. Přesto, že se tyto oblasti projevují na národní a mezinárodní úrovni zřetelněji než předtím, nebyla jejich úloha v provádění lisabonské strategie doposud doceněna.

7.2 Metropolitní oblasti jsou klíčovými územími pro realizaci ekonomických, sociálních a ekologických cílů lisabonské strategie. Jsou totiž hlavním místem vzdělávání, výzkumu, inovací, špičkových technologií, vytváření nových aktivit a propagace podnikavosti. Jsou rovněž hlavními dopravními a

telekomunikačními uzly, což usnadňuje propojení podniků, univerzit a výzkumných center. EHSV zdůrazňuje, že větší mobilizace potenciálu ekonomického růstu Evropy vyžaduje aktivní účast všech aktérů z veřejného a soukromého sektoru pracujících ve prospěch trvalého hospodářského rozvoje v metropolitních oblastech. Jinými slovy, s ohledem na úlohu, kterou hrají metropolitní oblasti v Evropě, nebude možné dosáhnout cílů lisabonské strategie, pokud tyto nebudou usku-tečněny v metropolitních oblastech.

7.3 Jedna z hlavních příčin, proč ve vládních kruzích není tomuto vývoji věnována dostatečná pozornost, souvisí se skutečností, že politicko-správní hranice regionů jen zřídka odpovídají zeměpisným hranicím metropolitních oblastí. Proto, až na několik výjimek, nejsou k dispozici žádné spolehlivé a srovnatelné údaje v evropském měřítku, které by umožňovaly popsat sociálně-ekonomickou situaci a probíhající oživení v metropolitních oblastech.

7.4 EHSV zdůrazňuje, že v zájmu Unie je, aby:

- byly definovány metropolitní oblasti 25 států Unie,
- byl každoročně připraven soubor podstatných údajů týkajících se těchto území, zejména údajů pocházejících z Evropských anket o pracovních silách,
- v těchto územích byly zhodnoceny hlavní ukazatele lisabonské strategie,
- v těchto územích byly stanoveny soubory aktivit (takzvané clustery) s vysokou přidanou hodnotou,
- Komise pravidelně předkládala zprávu o sociálně-ekonomické situaci metropolitních oblastí a o jejich postavení.

7.5 Vyhotovení těchto informací a jejich zpřístupnění všem by mělo následující užitečné následky:

- přispějí k poznání metropolitních oblastí a k prohloubení znalostí jejich sociální, hospodářské a ekologické reality,
- usnadní hodnocení předností a slabin těchto území v evropském měřítku,
- lepší definici a uplatnění jak evropských, tak i národních politik, jejich přizpůsobením charakteristikám jednotlivých území,
- poskytnou regionálním a místním orgánům hodnocení konkurenčního postavení jejich území v evropském měřítku; takové hodnocení v současné době chybí nebo vzniká velmi nákladně na nejistých základech,

(1) Studium bylo provedeno v rámci programu INTERREG II skupinou GEMACA (Group for European Metropolitan Comparative Analysis). Zveřejněno v „Les Cahiers de l'AURIF“ číslo 135, www.iaurif.org/en/doc/studies/cahiers/cahier_135/index.htm

- obohatí debatu na téma regionální evropské politiky usnadněním dialogu mezi všemi zúčastněnými stranami na objektivních základech,
- poskytnou soukromému sektoru informace užitečné pro správné definování podnikových strategií.

7.6 EHSV pevně podporuje návrh předložený METREX-em v roce 2003, týkající se vytvoření evropského programu věnovaného metropolitním oblastem⁽¹⁾. Takový program, s názvem METROPOLITAN, by se mohl stát platformou pro setkávání a výměnu názorů. Mohl by také zahrnovat pracovní skupiny, jejichž úkolem by bylo zjišťování a šíření dobrých praktik v oblastech, o kterých pojednává toto stanovisko.

7.7 EHSV má radost z pozornosti věnované „konkurenceschopnosti“ a ze vzniku spojení mezi nově definovanou regionální politikou a lisabonskou strategií ve Třetí zprávě o ekonomické a sociální soudržnosti, což má zvláštní význam pro metropolitní oblasti. Některé cíle z oblasti „konkurenceschopnosti“ a „znalosti“ v nich bude možné podporovat z Evropského fondu regionálního rozvoje.

7.8 EHSV považuje za nezbytné vytvořit v rámci Eurostatu organizační jednotku s názvem „Metropolitní oblasti“, jejímž každoročním úkolem by byla příprava výše zmíněných údajů.

7.9 Potíže, se kterými se můžeme setkat při definování zeměpisných hranic všech metropolitních oblastí a při tvorbě srovnatelných informací a údajů, nebudou moci ospravedlnit případnou nečinnost. Z tohoto důvodu EHSV navrhuje zahájení pilotního projektu, splňujícího výše uvedená doporučení, v omezeném počtu metropolitních oblastí v nejbližší době. Navrhuje rovněž, aby tento pilotní program byl realizován v rámci partnerství mezi GR pro regionální politiku, Eurostatem, národními statistickými úřady a dotčenými metropolemi.

7.10 EHSV doufá, že evropské instituce budou sdílet směry předložené v tomto stanovisku. Právě z tohoto důvodu považuje EHSV za žádoucí, aby se souběžně s vytvořením fóra, sdružujícího metropolitní oblasti a Komisi, stala prezentace situace těchto oblastí předmětem jednání Rady pro konkurenceschopnost a Neformální rady pro územní plánování a urbanistické otázky.

Brusel, 30 června 2004.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ METREX – The network of European Regions and Areas – Hlavní cíle navržené v rámci evropského programu METROPOLITAN:

- 1 – uznat významnou úlohu metropolí v Evropě
- 2 – podporovat vytvoření účinné metropolitní správy
- 3 – podporovat definování všemi zúčastněnými stranami zintegrované metropolitní strategie
- 4 – podporovat metropolitní politiky, směřující k posílení jejich konkurenceschopnosti a sociální a územní soudržnosti.